

ALEKSEI ABRAMOV

SỰ THẬT VÀ BỊA ĐẶT VỀ
LÃNG LENIN
VÀ KHU MỘ BÊN
TƯỜNG THÀNH KREMLI

nhà nam

NHÀ XUẤT BẢN
LAO ĐỘNG

Phần I. Lịch sử Lăng Lenin và khu mộ danh dự bên tường thành Kremly

Mở đầu

Hằng năm có tới một triệu người vào thăm Lăng Lenin (Lênin).

...Mới đây một phóng viên đã phỏng vấn những người trên Quảng trường Đỏ về lý do họ vào Lăng Lenin và Lenin có ý nghĩa gì đối với họ.

Tất nhiên những người thuộc tầng lớp và tuổi tác khác nhau thì đưa ra những câu trả lời khác nhau.

Lớp người trên bốn mươi tuổi cho biết:

- Đến để tỏ lòng tôn kính.
- Đây là lãnh tụ cách mạng.
- Người sáng lập Đảng Cộng sản.
- Người sáng lập nhà nước chúng ta.

Hai thiếu nữ mười bảy tuổi thì nhún vai mà không thể tìm ra câu trả lời. Đối với các cô thì Lăng là một tòa nhà ấn tượng. Họ tìm đến lăng mộ này như đến viện bảo tàng.

Những hăng say chính trị, diễn ra sôi sục như bão tố vào đầu thế kỷ XX, khi mà lớp thanh niên ưu tú nhất và trung thực nhất của nước Nga lao vào cuộc đấu tranh phá bỏ “cái ách bá n cùng

đáng nguyên rửa”⁽¹⁾, để “đòi đất, đòi tự do, đòi số phận tốt đẹp”⁽²⁾ và dấn thân vào tù ngục lưu đày vì một mục đích cao cả - những hăng say ấy đã dấn dấn nguội đi. Thay vào đó là những tranh cãi mới, rồi cuộc sống đặt ra những vấn đề mới, những gì từng là mối quan tâm thời cuộc của thế hệ nửa đầu thế kỷ XX, đối với thế hệ ngày nay đã là quá khứ lịch sử xa xôi.

Vào đầu thập niên 1990, ở nước Nga lại bùng lên các xu hướng xét lại lịch sử, giống như các xu hướng chiếm ưu thế ở Anh sau cái chết của lãnh tụ cách mạng Cromwell và ở Pháp sau khi phục hồi dòng họ Bourbon. Khi đó các cuộc cách mạng long trời lở đất và đòi mới các quốc gia này đã bị gọi là những âm mưu tội ác, còn các lãnh tụ của các cuộc cách mạng ấy bị gọi là những kẻ độc tài và tiêu diệt. Ngày nay cả hai cuộc cách mạng ấy đều được nhứt trí công nhận là những sự kiện vĩ đại của thế giới, mặc dù các đánh giá rất khác nhau. Còn xu hướng xét lại lại bộc lộ mạnh mẽ ở nước Nga.

Cách đây chưa lâu người ta còn sáng tác những bài trường ca và tụng ca về Lãng Lenin. Lãng được ca tụng là thánh đường có ý nghĩa tâm cơ thế giới. Các bài thơ và bài báo về Lãng Lenin có thể tập hợp thành vài tập sách bẻ thế. Một số tác giả ca ngợi thực lòng, một số khác thì ca ngợi cho phải phép thời đó. Có một loại người giỏi khoản gió chiều nào che chiều ấy. Hôm qua họ tán tụng Lenin, còn hôm nay thì quay ngoắt lại và sẵn sàng viết các bài báo dầy những lời phỉ báng Lãng Lenin ăn theo tình thế. Bất giác ta lại nhớ đến câu ngôn ngữ phương Đông: “Đến con lừa cũng có thể đá được con sư tử đã chết”.

Có thể quen với mọi thứ ở đời. Và chúng ta đã quen với việc một số chính trị gia và nhà hoạt động văn học nặn ra từ Lenin hình ảnh một tên đao phủ, một kẻ cướp đường. Theo họ thì Lenin nằm ngủ dầy nhưng vẫn giữu khẩu súng máy dưới gối.

Những người này coi mình là những nhà thông thái tinh anh. Nhưng thực ra họ chỉ là vụn bào trong dòng chảy sôi động của con sông hùng mạnh có tên Lịch sử. Những mưu toan gạch bỏ ý nghĩa của Lenin, ý nghĩa của Tháng Mười chỉ là một quá trình tự nhiên mà các nhà sử học gọi là “quy luật làn sóng ngược”.

Chúng ta thấy rõ tác động của quá trình này ở ví dụ về nước Pháp. Từng có một thời kỳ những sự kiện cách mạng bao trùm khắp nước Pháp, khắp nơi ngập tràn những tư tưởng cách mạng, người ta lấy những cái tên cách mạng đặt cho phố xá, lấy khẩu hiệu nổi tiếng ba trong một⁽³⁾ ghi lên tường của mọi ngôi nhà công, từ điện Pantheon đến nhà tù khổ sai. Thế rồi trong cuộc đấu điên cuồng của các thế lực nội bộ, các sự kiện bộc lộ ra bên ngoài, một con sóng dâng cao và đổ ngược vào bờ - các thế lực phản động lên thống trị. Với sự ác độc không mệt mỏi, phe phản động ra sức xóa sạch mọi ký ức khỏi những ngôi nhà, đài kỷ niệm, tài liệu, báo chí, khỏi cách ăn nói hằng ngày - và đáng ngạc nhiên hơn, xóa khỏi cả ý thức xã hội. Các sự kiện, năm tháng, tên tuổi bị quên lãng. Văn hóa thâm bí, gợi tình, hoài nghi yếu thế ngự trị. Những truyền thống cách mạng đâu rồi? Đã bị biến đi không còn dấu vết...

Liệu có phải chúng ta hôm nay cũng đang lâm vào cảnh này?

Tuy nhiên trong dòng chảy vĩnh cửu của Lịch sử, con sóng sau sẽ thay thế con sóng trước. Thế rồi có điều gì đó vô hình đã diễn ra, có cái gì đó dịch chuyển, một dòng điện không biết xuất hiện từ đâu xé ngang bầu không khí nước Pháp - những thứ bị quên lãng đã sống lại, những người chết được khôi phục danh dự. Các truyền thống đã thể hiện rõ sức mạnh của chúng. Nhưng chúng đã ẩn náu ở đâu? Ở đâu đó trong cõi bí ẩn của tiềm thức, trong những sợi thần kinh sâu kín nhất từng bị “cải huấn”, nhưng không một sắc luật

nào có thể xóa bỏ hoàn toàn. Vậy là từ cái năm 1797 đã trôi dạt năm 1830, rồi 1848 và 1871⁽⁴⁾.

Điều đó diễn ra không chỉ tại nước Pháp.

Năm 1658 nhà cai trị toàn quyền của nước Anh, người anh hùng của cách mạng Oliver Cromwell được mai táng trọng thể. Đối với những người cùng thời, ông là hiện thân của mọi phẩm chất con người. Nhưng chỉ hai năm sau, khi Charles II của nhà Stuart lên ngôi thì chế độ quân chủ bắt đầu phục hồi. Cromwell bị báo chí đã kích là một “tên độc tài khát máu”, “kẻ giết vua” (vì đã xử tử vua Charles I), “quỷ dữ”, còn cuộc cách mạng mà ông tiên hành bị coi là một “âm mưu xảo quyệt” và sự “tiếm quyền”. Tất cả những gì được thực hiện trong 20 năm cách mạng bị phỉ báng thậm tệ. (Bạn có thấy giống các hành động của Volkogonov⁽⁵⁾, Soloukhin⁽⁶⁾, Sobchak, A. Yakovlev⁽⁷⁾ và những kẻ cùng hội cùng thuyền với họ không?). Thi hài của Cromwell bị lôi ra khỏi quan quách và bị treo lên, còn đầu lâu của ông bị bêu trên nóc Sảnh Westminster. Nhưng năm tháng qua đi, người ta lại dựng tượng đài Cromwell. Ngày nay bất cứ em học sinh phổ thông nào cũng sẽ nói: Cromwell là nhân vật lịch sử lớn, là niềm tự hào của dân tộc Anh, còn cuộc Cách mạng Anh là điểm khởi đầu của toàn bộ nền văn minh hiện đại. Một làn sóng ngược tương tự như vậy cũng đã từng dấy lên ở nước Pháp. Năm 1815 Louis XVIII lên ngôi, bắt đầu sự phục hưng của dòng họ Bourbon. Toàn bộ 26 năm kể từ khi những người cách mạng chiếm ngục Bastille, kể cả thời kỳ Napoléon cầm quyền, bị coi là thời kỳ tai họa và tội ác. Cuộc cách mạng bị gán cho cái tên “âm mưu của bọn Hội Tam điểm⁽⁸⁾”. (Không biết có phải những kẻ ở nước Nga ngưỡng mộ công dân Nikolai Romanov⁽⁹⁾, mà sự cai trị bất tài của ông vua này đã đưa nước Nga trì trệ tới ba đợt bùng phát cách mạng vào đầu thế kỷ XX, đã khai thác những ngôn từ phỉ báng ở đây chăng?). Các lãnh tụ khởi nghĩa thì bị dán mác “bạo chúa”, “kẻ tiếm quyền” và “kẻ giết

vua” (vì đã xử tử vua Louis XVI và hoàng hậu Marie Antoinette). Di hài của Marat và Mirabeau⁽¹⁰⁾ trước đó đã bị đưa ra khỏi điện Pantheon; hài cốt của Napoléon được giữ nguyên chỉ vì đã được chôn ở cách xa nước Pháp - trên đảo Saint Helena⁽¹¹⁾. Ngày nay trên mộ Napoléon, mà thi hài được chuyển về Paris năm 1840, thường xuyên có hoa tươi. Ngày thắng lợi của Cách mạng Pháp là ngày lễ quốc gia quan trọng nhất⁽¹²⁾. Đến dự lễ kỷ niệm 200 năm Cách mạng Pháp⁽¹³⁾ có các nguyên thủ quốc gia hay người đứng đầu chính phủ của hầu hết các nước trên thế giới. Có thể nói chắc rằng sẽ không có lễ kỷ niệm 200 năm phục hồi dòng họ Bourbon.

Như vậy là những gì đang diễn ra xung quanh Lenin, Cách mạng Tháng Mười, xung quanh Lăng Lenin hoàn toàn có thể giải thích được và, như bạn đọc đã thấy, hợp với quy luật. Chúng ta không phải sám hối với lịch sử của mình. Hãy nhìn nó một cách chín chắn hơn, đôi chỗ có phê phán hơn. Nhưng không được hấp tấp để khỏi trở thành trò cười cho con cháu chúng ta, để chúng khỏi nói về chúng ta như nói về dòng họ Bourbon: “Bọn họ chẳng hiểu gì và cũng không học được gì từ lịch sử”.

Chúng ta hãy để cho tình cảm phục tùng lý trí. Năm tháng sẽ trôi qua, nên nếp cuộc sống sẽ ổn định trở lại, hình ảnh Lenin sẽ chiếm vị trí xứng đáng trong lịch sử, chắc rằng số người muôn vào Lăng Lenin sẽ không giảm. Dòng người không dứt trên Quảng trường Đỏ đang chứng tỏ điều đó. Mỗi năm có một triệu người đến thăm nơi Vladimir Ilyich yên nghỉ. Đối với một số người thì Lăng là nơi bày tỏ lòng tôn kính sức mạnh thiêng liêng của vị lãnh tụ, đối với một số người khác thì đây là nơi nghiêng mình tưởng nhớ người sáng lập và nhà lãnh đạo đầu tiên của Liên bang Nga, còn đối với một số người khác nữa, đây là một bảo tàng lịch sử.

Nhà chính luận V. Yeremenko khi bàn về đề tài này, đã tỏ ý tiếc là năm 1961 người ta đã đưa thi hài của Stalin ra khỏi Lăng.

“Chúng ta hãy học cách viết lịch sử, chứ không phải là viết lại lịch sử - ông kết luận. - Một khi số phận đã sắp xếp rằng thi hài của các nhà cách mạng xuất sắc này không trở về với lòng đất, thì điều đó có một ý nghĩa cao siêu. Một khi các nhà cách mạng đã mai táng nhau trên những quảng trường “đẹp”⁽¹⁴⁾ nằm ở trung tâm các thành phố nước ta - thì đây chính là ý trời. Đó là lịch sử của chúng ta, đó là hiện tượng từng có ở thế kỷ XX, dù có đánh giá nó theo quan điểm đạo đức chung của nhân loại như thế nào đi chăng nữa, thì cũng không thể quên phắt những trang lịch sử ấy”.

N. Ustryalov, nguyên là thành viên phong trào “Đổi cột mốc”⁽¹⁵⁾, người từng nhiều lần bút chiến với chiến thuật của những người Bolshevik (Bôn-sê-vích), đã viết vào năm 1923: “Khi sự thù hận cá nhân qua đi và Lịch sử xuất hiện, thì lúc đó mọi người sẽ hiểu rõ rằng Lenin là của chúng ta, rằng Lenin là người con chân chính của nước Nga, người anh hùng dân tộc sánh vai cùng Dmitri Donskoy⁽¹⁶⁾, Pyotr (Peter) Đại Đế, Pushkin và Tolstoy”.

Nào bây giờ chúng ta hãy cùng giờ những trang lịch sử này. Hãy đặt mình vào cái năm 1924 xa xôi ấy. Để hiểu được lịch sử Lăng Lenin. Để biết được ai ra quyết định xây lăng mộ trên Quảng trường Đỏ và tại sao lại có quyết định này. Tại sao thi hài Lenin không an táng xuống đất, mà lại được ướp và đặt trong quan tài bằng kính. Còn có thể lưu giữ thi hài của Lenin được bao lâu nữa. Tương lai của Lăng Lenin sẽ ra sao.

Tin nặng nghìn cân

Bảy giờ tối ngày 21-1-1924, chuông điện thoại ở Điện Kremli vang lên. Điện thoại gọi theo đường dây nội thăng từ Gorki⁽¹⁷⁾. Maria Ilyinichna Ulyanova, em gái Lenin, thông báo rằng Lenin bị xuất huyết não đột ngột và đã từ trần mười phút trước.

Tin Lenin qua đời là sự chấn động ghê gớm nhất đối với Đảng Cộng sản và nhân dân Nga. Lại nhớ câu thơ: “Bỗng - tin nghìn cân...”⁽¹⁸⁾

Một giờ sau I. V. Stalin, L. B. Kamenev, G. Ye. Zinoviev, M. I. Kalinin⁽¹⁹⁾ đi xe trượt tuyết tới gần máy đến Gorki. Họ hiểu rằng: nỗi đau thương này không gì đo nỗi, mất mát này không gì bù đắp nổi; gánh nặng các việc quốc gia đại sự đang đặt lên vai họ.

“Các lãnh tụ trong đội cận vệ Bolshevik lão thành vừa đi xe trượt tuyết tới gần máy đến đang thông thả bước lên cầu thang, dường như cố đi chậm lại, - V. Bonch-Bruевич⁽²⁰⁾ hồi tưởng lại. - Một cuộc gặp gỡ chân tình, lặng lẽ, không thốt thành lời với Nadezhda Konstantinovna⁽²¹⁾.”

Rồi họ đi tiếp vào căn buồng xinh xắn, không có nước mát, không có tiếng khóc, mà chỉ có sự yên tĩnh rợn người...

Tất cả họ dừng lại, đứng xung quanh... Họ nhìn vào gương mặt bình thản của người luôn thân thương với họ, người gần gũi hết sức, và tất cả họ, như có một hiệu lệnh bên trong chỉ đạo, đều cúi đầu mặc niệm...

Bỗng Stalin bước vội đến đầu giường.

- Vĩnh biệt, vĩnh biệt Vladimir Ilyich... Vĩnh biệt!...

Mặt nhợt nhạt, Stalin đưa cả hai tay ôm lấy đầu Lenin, khẽ nâng mái đầu Lenin lên, áp vào ngực mình, đúng chỗ trái tim và hôn mạnh vào má, vào trán Lenin, những cái hôn nồng nhiệt... Sau đó Stalin buông tay ra, lùi hẳn lại, như thể chặt đứt quá khứ với hiện tại”.

Vào hôm 2 giờ 15 phút đêm tại Moskva (Mátxcova) đã diễn ra Hội nghị toàn thể khẩn cấp của Ủy ban Trung ương Đảng Cộng sản (UBTU ĐCS) Bolshevik Nga, trong đó có cả những vị lãnh đạo vừa từ Gorki về tham dự. Hội nghị đã thông qua những biện pháp đầu tiên về việc tổ chức mai táng Lenin và lập kế hoạch chung cho các hoạt động tiếp theo, những biện pháp này đã được vạch ra trước đó, vào lúc 10 giờ tối tại cuộc họp ở căn hộ của A. S. Yenukidze⁽²²⁾ ở Kremli (tại đó có mặt F. E. Dzerzhinsky, V. V. Kuybyshev, T. V. Saproinov, Ye. M. Yaroslavsky⁽²³⁾,...).

Sáng ngày 22 tháng 1, đài phát thanh truyền đi khắp đất nước Xô viết và toàn thế giới tin tức đau buồn này. Người ta không muốn tin đây là *Sự thật*.

Công nhân của một nhà máy ở Moskva khi đi làm đã trông thấy một đoàn sinh viên mang biểu ngữ đề tang với dòng chữ: “Lenin đã mất, nhưng Lenin còn sống mãi”. Đám công nhân nổi giận: “Đây là sự vu khống! Lenin vẫn đang sống!” và họ kiên quyết yêu cầu các sinh viên giải tán. Bỗng một nữ công nhân len qua đám đông. Đôi mắt đầy lệ...

- Đứng lại, các đồng chí... Đây là *Sự thật*... Ilyich...

Chị không nói hết câu đã òa lên khóc nức nở. Đám công nhân dậm chân, tất cả như hóa đá. Ngay cả cánh nam giới cũng lặng đi... Sau đó mọi người xếp thành hàng dọc đông đảo, nặng nề tiến lên

phía trước, miệng cất lên những lời ca xé lòng: “Các anh đã ngã xuống trong cuộc chiến đấu định mệnh...”⁽²⁴⁾

Những người cộng sản Argentina gửi điện từ Buenos Aires xa xôi: “Có tin nói rằng Lenin đã mất. Có đúng không? Xin các đồng chí hãy trả lời gấp...”

Thượng phụ giáo chủ Tikhon khi biết tin Lenin từ trần đã nói: “Về mặt tư tưởng thì tôi với Vladimir Ilyich Lenin tất nhiên không cùng quan điểm, nhưng tôi có thông tin về ông, đó là một người hết sức đôn hậu và có tâm lòng Cơ Đốc giáo thực sự”.

Hai giờ chiều ngày 22 tháng 1 tại Gorki các bác sĩ giải phẫu thi hài V. I. Lenin. Lenin mắc bệnh nặng: bệnh xơ cứng động mạch (thành động mạch dày cứng lại). Các bác sĩ phát hiện ra dấu vết xuất huyết còn mới từ các mạch máu của màng mềm não ở vùng củ não sinh tư và đây là nguyên nhân tử vong.

Lenin đã ốm từ cuối năm 1921 ở tuổi 51. Bệnh tiến triển chậm, dần dần bào mòn cơ thể khỏe mạnh.

Vào những năm 1990 xuất hiện những công bố về tin đồn và các giả thuyết khác về nguyên nhân cái chết của Lenin. Chẳng hạn, người ta trích dẫn các đoạn trong một bài báo của L. Trotsky (năm 1939) nói rằng Lenin bị Stalin và tay chân là Yagoda⁽²⁵⁾ đầu độc mà không có bất cứ chứng minh nào.

“Tôi không thể hiểu nổi - viện sĩ B. Petrovsky⁽²⁶⁾ viết - tại sao có thể in những điều bịa đặt ấy, trong khi chính hồ sơ bệnh án Lenin, những biên bản đích thực về giải phẫu thi hài của Lenin và những nghiên cứu vi mô đã xác định hết sức chính xác: xơ cứng động mạch cảnh trái, nhũn não và đỉnh điểm là xuất huyết ở các trung tâm có tính chất quan trọng sống còn của não. Tất cả các triệu chứng lâm

sàng của tai họa này, được các chuyên gia y tế Liên Xô và nước ngoài quan sát thấy bên giường người bệnh, đều xác nhận điều đó. Không thể có chuyện đầu độc nào ở đây”.⁽²⁷⁾

Toàn bộ cuộc đời Lenin luôn có nhiều công việc dồn dập, công suất và stress. Điều đó không thể không dẫn tới những hậu quả nghiêm trọng, thể hiện ở căn bệnh nan y của thời đại là xơ cứng động mạch. Viện sĩ B. Petrovsky còn giả định rằng có cả tổn thương di truyền (thân sinh của Lenin cũng mất vì bệnh này), nhưng ông không hề mắc xơ cứng động mạch di truyền - bệnh của những người trẻ tuổi hơn.

...Nhiều năm đi đây và bên ba ở nước ngoài, căng thẳng thần kinh thường xuyên, hoạt động trí óc cường độ cao đã tác động đến sức khỏe của Lenin.

Từ mùa xuân năm 1917, sau khi trở về nước Nga, Lenin đã làm việc không hề nghỉ ngơi, thường thì bỏ cả giấc ngủ. Báo chí tư sản vốn lo sợ uy tín ngày một lên cao của Lenin, đã tìm cách vu cáo lãnh tụ của những người Bolshevik. Chính phủ lâm thời tuyên bố đặt Lenin ngoài vòng pháp luật, ban bố lệnh truy nã, tìm mọi cách để bắt và thủ tiêu Lenin. Lenin phải ẩn náu trong lều cỏ gần ga Razliv trong những điều kiện sinh hoạt rất tồi tệ.

Ngày 7 tháng 11 năm 1917, Đại hội các Xô viết toàn Nga lần thứ hai đã biểu thị ý chí của đa số nhân dân, tuyên bố chính quyền về tay các Xô viết gồm các đại biểu của công nhân, binh lính và nông dân. Các đại biểu đã thông qua Sắc lệnh về hòa bình do Lenin soạn thảo, thể hiện tính chất yêu chuộng hòa bình, nhân đạo của chính quyền mới và kêu gọi nhân dân các quốc gia đang tham chiến chấm dứt cuộc giết chóc đẫm máu đã kéo dài ba năm qua và bắt đầu đàm phán ngay để ký kết một hòa ước công bằng, dân chủ, không có sự thôn tính và đòi bồi thường chiến tranh. Đại hội

cũng thông qua Sắc lệnh về ruộng đất do Lenin soạn thảo và đọc, dựa trên cơ sở 242 thư ủy nhiệm của nông dân.

Ngày 8 tháng 11, V. I. Lenin được bầu làm người đứng đầu chính phủ Nga với cương vị là Chủ tịch Hội đồng Dân ủy. Là người có năng lực làm việc lớn lao, Lenin tổ chức giảng trả bằng quân sự các đội quân can thiệp nước ngoài và đánh tan các kẻ thù bên trong được các chính quyền nước ngoài trang bị vũ khí. Lenin cũng là nhà lãnh đạo đời sống kinh tế của đất nước, là lãnh tụ của Đảng Cộng sản.

“Đó không chỉ đơn thuần là công việc căng thẳng, - sau này N. K. Krupskaya nhớ lại - đó là thứ công việc thấu tóm hết mọi sức lực, kéo căng dây thần kinh đến cùng cực, thường xuyên phải vượt qua những khó khăn tưởng chừng không vượt nổi, tiến hành cuộc đấu tranh quyết liệt nhất, có khi phải đấu tranh với cả những đồng chí cùng công tác. Cho nên chẳng có gì lạ là, khi bước qua ngưỡng cửa vào căn phòng mà chúng tôi chung sống ở điện Smolny (Xmôn-nui), Ilyich vẫn không thể thiếp đi được. Anh ấy lại trở dậy gọi điện cho ai đó để chỉ thị những điều cấp thiết nào đó. Rồi cuộc sau khi đã thiếp ngủ, anh ấy vẫn tiếp tục nói về công việc trong giấc mơ”.

Đầu tháng Giêng năm 1918, theo yêu cầu khẩn khoản của người thân và bạn bè, Lenin đi tĩnh dưỡng bốn ngày ở nhà nghỉ. Nhưng “vẫn không ra nghỉ tí nào”, - Krupskaya viết. Lenin vẫn nghĩ về công việc và ngẫm viết. Người bản khoăn với những câu hỏi như làm thế nào để tổ chức tốt hơn đời sống kinh tế, làm thế nào để đưa công nhân thoát ra khỏi tình cảnh khó khăn mà họ đang phải chịu, làm thế nào để lập ra các công xã tiêu dùng, cung cấp sữa cho trẻ em, làm thế nào để có thể chuyển công nhân đến các căn hộ tốt nhất, làm thế nào để lôi cuốn quần chúng vào sự nghiệp này, kích thích tính chủ động ở họ. Lenin viết về thi đua và vai trò của nó.

Đã rất nhiều lần người thân và bạn bè lo lắng cho sức khỏe của Lenin và khẩn khoản yêu cầu Người nghỉ ngơi.

Cuộc đấu tranh với các nhóm đối lập phá hoại sự thống nhất của Đảng đã lấy đi nhiều sức lực của Lenin. Cuộc đấu tranh với các nhóm đó, theo sự xác nhận của N. K. Krupskaya, đối với Lenin là “vô cùng nặng nhọc”.

Người khổng lồ đã “cân nhắc thế giới trong một đêm”⁽²⁸⁾ vẫn chỉ hưởng một khẩu phần ăn khiêm tốn, có khi còn chưa đủ no, như mọi người lao động của nước Cộng hòa non trẻ. Các bữa tiệc chứa thực phẩm gửi từ làng quê đến cho Lenin thì Lenin lại chuyển cho các nhà trẻ. Lenin đã có lần nghiêm khắc cảnh cáo Chánh văn phòng Hội đồng Dân ủy vì ông này tăng lương không đúng luật pháp cho Lenin.

Ngày 30 tháng 8 năm 1918, khi Vladimir Ilyich Lenin đang đứng nói chuyện với công nhân ngay cạnh chiếc ô tô của mình sau cuộc mít tinh tại nhà máy Mikhelson ở Moskva thì kẻ nữ khủng bố Kaplan đã bắn vào ông. Bọn phản cách mạng bị đánh cho tơi tả trong cơn điên cuồng đã chơi một đòn đều cang: ám sát lãnh tụ của nhân dân chiến thắng. Một viên đạn trúng vào tay, viên thứ hai trúng vào cổ Lenin. Vladimir Ilyich đã nằm giữa ranh giới giữa sự sống và cái chết trong mấy ngày.

M. Gorky đã kể lại: “Tôi đến thăm Lenin khi Người còn cử động cánh tay một cách khó khăn và gập như chưa quay được cái cổ bị bắn. Đáp lại sự phẫn nộ của tôi, Người miễn cưỡng nói như nhấc về một điều đã chán ngấy:

- Đánh nhau mà. Biết làm sao được? Mỗi kẻ đều hành động theo cách mà mình biết làm”.

Ngày 12 tháng 9, khi vết thương chưa bình phục hẳn, V. I. Lenin đã tiếp đoàn đại biểu của trung đoàn quận Rogozhsko-Simonovsky trước khi họ ra mặt trận. Rồi ngày 16 tháng 9 Lenin lại chủ tọa phiên họp của Hội đồng Dân ủy.

Tuy bình phục nhưng vết thương nặng đã để lại dấu vết tai hại trong sức khỏe của Lenin. Và như viện sĩ Yu. M. Lopukhin đánh giá, viên đạn nữ sát thủ Kaplan bắn vào Lenin cuối cùng cũng đạt được mục đích.

Cuối năm 1921 ở Lenin xuất hiện những dấu hiệu đầu tiên của bệnh xơ cứng động mạch, nguyên nhân là động mạch cảnh trái bị đạn làm tổn thương co lại và hình thành một cục nghẽn trong động mạch. Vladimir Ilyich luôn bận bịu với khối lượng công việc khổng lồ đã không chú ý tới bệnh tình của mình.

Các bác sĩ khám cho Lenin vào tháng 3 năm 1922 còn chưa thể phát hiện được những tổn thương đặc biệt của hệ thần kinh hay các cơ quan bên trong. Nhưng các cơn đau đầu dữ dội, chứng mất ngủ thường xuyên, những dấu hiệu mệt mỏi rõ rệt đã buộc họ phải chỉ định nghỉ ngơi cho Lenin. Do yêu cầu của người thân và bạn bè, của các ủy viên Trung ương Đảng và thành viên Chính phủ Xô viết, Vladimir Ilyich đã đồng ý đến ở Gorki, dinh thự cũ của Reynbot, vào mùa xuân. Quen với lối sống thanh đạm, Lenin cảm thấy không thoải mái trong ngôi nhà được bài trí sang trọng của cố thị trưởng Moskva. Lenin và Krupskaya chọn căn buồng nhỏ nhất và dọn đến đó.

Ngày 23 tháng 4 năm 1922, gần bốn năm sau khi Lenin bị thương, giáo sư V. N. Rozanov ở bệnh viện Botkin đã lấy viên đạn ra khỏi cơ thể Lenin⁽²⁹⁾. Tuy nhiên việc lấy viên đạn ra cũng không làm nhẹ bớt bệnh tình.

Đến tháng 5, ở Vladimir Ilyich đã xuất hiện những triệu chứng nguy hiểm đầu tiên cho thấy não bị tổn thương nghiêm trọng. Bắt đầu diễn ra sự suy yếu toàn thân, cá m khẩu và các chi bên phải cử động yếu hẳn. Hiện tượng này kéo dài ba tuần.

Cơ thể mạnh mẽ của Lenin và sự chăm sóc y tế tận tụy đã đẩy lui đợt tấn công của bệnh tật. Sang tháng 7 tình hình đã cải thiện đáng kể, và đến tháng 10 Lenin đã có thể quay trở lại làm việc. Vào tháng 11 Lenin đọc ba bài diễn văn lớn.

Những nhiệm vụ mới quan trọng đang đặt ra trước nhà nước Cộng hòa Xô viết non trẻ, vừa đánh tan mọi cuộc tấn công của các đội quân can thiệp nước ngoài và sự nổi loạn của lực lượng phản cách mạng trong nước, vì vậy Lenin đã không nề hà dốc hết sức lực cho công việc.

Ngày 20 tháng 11, Lenin phát biểu ở Xô viết Moskva. Sau khi tổng kết sự phát triển một năm rưỡi của đất nước dựa trên chính sách kinh tế mới, Lenin đã nói rằng thời kỳ chuyển tiếp này rất khó khăn, nhưng những khó khăn sẽ được khắc phục.

Trong tiếng vỗ tay vang dội của các đại biểu, Lenin tuyên bố rằng nhà nước Cộng hòa đã đạt được những thành tựu rõ rệt.

Đó là lần phát biểu cuối cùng của nhà lãnh đạo Liên bang Nga. Căn bệnh xơ vữa động mạch đang tiến triển.

Vào thứ Sáu ngày 15 tháng 12 năm 1922 Lenin viết lá thư nổi tiếng cho các ủy viên Trung ương Đảng: “Tôi đã làm xong việc bàn giao công việc và có thể đi nghỉ một cách yên ả. Chỉ còn một điều làm tôi xao xuyến rất nhiều, đó là việc không thể phát biểu tại Đại hội các Xô viết. Thứ Ba tới các bác sĩ sẽ đến khám cho tôi, chúng tôi sẽ thảo luận xem có còn một cơ hội nào dù nhỏ nhoi để tôi phát biểu hay không. Từ bỏ việc phát biểu tôi coi là sự bất tiện lớn đối

với bản thân, nếu không muốn nói mạnh hơn. Đề cương diễn văn tôi đã viết ra vài ngày trước. Vì thế tôi đề nghị trong khi vẫn chuẩn bị cho một người khác đọc diễn văn thay tôi, từ nay cho đến thứ Tư hãy để ngỏ khả năng tôi trực tiếp đọc một bài diễn văn rút ngắn đi nhiều so với bình thường, chẳng hạn diễn văn dài ba giờ 15 phút...”

“Cơ hội phát biểu” đã không kịp xuất hiện. Ngay ngày 16 tháng 12 Vladimir Ilyich bị xuất huyết não lần thứ hai. Tay phải và chân phải bất đầu bị liệt, buộc Lenin phải nằm trên giường một thời gian khá lâu.

Vào những ngày ấy, chịu cảnh “ăn không ngủ ì rô ì” bất buộc và nhớ lại những năm xưa cũng ở cảnh đó, Lenin nói đùa với N. K. Krupskaya và M. I. Ulyanova: “Năm 1917 tôi đã được nghỉ trong lễ u cỏ ở Sestroretsk⁽³⁹⁾ là nhờ có đám thiêu úy hải quân Bạch vệ, còn năm 1918 thì nhờ ơn phát súng của Kaplan. Sau đó chẳng có dịp nào nữa...”

Khi bình phục một chút, Lenin lại bắt đầu đọc tài liệu và theo dõi báo chí. Người yêu cầu được xem các phim mới. Trong khoảng thời gian từ tháng Giêng đến tháng ba năm 1923, Lenin đọc cho thư ký ghi các bài báo cuối cùng của mình: “Những trang nhật ký”, “Về hợp tác xã”, “Chúng ta phải cải tổ thanh tra công nông như thế nào”, “Về cuộc cách mạng của chúng ta”, “Thà ít nhưng mà tốt”. Trong tháng Giêng năm 1923 Lenin hoàn thành “Thư gửi Đại hội”, được viết đến với tên gọi “Di chúc”. Lenin làm việc chậm hơn, mỗi ngày đọc cho thư ký ghi được mười, hai mươi, bốn mươi phút. Những bài báo được xem như di chúc chính trị của Người.

Tiêu c thay, khoảng thời gian dành cho Lenin với vai trò người kiến tạo xã hội mới trong điều kiện hòa bình quá ngắn ngủi. Một vài lời khuyên của Lenin mà nếu được thực hiện có thể sẽ có ảnh hưởng quyết định đến sự phát triển tiếp theo của đất nước cũng

như đến số phận của chủ nghĩa xã hội lại bị bỏ qua. Điều này đã làm biến dạng chủ nghĩa xã hội và đem đến nhiều thảm kịch.

Ngày 9 tháng 3 năm 1923 lại xảy ra xuất huyết não lần thứ ba. Tình trạng liệt nặng nửa người bên phải và không nói được phát triển. Đến giữa tháng 5 V. I. Lenin được chuyển đến Gorki trong tình trạng bệnh nặng và Lenin ở lại đây cho đến cuối đời.

Từ nửa sau của tháng 7 sức khỏe bắt đầu khá lên một cách chậm chạp. Hàng ngày Vladimir Ilyich đi dạo trong khu vườn lâu đời trên chiếc ghế đặc biệt, giấc ngủ và sự ngon miệng đã trở lại với Người.

Dần dần với sự giúp đỡ của người khác Lenin bắt đầu tập đi, và sang đầu tháng 8 Người đã có thể bắt đầu luyện tập để khôi phục ngôn ngữ.

Vào tháng 9, Lenin đã có thể vịn lan can để lên xuống cầu thang. Sang tháng 10 Người bắt đầu chống gậy tự đi trong phòng được. Ngôn ngữ dần hồi phục, V. I. Lenin bắt đầu tập viết bằng tay trái. Gần như ngày nào Người cũng vào rừng chơi: mùa hè thì đi bằng ô tô, mùa đông bằng xe trượt tuyết.

Các bác sĩ sau này kể lại rằng Lenin cảm thấy rất nặng nề vì phải sử dụng quá nhiều nhân viên y tế, theo cách nghĩ của Người, để chữa trị cho mình. Lenin cho rằng mình được dành cho quá nhiều sự ưu ái. Lenin muốn càng giảm được lao động vất vả, bận rộn của đội ngũ những người xung quanh càng tốt. “Con người này sinh ra là để phục vụ người khác và không bao giờ muốn mình là đấng tượng phục vụ”, giáo sư người Đức Ferster, người đã tham gia chữa bệnh cho Lenin sau này có nói lại như vậy.

Cả nước Nga và toàn thế giới theo dõi thông báo từ Gorki.

Các đoàn đại biểu công nhân đến thăm Vladimir Ilyich. Tháng 11 năm 1923 thợ dệt nhà máy Glukhovsky chở đến 18 cây anh đào trồng trong vườn nơi Lenin ở. Bưu điện chuyển đến hàng nghìn bức thư nông hậu, động viên người bệnh. Dưới đây là một bức thư gửi đến bệnh nhân V. I. Lenin vào đầu tháng giêng năm 1924:

“Ilyich thân mến!

Chúng tôi, những công nhân và viên chức nhà máy sản xuất dĩa mỏng Serpukhovsky, có mặt trong cuộc họp chung của nhà máy, xin gửi đến đồng chí, vị lãnh tụ thân yêu, lời chào vô sản nồng nhiệt và gửi kèm theo một món quà nhỏ bé - một tấm vải dạ may áo choàng do chính thợ nhà máy Serpukhovsky sản xuất.

Hãy mặc nhé, Ilyich, hãy gìn giữ sức khỏe.

Và hãy tràn đầy hy vọng, công nhân nước Nga Xô viết luôn ở bên cạnh đồng chí...”

Ngày 8 tháng 1 năm 1924 hội nghị đảng bộ tỉnh Tula gửi lời chào nồng nhiệt và chúc vị lãnh tụ mau chóng phục hồi sức khỏe.

Ngày 16 tháng 1 Hội nghị lần thứ XIII ĐCS Nga (Bolshevik) khai mạc. Các đại biểu nhất trí bầu V. I. Lenin vào Đoàn Chủ tịch. Họ biết rằng Lenin đang ốm, nhưng tin rằng Lenin vẫn như đang có mặt tại Hội nghị, đang lãnh đạo, chỉ huy, và đề ra đường lối đúng đắn.

Thế mà bỗng nhiên có tin dữ: Lenin không còn nữa!

“Người chiến sĩ đầy nhiệt huyết và nghị lực này đã “đốt” mình trong ngọn lửa đấu tranh không mệt mỏi,” G. M. Krzhizhanovsky đã viết trong những ngày ấy, “mà không một phút nào rời vị trí của mình. Cho đến phút chót, cho đến hơi thở cuối cùng...”

Các lực lượng vĩ đại được cõng trời ở nước Nga bằng các tác phẩm của V. I. Lenin, đang chờ đợi tương lai tươi sáng của mình”(31).

Tin buồn nhanh chóng bay đi khắp thế giới, làm chấn động tâm can của cả bạn bè lẫn kẻ thù.

Ngày 22 tháng 1 vào lúc 11 giờ sáng tại Moskva khai mạc phiên họp thường kỳ của Đại hội các Xô viết toàn Nga lần thứ XI. Nhiều đại biểu còn chưa biết tin... Nhưng chẳng mấy chốc họ cảm thấy có điều bất hạnh lớn xảy ra: phiên họp buổi chiều hôm qua đã bị hủy bỏ một cách đột ngột. Còn hôm nay không hiểu sao Đoàn Chủ tịch xuất hiện chậm trễ, nhiều thành viên Đoàn Chủ tịch mắt đỏ hoe. Thế rồi Chủ tịch Ban chấp hành Trung ương (BCHTƯ)(32) M. I. Kalinin bước lên diễn đàn. Lệ long lanh ở má và ria của ông. Phải khó khăn lắm mới giữ được bình tĩnh, ông nói:

- Đề nghị các đồng chí đứng dậy.

Mọi người đứng lên. Nhiều người vẫn còn tự trấn tĩnh rằng hôm nay là Ngày tưởng niệm các nạn nhân của Ngày Chủ nhật đẫm máu 9 tháng 1 năm 1905. Và khi dàn nhạc cử bài hành khúc đưa tang thì nhiều người vẫn hy vọng đó chỉ là để tưởng niệm những người bị bắn chết trước Cung điện Mùa Đông năm xưa. Thế nhưng dàn nhạc đột ngột ngừng cử nhạc.

- Thừa các đồng chí! - Kalinin cất giọng run run - Tôi thông báo cho các đồng chí một tin đau buồn. Sức khỏe của Vladimir Ilyich trong thời gian vừa qua đã xấu đi nhiều. Hôm qua lại xảy ra đột quỵ với Người, Vladimir Ilyich đã từ trần.

Tiếng nức nở vang lên khắp phòng họp.

Hơn 400 con người như chết lặng. Phòng họp vốn sáng sủa tối đi trong mắt họ.

Mọi sự tiêp theo như trong cơn mơ - một trong những người chứng kiến kể lại. - Tôi nhớ có rất nhiều gương mặt nông dân úp vào hai bàn tay khóc sùi sụt, những con người “can trường” nuốt nước mắt, nghĩa là cố tỏ ra can trường... Phiên họp được tuyên bố kết thúc... Nhưng không ai muốn đi ra... Đi đâu bây giờ?... Làm gì bây giờ?... Tiếng nhạc tang... Thế là diễn ra cảnh tượng không tả nổi. Một sự thôn thục âm ỉ bao trùm. Người nào không muốn khóc trước mặt mọi người thì chạy vào một góc nào đó”.

Một không khí đau buồn bao phủ đất nước.

Trên phố xá Moskva người ta tranh nhau giật các số báo đặc biệt *Sự thật (Pravda)* và *Tin tức (Izvestiya)* trên tay những người bán báo. Nhìn vào chân dung Lenin trong khung tang, họ không tin nổi điều đã xảy ra. Mắt mờ đi vì lệ, họ đọc:

THÔNG CÁO CỦA CHÍNH PHỦ

Vào hôm 6 giờ 50 phút chiều ngày 21 tháng giêng Vladimir Ilyich ULYANOV-LENIN đã từ trần ở Gorki gần Moskva.

Không có triệu chứng nào cho thấy sắp xảy ra kết cục tử vong.

Thời gian gần đây tình trạng sức khỏe của Vladimir Ilyich đã tốt lên nhiều. Mọi sự khiên ai cũng nghĩ rằng sức khỏe của Người sẽ tiếp tục được cải thiện. Hôm qua tình trạng sức khỏe của Vladimir Ilyich đột ngột xấu hẳn đi. Chỉ vài giờ sau Vladimir Ilyich đã không còn nữa.

Đại hội các Xô viết toàn Nga đang họp ở Moskva, cũng như Đại hội toàn Liên bang khai mạc trong những ngày tới, sẽ thông qua các nghị quyết để đảm bảo công việc của Chính phủ Liên Xô tiếp tục thông suốt không gián đoạn.

Đây là tổn thất nặng nề nhất đối với nhân dân lao động Liên Xô, cũng như lao động trên toàn thế giới kể từ khi công nhân và nông dân nước Nga giành được chính quyền. Nó đang làm chấn động tâm can của mỗi người công nhân và nông dân không chỉ của nước Cộng hòa chúng ta, mà của tất cả các nước. Các tầng lớp quần chúng lao động đông đảo trên toàn thế giới sẽ khóc vĩnh biệt vị lãnh tụ vĩ đại nhất của mình.

Người không còn bên cạnh chúng ta nữa, nhưng sự nghiệp của Người thì không gì lay chuyển nổi.

Thể hiện ý nguyện của quần chúng lao động, Chính phủ Liên Xô sẽ tiếp tục sự nghiệp của Vladimir Ilyich, đi tiếp con đường Người đã vạch ra. Chính quyền Xô viết luôn đứng vững chắc trên vị trí bảo vệ những thành quả của cách mạng vô sản.

Moskva, Kremli, ngày 22 tháng Giêng năm 1924.

Số báo đặc biệt cũng thông báo rằng Đại hội các Xô viết toàn Nga đã tạm dừng công việc, tuyên bố ngày 21 là ngày tang và ra lời kêu gọi nhân dân các nước Cộng hòa thuộc liên bang. Trong thông báo của các bác sĩ chữa bệnh cho Lenin có dẫn ra kết quả giải phẫu. Ban tổ chức tang lễ V. I. Lenin, được thành lập vào đêm 22 tháng Giêng, thông báo rằng chuyên xe lửa chở thi hài nhà lãnh đạo chính phủ Liên Xô sẽ đến ga Paveletsky ở Moskva vào hôm 13 giờ ngày 23 tháng Giêng, linh cữu sẽ quản tại Phòng Khán tiết (Phòng Cột) Nhà Công đoàn, mở cửa cho viếng vào hôm 19 giờ cùng ngày, còn ngày an táng sẽ đặc biệt công bố sau đó. Thành thị và làng mạc chìm trong không khí đau thương tang tóc, khóc thương vĩnh biệt nhà cách mạng vĩ đại. Trên các tòa nhà treo cờ đỏ có dải băng tang và chân dung Lenin. Hễ tin đau buồn này lan tới địa phương nào thì người dân ở đó tự phát đi đến các trụ sở huyện ủy và Xô viết huyện và xuất hiện các cuộc mít tinh.

Các cuộc họp truy điệu diễn ra tại các nhà máy và xưởng thợ, các trường phổ thông và đại học, các trung đoàn và phi đoàn. Các đảng viên, đoàn viên cộng sản, đội viên thiếu niên tiên phong túc trực bên chân dung và tượng Lenin. Những người phát biểu tại các cuộc mít tinh và lễ truy điệu thế sẽ ghi nhớ những lời dạy của Lenin và đi theo con đường đã chọn.

Mặc dù có bão tuyết mạnh, phố xá Petrograd Đỏ ngày 22 tháng Giêng đầy người. Những người dân thành phố mang tên Pyotr, “được Ilyich đưa vào trận đánh”, đã không thể tin, không muốn tin rằng Người đã mất. Trong các cuộc mít tinh tại các nhà máy giai cấp vô sản đã quyết: đề nghị BCHTƯ toàn Nga an táng vị lãnh tụ thân yêu và gởi ở Petrograd, trên quảng trường Các Liệt sĩ cách mạng, và lấy tên Lenin đặt cho thành phố, nơi Người đã giương cao ngọn cờ cách mạng xã hội chủ nghĩa toàn thế giới.

Các khu phố công nhân của Kharkov, thủ đô Ukraina, giống như một tổ kiến sôi sục. Trên các quảng trường, tại các ngã tư các đám đông đứng tràn xuống đường làm cản trở giao thông chỉ để đợi nghe thông báo chính thức. Tiếng còi tang không dứt của các nhà máy, xí nghiệp, đầu tàu vang lên làm rung động không trung.

Suốt đêm những đám người hô hô hộp muốn biết chi tiết bao kín các tòa báo ở Tbilisi⁽³³⁾. Lệ ứa trong mắt nhiều công nhân sắp chửi cho số báo đặc biệt. Do làn sóng người dồn đến nhà in nên người ta phải cử đoàn viên thanh niên cộng sản đứng gác.

Tại đền Spassky ở Moskva, giám mục Antoniý đã làm “lễ cầu nguyện và tưởng niệm, ghi nhớ công lao của Lenin vì người lao động và người nghèo”. Tại nhà thờ St. Sophia ở Kiev tin điện về việc Lenin từ trần được đọc trên bục trước điện thờ. Lễ đạo tạm dừng và dàn đồng ca hát bài *Ghi nhớ đời đời*.

Trong nhà tù thành phố Szeged của Hungary, các tù nhân biết tin Lenin qua đời thông qua một tờ báo được bí mật chuyển cho một tù chính trị khi gặp người nhà. Sáu mươi người tù cộng sản đã để tang Lenin bằng cách để đầu trần khi vào các công xưởng, nơi họ bị buộc phải lao động vào các buổi sáng.

Số báo đặc biệt ra khẩn cấp ngày 22 tháng Giêng kết hợp cả hai báo *Sự thật* và *Tin tức*. Tờ báo mở đầu bằng tin UBTU ĐCS Nga (Bolshevik) ra “Lời kêu gọi toàn Đảng và mọi người lao động”:

“... Đã mất đi người lãnh đạo và chỉ huy Đảng ta, mà dưới sự lãnh đạo ấy Đảng ta, từ trong khói súng vươn cánh tay quyên lực căm lá cờ Đỏ của Tháng Mười trên khắp đất nước, đã đập tan sự kháng cự của kẻ thù, xác lập vững chắc sự thống trị của người lao động ở nước Nga Sa hoàng cũ...”

Lenin, hơn ai hết, đã biết nhìn ra cái lớn và cái nhỏ, tiên đoán những bước ngoặt lịch sử trọng đại nhất, đồng thời biết tính đến và tận dụng từng chi tiết nhỏ; Người biết tận công dồn dập khi cần và rút lui khi cần để chuẩn bị cuộc tấn công mới. Người không rập khuôn những công thức cứng nhắc nào, không có điều gì khuất khỏi tầm nhìn của đôi mắt thông tuệ, nhìn thấy mọi điều của Người, bởi vì Người là lãnh tụ bẩm sinh của đội quân vô sản, thiên tài của giai cấp công nhân...”

Tiếp thay, những nhà lãnh đạo mới của Đảng không có những phẩm chất ấy của Lenin. Biết nắm bắt toàn bộ các yêu tố mâu thuẫn nhau và xác định khuynh hướng chính, xem xét những phương án có thể có của tiến trình các sự kiện và đề ra một chính sách hữu hiệu - đây là nghệ thuật vĩ đại của Lenin mà ta phải học, học mãi.

Trong số báo đặc biệt thứ hai cũng đăng lời hiệu triệu của Ban chấp hành Trung ương Đoàn Thanh niên Cộng sản Nga gửi toàn thể

các đoàn viên, toàn thể những công nhân và nông dân trẻ tuổi của đất nước, cùng với mệnh lệnh số 39 của Hội đồng Quân sự Cách mạng Liên Xô. Hội đồng Quân sự Cách mạng kêu gọi Hồng quân và Hải quân Đỏ “hãy giữ vững vị trí khó khăn là người bảo vệ trước nhất những thành quả của Cách mạng Tháng Mười vĩ đại với tinh thần kiên định và sắt đá hơn nữa”. “Trung thành với những di huấn của Lenin - mệnh lệnh viết tiếp, - Hồng quân và Hải quân Đỏ công nông đang và sẽ là điểm tựa cho sự hùng mạnh của nhà nước Xô viết và sự rắn đe đối với mọi kẻ thù của đất nước”.

Trong thư của Hội đồng Trung ương toàn Liên bang các công đoàn gửi các đoàn viên công đoàn có nói: “Trong những ngày nặng nề này sẽ không có sự nản lòng trong hàng ngũ chúng ta. Mỗi người công nhân và viên chức hãy nhớ rằng tượng đài tốt nhất đối với Lenin sẽ là nhiệt tình không gì lay chuyển nổi và niềm tin vào sự nghiệp của mình, cùng với lao động miệt mài hơn”.

Báo chí và các đài phát thanh trên toàn thế giới đều đưa tin về việc Lenin từ trần. Không thể im lặng trước cái chết của lãnh tụ cách mạng Nga, người mà, như theo lời Bernard Shaw, đã chỉ ra tương lai của nền văn minh.

Ngay ngày 22 tháng 1, tất cả các báo buổi chiều của Stockholm đã đăng tin của Thông tấn xã Nga (ROSTA) về việc Lenin mất và chân dung của Người.

Tất cả các báo của Đức đều viết bình luận hay xã luận về sự ra đi của Lenin và gọi ông là người có năng lực hiếm có, sức mạnh ý chí lớn lao, trung thành với quan niệm của mình. Báo *Deutsche Tageszeitung* (Nhật báo nước Đức) viết: “Lenin thuộc về những nhân vật khổng lồ của nhân loại mà hoạt động để lại phía sau mình những dấu ấn không thể phai mờ”.

Tất cả các báo của Anh đều đăng bài và tiểu sử Lenin. “Một đám tang bao trùm nước Nga, - tờ *Daily Herald* (Thông tin viên hằng ngày) viết - đây không phải đám tang vị Chủ tịch Hội đồng Dân ủy, mà là đám tang Ilyich, người bạn của quần chúng lao động...”

“Tôi vô cùng bàng hoàng về sự ra đi của Lenin, tổn thất không gì bù đắp được”, điện chia buồn của Thủ tướng Thổ Nhĩ Kỳ Ismet Pasha⁽³⁴⁾ viết. Các tổng thống và thủ tướng hàng loạt quốc gia cũng gửi điện chia buồn tương tự.

Nhà xã hội dân chủ người Đức Karl Kautsky đã nói: “Những bất đồng giữa chúng tôi không khiến tôi không nhìn thấy sự vĩ đại của người đã mất. Ông là một nhân vật khổng lồ, những người như thế rất hiếm trong lịch sử thế giới”.

Nhà hoạt động cấp tiến phái tả Édouard Herriot, sau này là Thủ tướng Pháp, tuyên bố: “Không cần nói thì ai cũng biết, quan điểm của tôi cách rất xa học thuyết Lenin, nhưng tôi luôn khâm phục tài năng hiếm có của nhà lãnh đạo quốc gia này, quyết tâm, nghị lực học vấn thực sự bách khoa của ông. Tôi tin rằng giá như còn sống thì ông còn làm được nhiều việc cho đất nước ông, vì đó là một con người biết đánh giá mọi tình hình và biết tìm ra lối thoát cho tình hình ấy”.

Trải qua tâm trạng đau buồn nhất do cái chết của nhà cách mạng vĩ đại là những người cộng sản, thành viên các tổ chức công nhân tiên bộ và những chiến sĩ đấu tranh cho tự do và độc lập của các dân tộc thuộc địa.

Hội đồng thị chính Saint Denis⁽³⁵⁾ (Pháp) do những người cộng sản lãnh đạo, đã quyết định đặt tượng bán thân Lenin ở trước tòa thị chính và lấy tên ông đặt cho một quảng trường của đô thị này. Đại hội đầu tiên của Quốc dân Đảng Trung Quốc, ngày đó do người

bạn của nước Nga Xô viết là Tôn Trung Sơn lãnh đạo, khi biết tin Lenin mất, đã tạm ngừng phiên họp và tuyên bố ba ngày để tang. Tại cuộc mít tinh để tưởng niệm Lenin, Tôn Trung Sơn đã đọc diễn văn, trong đó có nói rằng: “Tôi đã đi theo con đường của Anh, và mặc dù các kẻ thù của tôi chống lại việc đó, nhưng nhân dân tôi sẽ hoan nghênh tôi. Anh đã mất, trời không cho Anh kéo dài thêm cuộc sống, nhưng trong trí nhớ của các dân tộc bị áp bức, Anh, con người vĩ đại, sẽ sống mãi”.

“Nam Phi hòa vào tâm trạng đau buồn của thế giới về sự ra đi của vị lãnh tụ”, - những người cộng sản hoạt động bí mật ở xứ sở xa xôi đang bị bọn thực dân và phân biệt chủng tộc giày xéo cũng lên tiếng.

Ở một châu lục khác là châu Mỹ, thống đốc bang San Luis Potosí của Mexico Jorge Manrique, Chủ tịch Mặt trận công nông thống nhất, đã tuyên bố để tang Lenin hai ngày và treo cờ rủ trên các công sở chính quyền.

Thủ lĩnh Đảng Xã hội Mỹ E. Debs tuyên bố: “Tôi đánh giá Lenin cao hơn tất cả các nhà hoạt động châu Âu... Trong tâm trí của thế hệ tương lai ông sẽ là nhà hoạt động nhà nước vĩ đại nhất, là cá nhân anh hùng xán lạn, là chiến sĩ đấu tranh cho các quyền và tự do của nhân dân lao động”.

Nhà cách mạng Đông Dương Nguyễn Ái Quốc, sau này là Chủ tịch nước Việt Nam Dân chủ Cộng hòa Hồ Chí Minh, vào những ngày đó đã viết trên tờ *Sự thật*: “Lenin đã mất! Như tia chớp giữa trời quang, tin này lan nhanh trên các đồng bằng màu mỡ của châu Phi và những cánh đồng xanh ngát của châu Á... Khi còn sống, Người là cha, thầy học, đồng chí và cố vấn của chúng ta. Ngày nay, Người là ngôi sao sáng chỉ đường cho chúng ta đi tới cách mạng xã hội”.

Tại Paris, Copenhagen, Praha, Bratislava, Stockholm, Havana⁽³⁶⁾, Uрга⁽³⁷⁾ và các thành phố khác đã diễn ra các lễ truy điệu. Tại Christiania⁽³⁸⁾ và các nơi khác ở Na Uy, người ta đã dừng công việc trong năm phút để tưởng niệm Lenin.

Toàn thể nhân loại nghiêng mình trước anh linh Vladimir Ilyich Lenin.

Trên lưng hành khúc và tiếng cười nước

nở⁽³⁹⁾.

Sáng ngày 22 tháng 1, viện sĩ A. I. Abrikosov ướp thuốc cho thi thể Lenin. Người ta dự tính cần phải bảo quản thi hài trong vài ngày trước khi mai táng, để cho càng nhiều đoàn đại biểu của giới lao động, trong đó có các đoàn đại biểu nước ngoài có thể đến vĩnh biệt lãnh tụ càng tốt.

Cũng vào ngày hôm ấy, các thành viên chính phủ và ủy viên Trung ương ĐCS Nga (Bolshevik), cũng như những người bạn gần gũi nhất của Lenin đã đến Gorki.

V. I. Lenin nằm trên tầng hai, trong căn phòng nhỏ mà Người đã ở cho đến cuối đời. Còn trong căn phòng lớn ở tầng một có cây thông quắc các vòng hạt, nến và sương giả bằng bông mà “người làm người xứng nhất này”⁽⁴⁰⁾ đối với trẻ em làng đã bày ra. Người yêu quý lũ trẻ nghịch ngợm ấy. Ngay cả khi chúng ham mê chơi đến mức làm ồn ã, nô đùa và nhào lộn trên thảm, thì bệnh nhân Ilyich cũng bảo mọi người cứ để chúng chơi đùa.

Trong nỗi đau buồn sâu sắc “đội cận vệ Lenin thuần tác phong lãnh tụ”⁽⁴¹⁾ đứng trực bên linh cữu Lenin.

“Người nằm đó! - phóng viên báo *Sự thật* M. Koltsov viết khi đó. - Không hề thay đổi. Người vẫn giống ngày nào làm sao! Khuôn mặt điềm tĩnh, chỉ hơi nở một nụ cười không lặp lại, không thể truyền đạt được, một nụ cười tinh quái như trẻ em mà chỉ những người trông thấy mới hiểu; môi trên hơi nhếch lên một cách lạnh lợi, hoàn toàn sống động với hàng ria cứng. Dường như chính Người

cũng đang thả'c mắ'c trước những gì đang xảy ra: Lenin mà lại không đi lại, không vung chân vung tay, không sôi sục, không phẩy tay, không chạy bắ'ng những bước ngắ'n vui vẻ theo đường tròn. Lenin mà lại chịu nắ'm thẳng một cách tuyệt vọng, tay để ở tư thế' nghiêm, vai ngay ngắ'n trong chiế'c áo khoác cổ cứng màu xanh..."

Suô't đêm trong ngôi nhà â'y không ai ngủ cả. "Các vị lão thành", như cách gọi những người đế'n đây của M. Koltsov - thủ trưởng của những cơ quan lớn của nhà nước, do Lenin thiên tài lập ra - ngồ'i ủ rũ trên đi vǎng, trùm trong những chiế'c áo choàng dài, nhớ tới mọi thứ ở Lenin, từ những câu đùa, sự sinh động toát ra trong mọi mặt, tới "sự tự ái như khi đánh cò", từ đôi giày trượt băng, thư từ trao đổi, tới sự tinh tế' trên tình đồ'ng chí bao la của Lenin...

Trời chưa sáng mà ngoài sân đã chật ních những người dân đế'n từ các làng xung quanh và xa hơn. Những bác nông dân già cả đời trồ'ng lúa mì lén lau nước mắ't, đang đứng vào đội ngũ túc trực bên quan tài của người đã tung ra khẩu hiệu nhiệt tâm vào những ngày Tháng Mười năm nao "Ruộng đấ't cho nông dân!"

Các đại biểu của Đại hội các Xô viế't toàn Nga lâ'n thứ XI và của công nhân Moskva đi chuyế'n tàu hỏa đặc biệt đế'n Gorki.

Khoảng 10 giờ sáng, thi hài Vladimir Ilyich được cẩn thận đặt vào quan tài đỏ, bạn bè và chiế'n hữu của Người nhấ'c quan tài lên. Quan tài bô'ng bề'nh và từ từ hạ xuô'ng theo các bậc câ'u thang. Sau đó nó được đưa ra ngoài nhà và đặt xuô'ng đấ't. Một nỗi đau khôn tả làm lạnh buố't tâm hồ'n, một nỗi buồ'n xé nát trái tim từng người. Những bông tuyế't rơi xuô'ng vắ'ng trán cao của Lenin... Người ta đóng nắ'p quan tài. Những người Bolshevik sắ't đá trong các trận đánh ác liệt giờ đang khóc.

Từ đây đến ga xếp đường sắt Gerasimov⁽⁴²⁾ quãng năm kilômét.

Mọi người lặng lẽ khiêng quan tài qua cánh rừng và cánh đồng. Con ngựa nhỏ chạy lon ton phía trước, còn người nông dân ngồi trên xe trượt tuyết loại thấp, gãi rãi cành vân sam lên đường đi. Phía sau quan tài là dòng người đưa tiễn như một dải băng đen. Dải băng ấy kéo dài từ khu dinh thự đến ga xếp. Đứng trên các đồi xung quanh là các bà các mẹ bế ẵm trẻ con, các cụ già chống gậy, lũ trẻ lặng thinh với cặp mắt đắm lệ tiễn đưa đám tang.

Một giờ sau đã hiện ra ngôi nhà màu vàng của ga xếp.

Tàu hỏa từ từ lăn bánh... Rồi nó biến mất trong đám bụi tuyết, để lại trên sân ga đám đông đầu trần như đang đông cứng lại.

Từ nơi đây đến Moskva là 30 kilômét. Những người nông dân đi tàu đến các ga và ga xếp Rastorguevo, Biryulevo, Kolomenskoye... Nhiều người cùng gia đình đã tới các ga này từ tối hôm trước, chân tay lạnh cóng phải sưởi và kiên nhẫn đợi đến khi tàu chở Ilyich thân yêu của họ tới. Khi tàu đi đến, người dân đứng bên toa chờ thì hải Lenin những giây phút ngắn ngủi để rồi vĩnh biệt Người. Họ đứng lặng im, chỉ đôi khi cánh phụ nữ cất tiếng... Tàu hỏa chuyển bánh, còn họ vẫn đứng lặng như tượng, mặt lạnh lùng, đầu trần...

Vào lúc 13 giờ đoàn tàu tang trong tiếng nhạc tang tiễn vào ga Paveletskaya ở Moskva. Cái nhìn của những người đứng đón - các ủy viên Trung ương Đảng, ủy viên dân ủy⁽⁴³⁾, ủy viên BCH TƯ toàn Liên bang và BCH TƯ toàn Nga, đại biểu Đại hội các Xô viết - đều hướng về phía toa đầu tiên... Trên sân ga là các đồng chí, các chiến hữu của Lenin. Trong số họ có những cựu thành viên phái “triệu hô”⁽⁴⁴⁾, phái “liên quân”⁽⁴⁵⁾, “những người cộng sản phái tả”⁽⁴⁶⁾,

phái “tập trung dân chủ”(47), phái “đô i lập công nhân”(48)... Cả đội ngũ thể hiện các sắc thái sinh động của cách mạng. Còn có hành động đại đột gù mà các chiế n hữu gầ n gũ i nhấ t của Lenin không phạm phải trong quá trình hoạt động cách mạng, nhưng Lenin vẫn thủy chung không từ bỏ một ai trong số những người trung thực tuy có lúc họ dao động, có giây phút nhát sợ, có khi lầ m lạc một cách chân thành. Lenin không tước đi của họ điề u chủ yế u: được tham gia cách mạng hằ ng ngày. Nhiề u lầ n Người phê bình gay gắ t. Người cười chê, thuyề n chuyển họ từ khu vực này sang khu vực khác. Người dạy họ sự khôn ngoan, trí lự. Người trang bị cho họ những tư tưởng, chỉ dẫn thực tiễn, dẫn họ tới đích. Lenin đã dẫn Đảng vượt qua mọi trở ngại.

Lenin cho rằ ng sự thô ng nhấ t của Đảng lan tỏa trên cơ sở các ý kiế n, nhận định đa dạng, các cách tiế p cận thay the ́ nhau. Khi đó sự thô ng nhấ t sẽ là có ý thức, chứ không phải sự thô ng nhấ t bê ngoài và máy móc. Người không coi việc có ý kiế n khác biệt là điề u xấ u mà là ưu điể m. Người đánh giá những con người độc lập, biế t tìm ra những hạt giồ ng hợp lý ở những người phản biện. Một trong những bài học từ Lenin là ở đó, mà sự phớt lờ bài học này đã phải trả giá quá đấ t.

Người ta mang các vòng hoa ra khỏi toa đầ u tiên. Khúc nhạc tang cá t lên nức nở, rồ i từ cửa toa ló ra quan tài phủ hoa.

Thi hài của vị lãnh tụ cách mạng được hộ tồ ng bởi đội vệ binh hỗn hợp: tiểu đoàn 2 Trường bộ binh Moskva, đại đội các khóa học cá p cao, đại đội Học viện quân sự của Hô ng quân công nông, đại đội của lữ đoàn kỵ binh đặc biệt và khẩu đội pháo tập.

Quanh nhà ga và trên mọi đoạn đường mà đoàn rước linh cữu đi qua, ngay từ sáng sớm đã có hàng vạn người lao động Moskva tụ tập. Người ta đứng trên ban công, leo lên mái nhà. Mặc dù giá lạnh khùng

khieáp, nhưng nhiều nhà vẫn mở toang cửa sổ. Trên mọi gương mặt đều biểu lộ nỗi bàng hoàng đau buồn.

...Phía trước đoàn rước linh cữu là các vòng hoa. Tiếp theo các vòng hoa là những lá cờ tang... Quan tài màu đỏ được các chiến hữu của Lenin, công nhân và nông dân khiêng... Đi sau linh cữu là những người thân của Vladimir Ilyich, đội gác danh dự, các ủy viên Trung ương ĐCS Nga (Bolshevik), Ủy ban Kiểm tra Trung ương Đảng, Ban chấp hành Quốc tế cộng sản, ủy viên BCHTU Liên Xô và BCHTU toàn Nga, Hội đồng Dân ủy Liên Xô và Cộng hòa Xã hội chủ nghĩa Xô viết Liên bang (CHXHCNXVLB) Nga, Hội đồng Quân sự cách mạng, các đoàn đại biểu nhà máy và xí nghiệp. Đội vệ binh hộ tống đi khóa đuôi.

Đường lũy Zatsevsky, phố Kuznetskaya, ngõ Klimentovsky, phố Pyatnitskaya, phố Balchug... Nơi đây Người đã đến không chỉ một lần khi còn sống... Nơi nào cũng xuất hiện những dòng người Moskva đau buồn. Trên đầu họ là các bức chân dung Lenin. Các biểu ngữ đưa nhè nhẹ: “Lenin đã mất, nhưng sự nghiệp của Người vẫn sống”, “Ilyich sống trong trái tim công nhân”, “Không khóc, hãy cảm nhận trách nhiệm lớn lao đang đặt lên vai những người sống!”.

Ở gần cầu Moskvoretsky, những chiếc máy bay bay qua đám rước linh cữu và thả truyên đơn lễ tang.

Vladimir Ilyich được khiêng chậm rãi dọc bức tường Kremli, khu mộ Cách mạng, nơi yên nghỉ đời đời của các anh hùng trong những trận đánh Tháng Mười.

Đường ngang Kremlyovsky, quảng trường Cách mạng, quảng trường Sverdlov...

Tới Nhà Công đoàn, đón đám rước là đội danh dự, đứng thành hai hàng.

Quan tài còn chưa kịp sắp xếp xong mà bên ngoài Nhà Công đoàn đã rộn ràng rước đoàn người tụ tập để muốn vĩnh biệt vị lãnh tụ.

Cứ mười phút lại đổi kíp bốn người trong đội vệ binh túc trực bên linh cửu. Đứng lặng cùng họ, không nhúc nhích là A. A. Andreyev, K. Ye. Voroshilov, F. E. Dzerzhinsky, M. I. Kalinin, S. M. Kirov, L. B. Krasin, D. Z. Manuisky, A. I. Mikoyan, V. P. Nogin, G. K. Ordzhonikidze, M. D. Orakhelashvili, G. I. Petrovsky, Ya. Z. Rudzutak, A. I. Rykov, I. V. Stalin, M. P. Tomsy, M. N. Tukhachevsky, M. V. Frunze, A. D. Tsyurupa, V. Ya. Chubar, A. Ye. Badayev, A. S. Bubnov, S. V. Kosior, N. Narimanov, ...

...19 giờ. Dòng người tràn vào hai lối chân cầu thang của Nhà Công đoàn. Mọi người để đầu trần, lặng lẽ bước lên cầu thang.

- Đau xót thật, Lenin năm kia... - một công nhân đứng tuổi nói khẽ.

Bộ đèn chùm pha lê rọi ánh sáng qua mạng nhiều tầng mỏng dính như bị sương mù bao phủ. Những lá cờ tang thò ra từ hàng cột trắng quây các súc vải màu đen và đỏ. Ilyich năm trên bệ cao ở giữa phòng, giữa đám cỏ xanh và rất nhiều vòng hoa chắt chõng, có đính dải băng.

Đoàn đại biểu thành phố mang tên Pyotr Đại Đế tiến vào phòng: 1000 công nhân và chiến sĩ Hồng quân, được bầu chọn trong các cuộc họp truy điệu, thay mặt cho giai cấp vô sản Petrograd đã đến nghiêng mình bên linh cửu Lenin. Họ đặt hoa và cò dưới chân quan tài.

Và đây là 200 công nhân xí nghiệp Uralmed. Vòng hoa của họ mang câu nói nổi tiếng của Lenin: “Làm cách mạng thích hơn viết về nó”.

700 người từ nhà máy Motor trên đường Serpukhovsky...

4000 sứ giả của ngành đường sắt thành phố Nizhny Novgorod.

Có những lúc tiếng khóc át cả tiếng dàn nhạc.

Tất cả các cửa của Nhà Công đoàn đều đã được mở, vài dòng người được vào cùng lúc. Thế nhưng dòng sông người ấy vẫn không cạn. Phía trên là dòng chuyển động của nào áo bành tô cũ sờn, khăn trùm, nào mũ dạ Hồng quân kiểu kỵ binh Budyony, nào mũ lưỡi trai lấm lem dầu mỡ, nào mũ có vành... Phía dưới thì nào ủng thường, ủng da thô ostashi, ủng dạ, nào giày đan. Những ông bố và bà mẹ giơ con lên cao cho con nhìn thấy rõ hơn và ghi nhớ hình ảnh người ông Lenin.

Một cựu binh của cuộc nội chiến đi nặng dừng lại, dùng mấy ngón tay cứng không gập được gỡ huân chương trao cho đội danh dự túc trực và nói ngắn gọn: “Trao cho lãnh tụ!” Thế rồi kéo đôi nặng nặng nề bước đi trên sàn bóng...

Hai công nhân đỡ một người mù đi vào. “Anh bạn đi vào đây làm gì?”, người ta hỏi anh chàng mù. Anh ta đáp: “Đừng lo, tôi nhìn thấy sự im lặng và cảm nhận được Lenin”.

Nhiều người bình thường đã thay ca cho các nhà cách mạng tiếng tăm trong đội danh dự túc trực bên linh cửu. Nào com lê, nào áo sơ mi vải hoa thò ra ngoài gi lê, nào áo ngắn vá vài chỗ, nào khăn len mạng mấy chỗ. Các ủy viên BCH TƯ toàn Nga và các cán bộ có trọng trách khác trong đội danh dự túc trực nhường chỗ cho những người công nhân và nông dân đến từ mọi miền của đất nước.

Đêm mùa đông băng giá buốt lạnh, nhưng dòng người vẫn ùn ùn kéo đến. “Tôi muốn ôm lấy quan tài”, một phụ nữ vào viếng Nhà Công đoàn đã viết trên báo *Sự thật* ngày ấy. “Lenin Người ơi, trái tim, bộ óc, máu thịt của cháu đây, hãy nhận đi... Người hãy nhận đi. Và chỉ cần một góc mắt Người hãy nhìn xem, một góc tai Người hãy nghe xem, tất cả chúng cháu yêu Người biết bao”.

Hàng triệu người đã nghĩ như vậy

Cảnh tượng nhân dân tiến đưa lãnh tụ hùng tráng không bao giờ quên được đã gợi cho nhà thơ bật ra những câu lay động lòng người:

Lúc này

giá có ai

biết làm phép lạ

bảo chúng ta chết

thì Người sống lại -

đê phốt sẽ vỡ tung

quân chúng ủa ra

sẵn sàng

hy sinh

miệng vẫn hát ca.⁽⁴⁹⁾

Ngày và đêm hàng người vẫn đi vào Phòng Khánh tiết Nhà Công đoàn. Một dòng người kéo dài từ Vườn Aleksandrovsky qua quảng trường Cách mạng và quảng trường Sverdlov, một dòng người khác kéo dài từ Petrovka dọc theo tường Nhà hát Lớn; trên phố

Mokhovaya và tổ hợp thương mại Okhotnyy ryad có vài hàng người xếp rờn rả n...

Cái lạnh giá tháng giêng làm buốt da, gió dữ cửa vào mặt. Nhưng mọi người vẫn không bỏ cuộc, họ đứng suốt bốn - năm tiếng đông hồ chỉ để có mặt bên linh cữu Lenin một - hai phút... Vô số đông lửa được nhóm lên cháy rừng rực để người ta có thể sưởi ấm; khói lan ra, che mờ những đôi mắt vốn đã nhòe lệ.

“Tại Nhà Công đoàn, trong Phòng Khánh tiết đặt linh cữu Lenin - phóng viên Mikhail Bulgakov viết. - Suốt cả ngày lẫn đêm, trên quảng trường tụ tập những đám đông xếp thành hàng ngũ, trông như những dải băng dài vô tận, khuất vào các phố và ngõ lân cận và đổ vào Phòng Khánh tiết. Một Moskva của giai cấp công nhân đến đây để nghiêng mình trước thi hài Ilyich vĩ đại”.

Trong ba ngày đêm đã có khoảng nửa triệu người vào viếng linh cữu V. I. Lenin. Hơn chín nghìn người đổi gác ở đội túc trực bên linh cữu.

Ngày 26 tháng 1 diễn ra kỳ họp tang lễ của Đại hội các Xô viết toàn liên bang lần thứ hai. M. I. Kalinin khai mạc kỳ họp.

I. V. Stalin là người phát biểu thứ tư, sau M. I. Kalinin, N. K. Krupskaya và G. Ye. Zinoviev. Stalin thể thực hiện di huấn của Lenin: gương cao và gìn giữ trong sạch danh hiệu vẻ vang đảng viên của Đảng Cộng sản, giữ gìn sự thống nhất của Đảng như giữ gìn con ngươi của mắt mình, đem tất cả sức lực củng cố liên minh công nông, củng cố và mở rộng liên bang tự nguyện và sự hợp tác anh em của các dân tộc Liên Xô, tăng cường Hồng quân và Hải quân Đỏ.

Phát biểu tại kỳ họp tang lễ còn có N. I. Bukharin, L. B. Kamenev, A. I. Rykov, K. Ye. Voroshilov, M. P. Tomskey, nữ chiến sĩ cộng sản Đức Klara Zetkin, đại diện các dân tộc Ngoại Kavkaz (Transcaucasus)

N. Narimanov, đại diện các dân tộc Turkestan Sha-Abdurasulov, người công nhân Petrograd A. N. Sergeyev, người nữ vô sản Moskva Zvereva, người nông dân A. B. Krayushkin, viện sĩ hàn lâm S. F. Oldenburg, người thay mặt Đoàn thanh niên cộng sản P. I. Smorodin.

Đại hội đã quyết định dựng tượng đài Lenin ở Moskva, Kharkov, Tbilisi, Minsk, Leningrad và Tashkent, gộp rút xuất bản các tuyển tập Lenin bằng nhiều ngôn ngữ, nhất là các thứ tiếng phương Đông dành cho đông đảo các tầng lớp công nhân và nông dân, biên soạn Toàn tập tác phẩm của Lenin, ủng hộ đề nghị của công nhân Petrograd về việc đổi tên thành phố của họ - cái nôi của cách mạng - thành Leningrad. Đại hội cũng ra nghị quyết lập Quỹ mang tên Lenin để “giúp đỡ trẻ em bơ vơ, nhất là các nạn nhân của nội chiến và nạn đói”.

Sau khi bế mạc phiên họp tang lễ, các đại biểu Đại hội đã đi đến Phòng Khánh tiết Nhà Công đoàn để viếng Lenin.

Ngày 26 tháng 1 vào lúc 24 giờ, mặc dù còn nhiều người mong muốn vào vĩnh biệt lãnh tụ nhưng không thể lọt vào Phòng Khánh tiết, một số đoàn đại biểu vẫn còn trên đường đến Moskva, người ta đã chấm dứt lễ viếng thi hài Lenin: ngày hôm sau được quyết định là ngày mai táng.

* * *

Trong ba ngày 23, 24 và 25 tháng 1 năm 1924, UBTV ĐCS (Bolshevik) và Ban tang lễ đã nhận được hơn một ngàn bức điện và thư, trong đó nhân dân yêu cầu: hoãn mai táng và bảo quản thi hài Vladimir Ilyich.

...Những cố gắng ướp xác các nhân vật danh tiếng đã có từ thời cổ. Chẳng hạn, Alexander Đại Đế xứ Macedonia (thế kỷ IV trước Công nguyên) khi mất đã được quân lính trung thành bảo quản lâu

trong mật ong. Những người cùng thời với vua Aristobulus của người Judea cũng được hưởng vinh dự ấy. Các ý định tương tự về việc giữ gìn lâu dài thi hài các nhân vật lịch sử xuất sắc cũng xuất hiện ở châu Âu. Chẳng hạn, năm 1135 người ta ướp xác vua Anh Henry I, còn năm 1410 người ta ướp xác giáo hoàng La Mã Alexander V. Điều này bác bỏ những khẳng định dõ dạc rằng dường như việc giữ gìn thi hài kiểu như vậy là trái với tinh thần Kitô giáo. Chỉ có điều những cố gắng này và những nỗ lực khác đã không thành công. Việc ướp xác nhà phẫu thuật Nga nổi tiếng N. I. Pirogov (1810-1881), hơn 120 năm yên nghỉ trong quách bằng kính ở lăng mộ tại đền trang “Anh đào” của ông gần Vinnitsa được nhiều người quan tâm. Cần nói thêm rằng việc ướp xác N. I. Pirogov theo ý nguyện của quả phụ ông đã được Hội đồng Tối cao đạo Chính thống Nga (Holy Synod) cho phép.

...Một trong những bức điện đầu tiên gửi đến Moskva là bức điện từ nhà máy Putilovsky, trong đó công nhân và kỹ sư nhà máy đề nghị: “Cần làm sao để Ilyich vẫn bên cạnh chúng ta về mặt hình thể và để cho đông đảo quần chúng lao động có thể nhìn thấy được Người”.

Công nhân quận Rogozhsko-Simonovsky của Moskva viết: “Trong bất cứ trường hợp nào cũng không nên đưa thi hài vị lãnh tụ vĩ đại được yêu mến nồng nhiệt vào lòng đất. Chúng tôi đề đạt ướp thi hài rồi đặt vào một hòm kính hàn kín để có thể bảo quản thi hài lãnh tụ trong hàng trăm năm...”

Nông dân tổng (volost) Sharlyk tỉnh Orenburg đã nhất quyết rằng thi thể Lenin “không mai táng trong lòng đất như người bình thường, không để khuất khỏi con mắt của chúng ta, mà giữ lại bằng cách ướp”.

Công nhân đường sắt Kiev đề nghị “giao ngay cho các chuyên gia bàn thảo vấn đề giữ gìn thi thể Vladimir Ilyich yêu quý đến ngàn năm”. Các thợ mỏ Donbass gửi điện: “Cơ hội được nhìn thấy vị lãnh tụ kính yêu, dù là bất động, cũng phần nào làm nhẹ bớt nỗi đau mất mát và cổ vũ chúng ta đi tới những trận chiến đấu và thắng lợi tiếp theo”. Nhiều công dân đã viết thư đề nghị: “Không chôn thi hài Lenin, mà ướp và đặt trong viện bảo tàng trung ương - bằng cách đó giai cấp công nhân có cơ hội được nhìn thấy vị lãnh tụ của giai cấp vô sản”.

Dòng thư và điện với yêu cầu tương tự mỗi ngày một tăng.

Ngày 25 tháng 1 Đoàn Chủ tịch Ban chấp hành Trung ương Liên Xô đã ra quyết định:

“Nhằm đáp ứng nguyện vọng của rất nhiều đoàn đại biểu, và những thỉnh cầu gửi đến BCHTU Liên bang Xô viết và với mục đích tạo cho tất cả những ai muốn đến dự lễ an táng nhưng chưa kịp đến Moskva cơ hội vĩnh biệt vị lãnh tụ kính yêu, Đoàn Chủ tịch Ban chấp hành Trung ương Liên bang Xô viết quyết định:

1. Lưu giữ quan tài có thi hài Vladimir Ilyich trong hầm mộ⁽⁵⁰⁾, để mọi người có thể vào thăm viếng.
2. Xây hầm mộ bên tường thành Kremli, trên quảng trường Đỏ, gần mộ tập thể của các chiến sĩ Cách mạng Tháng Mười”.

Ngày 26 tháng 1 quyết định này được Đại hội các Xô viết toàn Liên bang lần thứ hai thông qua.

Trong phim tài liệu Tháng Giêng đau buồn của năm hai mươi tư, phát hành năm 1990, các tác giả kịch bản đã thêm rằng N. K. Krupskaya “không thông qua quyết định này”. Nhiều người hiểu câu nói đó nghĩa là dường như Krupskaya chống lại việc xây Lăng.

Điều đó không đúng. *Sự thật* được biết là N. K. Krupskaya đã có mặt tại Đại hội, bà phát biểu tưởng nhớ Lenin và bỏ phiếu thông qua quyết định xây Lăng. N. K. Krupskaya không nói một lời nào chống lại việc xây Lăng.

Thế thì tại sao lại có khẳng định trên? Đúng là trong một thời gian Nadezhda Konstantinovna phản đối việc ướp thi hài Lenin lâu dài (chứ không chống lại việc xây Lăng). Ngay sau khi Lenin từ trần, thi hài Lenin đã được ướp tạm cho vài ngày chờ đến khi mai táng, để bất cứ ai muốn đến vĩnh biệt Người cũng được trông thấy Người ở Nhà Công đoàn... Nhưng từ ngày 23 tháng 1 hàng nghìn bức thư và điện bắt đầu tới tập gửi đến với yêu cầu không chôn cất Lenin, mà giao cho các nhà khoa học bảo quản khuôn mặt Người cho nhiều năm sau. Chẳng bao lâu sau đó, thể theo nguyện vọng của đông đảo người lao động, N. K. Krupskaya đã đồng ý với họ⁽⁵¹⁾.

Tuyên bố “giật gân” của nhà hoạt động văn học Yu. Karyakin tại Đại hội đại biểu nhân dân Liên Xô năm 1989 rằng dường như Lenin muốn được chôn bên cạnh mộ mẹ của Người ở nghĩa trang Volkovo chỉ là tin vịt không hơn không kém. Cả các nhà khoa học lẫn người thân của Lenin, không ai biết tới một di chúc như vậy.

Cháu gái gọi Lenin bằng bác là Olga Dmitriyevna Ulyanova làm chứng: “Tôi muốn tuyên bố hoàn toàn chắc chắn rằng những khẳng định của Karyakin không đúng *Sự thật*. Suốt những năm ấu thơ và tuổi trẻ tôi sống với các thành viên gia đình Ulyanov, - cha tôi Dmitriy Ilyich, cô Maria Ilyinichna, bác Anna Ilyinichna⁽⁵²⁾, bác Nadezhda Konstantinovna ở Kremli và Gorki...

Chưa bao giờ có người nào trong số họ nói rằng có một bản di chúc nào đó của Lenin về chuyện mai táng.

Hơn một phầ n tư thê ́ kỷ tôi nghiên cứu các văn bản lưu trữ của Vladimir Ilyich Lenin và của gia đình Ulyanov, thư từ trao đổi, hồ i ức của họ nhưng chẳng ở đâu thấ y nhấ c đế n một chút gì về “giả thuyế t” mà Karyakin đưa ra. “Sự việc” mà ông ta nói đế n không hề được tài liệu nào xác nhận”.

Còn đây là ý kiế n của các nhà khoa học. Tiế n sĩ khoa học lịch sử A. M. Sovokin, trưởng phòng Các tác phẩm của V. I. Lenin của Viện chủ nghĩa Marx-Lenin, trực thuộc UBTU ĐCS Liên Xô đã tuyên bố : “Cả Nadezhda Konstantinovna lẫn những người thân và chiế n hữu của Vladimir Ilyich, đề u không ai đặt vấ n đề chôn cất lãnh tụ”. Phó tiế n sĩ lịch sử A. N. Shefov, giám đố c bảo tàng “Phòng làm việc - căn hộ của Lenin ở Kremli cũng xác nhận như vậy. Đáp lại đề nghị của các nhà khoa học yêu câ u Karyakin cho biế t ông ta lấy tin này từ nguồ n nào, Karyakin nói loanh quanh: hình như ông ta nghe thấ y điề u này ở đâu đó... khi nào đó... từ ai đó. Bản thân ông ta ấ t cũng biế t rằ ng chẳng có di chúc nào cả - ông ta không thể không biế t! - thê ́ mà vẫn lươn lẹo.

“Sáng kiế n” của Karyakin là một trong những cuộc tâ n công đầ u tiên của một số người giở khoa hùng biện để rắ p tâm lật đổ các nhân vật uy tín của lịch sử Xô viế t.

Những người tham dự Đại hội đại biểu nhân dân Liên Xô đã không ủng hộ Karyakin. Trái lại, G. V. Bykov (đại biểu Leningrad) đã tuyên bố từ diễn đàn nghị viện rằ ng phát biểu của Karyakin mang tính chấ t xúc phạm làm ông phẫn nộ tận đáy lòng. Ông nói: “Đặt Vladimir Ilyich Lenin trong Lăng trên Quảng trường Đỏ là ý nguyện của nhân dân, là sự tưởng nhớ của nhân dân, do đó chúng ta phải giữ gìn ý nguyện ấy, tưởng nhớ ấy mãi mãi”. Các đại biểu nhân dân V. I. Yarovoy (từ Tallin) và A. A. Sokolov (từ Nizhny Novgorod) đã gọi những lời của Karyakin là sự thóa mạ. Để tỏ thái độ đố i với phát biểu của ông ta, những người tham dự Đại hội đã vào Lăng đặt vòng hoa và

viếng Lenin. Các bức ảnh chụp buổi viếng Lăng đó đã được tất cả các báo đăng trên trang nhất.

Còn bây giờ chúng ta hãy trở lại tháng Giêng đau buồn của năm 1924.

...Lễ tang Lenin được ấn định vào ngày 27 tháng 1. Đưa quan tài ra khỏi nơi viếng vào lúc 9 giờ, an táng vào lúc 16 giờ.

9 giờ 20 phút. Những lá cờ ở cửa Nhà Công đoàn ngã rũ xuống đất. Trong tiếng nhạc hành khúc đưa tang các nhà lãnh đạo Đảng và công nhân khiêng linh cữu bước ra. Đám tang chậm rãi đi về hướng Quảng trường Đỏ.

Phía trước linh cữu là khoảng một nghìn vòng hoa. Cờ của Ủy ban trung ương Đảng, cờ của Quốc tế Cộng sản, cờ của Hội cựu tù khổ sai chính trị rũ xuống phủ lên quan tài của vị lãnh tụ trong loạt chào cuối cùng.

Đến 9 giờ 30 phút thì những đại biểu đầu tiên mang vòng hoa đã bước tới Quảng trường Đỏ. Quảng trường Đỏ đầy chật người. Ở đây có các sứ giả đến từ Moskva, Leningrad, Kharkov, Kiev, Smolensk và nhiều thành phố khác. Ở đây có các đoàn đại biểu công nhân và nông dân. Trên đầu họ là những lá cờ có dính dải băng tang.

Những bức tường thành Kremli cổ kính khoác màn sương giá mà cơn rét tê tái vất ra từ đá, dường như cũng bạc trắng vì đau buồn, theo mô tả của báo chí. Mọi người không ai nghĩ đến cái lạnh căt da căt thịt. Ai cũng hướng mặt về đám tang. Nước mắt như đóng băng trên má...

Vào lúc 9 giờ 43 phút quan tài được đặt lên bục và phủ cờ của UBTƯ ĐCS Nga (Bolshevik) và cờ của Quốc tế Cộng sản.

Đề bày tỏ lòng cuối lời chào tiễn biệt đối với vị lãnh tụ, đoàn kỵ binh hộ tống phi nước đại ngang qua linh cữu, tiếp sau đó là những cỗ pháo.

Vang lên lời kêu gọi của Đại hội các Xô viết toàn Liên bang lần thứ hai “Gửi nhân loại lao động”, được thông qua hôm đêm trong phiên họp tang lễ:

“Chúng ta đang an táng Lenin... Mất Lenin, chúng ta đã mất đi người thuyền trưởng chính của con tàu chúng ta. Tồn thất này không gì bù đắp nổi. Bởi vì trên toàn thế giới chưa có một cái đầu nào sáng láng như của Lenin, một kho kinh nghiệm nào to lớn như thế, một ý chí nào kiên cường như thế. Nhưng chúng ta vẫn nhìn vào tương lai không chút sợ hãi...

Hỡi các đồng chí và các anh em! Hãy gương cao hơn nữa những lá cờ đỏ của chúng ta! Không do dự trong cuộc đấu tranh giải phóng vĩ đại của chúng ta!”

Vào lúc 9 giờ 55 phút trong tiếng nhạc bài Quốc tế ca những hàng công nhân tiến vào Quảng trường Đỏ. Phía trước là quận Zamoskvoretsky, nơi Lenin có tên trong tổ chức Đảng quận. Sau đó là quận Krasnopresnensky, với vinh quang của những cuộc đấu tranh cách mạng năm 1905.

Buốt giá càng tăng - tất cả xung quanh trong màn sương mờ tuyết giá... Đoàn công nhân dự đám tang đi kéo dài đến sáu tiếng đồng hồ.

15 giờ 55 phút. Những lá cờ được lấy khỏi quan tài. Gió thổi tung những ngọn cờ tang. Sự yên lặng nào lòng đã đến. Nó bị ngắt quãng bởi những tiếng sụt sùi cô độc. Bộ đội bộ binh súng lên chào. Dòng người của quận Sokolnichesky đi qua, dừng lại và hạ cờ xuống.

Trong giai điệu Quốc tế ca mà dòng hô thấp Spasskaya cất lên, N. I. Bukharin, F. E. Dzerzhinsky, G. Ye. Zinoviev, L. B. Kamenev, V. M. Molotov, Ya. E. Rudzutak, I. V. Stalin, M. P. Tomskey không quan tài lên chầm chậm đi vào Lăng.

Vào giây phút này cả đất nước ngừng hoạt động, từ vùng Bắc Băng Dương đến vùng cận nhiệt đới Adzharia, từ tiền đồn phía Tây Kronshtadt đến tiền đồn phía Đông Sakhalin. Máy móc lặng đi, người bộ hành đứng lại, tàu điện, ô tô, xe lửa dừng lại. Mọi người bỏ mũ ra.

“Tôi nghĩ rằng việc Ilyich mất đi đã thúc đẩy công việc. Toàn Đảng đoàn kết an táng Lenin và mọi người đều khóc”.

Nhưng hồi ôi, những bất đồng chẳng bao lâu sau bắt đầu bộc lộ, hơn nữa ở dạng rất gay gắt, và phức tạp thêm vì sự đối địch cá nhân trong Đảng. V. I. Lenin đã từng cảnh báo về nguy cơ này trong “Thư gửi Đại hội” và nhấn mạnh rằng “đây không phải là chuyện vặt, hay là loại chuyện vặt có thể có hệ quả mang tính quyết định”. Nhưng không ai nghe Lenin cả.

Loạt đại bác tiễn đưa rền vang. Trên không trung Moskva, trên không trung các nước cộng hòa mờ còi vang lên tiếng còi nhà máy, công xưởng, tàu thủy... Tín hiệu thông báo: “Các đồng chí, hãy đứng lên, chúng ta đang hạ huyệt cho Ilyich”.

Thế là chiếc quan tài, sau khi lắc lư lần cuối trước mắt mọi người, đã lặng lẽ hạ xuống dưới. Nó đi dưới hàng cờ bất chéo ở trước cửa hầm mộ rồi mất hút khỏi mặt đất.

Trong Lăng người ta nhẹ nhàng, lặng lẽ hạ quan tài xuống một cái bệ đặc biệt và phủ cờ của Quốc tế Cộng sản và của UBTU ĐCS Nga (Bolshevik). Đột nhiên xuất hiện một người nông dân có tuổi. Chờ đợi chớp được giây phút này, bác nông dân, thay mặt cho những

người đô`ng hương - nông dân huyện Saransky - chuyển cho những người đang đứng ở đó dải băng tang. Sau này ông kể lại trên báo huyện Saransky, rằng khi người ta hạ quan tài xuống Lăng thì ông đang đứng gần Lăng, thế là ông giơ tay “xin được chuyển dải băng tang qua đầu mọi người vào trong hầm mộ”. M. I. Kalinin trông thấy ông liền nói: “Các đô`ng chí, hãy cho bác ấy vào...”. “Đám đông rẽ ra - P. Ya. Larin viết - vậy là tôi bình yên đi vào hầm mộ, tại đó tôi nhìn thấy quan tài được đặt trên một chỗ cao. Vào phút cuối cùng người ta đã phủ vải đỏ lên quan tài. Trên quan tài có đặt hai lá cờ. Lúc ấy tôi thành thực đặt dải băng lên quan tài Người Thầy vĩ đại và nhủ thầm: “Đời đời tưởng nhớ ngọn đèn của thế giới”.

...Còn phía trên quảng trường, những loạt đại bác vẫn nức nở rền rĩ, tiếng còi tang của các nhà máy công sở vẫn làm lay động bầu không khí.

Mọi người không ai tản đi cả. Bên tường hầm mộ đã mọc lên một núi vòng hoa rã`c đầy tuyết... Cả Quảng trường Đỏ, ai cũng bỏ mũ ra, đang hát: “Các anh ngã xuống trong cuộc đấu tranh một mất một còn...”⁽⁵³⁾

Vào lúc 16 giờ 4 phút tất cả các đài phát thanh và bộ máy thông tấn của Liên Xô truyền đi toàn thế giới khẩu hiệu: “Lenin mất đi, nhưng chủ nghĩa Lenin vẫn sống”.

Cả nước đưa tang Lenin.

Đoàn tang lễ của người dân Leningrad đau buồn tuân hành qua Quảng trường Thà`n chiến tranh. Tại đây người ta dựng lên 53 đống lửa, đúng bằng số tuổi của Lenin. Hàng vạn người Minsk⁽⁵⁴⁾ diễu hành qua ngôi nhà nhỏ từng là nơi họp Đại hội Đảng Công nhân Xã hội Dân chủ Nga⁽⁵⁵⁾. Tại Vyatka, do trời quá lạnh giá nên cuộc

tuần hành đưa tang không được tổ chức, nhưng đến 16 giờ - giờ an táng lãnh tụ - hàng nghìn người đã tràn ngập Quảng trường Bolshevik, cạnh tòa nhà tình ủy ĐCS Nga (Bolshevik). Trong lịch sử bao nhiêu thế kỷ của Tbilisi chưa từng có một cuộc diễu hành nào quy mô hơn thế; khi loạt đại bác đầu tiên báo tin thì hàng vị lãnh tụ vĩ đại đang được đưa vào hầm mộ, thì đám đông nhiều nghìn người ngã mũ và quỳ xuống. Cả Tashkent⁽⁵⁶⁾ xuống đường, trong nhà chỉ còn những ai phải trực; trong số những người diễu hành có hơn một ngàn người dân du mục cưỡi ngựa và lạc đà phủ vải tang đến... “Phương Đông đang thức tỉnh sẽ không quên người đã đốt lên ngọn đuốc tự do của phương Đông!” - đó là dòng chữ ghi trên những biểu ngữ phía trên một biển người tràn khắp phố xá Baku⁽⁵⁷⁾; trong đoàn người đi có hàng trăm phụ nữ đã bỏ mạng che mặt xuống để lộ gương mặt ra. Trong cuộc mít tinh tang lễ ở thành phố Aleksandropol của Armenia, người ta đã công bố quyết định đổi tên thành phố thành Leninakan. Ở Rostov đoàn tuần hành bắt đầu lúc 2 giờ chiều và đã kéo dài đến tận tối mịt.

Ở bất cứ thành phố nào, bất cứ làng mạc nào cũng như vậy...

Công nhân nhiều nước đã dừng công việc trong năm phút để tiễn biệt trong tâm tưởng nhà cách mạng vĩ đại. Họ đã hiểu rằng “muội ngày rung chuyển thế giới” đã giúp họ buộc giới tư sản nước mình nhượng bộ họ từng bước một. Hết sức lo sợ Cách mạng Tháng Mười, giới tư bản đã phải giảm bớt sự tham lam và bóc lột. Để tránh không tạo ra sự phẫn uất cao độ và sự bùng nổ về mặt xã hội, họ đã phải tăng phần lợi nhuận và giá trị thặng dư dành cho người lao động.

* * *

...Vào những ngày ấy A. Bezymensky đã viết:

Chỉ giảm đi, thiếu đi một tâm thế đảng,

Mà để lại hố sâu vô cùng trong hàng ngũ chúng ta...

Tấm thẻ đảng số 224332 là của Lenin. Cái chết đã bứt Người ra khỏi đội ngũ những người cộng sản.

Làm thế nào để lấp đầy mất mát to lớn ấy? Ngay ngày 22 tháng 1 hàng nghìn công nhân đã quyết định gia nhập hàng ngũ ĐCS Nga (Bolshevik). Phong trào này lan rộng và phát triển. Xét đến làn sóng xin gia nhập Đảng, Ủy ban Trung ương Đảng đã ra tuyên bố mở đợt kết nạp Đảng Leninist cho công nhân trực tiếp đứng máy. Hàng ngũ Đảng được bổ sung thêm 240 nghìn đảng viên mới. Thanh niên thì gia nhập Đoàn Thanh niên Cộng sản (Komsomol). Thiếu niên vào Đội Thiếu niên tiên phong. Vậy là “bản thân cái chết của Ilyich đã trở thành người cộng sản, nhà tổ chức vĩ đại nhất”.

Lăng tẩm, đài kỷ niệm, diển đàn

Lăng tẩm các danh nhân và nhân vật lịch sử đều là biểu tượng của thời đại. Kim tự tháp Cheops, lăng mộ Mausolus là như vậy, Taj Mahal cũng vậy... Lăng Lenin cũng không nằm ngoài quy luật đó.

Có thể có thái độ khác nhau đối với những người nằm trong lăng tẩm, cái đó còn tùy thuộc anh là kẻ bảo hoàng hay ủng hộ nền cộng hòa, là tín đồ Cơ Đốc giáo hay Hồi giáo, là đảng viên xã hội dân chủ hay đảng viên cộng sản. Nhưng hãy đồng ý rằng những lăng tẩm như vậy và hành động của những người yên nghỉ tại đó đều là tài sản của toàn thể nhân loại, của lịch sử đầy bảo tồn và văn hóa nhiều diện mạo của nhân loại.

Lẽ nào sự kiện phá hoại lăng mộ của ông vua xứ Caria Mausolus⁽⁵⁸⁾ đã tồn tại gần 18 thế kỷ không gây ra nỗi đau xót?

Và ai mà không thót tim khi đọc báo thấy nói bọn cực đoan lại đe dọa cho nổ tung Taj Mahal? Hoặc thông tin về những kẻ Hồi giáo chính thống cực đoan, tức giận vì Ai Cập tham gia liên minh chống Iraq năm 1991, đã kêu gọi bắn rốc két vào các kim tự tháp hùng vĩ? Những xúc cảm ấy là dễ hiểu. Những lăng mộ ấy là biểu tượng của thời đại của chúng, do đó luôn quý giá đối với chúng ta và con cháu chúng ta. Thiệt chúng thì nhân loại, lịch sử và văn hóa nhân loại sẽ trở nên nghèo nàn hơn.

Quần thể Quảng trường Đỏ với Lăng Lenin và hàng mộ trang trọng bên tường thành Kremli, cũng như các Kim tự tháp Ai Cập, đã được đưa vào danh sách di sản văn hóa thế giới của UNESCO.

Người Ai Cập theo đạo Hồi không kêu gọi phá bỏ các kim tự tháp, nơi yên nghỉ của những người theo đa thần giáo và không đòi chôn

các pharaông theo phong tục Hô`i giáo. Người Ai Cập tự hào về` lịch sử và những tổ tiên nổi tiế`ng của mình. Đấ`t nước â`y đang gìn giữ trân trọng xác ướp của khoảng 60 pharaông cai trị cách đây 30-40 thế` kỷ. Ai cũng có thể vào xem họ. Còn ở trung tâm Cairo sừng sững bức tượng khổng lồ` của một người trong số` họ - ông vua tạo lập nên quố`c gia rộng lớn â`y: Ramses II. Chân dung các nhà cai trị cổ xưa này được đúc trên các đồ`ng tiề`n và in trên giấ`y bạc Ai Cập.

Kim tự tháp Ai Cập và xác ướp các pharaông là tài sản của toàn thể nhân loại, của toàn thể nề`n văn minh thế` giới, là những trang vàng của lịch sử. Hàng triệu người đế`n để nhìn thấ`y các pharaông. Không ai đế` ý đế`n quan điểm chính trị và tôn giáo của họ.

...Đêm ngày 24 tháng 1 năm 1924 kiế`n trúc sư A. V. Shchusev nhận được nhiệm vụ khẩn câ`p của Chính phủ: vào thời điể`m an táng Lenin phải thiế`t kế` và xây dựng xong trên Quảng trường Đỏ, bên tường thành Kremli một ngôi Lăng tạm thời có hầ`m mộ để đặt quan tài vị lãnh tụ. Yêu câ`u đặt ra là lăng mộ có thể cho phép nhiề`u người vào được để vớ`n biệt Vladimir Ilyich.

Trong đêm â`y Shchusev lững thững đi rấ`t lâu trên Quảng trường Đỏ, ngắ`m nghía như thể lầ`n đầ`u tiên trông thấ`y nó. Những ý tưởng chín dầ`n trong đầ`u ông.

“Tôi chỉ có thời gian vớ` lầ`y những dụng cụ câ`n thiế`t từ xưởng của mình, rô`i đế`n ngay chỗ làm việc dành cho tôi. - Shchusev nhớ lại - Sáng ra đã phải bắ`t tay vào tháo dỡ các lễ đài, đặt móng và hầ`m mộ của Lăng. Trước khi bắ`t tay vào phác thảo Lăng, tôi đã mời kiế`n trúc sư L. A. Vesnin (đã quá cô`)(59) đế`n để tư vấ`n về` những nguyên tắ`c kiế`n trúc của ông và kiế`n trúc sư Antipov.

...Tôi trình bày quan điể`m của mình, rằ`ng hình thể Lăng không được cao quá mà có dạng bậc thang. Dòng chữ trên Lăng tôi đề` nghị

chỉ viết đơn giản gồm một từ LENIN”.

Buổi sáng phác thảo thiết kế Lăng đã sẵn sàng, được ủy ban của chính phủ thông qua. Sau khi ra Quảng trường Đỏ, Shchusev đã phân hoạch địa điểm công trường cạnh Tháp Senatskaya của Kremli.

Vì thời hạn ngắn nên Lăng được thiết kế tạm thời và được xây dựng bằng gỗ, loại vật liệu dễ xử lý nhất.

Theo bản vẽ của Shchusev, tại kho gỗ Sokolniki người ta đã làm các xà và tấm từ gỗ thông Arkhangel. Những vật liệu gỗ đó được chở bằng xe ngựa đến Quảng trường Đỏ.

“Lăng tâm của vị lãnh tụ, - nhà xây dựng G. I. Grigoryev nhớ lại. - được dựng bởi hơn một trăm người của Phòng xây dựng Sokolniki và Sở công trình công cộng Moskva. Hằng ngày có nhiều công nhân tình nguyện đến công trường để tham gia xây dựng Lăng Lenin”.

Băng giá dữ dội xuống đến 30 độ âm. Khi một bác thợ mộc có râu được hỏi: “Có lạnh không, hả bác?” thì bác trả lời: “Có, nhưng trong tim còn lạnh hơn”.

Tiếng xà beng, tiếng cuốc chim, tiếng xẻng vang lên khô khan trong không khí băng giá. Nhiệm vụ là phải đào đi 50 mét khối đất. Nhưng đất đóng băng cứng như đá. Xà beng chùn lại. Những đống lửa đốt lên để sưởi ấm đất hầu như không ăn thua gì.

Phải huy động đến lực lượng công binh Hồng quân. Họ tập trung và bắt tay vào việc. Họ khoan giếng, đặt dây cháy chậm. Cho nổ dưới đất phải cẩn thận để khỏi hư hại các ngôi mộ chung, tượng Người Công nhân ở ngay gần đây, và tấm biển kỷ niệm trên tháp Senatskaya. Các chiến sĩ sử dụng loại đạn phá nhỏ.

Hễ hiệu lệnh: “Cẩn thận, nấp!” vang lên thì mọi người nấp vào những vị trí an toàn. Những tiếng nổ ngấm vang lên. Đất đá bắn tung lên không. Người dân Moskva lo lắng dõi theo những loạt tiếng nổ bất thành hình, như tiếng đại bác... Mãi đến chiều ngày 24 tháng 1 mới chạm tới lớp đất mềm, bị đông cứng dưới sâu 1,5 mét...

“Họ làm việc cả ngày lẫn đêm, dưới ánh đèn pha, - G. I. Grigoryev nhớ lại. - Thịnh thoảng họ lại chạy đi sưởi ấm trong hai tao trà điện, đặt ở gần công trường và có trang bị lò sưởi điện, hoặc sưởi quanh các đống lửa đốt từ gỗ vụn, vỏ bào. Sau mười phút sưởi lại bắt tay vào làm việc! Hết ca rồi nhưng họ vẫn không muốn về mà tiếp tục làm việc”.

Các thành viên Ban tổ chức tang lễ V. I. Lenin của chính phủ, kiến trúc sư A. V. Shchusev, trưởng phòng xây dựng quận Sokolniki M. Ye. Borzov thường xuyên theo dõi việc xây Lăng.

Các lãnh đạo công đoàn xây dựng Moskva luôn có mặt trên công trường.

Những người đào đất bất ngờ chạm phải dây cáp điện ngầm, rồi các bức tường và vòm cổ. Điều đó khiến cho công việc chậm lại và vất vả thêm. Việc thiếu một số vật liệu xây dựng mà nhu cầu mới nảy sinh trong quá trình thi công cũng làm chậm tiến độ. Để kịp thời hạn, chỉ huy trưởng công trường I. K. Yudin đề nghị, ủy ban xây hầm mộ (V. D. Bonch-Bruевич, T. V. Sapronov và I. V. Tsvitsivadze) và A. V. Shchusev đồng ý giảm một chút kích thước hố móng, không dựng các cột trên lăng mộ như thiết kế của kiến trúc sư.

Trong khi công nhân và công binh đào hố móng thì thợ mộc tranh thủ thời gian đóng khung xương bằng gỗ của Lăng ngay trên

công trường, để sau đó sẵn sàng hạ khung vào chỗ đã định.

Một đại diện của công đoàn xây dựng là A. F. Kuzovatkin nhớ lại, các nhà cách mạng nước ngoài cũng tham gia giúp xây dựng Lăng. Đoàn Hungary do Bela Kun⁽⁶⁰⁾ dẫn đầu đã đến công trường ngày 25 tháng 1. Sau đó là người Ba Lan, người Áo, người Phần Lan, người Trung Quốc...

Lăng được hoàn thành đúng hạn. Ngày 25 tháng 1, vào lúc 16 giờ Lăng đã tiếp nhận quan tài vị lãnh tụ cách mạng.

Hằng ngày các đoàn đại biểu chưa kịp viếng Lenin trong lễ tang đã đến đây. Dưới chân Lăng lại xuất hiện vô số vòng hoa.

* * *

Lăng bằng gỗ đầu tiên rất khác với Lăng bằng đá hoa cương (granit) ngày nay.

Từ mặt đất nhô lên một hình lập phương màu xám sẫm, phía trên là hình kim tự tháp ba bậc nhỏ. Đó là kết hợp của hai biểu tượng cho sự vĩnh cửu là hình lập phương và kim tự tháp. Được làm bằng kiểu ván bào nhẵn, Lăng nhô cao trên mặt đất khoảng ba mét. Mặt tiền có gấn những thanh gỗ đen xếp thành chữ LENIN.

Chọn lối kiến trúc tòa nhà kiểu bậc thang, Shchusev đã khéo léo sử dụng những quy luật phổ biến của cảnh xây dựng các công trình cổ của Quảng trường Đỏ.

Bên phải và bên trái khối nhà hình lập phương có hai ngôi nhà bằng gỗ giống nhau, trông tựa như chòi canh, là lối vào và lối ra cho khách viếng thăm. Cầu thang bên phải dẫn xuống gần ba mét, vào phòng Tang lễ. Tường cầu thang và tường phòng của tòa nhà hình lập phương được ốp vật liệu màu đỏ có những sọc đen dưới

dạng cột trụ áp tường. Trên trần hầm mộ, trên nền vật liệu màu đỏ và màu đen, xếp thành những nếp gấp, giống như những tia sáng hội tụ vào tâm, rực cháy lên biểu tượng của chính quyền công nông - cây búa và cái liềm. Nội thất được trang trí bằng các tranh của họa sĩ I. I. Nivinsky.

Ở giữa phòng, quan quách có thi hài Lenin được đặt cao trên bệ. Nắp quan tài bằng kim loại có khoét những ô bằng kính - hai ô bên sườn và một ô phía trên, qua đó có thể nhìn thấy V. I. Lenin đến tận vùng thắt lưng.

Hầm mộ được chiếu sáng bằng hai chùm đèn lắp trên cột mảnh, ngay phía trên quan tài. Cửa vào bằng kính ngăn phòng Tang lễ với lối hành lang đi vào. Hai cửa sổ lắp kính giúp cho hầm mộ không cần bật đèn vào những thời tiết nắng ráo.

Ngày 30 tháng 1 Ban tổ chức tang lễ V. I. Lenin thông báo rằng, do “công việc xây hầm mộ cho V. I. Lenin quá gấp gáp và chưa hoàn thành xong toàn bộ công việc cũng như lắp đặt thiết bị bên trong hầm mộ”, nên tạm thời hầm mộ chưa mở cửa cho khách thăm viếng. Đến giữa tháng 2 Lăng đã mở cửa cho khách thăm viếng.

Hằng ngày trên Quảng trường Đỏ tụ tập rất đông đảo quần chúng muốn vào tận trong để tiễn biệt Lenin. Tuy nhiên không thể cho hết mọi người vào hầm mộ được: kích thước hầm mộ không lớn, hơn nữa khi đông người vào, không khí trong hầm mộ nóng lên, ảnh hưởng xấu đến việc bảo quản thi hài. Tuy việc vào Lăng có phân hạn chế, chỉ trong một tháng rưỡi đã có hơn mười vạn người vào lăng.

Mùa xuân đang đến gần. Thời tiết ấm lên khiến việc tiếp tục bảo quản thi hài tại đây là không thể được. Đến cuối tháng 3,

Lăng lại đóng cửa để các nhà bác học thực hiện việc ướp lại lần mới thi hài Lenin.

* * *

Ủy ban chính phủ về việc lưu giữ đời đời kỷ niệm về V. I. Lenin (Chủ tịch là F. Dzerzhinsky) trao cho L. B. Krasin nhiệm vụ giúp các nhà khoa học, cũng như tổ chức hoàn thiện hầm mộ. Krasin viết trên báo *Sự thật*: “Công trình tạm thời mọc lên trên Quảng trường Đỏ trong một thời hạn ngắn, vào những ngày đáng ghi nhớ ấy sau khi vị lãnh tụ từ trần, dĩ nhiên chỉ có thể tồn tại đúng trong khoảng thời gian cần có để xây dựng một lăng tẩm trường cửu”.

Ý nghĩ về việc xây dựng một lăng mộ xứng đáng với vị lãnh tụ kính yêu luôn khuấy động tâm trí những công dân Xô viết ngay từ ngày để tang đầu tiên. Ngày 25 tháng 1, công nhân nhà máy đèn điện quốc gia số 1 đề nghị xây một cung tưởng niệm. Những người khác, chẳng hạn như các cán bộ Tổng cục Quản lý kỹ thuật hàng hải, cũng có những ý nghĩ ấy. Người ta thảo luận trên báo chí, trong các cuộc hội họp, xem một Lăng vĩnh cửu mới phải như thế nào. Một số người đề nghị xây dựng một lăng mộ đồ sộ. Những người khác lại bảo nên xây tháp cao, mà trên đỉnh tháp sẽ có một quả địa cầu quay tròn, bởi lẽ toàn thế giới đều biết đến tên tuổi của Lenin. Lại có những người đề đạt là xây một bức tượng khổng lồ.

Nhưng trong kiến trúc, độ lớn và sự hùng vĩ không phải bao giờ cũng là một. Kiến trúc sư Shchusev và các thành viên Ủy ban chính phủ đã nghĩ như vậy. Một người trong số họ, nhà cách mạng nổi tiếng L. B. Krasin, bạn của Lenin, đã viết trong những ngày ấy: “Ngay cả một công trình kiến trúc bản thân là tuyệt mỹ đặt vào quảng trường lịch sử này, cũng có thể trở nên xa lạ không ăn nhập, như thể vô tình bị nhấc vào đây”. Ông cảnh báo: “Mọi tượng đài kỷ

niệm xây trên mặt đất quá to cũng sẽ làm hại cảnh quan kiến trúc hoàn chỉnh của quảng trường”.

Krasin cho rằng Lăng mới, cũng như Lăng đầu tiên, không được quá cao, nói chung không được nhô hẳn lên trên quảng trường. Ông viết: “Bản thân Quảng trường Đỏ đã là một tượng đài kiến trúc, đã định hình và rất hoàn chỉnh. Do đó thật là khó, nếu như không muốn nói là không thể đặt lên Quảng trường Đỏ bất kỳ một công trình cao nào mà nó lại hòa hợp với tất cả những công trình xung quanh, với tường thành Kremli, với các ngọn tháp, nhà thờ và mái hình bát úp nhô lên phía trong bức tường thành Kremli, với Cổng Spassky, nhà thờ Thánh Vasily⁽⁶¹⁾ và các tòa nhà bao quanh Quảng trường...”

Kiến trúc sư A. Shchusev nhận nhiệm vụ mới của chính phủ: xây lại Lăng, tạo cho nó hình dáng kiến trúc-mỹ thuật hoành tráng. Ông phải giữ gìn những đường nét đơn giản, về mặt kiến trúc phải kết hợp hài hòa Lăng với tường thành Kremli và Quảng trường Đỏ.

Ngày 1 tháng 3 tại Hội kiến trúc Moskva diễn ra cuộc thảo luận về các hình dáng của nơi lưu lại mãi mãi ký ức về Lenin dưới sự chủ tọa của A. Shchusev. L. Krasin phát biểu ý kiến. Ông cho rằng nên tạo cho lăng mộ vị lãnh tụ “hình dáng một lễ đài nhân dân, để từ đó các thế hệ tương lai sẽ đọc diễn văn trên Quảng trường Đỏ”. Krasin khuyên nên tránh những tượng lớn trên Lăng. “Còn về những dòng chữ ở lăng mộ”, ông nói, “thì không nên lạm dụng, và có lẽ giải pháp tốt nhất chính là dòng chữ cực kỳ đơn giản gắn ở công trình lăng tạm thời - chỉ đơn giản là LENIN”.

Một số người cho rằng không cần một Lăng hay mộ riêng biệt. Tác giả một bài báo trên tờ *Sự thật* tranh luận với L. Krasin và đề nghị dựng trên Quảng trường Đỏ “bức tượng Lenin kêu gọi giai cấp vô sản quyết chiến trận chiến đấu một mất một còn với chủ

nghĩa tư bản. Quảng trường Đỏ đã từng nhiều lần chứng kiến Người như vậy. Người sẽ mãi mãi như vậy tại đó”.

Đa số các kiến trúc sư tham gia cuộc thảo luận nhất trí rằng mộ Lenin “theo điều kiện tổng thể kiến trúc của Quảng trường Đỏ không được có kích thước quá lớn”, nhưng phải hoành tráng và “có tính chất ngấm dưới đất với một phần nhỏ nhô lên trên mặt đất...”

Người ta đã quyết định không xây một hầm mộ xa hoa hay một tượng đài khổng lồ. Tiếng nói của N. K. Krupskaya đóng vai trò không nhỏ ở đây, khi bà viết trên báo *Sự thật*: “Đừng bày đặt cho Người những tượng đài, những cung điện mang tên Người, những lễ nghi trọng thể xa xỉ để tưởng nhớ Người - tất cả những cái đó Người rất ít quan tâm, Người cảm thấy khó sở vì tất cả những cái đó. Hãy nhớ rằng hãy còn nhiều người nghèo khổ, nhiều cảnh đời bất p bênh ở đất nước ta...”. Người ta đã tính rằng Lenin luôn luôn là một người khiêm tốn.

Ngày 9 tháng 1 năm 1925 Đoàn Chủ tịch BCHTƯ Liên Xô đã thông qua Nghị quyết “Về cuộc thi cấp I các thiết kế xây dựng đài kỷ niệm - Lăng vĩnh cửu của V. I. Lenin trên Quảng trường Đỏ ở Moskva”. Nghị quyết nêu rõ: “Trong thành phần của toàn bộ công trình phải có lễ đài với vai trò là trung tâm của Quảng trường Đỏ. Lễ đài phải tính toán để chứa được đoàn chủ tịch của cuộc mít tinh toàn dân trên Quảng trường Đỏ với một cái bệ nhô ra độc lập dành cho diễn giả”. Như vậy, Lăng phải vừa là hầm mộ, vừa là đài kỷ niệm và lễ đài, nơi cất lên những diễn văn trước nhân dân.

Làm sao tạo ra trên Quảng trường Đỏ, giữa những công trình bằng đá bê tông, một tòa Lăng bằng gỗ, để nó trở thành yếu tố trung tâm của tổng thể kiến trúc đã nổi tiếng khắp thế giới?

“Tôi đi tìm những hình mẫu tương tự trong lịch sử kiến trúc thế giới”, sau này A. V. Shchusev viết. “Hình kim tự tháp đối với Lăng trên Quảng trường Đỏ tôi thấy không phù hợp. “Lenin đã mất, nhưng sự nghiệp của Người vẫn sống” - tôi cảm thấy có lẽ tư tưởng đó phải được thể hiện trong kiến trúc Lăng của Người. Từ xuất phát điểm ấy, tôi đã tạo ra cấu trúc đài kỷ niệm dạng bậc thang”. Phác thảo Lăng có lẽ đài đã được thông qua, thế là Shchusev bắt tay vào thiết kế chi tiết.

Shchusev muốn thể hiện niềm tin vào những lý tưởng tươi sáng, vào sức mạnh của chúng trong kiến trúc Lăng. Ngày nay phủ nhận hay lên án nó cũng vô nghĩa, vô đạo đức giống như, giả dụ, phê phán người tạo ra kim tự tháp Cheops vì nó như thế mà không phải thế khác.

Shchusev đã giải quyết xuất sắc vấn đề phức tạp này. Ông giữ cấu trúc bậc thang của những hình dạng Lăng đơn giản, cô đọng, tăng kích thước của nó, bổ sung thêm sảnh hở trên nóc với hàng cột bao và lễ đài. Hầm mộ đã trở nên hoành tráng hơn, hoàn chỉnh hơn và hùng vĩ hơn.

Ngày 14 tháng 3 Ủy ban chính phủ phê chuẩn thiết kế quách bằng pha lê, do kiến trúc sư K. Melnikov đề xuất.

Mùa xuân năm 1924 việc xây Lăng Lenin mới đã bắt đầu. Đến mừng 1 tháng 5 đã phân công việc đã hoàn tất.

Những người tham gia cuộc tuần hành ngày 1 tháng 5 đã ngả cò trước hầm mộ mới màu nâu sáng.

Bao quanh Lăng là một vườn cỏ hình lục giác có hàng rào sắt thép. Những tấm gỗ sồi ở tầng dưới cùng của Lăng xếp thành hàng thẳng đứng nghiêm chỉnh, làm thành bức tường dường như không gì phá nổi. Chúng được “khâu” với nhau bằng đinh rèn có

hình trang trí mà mũ đỉnh nhô lên trên gỗ gióng như đỉnh gia cường trên vỏ thiết giáp, tuy kiệm lời, nhưng một lần nữa nhấn mạnh rất ấn tượng tính hoành tráng của tòa nhà. Các bậc của hầm mộ, ngược lại, được lát bằng những tấm gỗ nặng nề, tạo vẻ nhẹ nhàng cho tòa nhà. Thanh kéo, cửa và hàng cột của sảnh hở trên nóc làm bằng gỗ sồi đen, màu này toát lên tính chất tang lễ và đau buồn.

Việc xây lại Lăng xong hoàn toàn vào cuối tháng 5. Tuy nhiên, do công tác ướp thi hài nên Lăng đóng cửa cho đến mừng 1 tháng 8.

Tòa Lăng thứ hai bằng gỗ rất giống với tòa Lăng bằng đá hoa cương hiện nay. Cũng những đường viền hình bậc thang ấy, cũng sự cân đối giữa các phần ấy. Lăng kết hợp hài hòa với bức tường Kremli hùng dũng, đường viền đáng lẽu trại bậc thang của những tòa tháp của nó. Lăng đã trở thành tâm điểm của quần thể kiến trúc Quảng trường Đỏ.

Ngày 1 tháng 8 năm 1924 Lăng mở cửa đón khách tham quan. Vào lúc 18 giờ dàn nhạc cử bài nhạc tang. Các đại diện giai cấp công nhân thủ đô là những người đầu tiên vào lăng mộ vị lãnh tụ. Họ mang cờ của Công xã Paris, mới được tặng cho Moskva, và gắm trong Lăng lá cờ⁽⁶²⁾ mà dưới nó các chiến sĩ Công xã đã tiến ra chiến trận.

Người ta dự kiến vào những ngày mở cửa đầu tiên của Lăng Lenin mỗi ngày sẽ có khoảng hai nghìn người tham quan. Nhưng số người vào thăm viếng đông hơn nhiều.

Ngày 7 tháng 11 bộ đội của đôen binh Moskva xếp thành hàng trước Lăng Lenin để diễu binh kỷ niệm Cách mạng Tháng Mười, đã tuyên thệ với lời thề Đỏ.

Trong năm 1924 có hơn nửa triệu người vào thăm viếng lăng mộ vị lãnh tụ.

Tòa Lăng gỗ thứ hai tõn tại năm năm, cho đến năm 1929⁽⁶³⁾.

* * *

Mọi người đều hiểu: gỗ không trường cửu, do đó vào tháng 1 năm 1925 Đoàn Chủ tịch BCHTƯ Liên Xô mở cuộc thi quốc tế về thiết kế tốt nhất cho hầm mộ bằng đá vĩnh cửu. Bất kỳ ai cũng có thể tham gia cuộc thi.

Đã có 117 đề nghị và phác thảo gửi đến Ban tổ chức cuộc thi (do A. V. Lunacharsky đứng đầu). Trên giấy whatman⁽⁶⁴⁾, giấy gói, trên các trang vở học trò. Tác giả của chúng là kiến trúc sư nổi tiếng, công nhân giản dị, viên chức, nhà giáo, học sinh.

Tác giả các đề án dự thi đề xuất những gì?

Một chiếc tàu thủy đồ chơi tường Nghị viện. Trên boong tàu có dòng chữ ghi tên gọi - “Tháng Mười”. Trên đài chỉ huy của thuyền trưởng là tượng Lenin, đang chỉ đường tiến về phía trước.

Bên tường thành Kremli là Lăng tròn dưới dạng quả địa cầu. Tại vị trí của Liên Xô trên quả địa cầu có dòng chữ CCCP⁽⁶⁵⁾. Ban đêm những ngọn đèn điện sáng lên ở đó.

Lại có đề án: một kim tự tháp rất lớn, giống như kim tự tháp Cheops. Nhưng khác với kim tự tháp cổ, nó không đứng trên mặt đất, mà trên hàng cột thấp nhưng bề thế và bậc trên cùng tam cấp (stylobate), với năm vòm cuốn. Có lẽ tòa nhà nói đến sự bất tử, sức mạnh bất quy phục của thời gian.

Một đề án nữa: Lăng có hình dạng một ngôi sao năm cánh.

Sau khi xem xét các bài dự thi gửi đến, Ban tổ chức nhận xét: “Cuộc thi thiếp kết đài kỷ niệm đã được mọi tầng lớp nhân dân đông đảo hưởng ứng sôi nổi. Không thể không nhận thấy sự say mê nghiêm túc, có khi đến cảm động, của nhiều đề án”.

Nhưng cuộc thi đã không có những kết quả thỏa mãn Ban tổ chức. Vì thế người ta quyết định giữ lại kiểu kiến trúc của Lăng gỗ, mà hình tượng đã trở nên quen thuộc rộng rãi. Ủy ban chính phủ về việc xây Lăng vĩnh cửu do K. E. Voroshilov đứng đầu. Việc kiến tạo hầm mộ bằng đá đã được giao cho tác giả đề án là viện sĩ A. V. Shchusev.

Khi tái tạo dưới dạng đá tòa Lăng gỗ, kiến trúc sư A. V. Shchusev không sao chép máy móc kiến trúc cũ. Với cố gắng làm cho lăng mộ ấn tượng hơn, ông đã suy tư tìm cách thể hiện tối đa khả năng của vật liệu xây dựng mới.

Trong khi gìn giữ khuôn thể kiến trúc của Quảng trường Đỏ, nhà kiến trúc có đầu óc sáng tạo đã tạo ra những hình dáng mới, tương quan mới của các phần tử, thay đổi kích thước các tấm đá, sắc thái đá hoa cương, nhịp của các gờ bậc, độ lớn của hầm mộ, v.v...

Sau khi thảo ra vài phương án, A. V. Shchusev đã làm một mô hình Lăng bằng đá hoa cương. “Đề án đá hoa cương” được chính phủ thông qua, thế là vị kiến trúc sư bắt tay vào các bản vẽ chi tiết.

Diện tích xây dựng được rào lại. Cận đó người ta dựng các nhà tạm để gia công, đánh bóng đá.

Đảm nhận việc xây ngôi Lăng thứ ba là Liên hiệp xí nghiệp xây dựng Moskva (Mosstroy) dưới sự lãnh đạo của chỉ huy trưởng công trường I. V. Pevzner.

Khi bắt đầu xây lát, thợ đá người Belorussia N. K. Fomenkov đã viết lên hòn gạch phủ sáp: “Đông chí Lenin vẫn sống mãi”, rồi cả đội ký tên. Có thể ngày nay người ta coi những lời này không được ưa chuộng lắm. Nhưng các thợ cả vùng Gomel đâu màng đến sự ưa chuộng. Họ đã xem Lenin, con người thông minh nhất, người bình vực không vụ lợi cho những lớp người cần lao và đã viết ra những gì họ nghĩ. Hòn gạch có chữ ký công nhân đã được đặt xuống làm móng cho Lăng.

Kiến trúc sư A. V. Shchusev và đại diện Ủy ban chính phủ kỹ sư K. S. Nadzharov đã đi khắp các mỏ đá ở Ukraina, Ural, Karelia. Đá cẩm thạch, đá hoa cương, đá labrador, đá thạch anh (quartzite), v.v... đã được chọn để ốp Lăng.

Công nhân các mỏ lộ thiên ở Ukraina, Ural, Karelia, những nơi khai thác đá cho Lăng, đã lao động hết sức mình để thực hiện nhiệm vụ được giao càng nhanh và càng chất lượng càng tốt.

“Tại mỏ đá lộ thiên Golovin thuộc tỉnh Zhitomir - chuyên gia kỳ cựu nhất về đá V. I. Dlougi nhớ lại - người ta đã tìm ra loại đá labrador đen để trên đó gấn dòng chữ đơn giản mà gây xúc động - LENIN.

Tuy nhiên nhóm thợ đẽo đá không gặp may: khối đá bị nứt do nổ mìn. Người ta phải khai thác khối đá thứ hai. Công nhân lao động mười tiếng mỗi ngày. Khối này được lấy lên nhanh hơn nhiều. Chẳng gì nó cũng nặng khoảng 60 tấn. Làm thế nào để nhấc cả một khối đá nặng như vậy? Ở mỏ chỉ có sáu cái kích cũ và một bộ tời. Công nhân và cán bộ kỹ thuật đề xuất đủ mọi giải pháp. Họ đã quyết định đặt tảng đá khai thác lên các con lăn bằng gỗ sồi mới chặt. Và họ đã làm theo cách ấy.

Tiếp đó lại nảy sinh khó khăn mới: chở khối đá bằ ng phương tiện gì cho được? Người ta đã chuyển từ Moskva xuố ng đây một chiếc xe tải hàng tám bánh, nặng 16,5 tấn; chiều rộng mỗi bánh là 60 xentimét. Tám đá labrado đen được chấ t cẩn thận lên chiếc xe tải hàng, để hai cái máy kéo kéo nó ra đường sắ t.

Quãng đường từ mỏ đá đế n ga Gorbashi không xa - khoảng 16 kilômét, nhưng chuyển khối đá mấ t đế n tám ngày. Các bánh xe hằ n dấ u trên mặt đấ t sâu đế n nửa mét. Xe tải hai lầ n bị đổ.

Người dân địa phương bằ ng mọi cách giúp đỡ việc chở đá cho Lăng Lenin. Họ thực hiện việc đó theo kiểu chạy tiế p sức - dân mỗi làng hộ tồ ng khối đá đế n làng kế tiế p. Tại đó đã có những người mới tiế p nhận. Cứ như thế cho đế n tận ga đường sắ t.

Ở Gorbashi không có sân ga chịu nổi khối đá 60 tấn. Người ta phải đem đế n một cái bệ đặc biệt đặt trên 16 bánh xe tìm thấ y ở nhà máy Izhor từng dùng để vận chuyển tàu ngầ m từ Petrograd đế n Sevastopol trong Chiế n tranh thế giới lầ n thứ nhấ t. Phiế n đá được chở trên bệ xe đó.

Tàu đế n ga Kievsky ở Moskva. Do lo ngại câ u Borodinsky sẽ sập dưới sức nặng của khối đá, người ta chuyển bệ xe sang nhà ga Leningradsky. Từ nơi đó vào ban đêm lúc phồ xá thừa vắ ng, người ta chở khối đá labrado tới Quảng trường Đỏ. Quãng đường mà một chiếc xe ô tô bình thường chỉ đi mấ t 7-10 phút, thì chuyế n xe này đi mấ t đế n hai tiế ng đô ng hồ .

* * *

Những âm thanh như một nhạc điệu trôi trên Quảng trường Đỏ - đó là tiế ng búa đe o của những người thợ đe o đá. Dường như có ai đó đang chơi đàn phiế n gỗ (xylophone) lớn, bác công nhân S. Lyubimov hồ i tưởng lại.

Việc gia công những viên đá diễn ra khó khăn và chậm chạp. Không chỉ một chục chiếc đục đá bị mẻ cùn trước khi những người thợ gia công đá hoa cương đều được một mét.

Những chiếc đĩa máy mài rít lên trong lều lán khu vực đánh bóng đặt ở chân tường Điện Kremli. Việc xử lý một mét vuông đá có độ cứng trung bình kéo dài khoảng ba ngày. Tổng cộng công trình đòi hỏi phải mài và đánh bóng 2900 mét vuông đá hoa cương.

Khối đá nguyên khối 48 tấn màu đen có hình chữ nổi LENIN được cẩu lên và đặt vào đúng chỗ ở phía trên cửa vào Lăng nhờ bốn chiếc cần cẩu chạy trên đường ray và nhiều cần cẩu bình thường khác. Thợ đá M. D. Mityanov, người tỉnh Tver, và thợ phụ cùng cặp với anh ta I. Turgin đục các rãnh để gấn những chữ cái, họ cũng là những người thợ đánh bóng những chữ cái đó.

Khối đá đó là khối đá lớn nhất. Những khối đá nguyên khối và đá lát mặt khác của Lăng chỉ nặng từ 1 đến 10 tấn, còn khối đá labrador màu đen dùng làm bệ cho bộ quan quách nặng tới 20 tấn.

Năm 1989 Yu. Karyakin, khi bịa ra “di chúc” của V. I. Lenin yêu cầu được chôn Người ở nghĩa trang Volkovo, vì cảm thấy giả thiết của mình không chắc chắn, nên đã quyết định củng cố thêm trò lừa bịp bằng “một cái cơ dự phòng” cho chuyện cải táng, bằng cách đe các ông nghị: “Xe tăng khi điều binh chạy trên Quảng trường Đỏ sẽ làm cho thi hài bị rung”. Ngài Karyakin có thể yên tâm. Khi xây dựng Lăng, để ngăn Lăng khỏi bị rung, người ta không xây móng của nó ngay trên nền đất, mà trên nền một lớp cát dày đặc đựng đồ vào hố móng, xung quanh khối móng bê người ta còn đóng các cọc ngăn. Vì thế, ngay cả khi những chiếc xe tăng hạng nặng chạy trên quảng trường thì trong Lăng vẫn giữ được cảnh yên bình tuyệt đối. Những máy móc thiết bị chính xác kiểm soát trạng thái vi khí hậu và

những rung động nhỏ nhất có thể gây hại luôn hoạt động liên tục, không lo hỏng hóc.

Những chuyên gia nước ngoài, ngay cả một vài chuyên gia trong nước cho rằng việc xây dựng Lăng phải mất 4-5 năm. Những kỹ sư và công nhân Xô viết đã xây Lăng với tốc độ nhanh chóng phi thường - vẹn vẹn trong vòng 16 tháng. Tháng 10 năm 1930 tòa Lăng bằng đá đã hoàn thiện xong.

Thể tích bên ngoài của Lăng tăng từ 1300 lên 5800 m³, thể tích bên trong từ 200 lên 2400 m³. Lăng cao thêm 3 m. Tổng khối lượng của nó vào khoảng 10 nghìn tấn.

Tất cả các nước Cộng hòa liên bang đều tham gia vào việc xây dựng công trình tượng đài - Lăng V. I. Lenin. Ukraina gửi đến khối đá labrado màu đen độc đáo với các vân tia màu xanh, đá hoa cương xám và đỏ, Belorussia thì gửi đá hoa cương tốt nhất của mình khai thác ở gần thành phố Minsk trong khu vực làng Drozda; Armenia đóng góp loại đá đen có các đường gân vàng; Tajikistan chuyển đến đá hoa cương khai thác từ mỏ đá cổ trong vùng núi Khovaling, nơi mà theo như truyền thuyết ngày xưa đã từng khai thác các khối đá để xây dựng pháo đài do chính Đại Đế Alexander xứ Macedonia chỉ huy thi công... Từ những cánh rừng Karelia trên bờ hồ Onega và từ mỏ đá duy nhất trên thế giới - mỏ đá Shokshin - người ta chở đến các phiến đá thạch anh màu mận chín để gia công những chữ cái trong tên LENIN, ốp trụ tường ở Gian Tưởng niệm và các phiến đá lợp phía trên hoàn tất mái Lăng.⁽⁶⁶⁾

Đồng thời người ta cũng tiến hành cải tạo Quảng trường Đỏ: hai phía bên cạnh lăng người ta xây dựng khán đài chứa được 10 nghìn người, phục chế bức tường Điện Kremli từ tòa tháp Spasskaya đến tháp Arsenalnaya; tượng đài Minin và Pozharsky được chuyển vào trung tâm quảng trường về phía nhà thờ Thánh Vasily, Quảng

trường được lát lại bằng các khối đá hoa cương hình khối lập phương, v.v...

Lăng Lenin trên Quảng trường Đỏ chiếm vị trí cao nhất. Quảng trường mang dáng vẻ trang trọng đặc biệt.

“Ta có thể nói về Lăng như một công trình kiến trúc nổi tiếng, chỉ cần nêu một ý rằng chính kiến trúc Lăng đã hoàn tất một trong những khuôn thể kiến trúc nổi tiếng của thế giới - khuôn thể kiến trúc Quảng trường Đỏ”, - đó là một ý kiến xác đáng không thể bác bỏ của viện sĩ S. Khan-Magomedov.

“Việc giữ gìn sự bất khả xâm phạm cho vẻ đẹp của khuôn thể kiến trúc trên quảng trường là việc vô cùng quan trọng! - nhà điêu khắc M. Anikushin nhận xét. - Tòa Lăng bằng đá hoa cương ăn nhập hài hòa biết bao vào cảnh quan ở đây - đối với tôi đó là một công trình sáng tạo kiến trúc thiên tài.

* * *

“Giản dị như là *Sự thật*” - người công nhân vùng Sormovo D. Pavlov nói với M. Gorky về Lenin. Lăng Lenin cũng giản dị như vậy.

A. Shchusev kiến tạo công trình tượng đài kỷ niệm V. I. Lenin không nhằm làm cho mọi người kinh ngạc bởi sự hào nhoáng, xa hoa hay trang trí cầu kỳ, mà làm cho mọi người thần phục với vẻ giản dị nhưng hùng vĩ và tính hợp lý của công trình. Từ xưa, phong cách kiến trúc của tất cả các công trình lăng tẩm thường nổi bật lên bởi nét biệt lập, tự thu mình, vẻ khép kín, khó tiếp cận của chúng. Những điều đó không có ở Lăng Lenin. Những bậc cầu thang không lớn dẫn lên lễ đài, từ bậc hè chỉ cần bước vài bậc là tới hàng rào và từ hàng rào đi vài bước là đến bệ đài. Công trình được dự tính để tiếp đón hàng triệu con người.

Lăng được ốp bằng các phiến đá labrado màu đen và xám cùng các phiến đá hoa cương đỏ, trong đó những phiến màu xám như làm nền cho hai màu còn lại. Phía trên cửa Lăng là một khối đá đen với hàng chữ LENIN bằng đá thạch anh màu đỏ mài bóng gắn trên đó.

Đỏ và đen là những màu trên lá cờ quốc tang Liên Xô. Nhưng tâm trạng ảm đạm đau thương bị chế áp bởi chủ đề khẳng định sức sống. Điều này được thể hiện bởi sắc màu đỏ tươi giữ vai trò chủ đạo - đó là màu cờ cách mạng. Điều này còn được hỗ trợ bởi dáng bình thản hùng vĩ của các cấu kiện nằm ngang, bằng sự lặp lại có nhịp điệu của chúng, bằng ánh sáng bóng của các cạnh thẳng đứng. Bố cục của các hình khối không gian, đặc biệt là các bậc trung gian mà phần nhô ra của chúng hướng lên trên theo một nhịp điệu đặc thấn, tạo nên ấn tượng trang trọng hùng vĩ.

Hai bên cổng vào có hai cầu thang lộ thiên dẫn lên lễ đài. Năm 1944, khi tiến hành cải tạo phần Lăng ở phía trên lối vào, trên bậc nhô ra đầu tiên của hình kim tự tháp người ta xây thêm một phần nữa - lễ đài chính dành cho các nhà lãnh đạo quốc gia.

Một số “nhân vật khởi xướng” công cuộc cải tổ và những tay bô i bút xu thời tùm tùm đứng trên lễ đài của Lăng: đây, ta đang giẫm chân lên trên năm mộ đây. Có thể một vài độc giả băn khoăn, chẳng lẽ lại đúng như thế ư? Thực ra lễ đài không nằm ngay phía trên Lăng mộ, không phải phía trên căn phòng đặt quan quách, mà chỉ phía trên sảnh vào của Lăng. Ngoài ra, theo các điều kiện của cuộc thi thiết kế đồ án Lăng tốt nhất do Đoàn Chủ tịch BCHTƯ Liên Xô công bố ngày 9 tháng 1 năm 1925, như người ta đã biết, công trình Lăng Lenin phải là một công trình kết hợp đồng thời những đặc điểm của cả lăng tẩm, đài kỷ niệm và lễ đài để từ đó các nhà lãnh đạo có thể phát biểu trước quốc dân. Hậu như tất cả 117 đồ án nộp dự thi khi đó đều có thiết kế lễ đài, một vài đồ án

thậm chí thiết kế đến vài lễ đài. Đồ án của kiến trúc sư A.V. Shchusev với 2 lễ đài được công nhận là tốt nhất. Kể cả Đoàn Chủ tịch BCHTƯ Liên Xô, kể cả ủy ban giám khảo cuộc thi đứng đầu là A.V. Lunacharsky⁽⁶⁷⁾ tất nhiên đều không dự kiến được là 65 năm sau lại có kẻ nào đó không thích có lễ đài trên Lăng.

Làm sao được, cứ cho là bây giờ người ta bác bỏ quyết định của ủy ban giám khảo đi thì sao? Thiết nghĩ, họ cần phải tôn trọng quyết định của những người bạn chiến đấu và những người đồng thời với Lenin, quyết định của cha ông chúng ta, chứ đừng nên tìm cách tô son trát phấn cho những lý do tưởng tượng được che giấu bởi sự ra vẻ quan tâm tới Lenin.

Phiên đá phía trên cùng hoàn tất Lăng được làm từ các khối đá thạch anh màu đỏ của vùng Karelia đặt năm trên 36 cây cột vuông bốn mặt: bốn cây ở bốn góc là màu đỏ, những cây còn lại màu đen. Những cây cột đó được làm từ các loại đá hoa cương khác nhau chở đến từ 7 nước Cộng hòa liên bang Xô-viết - CHXHCN XVLB Nga, Liên bang Ngoại Kavkaz, Ukraina, Belorussia, Uzbekistan, Tajikistan và Turkmenia. Hàng cột cân đối kết thúc dãy hành lang mang chức năng biểu tượng cho tình hữu nghị giữa các dân tộc. Từ tưởng ấy giờ đây trở nên cấp thiết hơn bao giờ hết.

Một quảng trường vừa là vườn hoa nhỏ bao quanh Lăng được lát bằng những tấm đá hoa cương mài bóng. Trên đó có bốn bồn hoa với khung bao làm bằng các thanh đá hoa cương đỏ mỏng mảnh. Ở đó những cây vân sam xanh tốt vươn cao như tượng trưng cho tuổi thanh xuân vĩnh cửu. Dãy hàng rào Lăng có chiều cao 80 cm được làm từ đá labrado màu đen và xám mài bóng; ở đó có ba khuôn cửa hoa sắt được gắn vào các trụ đá hoa cương đỏ và đen.

Những lễ đài dành cho khách mời năm ở phía bên phải và trái Lăng thoát đầu được làm bằng bê tông cốt sắt, một phần được

ốp đá hoa cương màu xám của Ukraina viên đại sắ t, một phầ n được trát vữa có trộn các dăm đá hoa cương hồ ng rô i mài bóng. Trong những năm 1973-1974 chúng được thay thế bằ ng vật liệu mới là đá hoa cương ốp màu xám.

Nét giản dị nhưng trang trọng và sự cô đọng tinh túy cũng là đặc điểm của các gian phòng phía trong Lăng.

Khi bước vào sảnh của Lăng, bạn sẽ nhìn thấy hình chạm nổi Quốc huy Liên Xô lắ p lánh trên tường. Hình Quốc huy nhắ c nhở chúng ta rằ ng, đây là nơi yên nghỉ của Người thành lập nên quốc gia vĩ đại - Liên bang Cộng hòa Xã hội chủ nghĩa Xô viế t. Mô hình thạch cao của tắ m Quốc huy là do nhà điêu khắ c nổi tiể ng I. D. Shadr sáng tác. Còn người thợ khắ c đá A. Bunegin đã theo đó chạm thành hình nổi trên một phiế n đá labrado màu xám⁽⁶⁸⁾. Đó thực là một công việc phức tạp và đầ y trách nhiệm.

Sáng nào Bunegin cũng đế n công trường với đầ y đủ mọi dụng cụ của mình. Chẳng thiế u thứ dụng cụ gì ở đó - đồ c công I. V. Pevzner nhớ lại - đế n cả những dụng cụ nhỏ nhấ t để thực hiện các thao tác tinh xảo. Bunegin có những ngón tay thon mảnh như một nghệ sĩ vĩ câ m.

Đá labrado xám là một loại đá đồng đánh. Chỉ câ n một cú va chạm bắ t cần vào cạnh của vế t khắ c là lập tức mề ra một miế ng nhỏ. Và có nghĩa là toàn bộ phiế n đá đó không dùng được nữa, mọi công việc làm trước đó lại bỏ đi. Đã có một lầ n chuyện đó xảy ra. Mọi sự buộc phải bắ t đầ u lại từ đầ u.

Dải băng phía dưới Quốc huy đòi hỏi phải chạm khắ c cực kỳ chính xác. Nhà điêu khắ c thể hiện nó không phải trong dạng phẳng mà với những nề p uồ n, nề p vòng giồ ng y như thật. Ngoài ra trên mỗi dải băng còn phải khắ c câu: “Vô sản toàn thế giới liên hiệp

lại!”. Và không phải chỉ bằng một thứ tiếng mà bằng sáu thứ tiếng. Trong đó có những thứ tiếng dùng bộ chữ cái lạ lẫm như tiếng Gruzia, Armenia và cả chữ cái Ả-rập⁽⁶⁹⁾.

Những dải băng sau khi đánh bóng trở nên sáng bóng lấp lánh trên nền của bó lúa màu sẫm mờ hơn.

Hình Quốc huy trong gian sảnh của Lăng trở thành đài kỷ niệm của thời đại và là một tác phẩm nghệ thuật xuất sắc.

Phía bên trái có một cầu thang đá hoa cương dẫn xuống phía dưới. Thành cầu thang được ốp đá labrado màu xám với các bậc cầu thang làm bằng đá labrado và đá gabronorit màu đen. Dưới chân cầu thang là cánh cửa dẫn vào Gian Tưởng niệm.

Gian Tưởng niệm là một căn phòng vuông vắn mỗi cạnh 10 m, phía trên là trần thu thành từng bậc.

Ở giữa gian phòng đặt trên bệ màu đen là khố i quan tài kính trong có thi hài Vladimir Ilyich Lenin. Đầu của Người được ánh đèn chiếu rọi đặt ngay ngắn trên một chiếc gổ i đỏ phủ vải nhiễu. Nét mặt quen thuộc: vầng trán rộng, hàng ria mép và chòm râu cằm màu nâu nhạt.

Trên người Lenin là bộ âu phục màu sẫm với huy hiệu Ủy viên BCH TƯ Liên Xô đeo bên phía ngực trái. Cổ áo sơ mi trắng, chiếc cà vạt đen có kim gài màu xám. Hai tay Người đặt trên tấm nhiễu đen và trong, trên phủ một tấm lụa màu boocđô.

Những người vào viếng Lăng từ những năm 20 của thế kỷ XX và cả bây giờ đều trải nghiệm những xúc cảm khác nhau. Thời trước, tâm trạng chủ đạo là nỗi buồn thương và lời thề. Điều đó hoàn toàn tự nhiên và dễ hiểu: nỗi đau mất mát xót xa, mọi người thề hứa với vị lãnh tụ, người thầy kính yêu của mình rằng họ sẽ thực

hiện di huấn của Người, hoàn thành sự nghiệp do Người khởi xướng... Còn ngày nay nhiều người nghĩ rằng: Lenin chết quá sớm; nếu như Người sống lâu hơn, lịch sử đất nước có lẽ đã khác đi, không có những giai đoạn thăng trầm biến đổi như thế này. Đôi khi người ta nghe thấy những lời thì thầm: “Vladimir Ilyich, xin Người hãy tha thứ vì chúng tôi không bảo vệ được Chính quyền nhân dân, không giữ gìn được Liên bang Xô viết...”

Vào giữa năm 1945 người ta đặt vào Lăng một cỗ quan quách khác hẳn về mặt nguyên tắc với những cỗ trước. Thành bằng kính của cỗ quan tài trước đó có hình lăng kính tam giác, phản chiếu ánh sáng rất mạnh, cách chiếu sáng cũng chưa hoàn hảo. Đòi hỏi phải tìm ra góc nghiêng của thành áo quan bằng kính để chúng khỏi phản xạ ánh sáng. Bắt đầu khởi công nghiên cứu từ năm 1939, nhóm các nhà khoa học của Viện kỹ thuật điện toàn Liên bang đứng đầu là phó tiến sĩ khoa học N. V. Gorbachev, sau nhiều lần thí nghiệm, đã chế tạo một cỗ quan quách có dạng hình thang lộn ngược. Các tấm thành bên bằng kính giờ không còn phản xạ ánh sáng nữa - hầu như không phản xạ chút nào; người ta không còn nhìn thấy nguồn sáng. Các thiết bị quang học và các đèn gương phản chiếu nằm khuất trong tấm nắp dẹt phía trên của cỗ quan. Mỗi một chùm sáng chiếu ra từ các thiết bị được thay đổi về hướng, về cường độ, về độ lớn quang sáng và màu sắc để rồi chiếu tốt hơn cho thi hài Lenin. Cỗ quan quách được trang hoàng bằng một nhóm những lá cờ gấp trang trọng theo kiểu cờ tang vĩnh biệt của nghi thức quân đội, quốc huy Liên Xô, các hình ren lá sồi và lá nguyệt quế.

Năm 1946, những người chế tạo cỗ quan quách: viện sĩ A. V. Shchusev, phó tiến sĩ khoa học kỹ thuật N. V. Gorbachev, giáo sư S. O. Mayzel, công trình sư N. D. Fedotov và nhà điêu khắc B. I. Yakovlev được nhận Giải thưởng Quốc gia.

Trong những năm 1968-1972 những nhà khoa học đã chế tạo một cỗ quan quách mới, hoàn thiện hơn (tổng công trình sư là N. A. Myzin, tác giả của đồ án kiến trúc và tạo hình nghệ thuật là điêu khắc gia N. V. Tomskey). Hình thức bên ngoài của cỗ quan quách và góc nghiêng của các thành bằng kính vẫn như trước. Nhưng áp dụng những thành tựu mới nhất của khoa học và kỹ thuật, các nhà bác học và kỹ sư đã chế tạo một loạt những hệ thống mới, cải thiện chế độ điều khiển chiếu sáng và những cấu trúc riêng biệt. Hình thái nghệ thuật trở nên giản dị hơn, nhưng vẫn đảm bảo trang trọng, khác với trước kia bị trang hoàng hơi quá mức. Khố i quan quách mới được đặt vào Lăng vào tháng 4 năm 1973.

Tám nếp kính nguyên khối hình bậc thang nằm phía trên cỗ quan quách như treo lơ lửng trên các thành bằng kính trong suốt. Nó được đỡ bởi bốn cây cột kim loại ở bốn góc, thực tế hầu như không nhận thấy. Bậc dưới cùng của tám được phủ bằng ngọc bích màu đỏ nhạt của vùng Orsk. Hai bên sườn của cỗ quan quách là hai lá cờ - một lá quân kỳ và một lá cờ búa liềm - được thả rủ xuống lấp lánh ánh vàng, thực tế chúng màu đồng nhưng do cách chiếu sáng đặc biệt nên cảm giác bóng sáng hơn. Ở một đầu cỗ quan quách là hình Quốc huy Liên Xô được bao bởi hình những cành sồi và nguyệt quế - biểu tượng của lòng dũng cảm và niềm vinh quang; ở phía chân là những cành vắn vút được đan bằng các dải băng. Tất cả những hình trang trí đều bằng đồng. Khố i quan quách và những lá cờ được chiếu sáng bởi những thiết bị đặc biệt không ai nhìn thấy.

Những đường nét đơn giản nhưng nghiêm ngặt của cỗ quan quách hài hòa một cách tuyệt vời với khung cảnh kiến trúc chung của Lăng.

Tham gia vào việc chế tạo cỗ áo quan có công nhân của các nhà máy “Lao động cờ đỏ”, “Vô sản đỏ” của Moskva, nhà máy đúc kim loại

nghệ thuật Mytishin, các xí nghiệp của Leningrad , Lvov và các thành phố khác.

Không nhiều trong số hơn 130 triệu người từng có mặt trong Gian Tưởng niệm có thể kể được là gian phòng trông như thế nào. Điều đó cũng dễ hiểu: chỉ có một phút đến một phút rưỡi đứng trong phòng đó nên tất cả điều chú mục vào V. I. Lenin. Nhưng nếu họ nhìn lên tường thì sẽ có cảm giác như trên đó có những lá cờ đỏ rực như lửa đang phấp phới bay (đó là vì người ta đã gắn những dải băng bằng thủy tinh smalt màu huyết dụ vào trong khối đá labrador màu xám). Những phiến đá khảm thể hiện lá cờ do nhà máy chế tác đá kỹ thuật tinh xảo của Xí nghiệp liên hiệp “Đá quý Nga” chế tạo.

Gian Tưởng niệm được ốp mặt bằng đá labrador màu xám và đen. Những cột ốp trụ tường bằng đá thạch anh màu đỏ nâu thành dãy cột nghiêm ngặt, dường như được đánh bóng từ bên phải bằng các dải sọc đá labrador đen và dựa chắc trên các bệ đá gabronorit màu đen.

Trên sàn, các phiến đá hoa cương đen và xám được lát xen nhau. Một thứ ánh sáng phản xạ dịu mắt của các bóng đèn điện có chao bằng gương giầu trong nếp gập của trần tỏa khắp gian phòng.

Khi đi vòng quanh khối quan quách, ta sẽ từ Gian Tưởng niệm bước ra qua cánh cửa nâu đối diện với cửa vào. Một cầu thang bằng đá hoa cương dẫn lên phía trên.

Hình dạng phía ngoài của Lăng gắn bó mật thiết không thể tách rời với kết cấu bên trong. Khối hình lập phương của Gian Tưởng niệm, những diềm mái nhô ra của nó và các bậc cầu thang ta cũng cảm thấy rõ trong hình bậc thang phía ngoài của Lăng.

Màu sắc của Lăng hài hòa với màu sắc của bức tường Điện Kremli, với các tòa tháp, các lễ đài, với toàn bộ Quảng trường và cây xanh. Tuy nhiên những khối đá mài bóng sáng của khối Lăng tẩm rất gần với màu của tường Điện Kremli, nhưng lại không hòa vào đó mà ngược lại, nổi bật trên phong nền màu sẫm mờ của bức tường thành.

Lăng Lenin xứng đáng được gọi là một kiệt tác nghệ thuật. Nhưng kiệt tác đó không phải ngẫu nhiên mà có. Nó được kiến tạo bởi công sức lao động của các kiến trúc sư, bởi kinh nghiệm to lớn, trình độ văn hóa cao và sự thấu hiểu trách nhiệm của họ đối với nhiệm vụ được giao. Chúng ta đã quá quen với Lăng Lenin trên Quảng trường Đỏ đến mức không thể tưởng tượng được là có lúc nào đó Lăng không còn ở đây nữa.

Do công lao xây dựng Lăng, kiến trúc sư Aleksei Viktorovich Shchusev (1873-1949) đã được phong danh hiệu Kiến trúc sư công huân Liên Xô năm 1930. Năm 1939 ông được bầu làm viện sĩ chính thức của Viện Hàn lâm kiến trúc Liên Xô, năm 1943 là Viện sĩ Viện Hàn lâm khoa học Liên Xô. A. V. Shchusev được tặng thưởng huân chương Lenin và hai huân chương Cờ đỏ Lao động bốn công trình sáng tạo của ông, trong đó có đồ án khối quan tài cho thi hài V. I. Lenin được nhận Giải thưởng quốc gia.

* * *

Từ năm 1930 tới nay, Lăng Lenin chỉ có một lần tạm thời thay đổi hình dáng bên ngoài của mình.

Vào cuối tháng 6 năm 1941, những người dân Moskva khi đi qua Quảng trường Đỏ, ngạc nhiên thấy đứng ở chỗ Lăng lại xuất hiện ngôi biệt thự hai tầng kiểu cổ với một tầng tum. “Chúng tôi đứng trước một nhiệm vụ - trung tướng N. K. Spiridnov, Tư lệnh Điện

Kremli trước đây nhớ lại - Làm thế nào để bảo vệ Lăng chôn cất Lỗng bay phát xít ném bom đây? Chỗ t bao cát xung quanh Lỗng chẳng? Chỉ cần bom rơi trúng giữa thì cũng chẳng cứu được Lỗng. Theo lời khuyên của nhóm kiến trúc sư và họa sĩ đứng đầu là F. F. Fedorovsky và B. M. Iofan, chúng tôi chọn biện pháp nguy trang. Với 1500 m vải bạt thô, chỉ trong vòng 2-3 ngày chúng tôi đã cắt và may xong “một ngôi nhà”, vẽ lên đó những cửa sổ và cửa ra vào, sau đó trùm cái nhà bằng vải đó lên giàn khung sắt được dựng bao quanh và phủ cả lên phía trên Lỗng Vladimir Ilyich. Khung sắt được làm từ các ống thép lắp ráp để làm giảm tổn hại trong trường hợp có thể xảy ra hỏa hoạn.

Đồng thời chúng tôi cũng cắt điện chiếu sáng và chùm bạt phủ những ngôi sao trên các tháp của Điện Kremli, dùng sơn bên sơn phủ các nóc mạ vàng của các nhà thờ và giáo đường; vẽ trên bức tường Điện Kremli, trên Quảng trường Đỏ và Quảng trường Ivanov những hình cửa sổ và cửa lớn. Một điểm định hướng rõ rệt là dòng sông Moskva lắp lánh cũng được Bộ phận chịu trách nhiệm nguy trang của Hội đồng thành phố Moskva phủ lắp bằng các xà lan và các bè gỗ, các công trình kết cấu phức tạp, rồi phủ các lưới nguy trang lên trên. Từ phía trên nhìn xuống, khu vực đó mang vẻ một khối những công trình nhỏ bé, cũ nát và hỗn độn. Điện Kremli và Lỗng Lenin dường như hòa lẫn vào các tòa nhà xung quanh”.

Việc nguy trang đã mang lại hiệu quả lớn trong việc đánh lạc hướng phi công phát xít Đức, ngăn cho chúng không bỏ bom nhắm đích được. Những tên phi công của Hittler đã không thể gây tổn hại cho Lỗng Lenin.

Lỗng Lenin nằm trong trạng thái nguy trang khoảng 4, 5 tháng. Ngôi nhà vải bạt được thu dọn đi vào đêm 6 rạng ngày 7 tháng 11 năm 1941 trước buổi lễ duyệt binh lịch sử của các chiến sĩ bảo vệ Moskva.

* * *

Năm 1974 Lăng V.I. Lenin và những nấ m mộ cạnh chân tường thành Kremli được công nhận là công trình được bảo vệ cấp quốc gia như các di tích lịch sử (Nghị quyết của Hội đồng Bộ trưởng CHXHCNXVLB Nga số 624 ban hành ngày 4 tháng 12 năm 1974). Năm 1995 Lăng và hàng mộ được xếp vào hàng ngũ những di sản văn hóa và lịch sử cấp Liên bang (toàn Nga) (Sắc lệnh của Tổng thống Liên bang Nga ban hành ngày 20 tháng 2 năm 1995). Trước đó vào năm 1990, Lăng V. I. Lenin và Hàng mộ (nghĩa trang) Danh dự ở chân tường thành Kremli với tư cách là một bộ phận của quần thể kiến trúc Quảng trường Đỏ và Điện Kremli được đưa vào Danh sách di sản văn hóa thế giới của UNESCO.

Kỹ thuật ướp xác hoàn hảo

Tháng 1 năm 1924, khi những dòng người đau thương điếu qua Phòng Khánh tiết Nhà Công đoàn Liên xô, báo *Sự thật* viết: “Lenin đã mất. Chúng ta không còn bao giờ được nhìn thấy và ngắm trân vĩ đại, thấy mái đầu tuyệt vời mà từ đó văng hào quang của năng lượng cách mạng tỏa ra rực rỡ khắp các hướng, không còn được thấy cặp mắt chăm chú, sống động nhìn như xuyên thấu tâm tưởng mọi người, không còn được nhìn thấy cử chỉ vung tay cứng rắn, đầy uy quyền, vóc dáng thân hình kiên cường như được đúc bằng thép của một nhân vật đứng trên ranh giới chuyển tiếp thời đại trong lịch sử phát triển của nhân loại”. Dmitri Furmanov⁽⁷⁰⁾ ghi trong nhật ký: Tôi đi trên tấm thảm đỏ của Nhà công đoàn... miên man nghĩ: “Giờ đây, tôi đang nhìn thấy gương mặt của Người, Người Thày vĩ đại, chào vĩnh biệt Người. Mãi mãi”.

Nhưng xét đến nguyện vọng của toàn thể nhân dân lao động, Đại hội Xô viết toàn Liên bang lần II trong phiên họp tang lễ ngày 26 tháng 12 năm 1924 đã thông qua Quyết nghị của BCHTƯ Liên Xô về việc gìn giữ quan tài và thi hài Lenin trong Lăng tẩm, “để thành nơi cho nhân dân đến viếng”.

Việc ướp xác do giáo sư A. I. Abrikosov tiến hành ngày 22 tháng 1, dự kiến bảo quản thi hài trong 6 ngày trước khi cử hành tang lễ. Thực tế công việc đó được làm rất tinh xảo nên thời gian giữ xác kéo dài lâu hơn hẳn.

Sau khi cử hành tang lễ người ta lại quyết định ướp xác V. I. Lenin khoảng 40 ngày nữa. Nhưng sau đó các chuyên gia lại được giao một nhiệm vụ khác hẳn: phải cố gắng bảo tồn diện mạo của vị lãnh tụ càng lâu càng tốt, ít nhất là hàng chục năm.

Gần đây, một vài người đã khẳng định rằng việc ướp thi hài Lenin là ý đồ của Stalin, người thâm mong sao cho khi đứng trên lễ đài Lăng vào những ngày lễ lớn “trong tâm tưởng mọi người hình ảnh của mình sẽ được gắn liền với hình ảnh tuyệt vời của vị lãnh tụ đã khuất”, và có biếm Lăng Lenin thành “ngôi mộ Chúa”, mượn tên tuổi của Lenin để phong sắc thánh cho các hành động đàn áp “dị giáo” trong tương lai”. Điều này tất nhiên là không đúng. Vì vào năm 1924 Stalin chưa phải là lãnh tụ quyết uy tối thượng mà mỗi lời ban ra phải được chấp hành ngay lập tức. Lúc đó người ta cũng còn chưa biết Lăng thiết kế như thế nào (ví dụ, liệu ở đó có lễ đài không). Vấn đề chủ yếu nhất cũng chưa rõ ràng: ai sẽ lãnh đạo Đảng và Nhà nước, để mà dùng tên tuổi Lenin phong sắc cho quyết lực của mình - Stalin hay những người khác mà lúc đó có người còn nổi tiếng và có uy tín hơn Stalin vào đầu thập kỷ 1920 ấy, như Trotsky, Zinoviev hay Kamenev.

Cuối mùa thu năm 1923, trong cuộc họp của sáu nhà lãnh đạo đất nước - I. V. Stalin, N. I. Bukharin, M. I. Kalilin, L. B. Kamenev, L. D. Trotsky và A. I. Rykov⁽⁷¹⁾ - Stalin thông báo rằng sức khỏe của Vladimir Ilyich xấu đi và có khả năng dẫn đến tử thần. Biên bản cuộc họp không chính thức này không được ghi và chúng ta chỉ biết được về cuộc họp và những gì được bàn ở đó qua hồ sơ ký của N. Valentinov, viện dẫn những lời Bukharin kể cho ông ta khi ông ta đã di tản sang phương Tây vào cuối thập kỷ 1920.

“Chúng ta không thể để sự kiện đáng sợ này gây bất ngờ - M. I. Kalinin nói. - Nếu chúng ta an táng cho Vladimir Ilyich, thì tang lễ cần phải hoành tráng long trọng ở mức thế giới chưa bao giờ được thấy”.

Stalin ủng hộ Kalinin: việc cực kỳ quan trọng là ban lãnh đạo đất nước không được hoang mang khi đối mặt với tổn thất không thể bù đắp được này. Vấn đề an táng Lenin, Stalin tiếp tục, sẽ làm

“một vài đồng chí của chúng ta ở các tỉnh” cực kỳ lo lắng. Họ nói rằng Lenin là người Nga và như vậy người cần được địa táng. Chẳng hạn họ cực lực phản đối việc hỏa táng, đốt xác Lenin. Theo họ, việc thiêu xác không phù hợp với nhận thức của người Nga về tình yêu và lòng tôn kính đối với người đã khuất. Một số đồng chí, Satlin nói, cho rằng khoa học hiện đại có khả năng bảo tồn mãi mãi thi hài người đã khuất bằng cách ướp xác, hay ít nhất cũng giữ được đủ lâu để giúp cho nhận thức chúng ta quen dần với ý nghĩ là Lenin không còn sống, không tồn tại giữa chúng ta nữa.

Trotsky có ý kiến chống lại việc ướp xác, ông tuyên bố rằng đề nghị ướp xác Lenin “không có điểm gì chung với khoa học mác xít”. Bukharin đồng ý với Trotsky. Ông nói, ý tưởng ướp xác hoàn toàn xa lạ với thế giới quan của Lenin. Kamenev gọi “ý tưởng này là một biểu hiện sùng đạo rõ rệt”. Rykov nghiêng về phía Stalin và Kalinin, cho rằng nghi thức an táng Lenin cần phải khác hẳn với thông thường.

Nguyện vọng của các đồng chí ở các địa phương hoàn toàn dễ hiểu và mang tính nhân văn. Từ đó ta thấy rõ, ai đề nghị ướp xác và tại sao. Hơn một nghìn bức điện tín và bức thư gửi đến Moskva từ khắp đất nước vào những ngày đầu đau thương ấy đều có nguyện vọng giữ gìn thi hài Lenin đã xác nhận rằng ý kiến của các đồng chí ở các địa phương trong nước thể hiện ý chí của quần chúng rộng rãi. Việc Stalin nắm trong số người ủng hộ ý kiến đó không thể coi là cơ sở để cho rằng đây là ý đồ đen tối của vị Tổng Bí thư Đảng trong việc ướp xác Lenin.

Yêu cầu của nhân dân lao động được đưa ra thảo luận vào tháng 1 năm 1924 trong phiên họp của Ban tổ chức lễ tang Lenin của chính phủ. Trưởng ban S. E. Dzerzhinsky, Bí thư trung ương ĐCS Nga (Bolshevik) V. M. Molotov, Dân ủy Ngoại thương L. B. Krasin, Tư lệnh Quân khu Moskva N. I. Muralov đều phát biểu ủng hộ việc bảo

tôn thi hài Vladimir Ilyich. “Nếu như thực tế khoa học có thể gìn giữ thi hài của Người trong nhiều năm, - Dzerzhinsky nói, - thì tại sao chúng ta không làm việc đó?” Tư lệnh Quân khu Bắc Kavkaz, K. E. Voroshilov và phó Dân ủy (thứ trưởng) Thanh tra công nông V. A. Avanesov phản đối, nhưng chẳng bao lâu Voroshilov thay đổi ý kiến.

Thoạt đầu những người thân của Lenin cũng có ý kiến không đồng ý việc ướp xác lâu dài. “Nadezhda Konstantinovna mà tôi có dịp trò chuyện thân mật về vấn đề này cũng phản đối ý tưởng ướp xác Vladimir Ilyich - V. D. Bonch-Bruевич nhớ lại - cũng có ý kiến đó là các em gái của Người, Anna và Maria Ilyinichna. Em trai của người là Dmitri Ilyich cũng nói như vậy. Nhưng ý tưởng gìn giữ diện mạo hình hài của Vladimir Ilyich đã được rất nhiều người ủng hộ, đến mức được coi là việc vô cùng cần thiết cho hàng triệu người vô sản, vì thế mọi người đều nghĩ rằng mọi ý kiến cá nhân, mọi phân vân cần phải gác lại và phải thống nhất với nguyện vọng chung của toàn thể”.

N. K. Krupskaya khi tính đến nguyện vọng của nhân dân lao động đã nhanh chóng đồng ý với họ. Và bà không bao giờ hối tiếc về điều này.

Ướp xác là tẩm vào các mô của cơ thể người chết những chất giữ cho thể xác của họ khỏi bị phân hủy biến dạng, nghệ thuật này người ta đã biết đến từ thời cổ đại xa xưa.

Trong nhiều Viện bảo tàng trên thế giới, trong đó có cả Viện bảo tàng Nghệ thuật tạo hình mang tên A. S. Pushkin ở Moskva và bảo tàng Hermitage ở Leningrad cũng trưng bày những xác ướp Ai Cập cổ đại. Những người Inca cổ (Peru) cũng đã từng được ướp xác, người Guanchi (quần đảo Canary) cũng vậy, và trong một số trường hợp riêng biệt có cả những người Scythia, Ba Tư, Ấn Độ, Hy Lạp. Người

ta đã từng thực hiện việc ướp xác ở châu Phi, châu Á, châu Âu và châu Mỹ. Sự quan tâm tới việc ướp xác lại phát sinh trở lại trong thời Phục Hưng khi đang hình thành các nền tảng của khoa giải phẫu cơ thể người. Vào thế kỷ XIX, với những thành tựu của ngành hóa học, người ta đã đưa ra nhiều phương thức ướp xác dựa trên những tính chất sinh học, vật lý và hóa học của những hợp chất mới được phát hiện. Nhưng mọi phương thức ướp xác từ thời cổ xưa nhất đến hiện đại nhất vào lúc đó đều có những khiếm khuyết to lớn: hoặc chỉ đảm bảo được việc giữ gìn thể xác trong một thời gian rất ngắn, hoặc không cho phép bảo tồn thi hài ngoài không khí, có nghĩa là không nhìn thấy xác, và điều chủ yếu là mọi phương pháp mà người ta đã biết đều không bảo tồn được nguyên vẹn những đường nét của khuôn mặt lúc sống.

Những nhà bác học Xô viết phải đứng trước một nhiệm vụ mới chưa ai giải quyết được: sử dụng những thành tựu mới nhất của khoa học để bảo quản thi hài V. I. Lenin một thời gian dài trong điều kiện để mọi người có thể nhìn thấy được, nghĩa là trong bể không khí ở nhiệt độ bình thường và một điều cực kỳ quan trọng là phải giữ lại được nguyên vẹn các nét chân dung như khi còn sống.

Nhóm ba người thi hành trong Ủy ban chính phủ về việc lưu giữ đời đời kỷ niệm về V. I. Lenin (Chủ tịch Ủy ban V. M. Molotov, các ủy viên A. S. Yenukidze và L. B. Krasin) đã 13 lần họp bàn bạc làm thế nào để đáp ứng yêu cầu của nhân dân là gìn giữ thi hài Vladimir Ilyich. Họ đã nghe các nhà bác học lớn trình bày và ban hành hàng loạt chỉ thị. Ngày 4 tháng 2, L. Krasin đã đề nghị áp dụng phương pháp nhiệt độ thấp: bơm vào quan tài thủy tinh một lượng khí lạnh đặc biệt, máy làm lạnh được đặt bên ngoài tòa Lăng.

Ủy ban chính phủ nhận được thư từ từ khắp mọi miền đất nước gửi đến. Nhiều kỹ sư và bác sĩ đã gửi các đề xuất, tuy nhiên Ủy ban không thể chấp nhận vì chúng không có cơ sở khoa học.

Tháng 3 năm 1924 Ủy ban chính phủ tiến hành hàng loạt cuộc họp tham khảo ý kiến với các chuyên gia lớn được mời đến Điện Kremli từ nhiều thành phố khác nhau. Người ta thông báo cho các nhà bác học rằng “thể theo nguyện vọng của hàng vạn người lao động Liên Xô và nước ngoài, đã có quyết định bãi bỏ việc địa táng thi hài Lenin”. Nhiệm vụ của các hội nghị: thảo luận phương thức gìn giữ thi hài V. I. Lenin sao cho không biến dạng.

Nhiều nhà khoa học đưa ra nhận xét rằng, về việc này tạm thời khoa học vẫn bất lực.

Một ngày tháng 2 ở thành phố Kharkov, giáo sư V. P. Vorobyov, khi nói chuyện với một nhà lãnh đạo ngành đào tạo y tế của Ukraina, đã tuyên bố rằng “có những phương thức bảo quản thi hài lâu dài... nhưng tất cả phụ thuộc vào tình trạng hiện hữu của thi hài”. Tuy nhiên vị giáo sư cương quyết từ chối lời đề nghị bắt tay ngay vào công việc khi biết rõ “những khó khăn vô cùng cực của công việc này”, như lời ông viết sau này. Trong khi đó, không hỏi ý kiến giáo sư V. P. Vorobyov, Dân ủy Giáo dục Ukraina V. P. Zatonsky đã đánh điện về Moskva đề nghị điểu nhà bác học đến đó. Ông được cấp tốc mời đến thủ đô. Sau này Vorobyov nhớ lại, “tại cuộc họp ở Semashko, tôi đã nêu ra sự cần thiết phải áp dụng một loạt các biện pháp, trong đó một số là tạm thời, một số khác là những biện pháp triệt để”. Công việc hoàn toàn mới, cực kỳ khó khăn và trách nhiệm rất cao, mà những đề nghị của Vorobyov lại đòi hỏi, theo lời ông, phải kiểm tra kỹ càng. Kết quả là sau nhiều cuộc họp, những đề nghị đó không được chấp nhận và nhà bác học quay trở về Kharkov. Sự lo lắng, nghi ngờ và dao động của các thành viên Ủy ban là dễ hiểu vì việc này động chạm đến việc bảo tồn diện mạo của Lenin... Bốn ngày sau L. B. Karasin đến Kharkov, ông đến thăm Nhà bảo tàng học tập do Vorobyov lập nên, xem xét kỹ càng những chế phẩm do Vorobyov chế tạo và đã bị thuyết phục bởi các

kết quả xuất sắc của những công việc nhà bác học làm trước đây. Sau chuyến đi này, Ủy ban chính phủ đã trao nhiệm vụ cho giáo sư V. P. Vorobyov tiến hành phương thức ướp xác mới.

Ngày 25 tháng 3 năm 1924 các báo công bố quyết định của Ủy ban chính phủ: “Quyết định sử dụng các biện pháp mà nền khoa học hiện đại có trong tay để bảo quản thi hài Lenin trong thời gian dài nhất có thể”.

Nhà giải phẫu học xuất sắc V. P. Vorobyov quan tâm tới việc ướp xác ngay từ những năm đầu hoạt động khoa học của mình, từ đầu thế kỷ XX. Ông nghiên cứu kỹ càng những thí nghiệm của những người đi trước, chẳng hạn của N. F. Melnikov-Razvedenkov. Giáo sư Vorobyov nghiên cứu và chính xác hóa các thủ pháp thực hành trong việc ướp xác. Ông đưa một dung dịch sát trùng vào hệ mạch máu, trong đó sử dụng cồn, phoocmalin, hỗn hợp glyxerin-dấm-kali và các hỗn hợp khác. Loạt những chất này tích cực hút ẩm trong không khí và bằng cách đó đã loại trừ được sự phân hủy biến dạng của các mô sau khi chết ở một chừng mực đáng kể.

Ngày 26 tháng 3 năm 1924, giáo sư V. P. Vorobyov bắt tay vào việc ướp xác V. I. Lenin. Trợ giúp cho ông có các giáo sư B. I. Zbarsky, P. I. Karuzin và các trợ lý A. N. Zhuravlyov, A. L. Shabadash và Ya. G. Zamkovsky. Giám sát chung theo dõi công việc được trao cho L. B. Krasin và các giáo sư B. S. Veysbrod và V. N. Rozanov.

“Những ngày đầu tiên chúng tôi làm việc suốt ngày đêm không nghỉ - giáo sư B. I. Zbarsky nhớ lại. - Chúng tôi hãu như không ra khỏi Lăng trong suốt mấy ngày liền. Vì không được ngủ và nghỉ ngơi, chúng tôi mệt đến nỗi đi đứng cũng lảo đảo.

Biết việc này, F. E. Dzerzhinsky gọi tôi lên gặp ông.

- Các anh làm chuyện gì thế? Chẳng lẽ có thể mãi như thế sao?

Sau khi tôi nói rằng các biện pháp chúng tôi dự kiến đòi hỏi phải được giám sát liên tục, ông bắt tôi hứa rằng, chúng tôi và Vorobyov sẽ thay nhau nghỉ trong ngày.

Hai - ba giờ sau cuộc nói chuyện đó, một tổ hợp công nhân cùng kỹ sư xuất hiện trên Quảng trường Đỏ, và chỉ trong vòng một đêm họ đã đặt xong tuyến ray tàu điện và đường cáp điện chạy đến Lăng, rồi ngày hôm sau ngay bên cạnh Lăng xuất hiện một toa tàu điện được trang bị đặc biệt. Trong toa tàu người ta đặt cho chúng tôi giường ngủ, các thiết bị tắm rửa, bếp điện và nhiều thứ khác”.

Sau khi làm rất nhiều thí nghiệm, V. P. Vorobyov và B. I. Zbarsky đã chế ra một dung dịch hoàn toàn mới, có thể ngăn ngừa một cách chắc chắn sự phân hủy biến dạng của các mô, thậm chí ngay cả khi ở ngoài không khí với nhiệt độ bình thường và dĩ nhiên giúp cho việc bảo tồn hoàn toàn nhân dạng như lúc sống.

Đến tháng 5, công việc ướp xác tiến triển tốt đến nỗi F. E. Dzerzhinsky đề nghị mở cửa Lăng trong một ngày để các đại biểu dự Đại hội lần thứ XIII của ĐCS Liên Xô (Bolshevik) vào viếng.

“Những ý kiến phản hồi của đại biểu dự đại hội, của Nadezhda Konstantinovna và các thành viên khác trong gia đình Vladimir Ilyich đã đem đến cho chúng tôi niềm tin vào thắng lợi tiếp tục công việc - giáo sư Zbarsky nhớ lại. - Tôi nhớ rằng em trai của Vladimir Ilyich là Dmitri Ilyich, khi trả lời câu hỏi của chúng tôi rằng nhân dạng của người có giống như cũ không, ông ấy đã trả lời chúng tôi: “Tôi bây giờ không thể nói ra lời, tôi quá xúc động. Anh tôi năm đó hết như tôi thấy lúc anh ấy mới mất”. Những lời đó đem lại cho chúng tôi niềm tin để tiếp tục công việc”.

Ngày 22 tháng 6 Ủy ban thẩm định kết quả công việc của V. P. Vorobyov và các đồng sự của ông gồm: nhà giải phẫu pháp y nổi

tiếng N. F. Melnikov-Razvedenkov, các giáo sư giải phẫu học V. N. Tonkov và K. Z. Yatsuta đã đến kiểm tra tìm hiểu kết quả công việc, họ đã thống nhất kết luận rằng “các biện pháp sơ bộ để ướp xác dựa trên... các cơ sở khoa học vững chắc cho phép chúng ta có quyết tâm tin tưởng vào công việc bảo tồn thi hài Lenin trong một thời gian dài đến hàng thập kỷ nguyên vẹn trong trạng thái cho phép mọi người chiêm ngưỡng Người năm trong quan tài kính kín với điều kiện đảm bảo các điều kiện cần thiết về độ ẩm và nhiệt độ”.

Ngày 26 tháng 7 năm 1924 các thành viên của Ủy ban lưu giữ hài cốt kỷ niệm về Lenin thuộc BCH TƯ Liên Xô và các chuyên gia thẩm định cùng đến thăm Lăng. Sau đó đã diễn ra cuộc họp của Ủy ban dưới sự chủ tọa của F. E. Dzerzhinsky. “Sau khi nghe bản báo cáo chi tiết về công tác ướp xác do giáo sư V.P. Vorobyov trình bày - như thông báo được công bố rộng rãi vào ngày hôm sau. - những phương pháp hiện đại nhất do ông áp dụng để bảo tồn thi hài Vladimir Ilyich trong một thời gian dài đã có được kết quả hoàn toàn tốt đẹp”.

“Cả chúng tôi, cả các đồng chí của chúng tôi - thành viên Ủy ban A. S. Yenukidze phát biểu trong lời kết luận, - đều không muốn từ thi hài Vladimir Ilyich tạo thành một “cái xác khô” nào đó để nhờ vào đây chúng ta có thể quảng bá rộng rãi hay lưu giữ những kỷ niệm về Vladimir Ilyich. Với học thuyết thiên tài của mình và với hoạt động cách mạng của mình... Người xứng đáng lưu danh mình vào lịch sử ngàn đời... Tôi nghĩ rằng trong một thế kỷ tới đây khó có thể xuất hiện một con người nào có tầm vóc như Vladimir Ilyich”.

Chính phủ Xô viết đã bày tỏ sự cảm ơn đối với tất cả các nhà bác học và y học tham gia vào công việc ướp xác. V. P. Vorobyov là người đầu tiên ở Liên Xô được phong danh hiệu Giáo sư Công huân.

Vorobyov sau này đã mô tả phương pháp mà mình sử dụng để ướp thi hài Lenin trong một ấn phẩm. Nhưng sau đó ấn phẩm này được liệt vào danh sách tài liệu mật. Hiện nay lệnh bảo mật đó đã được bãi bỏ.

Bản chất của phương pháp đó như sau: Tình trạng nước có trong tế bào và mô (chúng có đến 90% là nước) dần dần được thay bằng một chất lỏng trong đó tỷ trọng nước ít hơn rất nhiều. Dung dịch chất lỏng này có ba tính chất quý giá: không bị mất nước (trong điều kiện nhiệt độ và độ ẩm bình thường trong phòng), có khả năng ức chế vi khuẩn và vi nấm sinh sản, cũng như trung hòa các chất men có khả năng phân hủy mô. Để tái tạo một phần màu sắc của hemoglobin (huyết cầu tố) bị thay đổi sau khi chết, người ta thêm vào đó chất cồn rượu.

Vorobyov và các trợ lý của ông bơm dung dịch đó vào thi hài. Họ đã tìm ra được tỷ lệ chính xác duy nhất của các thành tố cấu thành dung dịch mà không gây ra sự biến dạng nghiêm trọng của mô do sự mất nước nhanh chóng hay sự thay đổi đột ngột màu sắc của da. Những khó khăn trong công việc ướp xác còn nghiêm trọng hơn bởi trong thời gian chờ đợi an táng thi hài đã bị làm đông lạnh ở mức độ cao.

Công trình nghiên cứu của giáo sư V. P. Vorobyov (1876-1937) được giới khoa học công nhận rộng rãi. Năm 1927 ông được nhận giải thưởng cao nhất trong lĩnh vực khoa học: Giải thưởng Lenin, năm 1934 được tặng thưởng Huân chương Lenin và được bầu là Viện sĩ chính thức của Viện hàn lâm khoa học nước CHXHCNXV Ukraina. Từ năm 1935 V. P. Vorobyov là thành viên BCHTU Ukraina. Tên của ông được đặt cho một đường phố của thành phố Kharkov, nơi ông lần đầu tiên thành lập bộ môn giải phẫu cơ thể người.

Thời gian gần đây, báo chí gần như theo mô-tua nhau khẳng định rằng, dường như N. K. Krupskaya chưa lần nào đến Lăng. Điều đó hoàn toàn không đúng. Lần đầu tiên bà đến đó cùng với người em chồng D. I. Ulyanov vào ngày 26 tháng 5 năm 1924. Công việc ướp xác đang gần kết thúc, nhưng Lăng chưa mở cửa cho mọi người vào. Những lời nhận xét của vợ và em trai Lenin, như giáo sư B. I. Zbarsky, người tham gia ướp xác, nhớ lại, “đã truyền cho chúng tôi niềm tin tưởng vào kết quả của công việc”. V. S. Drydzo, người nữ thư ký lâu năm của N. K. Krupskaya, hồi tưởng: “Nadezhda Konstantinovna đến Lăng không nhiều, có lẽ chỉ mỗi năm một lần. Lần nào tôi cũng đi cùng với bà”. Về chuyện N. K. Krupskaya lần cuối cùng đến thăm Lăng Lenin mấy tháng trước khi bà mất vào năm 1938, vẫn còn được ghi lại trong những hồi ức chân thành ấm áp của B. I. Zbarsky, người tháp tùng bà lúc đó: “Bà ngắm nhìn Vladimir Ilyich và nói: “Đồng chí Boris, nhìn xem kia, ông ấy vẫn giống như hồi nào, còn tôi thì đã già rồi”. Lúc đó bà đã gần 70 tuổi.

* * *

Mùa hè dữ dội năm 1941, Moskva về đêm thường vang lên tiếng còi báo động phòng không. Máy bay của Hitler tìm mọi cách lao vào thủ đô, tới Điện Kremli, tới Lăng. Đầu tháng 7 năm 1941, Lăng không còn đặt thi hài Lenin nữa, do thi hài Lenin đã được sơ tán về vùng bên kia dãy Ural.

Sau Chiến tranh Vệ quốc, Phòng thí nghiệm nghiên cứu khoa học trực thuộc Lăng Lenin được thành lập vào những năm 1930 nay được mở rộng ra nhiều, số các nhiệm vụ khoa học và khoa học ứng dụng thực tiễn giao cho Phòng tăng lên rất nhiều. Tổ cán bộ khoa học ở đó được tăng cường thêm các nhà sinh hóa, vật lý học và hóa học, các chuyên gia quang học, giải phẫu cơ thể học và các chuyên gia thuộc nhiều ngành khác nữa.

Các nhà bác học đã xác định được những phương pháp tối ưu để duy trì lượng ẩm thường xuyên trong các mô của thi hài. Nhằm mục đích đó, những khoảng bề mặt da hở thường kỳ được tắm ướt. Bằng những thủ thuật đặc biệt người ta khôi phục những khối lượng mô mềm bị hao đi. Các nhà bác học cũng thành công trong việc làm cho màu da bên ngoài đồng đều ở mọi chỗ. Họ cũng đã nghiên cứu tìm ra những phương pháp chụp ảnh ghi lại chính xác hình khối và những nếp lõm của khuôn mặt và bàn tay, cho phép phát hiện được những thay đổi không nhận thấy bằng mắt thường. Nhờ các thiết bị hiển vi điện tử và quang học người ta nghiên cứu theo dõi đều đặn những mẫu mô nhỏ nhất.

Giờ là lúc bắt đầu thời kỳ ổn định mọi quá trình lý hóa trong các mô của thi hài. Dù thế nào đi nữa, sự diễn ra cực kỳ chậm của chúng hầu như không nắm bắt được ngay cả bằng các phương pháp hóa lý, tế vi hiện đại.

Trong những năm 1934-1952, Phòng thí nghiệm trực thuộc Lăng do viện sĩ chính thức Viện hàn lâm Y học Liên Xô, B. I. Zbarsky lãnh đạo, trong những năm 1952 - 1962 lãnh đạo là viện sĩ chính thức Viện hàn lâm Y học Liên Xô S. R. Mardashev, trong những năm 1962-1967 là phó giáo sư V. N. Uskov, trong những năm 1967-1995 là viện sĩ chính thức Viện hàn lâm Y học S. S. Debov.

Từ năm 1995 công việc của các nhà khoa học ở đây do viện sĩ chính thức của hai Viện hàn lâm của Nga - Y học và Nông học - là V. A. Bykov lãnh đạo.

Đôi khi ta có thể nghe thấy lời bàn tán rằng năm trong quan tài không phải là Lenin, mà là người thể thân hay thậm chí là hình nhân bằng sáp, và rằng thi hài Người chẳng còn lại gì cả. Đó là những tin đồn ác ý.

Việc bảo quản lâu dài thi hài V. I. Lenin trong điều kiện để cho mọi người có thể chiêm ngưỡng là một nhiệm vụ cực kỳ khó khăn chưa hề có tiền lệ trong nền khoa học thế giới.

Đề nghị, cứ 4-5 năm một lần, thi hài Lenin lại được một Ủy ban đặc biệt của chính phủ gồm những nhà khoa học có trình độ cao xem xét. Ủy ban đó hoạt động lần cuối cùng là vào năm 1990. Thành phần của Ủy ban gồm: chủ tịch là viện sĩ hóa sinh học nổi tiếng của Viện hàn lâm Y học Liên xô, I. P. Ashmarin, các ủy viên là các viện sĩ của Viện hàn lâm Y học Liên Xô A. P. Avtsyn (Ápxun), N. K. Permyakov, Yu. M. Lopukhin, T. T. Berezov, M. R. Sapin, viện sĩ thông tin Viện hàn lâm Y học Liên xô V. K. Lepakhin, giáo sư E. S. Severin - tổng cộng 12 người. Cũng như các lần trước, Ủy ban nhận thấy tình trạng thi hài rất tốt, không phát hiện điều gì đáng lo ngại.

Theo phương pháp của các nhà y học chúng ta, thi hài của một vài nhà lãnh đạo nước ngoài cũng đã được ướp xác, chẳng hạn thi hài của nhà lãnh đạo Bulgaria, G. Dimitrov (năm 1949) và của nhà lãnh đạo Tiệp Khắc K. Gottwald (năm 1953). Sau này do những biến động chính trị, thi hài của những nhà lãnh đạo đó đã bị đưa ra khỏi Lăng và đem địa táng (tương ứng là vào năm 1990 và 1958). Năm 1969 các nhà bác học của chúng ta đã ướp thi hài vị lãnh tụ Hồ Chí Minh của nhân dân Việt Nam, năm 1995 là thi hài Chủ tịch Kim Nhật Thành của Cộng hòa Dân chủ Nhân dân Triều Tiên.

* * *

Thi hài V. I. Lenin đã được bảo tồn đã gần 80 năm. Công lao ở đây không chỉ là của các nhà khoa học, nhất là y học, mà còn của cả các kỹ sư là kỹ thuật viên làm việc cộng tác chặt chẽ với họ.

Những chiếc máy hiện đại nhất đặt thành những dãy dài. Tiếng động cơ rì rì đều đặn. Đó là phân xưởng ngầm dưới mặt đất - đài chỉ huy các thiết bị khoa học kỹ thuật có nhiệm vụ gìn giữ bảo quản thi hài V. I. Lenin.

Yêu cầu của các nhà khoa học ngày càng cao và vì thế các trang thiết bị kỹ thuật trong Lăng, quy trình công nghệ, các phương pháp kiểm tra giám sát cũng ngày càng được hoàn thiện.

Chúng nhân cho tính phức tạp của các vấn đề mà các kỹ sư phải giải quyết, chẳng hạn, là việc chế tạo kho i quan tài và hệ thống chiếu sáng liên quan đến nó. Để đáp ứng những yêu cầu nghiêm khắc của các nhà y học, tập thể cán bộ bộ phận thiết kế chiếu sáng kiến trúc do phó tiến sĩ khoa học kỹ thuật N. V. Gorbachev lãnh đạo, trong những năm 1933-1941 đã làm hàng chục mô hình quan quách khác nhau về hình dáng, vật liệu và màu sắc. Khi tìm phương án chiếu sáng tốt nhất, các kiến trúc sư và công trình sư cũng hiểu rằng đó mới chỉ là một nửa lượng công việc. Trong Gian Tưởng niệm, đặc biệt là trong kho i quan tài, cần phải luôn giữ được nhiệt độ bình ổn thường xuyên. Còn trong 3-5 giờ cho phép khách vào viếng thăm, là khi mọi thiết bị chiếu sáng quang học hoạt động, không khí chắc chắn sẽ bị nóng lên. Các kỹ sư đã sử dụng lắp thêm vào các thiết bị chiếu sáng những tấm kính lọc bảo vệ đặc biệt có thể hấp thụ năng lượng nhiệt.

Cổ quan tài hiện nay được lắp đặt vào năm 1973 còn hoàn thiện hơn nữa. Việc chiếu sáng khuôn mặt và cánh tay trong quan tài được tiến hành bởi nhiều chùm ánh sáng phát xuất từ nguồn ánh sáng mạnh, biệt lập, chạy theo các sợi quang dẫn thủy tinh nằm khuất dưới nắp áo quan và sau khi triệt tiêu các tia cực tím và tia nhiệt rồi mới xoay hướng xuống dưới chiếu lên thi hài. Phía trong cổ quan tài cực kín, thực tế mọi dao động về nhiệt độ và độ ẩm đã bị loại trừ. (Trong cổ quan tài đầu tiên, những đèn chiếu sáng nhỏ đã làm

nóng thi hài lên nhiều và người ta buộc phải táng chúng đều đặn theo chu kỳ).

Từ năm 1964, sau khi cải tạo kết cấu gian máy, để tạo lập điều kiện tốt hơn cho việc bảo quản thi hài V. I. Lenin người ta đã sử dụng kỹ thuật điện tử và tự động hóa.

“Ý kiến của tôi về việc ướp xác những nhân vật thiên tài của thời đại là tán thành, ủng hộ, - viện sĩ B. V. Petrovsky viết. - Ký ức về những người anh hùng của tổ quốc, những nhà hoạt động thiên tài của đất nước luôn nằm trong tâm trí nhân dân. Nó tồn tại ngay cả hiện nay như một thành tố quan trọng của cuộc sống. Những nhà lãnh đạo xã hội đã làm biết bao công việc cho đất nước như V. I. Lenin lại còn được kính trọng hơn nhiều và cần phải làm cho ký ức về họ trở thành biểu tượng của thời đại... Những lập luận cho rằng người Nga luôn có tập tục địa táng thi hài người chết là không có cơ sở để đứng vững”.

* * *

Uy tín cá nhân Lenin trên thế giới lớn đến nỗi những kẻ thù của ông phải ngụy trang cho mưu đồ xóa bỏ Lăng của mình dưới vẻ làm ra bộ quan tâm tới Vladimir Ilyich. Sau khi bóc trần sự giả dối của nhân vật Karyakin, đối lập một nhà nghiên cứu văn học, đã lên tiếng tuyên bố rằng Lenin dường như muốn mình được chôn bên cạnh mẹ tại nghĩa trang Vokovo ở Petrograd, những kẻ giả danh tín đồ Kitô giáo lại bịa ra một luận thuyết hoang đường mới, là dường như Vladimir Ilyich được an táng không phải theo tập tục người Nga, không phải theo tập tục Kitô giáo và vì vậy có lẽ phải đưa thi hài của Người về với đất, tức là chôn xuống đất. Liệu điều đó có đúng không?

Tập tục truyền thống của Kitô giáo không quy định nhất thiết phải địa táng.

Chẳng hạn trong các hang đá của tu viện cổ Hang Kiev (Kiev-Pechersk) có thể thấy di cốt 120 vị thánh nằm trong các quan tài mở nắp, trong đó có sử gia Nestor, tráng sĩ anh hùng Ilya Muromets và các vị tiên bô-i khác của chúng ta. Nhà điêu khắc V. Klykov, khi nhận việc sáng tác tượng đài Ilya Muromets cho thành phố quê hương Murom của người anh hùng, thấy mình có nghĩa vụ phải được tận mắt nhìn thấy người dũng sĩ huyền thoại, vì thế đã đến thăm tu viện Hang Kiev. “Tôi có vinh dự được đặt tay vào cơ thể xác khô của Ilya Muromets nằm trong tu viện Hang Kiev - ông viết sau chuyến đi. - Tôi đã nhìn thấy xương tay của ông ta và ước đo thử với của mình. Tay của tôi đâu có thuộc loại nhỏ vì đã quen làm công việc nặng nhọc. Thế nhưng đoạn xương cánh tay khô đã ngả sang màu sẫm của Ilya Muromets dài hơn của tôi những 5 cm. Mà đây chỉ là khúc xương khô... Khi còn sống, cứ thử tưởng tượng xem bàn tay đó sẽ lớn như thế nào? Phải ngang lưỡi xẻng?” (tạp chí Ngày mai số 32, tháng 8 năm 1999). Nhân đây cũng phải nói rằng, điêu khắc gia nổi tiếng đó, một tín đồ sùng đạo, cũng không hề có ý nghĩ trong đầu là cần phải chôn xuống đất di cốt của Ilya Muromets và 119 vị còn lại đang yên giấc vĩnh hằng trong những áo quan mở nắp nằm ở tu viện Hang Kiev. Những quan tài có di cốt người đã khuất nhưng vẫn để mở nắp cũng có ở tu viện Hang Pskov (Pskov-Pechersk), và ngay cả hiện nay ở đó người ta vẫn an táng người chết như thế.

Ở giáo đường UsPENKY của Điện Kremli Moskva, nằm ngay trên sàn là bốn cỗ áo quan cùng với thi hài của ba vị tổng giám mục và một vị giáo chủ. Trong tập tục Kitô giáo có việc trưng bày di cốt của các vị thánh để cho toàn thể giáo đồ chiêm ngưỡng. Cả thánh Sergei Radonezhsky (Sergius ở Radonezh), thánh Seraphim Sarovsky

(Seraphim ở Sarov), thánh Ioasaf Belgorodsky (Ioasaf ở Belgorod) đều không địa táng.

Tập tục truyền thống này không chỉ liên quan tới các nhà hoạt động tôn giáo, mà còn tới cả dân thường. Hơn 120 năm nay trong các hầm mộ người ta vẫn gìn giữ xác ướp của nhà phẫu thuật nổi tiếng người Nga, N. Pirogov (1810-1881) trong diên trang “Vishnia” (Anh đào) của ông ở gần Vinnitsa⁽⁷²⁾, thi hài của thống chế M. Barklay de Tolli (1761-1818) ở gần thành phố Pyarnu (Prnu)⁽⁷³⁾ và thi hài của nhiều người khác nữa. Cũng không có ai kêu gọi chôn các thi hài đó xuống đất. Ngược lại Tổng thống Ukraina L. Kuchma sau khi thăm hầm mộ N. Pirogov đã tuyên bố đó là tài sản quốc gia của Ukraina. Bằng một sắc lệnh đặc biệt, Tổng thống đã ghi nhận công lao xuất sắc của N. Pirogov, và bắt chấp những yêu cầu của bọn dân tộc chủ nghĩa đòi “vớt thi hài của nhà phẫu thuật kiệt xuất ra khỏi hầm mộ” như một kẻ ngoại tộc, Tổng thống đã hứa cấp kinh phí cho kế hoạch ướp xác và xây dựng một phòng thí nghiệm để chăm sóc và bảo quản thi hài của nhà phẫu thuật nổi tiếng. Trước đó trong vòng nhiều năm các nhà hóa học của Phòng thí nghiệm trực thuộc Lăng Lenin đã giúp đỡ việc bảo quản thi hài của N. Pirogov.

Vậy đây, đâu phải là chỉ có người Bolshevik nghĩ đến việc ướp xác. Kẻ nào khẳng định rằng việc ướp xác là hành động phi báng thi hài của người đã khuất thì thật là sai lầm.

Ở một vài tu viện Cơ Đốc giáo có tục lệ là sau một thời gian nhất định người ta lại đào mộ chôn, lấy lên hộp sọ và các xương khác rồi cất giữ chúng ở dạng lộn xộn như thế trong các căn phòng riêng đặc biệt.

Dưới đây là những gì một phóng viên sau khi đến thăm tu viện Thánh Pantaleon (Panteleimon) nổi tiếng ở Athos⁽⁷⁴⁾ - tòa lâu đài cổ

của các tu sĩ dòng Chính thống giáo và cũng là nơi lưu giữ di hài của các vị thánh thiêng liêng của Chính thống giáo. Một tu sĩ “đẩy cánh cửa nặng nề dẫn vào hầm mộ, và chúng tôi thấy mình đứng cạnh những bức tường xây thành những giá kệ trên đặt rất nhiều hộp sọ của các tu sĩ đã qua đời trong nhiều thế kỷ. Trên mỗi chỗ đều có ghi tên, năm mất, nghề nghiệp” (báo Tin tức ra ngày 22 tháng 10 năm 1998).

Những nơi chứa thi hài như thế không chỉ ở Athos mới có. Nếu ta mở cuốn sách hướng dẫn Tu viện vinh danh vị thánh tử vì đạo Clement (Kliment) ở Inkerman (thuộc thành phố Sevastopol): “Trong một hành lang ngầm dưới đất hiện ra... những hốc tường có cửa bằng kính, trong đó trên các giá người ta đặt xương sọ của các tu sĩ đã chết từ mấy thế kỷ trước. Những hộp sọ và xương đó được đào từ dưới đất lên và đem bày ở đây như một sự thể hiện đặc biệt lòng kính trọng và đề cao những con người cao thượng”. Những căn phòng tương tự lưu giữ hộp sọ và xương như thế ta có thể thấy ở tu viện Hang Kiev, trong giáo đường Thánh Michael ở Vienna và trong các tu viện và nhà thờ khác nữa.

Thật hay là những kẻ thích đào mộ người khác ở nước chúng ta, những kẻ đương kêu gọi đem chôn thi hài của V.I. Lenin, “theo tinh thần Kitô giáo” còn chưa kịp nghĩ đến việc đề nghị đem hộp sọ và xương của Người “đặt lên trên giá bằng sắt sau khung kính” Chính Thượng phụ giáo chủ Tikhon của nước Nga đã gọi Lenin là con người vô thần nhưng “có tâm lòng Kitô giáo thực sự”, còn Maxim Gorky năm 1920 đã viết, nếu như vào thời kỳ đạo giáo thống trị thì Lenin chắc chắn được phong thánh.

Năm 1998 Trưởng giáo chủ cai quản các giáo phận Smolensk và Kaliningrad Kirill nhân danh Hội đồng Tối cao Chính thống giáo tuyên bố rằng “những di cốt đào được ở thành phố Ekaterinburg” (di cốt của Sa hoàng Nikolai II và gia quyến của

ông) cần phải được chôn trong Lăng tẩm “nằm phía trên mặt đất” để tiện cho việc khảo cứu sau này”. Nghĩa là “nằm phía trên mặt đất”, thế cũng là theo tập tục Kitô giáo sao?

Trong cơn phẫn khích tranh cãi nhau về mặt chính trị, những kẻ thích đào mộ người khác ở nước chúng ta đã quên mất những ví dụ trên mà chỉ tập trung chú ý vào mỗi Lenin. Những kẻ yêu cầu đem thi hài người chôn xuống đất “theo tinh thần Kitô giáo” bị mù quáng bởi thói bột bột dòng chính trị và chỉ có những khái niệm mù mờ về các tập tục tang lễ theo đạo Kitô và của dân tộc Nga.

Như ta thấy đây, vẫn có những tập tục an táng theo đạo Kitô, trong đó có cả việc ướp xác và trưng bày thi hài người đã khuất để kính lễ. Vì vậy làm chúng ta ngạc nhiên là một vài lời tuyên bố của Tòa Thượng phụ Moskva. Chẳng hạn vừa mới tháng 10 năm 1993, khi có ý kiến đề nghị Thị trưởng Yu. Luzhkov của Moskva đem cải táng V. I. Lenin và xóa bỏ Lăng, thì Ban trị sự đối ngoại của nhà thờ thuộc Tòa Thượng phụ Moskva vội vã ủng hộ cái ý tưởng ma quỷ đó: “Tập tục dân tộc chúng ta về an táng hình thành dưới ảnh hưởng của nền văn hóa Chính thống giáo, từ xa xưa đã yêu cầu phải trả thi hài người chết về cho đất (?! - A. A.). Việc ướp thi hài, hơn nữa lại trưng bày cho mọi người chiêm ngưỡng, suy cho cùng là trái với các tập tục đó trong con mắt của nhiều người dân Nga, trong đó có Giáo hội Chính thống Nga”.

Một tuyên bố lạ lùng, thứ nhất, bởi vì Lenin, như Thượng phụ giáo chủ Tikhon nhận xét một cách chính đáng, vốn là người vô thần, thứ hai, nếu như thế thì hóa ra, những xác ướp của các bậc trưởng lão ở tu viện Hang Kiev cũng như các hộp sọ và xương cốt ở Athos và các tu viện khác được bày ra cho mọi người tỏ lòng kính ngưỡng là trái với tập tục Chính thống giáo, thứ ba, thi hài Lenin khác với thi hài các vị thánh không phải bị đem ướp, không phải là “xác ướp” như người ta vẫn hiểu. Theo V. Dal, xác ướp là “cái xác được

sắ y khô” (Từ điển tường giải sinh ngữ Đại Nga, tập II, trang 359), còn thi hài V. I. Lenin ở trong Lăng trông giố ng như người đang ngủ, được các nhà khoa học gìn giữ không phải bắ ng cách sắ y khô, mà bắ ng các thành tựu khoa học hiện đại nhấ t, chẳng hạn như phương pháp tắ m ướp mộ, một phương pháp đặc biệt quan trọng để giữ nguyên những nét chân dung như khi còn sắ ng.

* * *

Để kắ t luận, ta câ n thắ y rằ ng nước Nga không phải là Vatican.

Hiế n pháp của chúng ta tuyên bố : “Liên bang Nga là một quố c gia thắ tục. Không một tôn giáo nào được xác lập làm quố c giáo hay tôn giáo bắ t buộc mọi người phải theo” (điề u 14).

Điề u đó có nghĩa là đòi sắ ng đấ t nước không thể được quy định theo giáo luật của bá t kỳ tôn giáo nào.

“Lenin là người vô thắ n, - viện sĩ Viện hàn lâm kiế n trúc nổi tiế ng thắ giới S. Khan-Magomedov nói, - và chính những người vô thắ n an táng cho Người. Vào thời điể m đó đấ t nước chúng ta là đấ t nước vô thắ n nhấ t trên thắ giới. Tại sao Chính thắ ng giáo lại có quyề n quyế t định cách thức an táng của người vô thắ n? Những lời khuyên câ n phải chôn cá t Lenin như thắ nào chỉ là mưu toan áp đặt ý chí của Nhà thờ cho người vô thắ n”.

Tổ tiên của Lenin là người Nga, người Thụy Điển, người Đức, người Kalmyk, người Do thái, tức là có đủ cả tín đồ ` Chính thắ ng giáo, Tân giáo, Phật giáo và Do thái giáo. Sắ thắ nào đây nế u như mỗi tôn giáo trong số ` đó đề u yêu câ u cải táng Lenin theo tục lệ của mình?

“Trong bá t kỳ trường hợp nào không được tách rời thi hài Lenin với Lăng, - viện sĩ S. Khan-Magomedov nói tiế p, - Chúng ta đã an

táng Người tại đó... Lăng đã biến thành hình thức an táng mới. Và nó cần phải được tôn trọng như bất kỳ hình thức nào khác”.

Khi những con gào thét điên cuồng chống lại Lenin lên tới đỉnh điểm vào năm 1993, Tổng thống nước Cộng hòa [tự trị] Kalmykia, K. Ilyumzhinov, muốn bảo vệ Lăng Lenin đã đưa ra sáng kiến chuyển Lăng về thủ đô nước Cộng hòa này, coi đó là vinh dự cho nhà chính trị trẻ tuổi. Nhưng ngay cả ông cũng chưa bao giờ xuất hiện ý nghĩ điên rồ là đem an táng một con người vô thần như Lenin - tuy là cháu của một người bà Kalmyk - theo tập tục Phật giáo, mặc dù trên quảng trường chính của thủ đô Elista có hai bức tượng đứng sừng sững - tượng Đức Phật và tượng Lenin, hai con người được tôn kính nhất trong nước cộng hòa.

Khi che đậy bằng vẻ quan tâm giả dối đến Lenin, những kẻ thù của Người sợ không dám bộc lộ công khai sự căm ghét của chúng đối với người con vĩ đại của nước Nga và đành phải khóa lấp bằng những lời lẽ mỹ miều giả danh Kitô giáo.

* * *

...Liệu chúng ta còn bảo quản được thi hài V. I. Lenin được bao lâu nữa?

“Sẽ là vô trách nhiệm nếu như nêu ra một thời hạn nào đó, - viện sĩ S. S. Debov, người phụ trách Phòng thí nghiệm nghiên cứu khoa học trực thuộc Lăng, tuyên bố - Chúng tôi sẽ cố gắng hết sức và hết khả năng để thời gian đó là dài nhất có thể, tính bằng hàng thế kỷ”.

Vị trí gác danh dự số 1

Trong những năm 1924-1993, ở cửa vào Lăng Lenin luôn có hai người lính bộ ng súng đứng gác. Đó là đội vệ binh danh dự ở vị trí gác số 1. Những người lính gác bộ ng súng nhiều lần chào Người sáng lập và Nhà lãnh đạo đầu tiên của Liên bang Nga và Liên Xô.

Đội vệ binh danh dự ở Lăng được ấn định bởi quân lệnh do chỉ huy quân đội trú tại Moskva, N. I. Muralov ban hành ngày 26 tháng 1 năm 1924 - một ngày trước khi cử hành tang lễ. “Cho đến khi kết thúc lễ an táng - quân lệnh ghi rõ - phải bố trí đội vệ binh danh dự tại Lăng mộ là các học viên sĩ quan của trường quân sự mang tên BCHTU Liên bang Xô viết”(75).

Nhưng trên thực tế đội vệ binh danh dự được tổ chức sớm hơn, ngay cả khi chưa ban hành quân lệnh - vào buổi tối khi tại Gorki, mi mắt của vị lãnh tụ thiên tài đã mãi mãi khép lại. Những người nông dân từ những thôn làng quanh đó, chân quần sà cạp và mặc áo lông cừu, khuôn mặt đầy râu là những người đầu tiên đứng gác.

- Lenin là một con người vĩ đại đáng kính - một trong những người đó nói - Người đã làm tất cả. Ngoài những điều tốt lành, người không làm điều gì xấu đối với chúng tôi, những người mugic(76).

- Những người công nhân Moskva và các đại biểu tham dự đại hội Xô viết toàn Nga lần thứ XI, là người Nga, người Tartar, người Kirgiz, người Chuvash, người Yakut, đã đến thay chỗ cho những người nông dân.

Từ ngày 27 tháng 1 năm 1924 - ngày cử hành tang lễ - đảm nhận vị trí vệ binh danh dự tại Lăng Lenin là các học viên sĩ quan trường

quân sự Kremli mang tên BCHTU Liên Xô. Đốc gác János Meisaros, người Hungary, bố trí những kíp gác đầu tiên tại vị trí số 1.

Đúng 16 giờ, các học viên sĩ quan Grigory Koblov và Arsenty Kashkin đứng gác cạnh quan tài trong có thi hài Lenin đặt trên bục gỗ tại Quảng trường Đỏ. “Tôi vẫn nhớ, mọi người nâng quan tài lên và chậm chậm đưa vào trong Lăng, - sau 10 năm, thiêu tướng G. P. Koblov vẫn còn nhớ. - Tôi đi phía bên trái, Kashkin phía bên phải. Những hô i còi vang lên ngày càng lớn và đanh. Sau đó là những loạt đạn đại bác nổ vang”. Đi đến trước Lăng, Grigory Koblov và Arsenty Kashkin dậm chân đứng lại, xoay mặt vào nhau, đứng nghiêm im lặng, bồng súng ở cửa vào...

Đội vệ binh danh dự được lựa chọn từ những đại diện ưu tú của các tầng lớp xã hội khác nhau. G. Koblov và A. Kashkin là con của những người công nông. Viên hạ sĩ quan đốc gác János Meisanos là con một nhân viên đường sắt. Chỉ huy đội vệ binh Nikolai Dreyer là một người dòng dõi quý tộc.

V. I. Lenin là vị chỉ huy danh dự của trường quân sự mang tên BCHTU Liên Xô. Chính vì thế, sau khi tốt nghiệp trường vào tháng 9 năm 1924 những người vệ binh danh dự đầu tiên, G. Koblov và A. Kashkin cùng người đốc gác đầu tiên János Meisanos, trước khi đến nhận công tác ở các trung đoàn khác nhau, đã đến Lăng đứng trước vị chỉ huy của mình. Họ dừng lại trước cỗ quan tài kính.

- Đồng chí Ilyich, xin Người hãy yên nghỉ. Người đã làm tất cả những gì có thể. Còn lại là nhiệm vụ của chúng tôi.

Là những người con của cách mạng từng trải qua khói lửa chiến đấu, họ không thể nghĩ khác về cuộc sống sắp tới của mình (những kẻ bôi xấu Cách mạng tháng Mười hiện nay có mà bỏ qua

cho tôi giọng điệu trang nghiêm này nhé). “Và họ đã thế` giữ lòng trung thành đế`n cùng với vị lãnh tụ”.

Arsenty Kashkin (1901-1979) suốt đời giữ trọn vẹn lời thế` trung thành, ở mặt trận Turkestan nơi ông chiế`n đấ`u với bọn phi Basmachi<sup>(77)</sup>, ở Kirgizia, tại đó sau khi bị thương ông làm việc trong Cơ quan thanh tra công nông và lãnh đạo những nông trường quố`c doanh lớn. Về` hưu năm 1963, ông vẫn là thành viên danh dự của tập thể nhà xuấ`t bản Mektep ở thành phố` Frunze, nơi ông làm việc trong những năm cuố`i đời.

G. Koblov (1898-1988) cũng không quên lời thế` dù ông phục vụ ở các trung đoàn trong những năm 1920, học ở Học viện quân sự, hay khi công tác ở Trung Quố`c vào năm 1937 với tư cách là cô` vấ`n quân sự. Trong thời gian Chiế`n tranh Vệ quố`c, thành phố` Moskva đã 15 năm lầ`n bắ`n pháo hoa chào mừng các chiế`n công của sư đoàn kỵ binh cận vệ của thiế`u tướng G. P. Koblov. Đã tham gia chiế`n đấ`u bảo vệ Moskva và Stalingrad, khi chiế`n tranh kế`t thúc, ông đang ở khu Tây Bắ`c thành phố` Berlin. Người chiế`n sĩ gác Lắ`ng đầ`u tiên ấ`y đã bảy lầ`n bị thương, được thưởng 12 huân chương và 19 huy chương các loại, trong đó có ba huân chương của Ba Lan.

János Meisaros (1897-1956) mang theo lời thế` trong tim qua các doanh trại của lữ đoàn kỵ binh Moskva nơi ông phục vụ vào những năm 1920, qua những thảo nguyên Mông Cổ nơi ông giúp nước bạn thành lập các đơn vị kỵ binh thường trực, mang vào Bộ tham mưu của Quân đoàn viễn chinh nước Hungary phát xít, nơi trong thời kỳ Chiế`n tranh thế` giới thứ hai với vỏ bọc của một quân nhân đào ngũ ông đã hoạt động tình báo ở đó hơn hai năm. Tháng 2 năm 1945 viên hạ sĩ quan đô`c gác đầ`u tiên của đội vệ binh danh dự của Lắ`ng đã tham gia trận đánh giải phóng thành phố` Budapest quê hương⁽⁷⁸⁾.

Trong số những người lính đứng gác ở vị trí gác số 1 có không ít người sau này đã trở thành những tướng lĩnh mà Tổ quốc đã tự hào và còn tự hào về họ. Đó là những người ba lần Anh hùng Liên Xô: thượng tướng A. I. Rodimtsev, người từng chiến đấu bảo vệ Madrid và Stalingrad, hai đại tá chỉ huy các lữ đoàn cận vệ đi suốt những trận đánh từ Budapest đến Berlin S. F. Shutov và A. A. Golovachev. Đó là những Anh hùng Liên Xô: đại tướng A. F. Shcheglov, các thượng tướng V. V. Butkov và I. A. Kuzovkov, các thiếu tướng Ye. G. Koberidze, V. A. Borisov, L. D. Churilov, G. I. Tkhor, đại tá D. K. Shishkov và nhiều người khác. Đó là những con người dũng cảm và vinh quang mà cuộc sống của họ gắn chặt với sự vĩ đại cũng như những mâu thuẫn bi thảm của những thời kỳ họ đã sống.

Năm 1935 các học viên sĩ quan chuyển giao nhiệm vụ vệ binh danh dự ở Lăng cho các chiến sĩ Hồng quân. Trường quân sự mang tên BCHTƯ Liên Xô chuyển ra vùng ngoại thành Moskva⁽⁷⁹⁾, còn doanh trại của họ trước đó nay thuộc trung đoàn Kremli vừa mới được thành lập.

Năm 1941-1942 những người vệ binh gác Lăng thực hiện phiên gác của mình dưới tiếng pháo cao xạ nổ âm ỉ, tiếng bom nổ và tiếng réo của các mảnh bom. Những quả bom của bọn phát xít Đức đã rơi xuống gần Lăng: một quả bom phá rơi ngay gần tháp Spasskaya phía sau bức tường thành Kremli; một quả bom cháy rơi xuống khu vực nhà thờ Thánh Vasily. Bọn phi công phát xít đã ném được xuống khu vực Kremli 15 quả bom phá, trong số đó có một quả nặng 250 kg không nổ, cùng hàng trăm quả bom cháy. Chứng nhân cho độ khốc liệt của các trận chiến là những con số sau: 92 chiến sĩ của trung đoàn Kremli đã hy sinh và 150 người khác bị thương khi đánh trả các cuộc không kích của quân địch. Không phải ngẫu nhiên mà việc phục vụ ở Kremli, trong đó có việc đứng gác ở vị

trí số 1 trong những năm tháng đó được coi như là đang chiến đấu phục vụ tại các đơn vị ngoài chiến trường.

Đại đội vệ binh đặc biệt chịu trách nhiệm đứng gác ở Lăng. Người ta lựa chọn kỹ càng người vào đây, chỉ tuyển những thanh niên khỏe mạnh có tầm vóc cao lớn cân đối. Có người Nga, người Ukraina, người Belorussia, người Latvia, người Estonia - thành phần dân tộc không quan trọng. Điều quan trọng là đạo đức tác phong của người lính.

- Chúng tôi chỉ chọn vào đại đội những người mà phẩm chất cá nhân của họ chứng minh rằng về mặt đạo đức họ có quyền đứng bên cạnh tòa Lăng thiêng liêng, - thiếu tướng G. D. Bashkin Tư lệnh Kremli Moskva (1986-1991) phát biểu.

Cảnh đổi gác trang trọng của đội vệ binh danh dự ở Lăng Lenin luôn thu hút nhiều người chứng kiến. Tất cả những ai vào giờ phút đổi gác đó tình cờ có mặt trên Quảng trường Đỏ đều bất giác đứng lại để chiêm ngưỡng các nghi lễ nghiêm trang đẹp đẽ. Những cặp mắt xúc động sáng bừng lên ở những người lần đầu tiên nhìn thấy cảnh đó cũng như ở những người đã từng thấy nó hàng trăm lần.

* * *

Đội vệ binh danh dự - đó không chỉ là nghi lễ quân sự dành cho Người sáng lập nhà nước Liên bang Nga và sau đó là Liên Xô của chúng ta.

Những người lính gác còn có một nhiệm vụ nữa: bảo vệ Lăng và chính xác hơn là bảo vệ cỗ quan tài có thi hài V. I. Lenin ở bên trong.

Tháng 4 năm 1990 đã xảy ra một trường hợp hi hữu. Ngay cửa Lăng, một tên tội phạm hình sự đã ném xuống lan can Lăng hai

bình loại ba lít chứa hỗn hợp gây cháy. Ngọn lửa bùng lên... Người lính gác chỉ bằng một cú đánh của báng súng đã quật ngã tên tội phạm ác ý. Những cán bộ của phân đội bảo vệ Quảng trường Đỏ kịp chạy đến bắt trói kẻ gây hỏa hoạn và giải đến cơ quan công an. Ngọn lửa nhanh chóng bị dập tắt. Kẻ khủng bố là một tên đã có hai tiền án (một tội cưỡng hiếp và một tội lăng mạ các cán bộ công an), quá khư hình sự của hắn chưa hẳn đã nói lên lý do chính trị của việc gây hỏa hoạn. Hắn bị buộc tội có hành động côn đồ ác ý. Những vệ binh đứng gác V. Shushkanov và V. Onishchenko đã không lúng túng mà nhanh chóng ngăn chặn hiệu quả hành động tội ác nên đã được khen và thưởng 10 ngày nghỉ phép.

Tháng 3 năm 1959, một trong những người đến viếng Lăng đã ném vào cổ quan tài một chiếc búa sắt làm rạn kính quan tài. Các mảnh kính vỡ nhỏ đã gây những tổn hại không lớn trên da mặt và da tay của Lenin. Các nhà khoa học nhanh chóng thu xếp ngăn nắp như cũ. Kẻ cố ý gây tội ác đã bị bắt giữ. Hóa ra hắn bị bệnh tâm thần và đã bị tòa án xử bắt buộc đi chữa bệnh. Ngày 1 tháng 9 năm 1973 một kẻ khác khi đứng trong dòng người chờ vào Gian Tưởng niệm đã kích nổ một cơ cấu nổ tự tạo giấu ở trong áo của hắn. Thân thể tên điên đó chỉ còn sót lại phần đầu, một cánh tay và các mảnh giấy tờ tùy thân. Vụ nổ đã làm thiệt mạng một cặp vợ chồng đến từ Astrakhan, 4 em học sinh bị thương nặng và một vài chiến sĩ trong đội vệ binh canh gác bị sức ép nặng. Cổ quan tài ở thời điểm đó được bảo vệ bằng lớp kính chống đạn nên không bị hư hại. Cơ quan điều tra sau đó đã xác định “tên đánh bom liều chết” là một kẻ bị bệnh tâm thần.

Nhưng thường thì những người lính gác nhìn thấy một việc khác - đôi khi những người viếng Lăng để lại trên bệ hàng rào lan can vây quanh khối quan tài những bức thư đề địa chỉ: “Gửi đến Lăng cho V. I. Lenin”. Những người lính trở thành nhân viên bưu điện.

Chẳng hạn, năm 1981, vào những tháng cuối cùng của thời đại Brezhnev, có một bức thư nằ m trong Lă ng. “Đồ ng chí Vladimir Ilyich kính mê n! - những người dân tộc Dekhkan từ một vùng của Uzbekistan viế t - Người là người duy nhấ t chúng tôi tin tưởng...”. Họ tô cáo những người lãnh đạo khu tham nhữ ng, hô i lộ và thông báo rằ ng những hành động tương tự như vậy sẽ trở thành nguồ n kích thích gây tội ác đồ i với nhân dân và làm cho nạn tham nhữ ng thêm trầ m trọng. Một thời gian sau đó, nhữ ng quan chức tham nhữ ng đã bị bắ t.

Viế t thư đế n Lă ng là những người tuyệt vọng tìm kiế m sự công bằ ng, những người đã mắ t niề m tin là có thể có công lý ở địa phương. Người thì cho rằ ng họ bị thải hô i bất hợp pháp, người khác bị kế t tội vô lý, người khác nữa lại yêu câ u giúp họ có chỗ ở và v.v... Khi chuyển nhữ ng bức thư đế n đầ y, nhân dân coi Lenin như là biểu tượng của sự công bằ ng, của công lý cao nhấ t.

Tấ t cả những bức thư đề u được thu thập rồ i đắ ng ký vào sổ của Bộ Tư lệnh Điện Kremli Moskva và sau đó gửi tới các cơ quan chức năng của nhà nước với yêu câ u xem xét kỹ càng các khiế u nại và khi khẳng định được sự việc, câ n giúp đỡ ngay những người đó bằ ng mọi biện pháp.

* * *

Hằ ng năm vào ngày 22 tháng 4 - ngày sinh của Lenin - ở vị trí gác số 1 có những cựu binh đầ u bạc đứng cùng với những người lính gác trẻ tuổi. Họ đứng ở tư thế nghiêm. Họ đế n từ Moskva, từ Ivanov, từ Tver... trong nhữ ng bộ quân phục cá p tướng và nhữ ng tá m áo choàng lính khiề m tô n vải đã sờn. Một vài người đeo nhữ ng cuố ng huân chương gắ n trên áo. Nhữ ng tá m huân chương họ được thưởng do chiế n công ở các trận chiế n Khasan và Khalkhin-Gol, do thành tích xây dựng trên công trường nhà máy thủy điện Dnepr và

vùng Kuzbass, do chiến công bảo vệ Madrid và các trận đánh năm 1941. Những người chiến sĩ và những người lao động sáng tạo... Có lẽ, mỗi người trong số họ vào giây phút đó đều thầm nhớ lại trong đầu những gì mình đã trải qua. Sau lưng họ là công trường xây dựng Magnitka và Turksib, là lá cờ Chiến thắng tung bay trên thành Berlin và những chuyến bay vào vũ trụ đầu tiên.

Trước ngày lễ trọng đại tháng 10, trên các vòng hoa do trung đoàn hải quân tham gia duyệt binh đặt quanh Lăng, những thanh niên đội mũ lính thủy không có lưỡi trai đứng nghiêm trang bất động - họ là con cháu các thủy binh trên các chiến hạm Potemkin và Aurora.

Ngày 6 tháng 10 năm 1993, sau cuộc chính biến⁽⁸⁰⁾ do Tổng thống Yeltsin thực hiện, vị trí gác số 1 đã bị bãi bỏ bởi một sắc lệnh đặc biệt của ông ta.

Vào ngày hôm đó, vào lúc 16 giờ bên cạnh Lăng Lenin, như mọi khi, tập trung hàng trăm người dân Moskva và từ các nơi khác đến, trong đó có cả các khách du lịch nước ngoài, để ngắm nhìn nghi lễ đổi gác long trọng của các vệ binh. Nhưng sự chờ đợi của họ lần này là vô ích. Kíp gác mới thường với các nhịp chân duyệt binh long trọng bước trên Quảng trường Đỏ không xuất hiện như mọi khi. Đúng 16 giờ, cửa Lăng đột nhiên mở, những người lính gác xoay lưng về phía đám đông, bước vào khoang tối của sảnh rồi biến mất trong Lăng. Vị trí gác số 1 được quy định từ năm 1924, trong tất cả các Từ điển bách khoa trong nước đều được giải thích là vị trí gác quan trọng nhất của đất nước, được các nhà thơ ca ngợi bằng nhiều thứ tiếng trên thế giới, giờ đây bị bỏ trống không còn vệ binh đứng gác.

Những người lính gác cuối cùng - binh nhì Roman Poletaev và binh nhất Vadim Dedkov - đi vào phía trong Lăng đợi đại đội trưởng là đại úy Aleksandr Gorbunov đến, và như một tờ báo đã viết, “họ

rời khỏi Lăng bằng lối cửa sau rồi đi vào thành Kremli tránh không cho ai thấy”.

Sự việc diễn ra một cách si nhục đối với các công dân đang ở đó (những người lính gác quay lưng lại với họ) và rất hèn mạt (họ bỏ đi “bằng lối cửa sau đi vào thành Kremli tránh không cho ai thấy”).

Yeltsin đã đạt được mục đích là làm sao lắng sự chú ý của công luận trong nước và thế giới về vụ ông ta nã pháo vào Tòa nhà Xô viết Tối cao và vụ bắn giết đẫm máu ở cạnh tường nhà quốc hội. Các phương tiện thông tin đại chúng trên toàn thế giới sôi nổi bình luận về việc hủy bỏ vị trí gác số 1 và tiên đoán Lăng có thể bị tháo dỡ.

Việc xóa bỏ vị trí gác đã làm các chiến sĩ trong Đại đội vệ binh danh dự rất đau lòng. Họ từng vô cùng tự hào là có được vinh dự đứng gác ở vị trí gác số 1 của đất nước. Trong số hàng nghìn hàng vạn thanh niên nhập ngũ, cứ nửa năm một lần, chỉ có 36 người được tuyển vào Đại đội canh gác Lăng Lenin. Các chiến sĩ nghĩ rằng cần phải bảo vệ Lăng như bảo vệ các kỷ ức lịch sử của chúng ta.

Chính quyền mới của nước Nga đã tìm cách giải quyết Đại đội vệ binh danh dự ở Lăng Lenin.

Tháng 9 năm 1992 họ thả một quả bóng thăm dò. Như nhiều việc không lương thiện, họ cũng bắt đầu làm vào buổi đêm. Từ 3 đến 5 giờ sáng, những người lính gác cũng bắt đầu đi đến vị trí gác, đi ra từ cửa Lăng chứ không phải đi nghiêm chỉnh qua Quảng trường Đỏ vào ban ngày trước mắt mọi người như trước nữa. Lúc đó trong Gian Tưởng niệm người ta cũng bãi bỏ hàng rào vệ binh danh dự và bỏ những vệ binh đứng gác bên cạnh hố quan tài. Những nhân viên an ninh của Lăng vẫn đứng ở các vị trí dọc theo tường, nhưng đã thay đổi quần áo mặc quân phục công an. Những cựu chiến binh

của trung đoàn bảo vệ Điện Kremli sau thời điểm đó đến viên Lãng và ngạc nhiên: “Tại sao không thấy vệ binh danh dự đứng gác. Tại sao lại có công an đứng ở đây? Lenin bị bắt hay sao?” Thực tế quang cảnh đó trông giống như Người bị bắt lần thứ tư. (Ai cũng biết lần thứ nhất cảnh sát Sa hoàng bắt Lenin vào năm 1887, lần thứ hai năm 1895, lần thứ ba Người bị chính quyền Áo-Hung bắt năm 1914.)

Ngày 1 tháng 12 năm 1992 “những nhà dân chủ” của Kurkova, Starovoytova, Basilashvili - kéo một bọn 15 người tấn công vào vị trí gác số 1. Trong đơn chất và n đại biểu Nghị viện, bọn họ yêu cầu Đại hội đại biểu nhân dân lần thứ VII công khai ngân sách chi tiêu để duy trì Đại đội vệ binh danh dự. Mục đích của đơn chất và n mang tính khiêu khích rõ ràng - họ muốn hét to lên: đây thấy chưa, tiền thuê của những người nghèo được chi dùng bừa bãi thế đây! Nhưng “màn kịch từ thiện” không ăn khách. Trong công văn phúc đáp chính thức, các đại biểu được trả lời rõ ràng, chi phí cho Đại đội vệ binh danh dự không liên quan gì tới việc họ đứng gác ở Lãng, bởi vì đại đội này là một đơn vị quân đội chính quy, binh lính và sĩ quan của đại đội đang nhận và sẽ nhận tiền lương, trợ cấp, lương thực và các vật phẩm khác theo nhu cầu, không phụ thuộc vào việc họ phục vụ tại đâu - đứng gác tại Lãng Lenin, tại phòng làm việc của tổng thống, trên các bậc thang Cung Lớn Đại hội của Điện Kremli khi các vị khách cao cấp nước ngoài bước lên đó, hay trong các gian khánh tiết tại các buổi tiếp tân của chính phủ, những nhiệm vụ mà họ hiện đang thường xuyên làm sau khi vị trí gác số 1 bị bãi bỏ. Sự khác biệt chỉ ở chỗ là hiện nay chi phí cho Đại đội vệ binh danh dự tăng lên rất lớn: thay cho bộ quân phục khiêm tốn trước đây, các chiến sĩ được may những bộ quân phục hào nhoáng, kiểu lễ nghi với những dây thao, gù và tua trên vai cùng với những hình thêu trang trí khác như của cuối thế kỷ XVIII. Chỉ riêng

chiếc áo cổ cứng đã có giá khoảng 2.000 đô la, còn cả bộ trang phục lên tới 30.000 đô la.

Vào thời gian Kurkova và đồng sự mở cuộc “tấn công”, thì việc đứng gác danh dự ở Lăng là do các chiến sĩ trẻ đảm nhiệm - người Nga có, người Ukraina có, người Belorussia có... Những người lính gác như là minh chứng cho đại gia đình các dân tộc anh em sống trong Liên bang Xô viết do Lenin lập nên. Họ tự hào được nhân dân tin tưởng. Thậm chí ngay cả sau khi Liên Xô đã tan rã, một vài người lính gác trong số đó - những thanh niên quê ở Ukraina - vẫn nghỉ phép và ở đó người ta đề nghị họ ở lại quê nhà và sẵn sàng chấp giã y cho giải ngũ đột xuất trước thời hạn, với lý lẽ rằng, chẳng việc gì mà phải phục vụ trong quân ngũ ở nước khác cho đến hết hạn, thế nhưng mọi chiến sĩ nghỉ phép đều từ chối và quay trở lại Đại đội vệ binh danh dự.

Những tay phóng viên theo trường phái Goebbels⁽⁸¹⁾ bắt đầu như lũ quạ đen quanh quần xung quanh vị trí gác số 1 với hy vọng lấy được những tin tức giật gân bản thủ, nhưng các chiến sĩ trẻ tuổi đứng gác đã trả lời thẳng:

- Lenin là lịch sử của chúng ta, cần phải bảo vệ giữ gìn.
- Lenin là điều thiêng liêng nhất mà chúng ta có.
- Tôi thực hiện nghĩa vụ quân nhân, tôi không cần biết người này là ai.

Tháng 12 năm 1993, trong Điều lệnh nội vụ mới của các Lực lượng vũ trang nước Nga do Tổng thống Yeltsin phê duyệt, Lăng Lenin bị gạt ra khỏi danh sách những địa điểm cần phải thực hiện các nghi lễ quân sự trang trọng.

Nhưng hàng triệu người dân không đồng ý với quyết định này. Những bức thư của nhiều công dân, tập thể và các tổ chức xã hội tới tập được gửi đến Văn phòng Tổng thống, Đuma quốc gia với yêu cầu khôi phục vị trí gác số 1. Điều đó sẽ là một hành động tỏ lòng kính trọng đối với người con vĩ đại của nước Nga, phục hồi một trong các truyền thống nghi lễ quốc gia quan trọng và trả lại sự công bằng cho lịch sử.

Lăng ở Siberia

Ngày 3 tháng 7 năm 1941 thi hài Lenin được sơ tán về phía Đông.

Ngay từ những giờ đầu của cuộc chiến tranh Xô-Đức, thành phố Moskva đã chờ đón những cuộc tấn công của không quân phát xít. Rạng sáng ngày 22 tháng 6, thiếu tướng N. K. Spiridonov, Tư lệnh Điện Kremli đã ban bố tình trạng khẩn cấp trong khu vực đơn vị của ông phụ trách. Ba giờ sáng, quân lệnh số 1 của Lực lượng phòng không khu Moskva trong thành phố cũng công bố tình trạng khẩn cấp: người ta yêu cầu đưa các vị trí hầm trú ẩn tránh bom và tấn công hơi độc vào tình trạng sẵn sàng chiến đấu, đảm bảo nguy trang hoàn toàn ánh sáng của các tòa nhà và phương tiện vận tải. Tới 19 giờ, 102 đại đội pháo cao xạ và 18 đại đội đèn pha đã bước vào trạng thái sẵn sàng chiến đấu tại từng vị trí.

Tư lệnh Điện Kremli chịu trách nhiệm cá nhân về việc bảo vệ thi hài Lenin cho rằng, có lẽ cần phải chuyển thi hài của Người từ Lăng tới một hầm trú ẩn được chuẩn bị đặc biệt và xây dựng từ trước chiến tranh. Tuy nhiên, những sự kiện đã diễn ra quá nhanh làm thay đổi kế hoạch đó.

Đầu ngày thứ hai của cuộc chiến, vào lúc 3 giờ sáng ngày 24 tháng 6, những người dân Moskva bị đánh thức bởi các hô ì còi của nhà máy và còi báo động phòng không rú lên.

Những chiến sĩ bảo vệ Điện Kremli chiếm lĩnh các vị trí chiến đấu bên cạnh các cỗ súng máy cao xạ, bảo vệ khoảng trời tiếp cận các dinh thự của chính phủ và Lăng Lenin. Chăm chú nhìn lên bầu trời, các chiến sĩ Hồng quân căng tai lắng nghe những tiếng nổ âm âm xa tím - những loạt đạn pháo cao xạ đầu tiên. Những trái đạn

nỗ làm một số người tưởng nhầm là các vòng mái dù của lính nhảy dù bên địch. Nhưng ngay lập tức họ được thông báo là đã xảy ra việc báo động nhầm: những máy bay ném bom của chúng ta thi hành nhiệm vụ chiến đấu trở về bị mất định hướng nên xuất hiện trên bầu trời Moskva... Người ta tưởng nhầm đây là máy bay địch.

“Tôi rút ra kết luận - tướng N. K. Spiridonov nhớ lại - chắc chắn không tránh khỏi các cuộc không kích của không quân phát xít, cũng như đà tiến nhanh của quân địch nên việc bảo vệ thi hài Lenin ở Moskva thậm chí ngay trong hầm trú ẩn đặc biệt cũng khó an toàn thực hiện được. Tôi đã nêu vấn đề sơ tán thi hài.

Ngày 26 tháng 6, vấn đề được đưa ra xem xét tại Bộ Chính trị Trung ương Đảng. Tôi báo cáo trình bày những suy nghĩ của mình và đề xuất việc sơ tán thi hài Vladimir Ilyich về Tiumen. Khi trả lời câu hỏi của Stalin tại sao lại đưa về đó, tôi nói: “Đó là một thành phố nằm sâu trong hậu phương và dân cư không đông. Không có các xí nghiệp công nghiệp và mục tiêu quân sự ở đó. Vì thế nó sẽ không gây chú ý cho không quân Đức”. Ai đó đề nghị chuyển về thành phố Sverdlovsk. Nhưng tôi nói đây là một thành phố công nghiệp lớn và bọn phi công phát xít hoàn toàn có thể sẽ ném bom thành phố đó. Mọi người tán thành phương án Tiumen”.

Giáo sư B. I. Zbarsky phụ trách nhóm các nhà khoa học làm việc ở Lăng được gọi đến Điện Kremli. Các thành viên chính phủ thông báo cho ông về quyết định đã được thông qua và hỏi xem các nhà y học cần những gì cho chuyển đi sắp tới.

B. I. Zbarsky hiểu hết sức rõ ràng trách nhiệm to lớn cũng như mọi sự phức tạp của chuyển đi, theo như ông kể lại, nên lúc đó ông sững sờ và hơi hoảng hốt. Suốt 17 năm, các nhà bác học làm việc ở một chỗ, điều đó đã dễ dàng tạo điều kiện đảm bảo được những yêu cầu cần thiết khắt khe về nhiệt độ, độ ẩm, ánh sáng. Nay đột

nhiên lại là chuyên đi với những con đường xóc nảy bần bật, thời tiết khác hẳn, nhiệt độ khác hẳn và thêm vào đó cả một quãng đường dài hơn 1500 cây số!

Các thành viên chính phủ tuyên bố, quyết định cuối cùng đã được ban hành, không thể xem xét lại. Công gắng tập trung suy nghĩ, vị giáo sư yêu cầu một toa tàu trang bị mọi máy móc thiết bị cần thiết để đảm bảo chế độ vi khí hậu tối ưu trong đó, toa tàu phải có các bộ giảm xóc đặc biệt để giảm thiểu tối đa những tác động có hại khi tàu chạy qua mọi nới đường ray và làm giảm tối đa độ rung tự nhiên của toa tàu, và còn cần phải có một cỗ quan tài đặc biệt.

Lệnh trên chỉ cho có một ngày để chuẩn bị, người ta còn cảnh báo B. I. Zbarsky và yêu cầu thông báo cho mọi nhân viên của ông là mọi việc phải được giữ bí mật tuyệt đối.

Mọi người đã suy nghĩ cân nhắc cẩn thận tới từng chi tiết của chuyên đi (trong thời hạn thời gian cho phép), cũng như việc tiếp tục công tác khoa học tại nơi sơ tán. Một toa tàu đặc biệt được trang bị các máy móc và thiết bị bảo đảm tạo nên vi khí hậu cần thiết và loại trừ ngay cả độ rung lắc nhỏ nhất. Tại cơ xưởng đặc biệt chuyên phục vụ các thành viên chính phủ, người ta cấp tốc thành lập đoàn tàu đặc biệt: một đầu máy và ba toa xe.

Ban đêm, ngay trước khi sơ tán, Lăng được I. V. Stalin đến thăm. Một cán bộ an ninh cũ của Điện Kremli là A. T. Rybin nhớ lại: Stalin đứng lặng yên một lúc bên cỗ quan tài, nhìn ngấm khuôn mặt Vladimir Ilyich. Sau đó ông chậm rãi đi vòng quanh khỏi quan tài. Và nói khe khẽ như với chính bản thân mình (theo lời A. T. Rybin, Stalin có thói quen như thế).

- Dưới lá cờ Lenin, chúng ta đã chiến thắng trong cuộc nội chiến. Dưới lá cờ Lenin chúng ta sẽ chiến thắng cả kẻ thù phản

trả c độc ác này.

Tôi khuya, đoàn tàu đặc biệt rời Moskva. Lái tàu là các thợ máy cấp trung úy của cơ quan an ninh quốc gia, N. N. Komov và M. P. Yeroshin. Thi hài Lenin đặt riêng trong một toa, còn trong các toa khác là trung đội bảo vệ, các nhà y học - những người đã chế tạo một cỗ quan tài mới hoàn thiện hơn, cùng với bộ phận phục vụ và gia đình của họ. Địa điểm đến chỉ có hai người được biết: B. I. Zbarsky và chỉ huy đoàn tàu, đại úy an ninh quốc gia K. P. Lukin.

Những hàng cây bạch dương, hàng sồi, sau đó là các cánh rừng vân sam và thông lướt qua bên ngoài cửa sổ tàu. Có vẻ như thiên nhiên thân yêu đứng làm hàng vệ binh danh dự suốt quãng đường cả nghìn kilômét. Những đoàn tàu quân sự chở những cỗ pháo, những chiếc xe tăng trùm vải bạt chạy ngược lại. Chúng đi về hướng tây, đi chiến đấu bảo vệ tổ quốc.

Trong toa Lenin nằm, các chiến sĩ Hồng quân G. Ignatov, B. Gaponenko, D. Konyakhin, F. Pautov, A. Savvinov và những người khác đứng thành hàng vệ binh danh dự. Các hạ sĩ N. Kornukov và V. Zherin làm nhiệm vụ gác đã bố trí họ đứng gác.

Sau này B. I. Zbarsky kể lại chuyện này cho nhà viết kịch A. Shtein ghi lại những hồi ức của ông:

“Zbarsky không hề chớp mắt, suốt đêm ông không ngủ.

Muốn vào toa Lenin nằm nhất thiết phải dừng cả đoàn tàu lại - lối vào là ở thành toa bên cạnh...mỗi một cú sóc tại mỗi nóc đường ray như hằn lên trên khuôn mặt Boris Ilyich Zbarsky. Lần đầu tiên, sáu tiếng sau khi tàu khởi hành, ông đồng ý với đề nghị của chỉ huy đoàn tàu, đại úy Lukin, cho dừng đoàn tàu lại.

Mệnh lệnh được ban ra. Đoàn tàu dừng lại đứng im tại một ga xếp hoang vắng. Boris Ilyich bước xuống sân ga rồi leo vào toa của Lenin.

Sau khi kiểm tra hoạt động của bộ giảm xóc và các thiết bị tạo vi khí hậu cabin thiết bị, tin chắc rằng không có vi phạm nào và mọi việc đều diễn ra trôi chảy thuận lợi, ông ngược mắt nhìn Lukin ra vẻ cảm ơn...

Trên suốt đường đi họ đã dừng lại như vậy ba hay bốn lần gì đó”.

Ngày 3 tháng 7, từ đường dây thông tin cao tần bảo mật, Moskva gọi điện cho Bí thư thứ nhất Thành ủy Tiumen, D. S. Kuptsov. Người gọi lúc đó, - vị bí thư sau nhiều năm nhớ lại, - hình như là Tư lệnh Điện Kremli, tướng Spiridonov hay trợ lý Poskrebyshev của Stalin thì phải.

- Đồng chí Kuptsov, trong mấy ngày tới sẽ có một đội tượng hết sức quan trọng đến chỗ đồng chí. Chúng tôi yêu cầu đồng chí ra đón và giúp đỡ họ với mọi khả năng có thể.

- Đội tượng nào? -Kuptsov hỏi.

- Khi họ đến, họ sẽ nói với đồng chí. Yêu cầu trong những ngày đó đồng chí phải luôn có mặt ở thành phố, không được đi đâu cả.

Trong thời gian đó, kéo đến Tiumen là cả một dòng đông đảo những xí nghiệp và tổ chức đi sơ tán. Kuptsov nghĩ: “Chắc là cơ quan nào đó của Kremli đây”.

Vào đầu tháng 7 năm 1941, thủ trưởng cơ quan an ninh quốc gia của cung đường Tiumen của tuyến đường sắt Sverdlov S. A.

Blokhin mời đại úy an ninh quốc gia P. D. Vedernikov tới phòng làm việc của mình.

- Đồng chí được giao nhiệm vụ - ông nói - một nhiệm vụ cực kỳ quan trọng với mức độ bảo mật quốc gia cao nhất: chuẩn bị ba đầu máy xe lửa cho một chuyến đi đặc biệt từ Tiumen đến Sverdlov và ngược lại. Hãy xem xét kiểm tra kỹ chúng cùng với đoàn thanh tra kỹ thuật của depot (xưởng đầu máy toa xe), nhớ ký biên bản kiểm tra và bàn giao.

Võn là thợ máy phụ lái tàu, cựu sinh viên trường Đại học giao thông vận tải Tomsky ngành cơ khí điện, P. D. Vedernikov là cán bộ an ninh duy nhất của cung đường Tiumen của tuyến đường sắt Sverdlov có bằng kỹ sư lái tàu. Vì thế người ta đã giao cho anh nhiệm vụ bảo vệ an toàn cho chuyến tàu đặc biệt chạy trên tuyến đường và khi nó đến Tiumen.

“Tôi đã ra lệnh cho các cán bộ công nhân depot, - thiếu tá về hưu P. D. Vedernikov nhớ lại, - để họ chuẩn bị ba đầu máy hiệu “IS”. Chiếc thứ nhất, được gọi là chiếc đi tiên trạm dò đường, cùng với đội bảo vệ đi phía trước. Chiếc thứ hai là đầu máy chính sẽ kéo các toa, trên một trong số các toa đó Lenin yên nghỉ. Chiếc thứ ba, chiếc đoạn hậu, sẽ đi cùng với đội bảo vệ khóa đuôi phía sau. Người ta luôn bố trí như vậy cho hành trình của các chuyến tàu đặc biệt”.

Các thành viên của tiểu ban kỹ thuật giám sát và Vedernikov kiểm tra các đầu máy rồi ký biên bản về tình trạng kỹ thuật của chúng. Dĩ nhiên họ không biết những đầu máy sẽ dùng làm gì.

Các thợ cả kiểm tra tuyến đường đã xem xét kiểm tra kỹ càng 350 km của đoạn đường sắt Tiumen - Sverdlov. Họ đi trên xe goòng với đầy đủ thiết bị: máy phát hiện hồng ngoại ghi nhận những vết nứt trên đường ray, và những máy móc khác cho phép phát hiện khoảng

cách giữa hai thanh ray bị rộng ra hay hẹp lại vượt quá mức cho phép. Để đảm bảo an toàn tuyệt đối cho chuyến đi của đoàn tàu, mọi trụ bê ghi đều được “bảo vệ” bằng nẹp và khóa lại. Kết quả là không thể có một đoàn tàu nào khác từ các đường nhánh có thể đi vào tuyến đường chính là tuyến đường đoàn tàu đặc biệt chạy trên đó. Điều này sẽ loại trừ hoàn toàn khả năng xảy ra đụng độ hay tai nạn ngẫu nhiên. Suốt trên đoạn đường 350 km đường sắt, dọc hai bên đường tàu đều dàn kín các đơn vị quân đội và cảnh sát.

“Sáng 7 tháng 7, giám đốc Sở an ninh quốc gia thành phố Kozov gọi điện đến cơ quan thành ủy cho tôi - D. S. Kuptsov nhớ lại.

- Nhà ga đã gọi điện cho đồng chí chưa?
- Chưa - tôi đáp.
- Họ gọi ngay bây giờ đây.

Quả thực, họ gọi ngay. Người gọi là đại úy Kiryushin đến cùng với “đội tượng cực kỳ quan trọng” từ Moskva. Anh ta yêu cầu tôi đón chủ tịch Ủy ban hành chính thành phố rồi cùng với ông này đi đến nhà ga.

Đoàn tàu đặc biệt đỗ ở một đường nhánh cụt không có người. Một vài người mặc quân phục bộ đội biên phòng đi đi lại lại dọc theo các toa - đó là đội bảo vệ.

Tôi cùng với chủ tịch Ủy ban hành chính thành phố Zagrinyaev và giám đốc sở an ninh quốc gia thành phố Kozov bước vào toa khách. Đứng dậy đón chúng tôi là một người đàn ông bộ dạng sang trọng đẹp đẽ, mặc thường phục. Ông tự giới thiệu:

- Giáo sư Zbarsky.

Vào tháng 2 năm 1941 tôi đã đến Moskva với tư cách đại biểu dự Hội nghị lần thứ XVIII của Đảng. Chúng tôi, những đại biểu hội nghị đã đến viếng Lăng Lenin. Các đồng chí cho tôi biết rằng giáo sư Boris Ilyich Zbarsky phụ trách công việc ướp xác Lenin.

Vì thế khi người đàn ông đó tự giới thiệu, tôi giật bắn mình như bị điện giật. Tôi hiểu ngay đoàn tàu đến chỗ chúng tôi chờ ai. Trách nhiệm quá to lớn đã đặt lên vai chúng tôi!

- Mời đồng chí đọc - Zbarsky nói và chìa cho tôi văn bản nghị quyết của Bộ Chính trị Trung ương Đảng có chữ ký của Molotov về việc sơ tán thi hài Lenin đến Tiumen. Và ông cảnh báo luôn, chỉ có ba người biết việc này - tôi, Zagrinyaev và Kozov.

- Đồng chí Zbarsky, thế Lenin... đi cùng với các đồng chí ư? - tôi hỏi.

- Dĩ nhiên - ông ấy trả lời - trong toa đặc biệt. Thôi nào - ông nói tiếp - chúng ta sẽ không để mất thì giờ nữa. Ngay ngày hôm nay chúng ta sẽ phải tìm ra một căn phòng thích hợp.

Chúng tôi đã xem xét kỹ hai nhà an dưỡng ở gần Tiumen, nhưng chúng không thích hợp vì nhiều nguyên nhân. Lúc đó Kuptsov đến nghị đến xem một trường trung cấp nông nghiệp ở trung tâm thành phố. Một ngôi nhà hai tầng đồ sộ theo phong cách Phục hưng - một trong những ngôi nhà đẹp nhất ở Tiumen - được bao quanh bằng tường xây gạch với hàng rào đúc bằng gang ngăn cách nó với những ngôi nhà xung quanh. Chúng tôi xem xét các tầng nhà, các lớp học. "Tôi thấy - Kuptsov nhớ lại - nét mặt giáo sư Zbarsky tươi hẳn lên".

Buổi tối, chiếc xe chở thi hài V. I. Lenin có đội bảo vệ hộ tống rời nhà ga chạy đến phố Cộng hòa, dừng lại ở tòa nhà kiên cố xây từ trước cách mạng. Trước năm 1917 đây là một trường trung học phổ

thông, còn trước Chiến tranh Vệ quốc nó là Trường Trung cấp Kỹ thuật nông nghiệp. Từ nay số phận đã giao cho nó trở thành Lăng tạm thời của V. I. Lenin⁽⁸²⁾.

Một trong những căn phòng của tầng hai trở thành Gian Tưởng niệm, thực ra nó chỉ nhỏ bằng một phần mười Gian Tưởng niệm ở Moskva. Để duy trì được vi khí hậu cần thiết, tránh cho những tia nắng mặt trời hâm nóng không khí, các chiến sĩ đã xây gạch bít cửa sổ, trát vữa và sơn lại tường. Trong những căn phòng kề gần đó người ta bố trí các trang thiết bị kỹ thuật đã được chở đến sau đó vài ngày.

Ba năm chín tháng những người lính gác đã gìn giữ Vladimir Ilyich ở cái thành phố nhỏ sau dãy Ural, nơi các máy bay ném bom của Hitler không thể vươn tới. Đi đến vị trí gác, các chiến sĩ nhích bước chân không phải trên mặt nhựa đường, không phải trên mặt đá lát hoa cương mà chỉ trên khoảng sân gạch của một tòa nhà khiêm tốn nơi tĩnh lặng.

Chỉ có một số rất ít người ở Tiumen biết Tổ quốc đã tin cậy thành phố của họ trong những năm khó khăn đó, giao cho họ gìn giữ thi hài V.I. Lenin. Đây là một bí mật quốc gia thuộc loại tối mật.

Mùa đông năm 1944, một Ủy ban chính phủ đến thành phố Tiumen. Nhân dịp 20 năm kỷ niệm ngày mất của Lenin, Ủy ban phải kiểm tra và đưa ra kết luận về tình trạng thi hài của Người, khả năng bảo tồn tiếp tục, cũng như phải trả lời hàng loạt câu hỏi thuần túy thuộc lĩnh vực khoa học và y học do B. I. Zbarsky nêu ra. Thành phần Ủy ban gồm Dân ủy Y tế Liên Xô G. A. Miterev, các viện sĩ A. I. Abrikosov, người đầu tiên làm công việc kiểm nghiệm thi hài Lenin vào tháng 1 năm 1924, N. N. Burdenko và L. A. Orbely.

“Đại diện các cơ quan đảng địa phương, các tổ chức chính quyền và các cán bộ phòng thí nghiệm ra đón chúng tôi ở Tiumen, - Vị Dân ủy Y tế nhớ lại. - Thành phố trải ng một màu tuyết dưới bầu trời xanh lạnh giá. Chúng tôi bắt tay ngay vào công việc.

A. I. Abrikosov hiểu biết rất rõ thi hài Lenin vì ông đã làm công việc bảo tồn và không chỉ một lần nhìn thấy thi hài của Người. Nhà phẫu thuật N. N. Burdenko và nhà sinh lý học L. A. Orbely là những nhà bác học điềm tĩnh và thông thạo công việc. Tôi có cảm giác, chỉ riêng một mình tôi, ngoài nỗi xúc động bản khoả của một người bác sĩ, còn trải nghiệm nỗi xúc động lớn hơn nhiều mang tính nhân văn, nhưng sau đó tôi biết chắc rằng tất cả những thành viên còn lại của Ủy ban cũng trải qua những niềm xúc động đó như tôi.

Hình hài của lãnh tụ không gây cho ai một cảm giác về cái chết.

Mà trước mắt chúng tôi gầ như là một con người đang nằm, chìm trong một giấc ngủ sâu”.

Zbarsky trình bày một bản báo cáo nhấ n mạnh, chẳng hạn, tới nguyện vọng được quay về Lăng cũ. Theo lời ông, việc đảm bảo những yêu cầu cần thiết ở Tiumen ngày càng trở nên phức tạp khó khăn. Ủy ban chính phủ đi tới kết luận:

“Thi hài Vladimir Ilyich suốt 20 năm qua không bị biến dạng. Vẫn giữ được diện mạo như hình ảnh của Người trong tâm trí của nhân dân Liên Xô.”

Zbarsky yêu cầu chính phủ cho phép mở cửa “Lăng ở Siberia” để cho người dân Tiumen có thể đến viếng. Nhưng trên không ủng hộ đề nghị của ông. Tháng 1 năm 1944 “vì những công lao xuất sắc và các thành tựu khoa học lớn đạt được trong việc bảo toàn thi hài V. I. Lenin giữ được diện mạo không thay đổi”, các nhà bác học làm việc ở

Tiumen đề u được tặng thưởng. Hai giáo sư B. I. Zbarsky và S. R. Mardashev được tặng huân chương Lenin, giáo sư R. D. Sinelnikov và phó giáo sư I. B. Zbarsky, (con trai của B. I. Zbarsky) được tặng huân chương Cờ đỏ Lao động⁽⁸³⁾.

Không chỉ có các nhà khoa học ngành y đã hoàn thành một khối lượng lớn công việc ở Tiumen. Các cán bộ nhân viên Phòng thí nghiệm nghiên cứu chiế u sáng kiế n trúc đứng đầ u là phó tiế n sĩ khoa học kỹ thuật N. V. Gorbachev đã hoàn tấ t công việc bắt đầ u từ năm 1939: chế tạo một cỗ quan tài mới và hệ thố ng chiế u sáng đi liề n với nó. Sau này, đề n năm 1946 những người chế tạo cỗ quan tài mới - phó tiế n sĩ khoa học kỹ thuật N. V. Gorbachev, giáo sư S. O. Maizel, công trình sư N. D. Fedodov, cùng với những người tham gia vào công việc tạo hình kiế n trúc nghệ thuật cho cỗ quan tài mới như kiế n trúc sư A. V. Shchusev và điêu khắ c gia B. I. Yakovlev - tấ t cả đề u được nhận giải thưởng quố c gia.

* * *

Đầ u năm 1945, Hồ ng quân Liên Xô đang tiế p tục tấ n công đập tan kẻ thù ở tít tận trời tây. Nguy cơ các cuộc không kích của phát xít Đức vào Moskva không còn nữa. Ngày 29 tháng 3 năm 1945, Tư lệnh Điện Kremli, tướng N. K. Spiridonov ban hành lệnh đưa thi hài Lenin trở lại Moskva.

Ngày 16 tháng 9 năm 1945, Lăng Lenin lại mở rộng cửa đón khách vào viế ng.

“Khoảng một giờ trưa - các báo viế t - ở cửa vào Lăng đã có một đám đông tụ tập, đám đông đó phình lên nhanh chóng và tự xê p thành hàng đôi như một dải băng sô ng uố n lượn ngoắ n ngoèo. Một tâm trạng chung, mới mẻ khó tả bao trùm tâm trí tấ t cả những người đang đứng ở đây, cạnh Lăng Lenin, và kế t họ thành một

khô' i. Những lời thì thầ' m khe khẽ. Những ánh mắ' t tập trung sáng ngời”.

Ở đây ta thấ' y những người công nhân nhà máy Vô sản đỏ đã chế' tạo những lá cờ gắ' p nế' p bằ' ng đồ' ng trang hoàng cho khô' i quan tài mới. Ở đây ta thấ' y những quân nhân với huân, huy chương đeo trên ngực, những người lính đã giải ngũ với những vết sẫm trên câ' u vai bộ quân phục, dấ' u tích của quân hàm vừa mới tháo ra, ta thấ' y sinh viên, các cháu thiế' u niên...

“Trong bằ' u không khí yên lặng thành kính, - báo chí viế' t, - họ chằ' m chậm bước xuô' ng theo các bậc câ' u thang đá hoa cương... và rô' i trước mắ' t họ là Lenin. Những luô' ng ánh sáng dịu mắ' t, á' m áp, từ phía trên rơi xuô' ng soi rõ nét mặt quen thuộc, vô cùng thân thương của Người... Dòng người đi ngang qua không rời mắ' t khỏi Lenin đang yên nghỉ trong cỗ quan tài. Ra rô' i, họ còn ngoảnh lại lằ' n nữa và lằ' n nữa...”.

Vào ngày đầ' u tiên mở cửa lại đã có hơn một vạn người đê' n viế' ng Lăng.

Còn tòa nhà “Lăng Lenin ở Siberia” giờ là Học viện Nông nghiệp. Vào cuô' i những năm 80, trên tường nhà người ta đặt một tá' m bảng kỷ niệm trên có khắ' c chữ rằ' ng trong những năm Chiế' n tranh Vệ quô' c vĩ đại, thi hài Vladimir Ilyich Lenin đã được quàn tại đây. Trong gian phòng lúc đó lầ' y làm Gian Tưởng niệm, sinh viên và giáo viên đã trang hoàng làm Phòng Lenin⁽⁸⁴⁾. Hiện nay ở đó có Phòng bảo tàng của Học viện, nơi trưng bày các bảng, các tá' m ảnh và tài liệu về' thời kỳ lịch sử đó.

Cải táng Stalin

Tháng 3 năm 1953, sau khi Stalin, người đã lãnh đạo nhà nước và Đảng cầm quyền gần 30 năm, từ trần, thi hài của ông cũng được ướp và đưa vào Lăng Lenin. Ngay trước ngày cử hành tang lễ, phía trên cửa vào Lăng đã xuất hiện các hàng chữ mới:

LENIN

STALIN

Làm sao người ta có thể làm mới bằng tên khắc nhanh như thế?

Vì để thay một khối đá nguyên khối nặng nhiều tấn với hàng chữ LENIN trên đó bằng một khối đá khác khắc tên họ hai người, chắc chắn phải mất vài tháng. Cần phải tìm được một khối đá thích hợp, cùng trong một mỏ đá với khối cũ, đào lên, chuyên chở trên chặng đường dài hàng trăm kilômét về Moskva, gia công và đặt thế vào chỗ khối đá cũ. Vì thế sát ngày cử hành tang lễ Stalin, người ta sơn phủ khối đá nguyên khối đã có sẵn bằng một lớp bả mát tít màu hồng, sau đó sơn đen “giả đá hoa cương” (thậm chí còn vẽ cả những tia vân đá màu xanh giống hệt như trên khối đá labrador thực sự), rồi trên đó người ta kẻ những chữ cái của hai tên người màu đỏ thẫm (giống tông màu của đá thạch anh của vùng Shokshin).

“Mùa hè thì mọi chuyện đều tốt đẹp - đại tá K. A. Moshkov, Tư lệnh Lăng Lenin nhớ lại - Nhưng mùa đông khi thời tiết thay đổi và khối đá phủ đầy một lớp băng đọng thì hàng chữ LENIN cũ lại hiện ra trên mặt đá”.

Mãi bảy năm sau, khối đá nguyên khối cũ mới được thay bằng khối đá mới, được khai thác và gia công cũng ở chính ngay mỏ đá Golovin ở Ukraina. Bằng xe bọc thép người ta chở khối đá nguyên khối nặng 40 tấn đến ga xe lửa Gorbashi, đưa lên bệ xe của ngành đường sắt. Về đến Moskva, những nghệ nhân chế tác đá khắc lên khối đá những chữ LENIN, STALIN và đục các rãnh theo chữ cái để sau đây ốp vào đó các phiến đá thạch anh màu đỏ thẫm.

...Chẳng bao lâu sau, Đại hội ĐCS Liên Xô lần thứ XX (1956), trong các cuộc họp đảng và cuộc họp của những người lao động thảo luận về kết quả đại hội vang lên những ý kiến ngày càng cương quyết hơn cho rằng việc đề thi hài Stalin trong Lăng V.I Lenin là “không thể chấp nhận được vì những hành động vô luật pháp mà Stalin đã làm”.

Mùa thu năm 1961 trước thềm Đại hội ĐCS Liên Xô lần thứ XXII, công nhân của hai nhà máy lớn nhất, giàu truyền thống cách mạng ở Leningrad là các nhà máy chế tạo máy Kirov và Neva đề nghị chuyển thi hài Stalin ra chỗ khác. Những người lao động của nhà máy mang tên Vladimir Ilyich ở Moskva cũng nêu ra đề nghị như thế.

Ngày 30 tháng 10 năm 1961, phát biểu tại Đại hội lần thứ XXII của ĐCS Liên Xô, Bí thư thứ nhất Tỉnh ủy (và Thành ủy) Leningrad, I. V. Spiridonov thay mặt đoàn đại biểu Đảng bộ Leningrad và nhân dân thành phố trình bày những kiến nghị của những người công nhân đề nghị đại hội xem xét.

Tổ chức Đảng Leningrad, I. V. Spiridonov nói, đã phải chịu những tổn thất đặc biệt nặng nề, mất đi nhiều cán bộ Đảng, chính quyền, cán bộ của các ngành kinh tế và nhiều lĩnh vực khác vì những đợt thanh trừng không có lý do giảng xuống Leningrad sau khi S. M. Kirov bị giết. Trong vòng bốn năm liên, làn sóng đàn áp

không ngừng vùi dập những con người lương thiện vô tội. Nhiều người bị giết chết mà không qua Tòa án và thủ tục tố tụng điều tra, chỉ dựa trên những lời buộc tội giả dối, bịa đặt. Bị đàn áp không chỉ riêng bản thân những cán bộ đó mà còn cả gia đình của họ, thậm chí cả những đứa trẻ trong trắng vô tội nên cuộc đời của chúng đã bị vùi dập ngay từ đầu. Cả những đợt thanh trừng trong những năm 1935-1937 lẫn những đợt thanh trừng sau chiến tranh 1949-1950, diễn giả nói, đều được thực hiện theo chỉ thị trực tiếp của Stalin hay được ông ta tán thành. Đất nước đã chịu tổn thất cực kỳ to lớn do việc giết chóc cán bộ đó!

Đề nghị của Đoàn đại biểu Đảng bộ Leningrad được sự ủng hộ của các đoàn đại biểu Đảng bộ Moskva, Gruzia, Ukraina, Kazakhstan, khu ủy Altai, tỉnh Saratov và nhiều đoàn đại biểu khác. “Ai cũng rõ tổn thất to lớn mà tổ chức Đảng của Gruzia phải gánh chịu, - đại biểu đại hội G. D. Dzhavakhishvili tuyên bố. - Do sự đàn áp lòng quyết tâm đó mà những nhà hoạt động đảng quan trọng đã bị giết như Mamiya Orakhelashvili, Bí thư Khu ủy Ngoại Kavkaz, Mikha Kakhiani, Shalva Eliava, Levan Gogoberidze, Soso Buachidze, Lakoba, Kartvelishvili và nhiều người khác”. Đề thi hài Stalin trong Lăng Lenin là một hành động phi báng lương tri, - Bí thư thứ nhất Thành ủy Moskva ĐCS Liên Xô P. N. Demichev phát biểu.

“Tội ác to lớn do Stalin gây ra - đại biểu đại hội D. A. Lazurkina, đảng viên ĐCS Liên Xô từ năm 1902, đã trải qua 17 năm tù đầy trong các trại tập trung dưới thời Ezhov và Beria⁽⁸⁵⁾, - không chỉ ở việc đã lòng quyết tâm đàn áp, xử bắn không cần đưa ra tòa xét xử hay tố tụng những người vô tội vào tù. Không chỉ có những chuyện đó. Toàn bộ không khí trong Đảng ta vào thời kỳ đó hoàn toàn không phù hợp với tinh thần của Lenin. Nó thậm chí đi ngược lại tinh thần của Người”.

Theo sự ủy nhiệm của các Đảng bộ Leningrad, Moskva, Gruzia và Ukraina, dự thảo nghị quyết về việc không để quan tài có thi hài Stalin trong Lăng Lenin đã được trình lên Đại hội lần thứ XXII ĐCS Liên Xô xem xét. Đại hội đã quyết nghị: tòa Lăng trên Quảng trường Đỏ được xây dựng để lưu giữ đời đời kỷ niệm về lãnh tụ V. I. Lenin, từ nay trở đi sẽ chỉ mang tên LĂNG VLADMIR ILYICH LENIN. “Những vi phạm nghiêm trọng của Stalin đối với những lời di huấn của Lenin để lại, việc ông ta lạm dụng quyền hành, tiến hành thanh trừng đàn áp rộng rãi những người Xô viết lương thiện cùng những hành động khác của ông ta trong thời kỳ sùng bái cá nhân - nghị quyết nói rõ - đã làm cho việc để quan tài có thi hài Stalin trong Lăng V. I. Lenin là không thể được nữa”.

“Vào hai giờ trưa [ngày 31 tháng 10 năm 1961] tôi được gọi đến Kremli - Tư lệnh Lăng Lenin, đại tá K. A. Moshkov nhớ lại. - Trong một cuộc họp với thành phần hạn chế, các ủy viên Đoàn Chủ tịch Trung ương Đảng đã bàn vấn đề đưa thi hài Stalin đi đâu. Người ta đã nêu ra những địa điểm như Nghĩa trang Novodevichiye, Hàng mộ danh dự ở chân tường thành Kremli...”. Khrushchev (Khorútsốp) đề nghị đưa về Nghĩa trang Novodevichiye, nơi vợ và những người thân của Stalin an nghỉ. Mukhitdinov nêu lý do rằng thi hài Stalin được đưa vào Lăng theo nghị quyết của Trung ương Đảng và Hội đồng Bộ trưởng nên ông băn khoăn liệu nhân dân có tiếp nhận thoải mái hành động như thế đối với thi hài của người quá cố không. Ông nói thêm: “Theo tập quán của phương Đông chúng tôi, của những người Hồi giáo, làm như thế là một trọng tội”. Mikoyan và Kozlov thực tế ủng hộ Khrushchev. Mukhitdinov nhắc lại là rất khó giải thích cho mọi người về việc lựa chọn Nghĩa trang Novodevichiye và đề nghị chôn cất Stalin phía sau Lăng. Sau một lúc suy nghĩ, Khrushchev đồng ý. Một lý do phụ để ủng hộ việc an táng Stalin ở Hàng mộ danh dự bên tường thành Kremli - đại tá K. A.

Moshkov nhớ lại - là e ngại những người ủng hộ Stalin ở Gruzia có thể đào lấ'y trộm thi hài của Stalin ở Nghĩa trang Novodevichiye đem đi.

Tối 18 giờ, những đội công an đã đuổi hế't mọi người ra khỏi Quảng trường Đỏ và phong tỏa mọi lố'i đế'n quảng trường với lý do ở đây sắ'p diễn ra việc diển tập các khí tài quân sự của quân khu Moskva chuẩn bị cho lễ duyệt binh kỷ niệm Cách mạng Tháng Mười.

“Khi trời sập tồ'i - nguyên trung đoàn trưởng trung đoàn bảo vệ Kremli F. T. Konev nhớ lại, - người ta quây những tấ'm gỗ dán bao quanh chỗ quyế't định đào huyệt và chiế'u sáng nó bằ'ng đèn pha. Khoảng gầ'n 21 giờ, các chiế'n sĩ bắ't đầ'u đào huyệt và khiēng đế'n 10 tấ'm bê tông có kích thước 100 × 75 cm. Ở đáy huyệt người ta lấ'y tám tấ'm để ghép thành một cỗ quách đặc biệt.

Đúng 21 giờ, các thành viên Ủy ban chính phủ về` việc cải táng Stalin đế'n Lăng⁽⁸⁶⁾.

“Trước hế't - đại tá K. A. Mozhkov tiế'p tục nhớ lại - câ'n phải tháo dỡ cỗ quan quách trong Lăng. Để đẩy nhanh công việc, Tư lệnh Điện Kremli, tướng Vedenin, đề` nghị cắ't nó ra bằ'ng mỏ hàn sì. Tôi phản đố'i: làm thế` chúng ta sẽ làm cho tường và trầ'n ám khói - mà ngày mai sẽ như thế` nào khi mở cửa Lăng cho nhân dân lao động vào viế'ng? Ủy ban quyế't định gọi những công nhân của nhà máy Vô sản đồ đã chế` tạo cỗ quan tài này trước đây đế'n Lăng và họ đã tháo dỡ nó. Các sĩ quan chuyển thi hài Stalin sang một cỗ áo quan bằ'ng gỗ, lấ'y vải nhiều đen và đồ bọc lại.

Có cảm giác tấ't cả mọi người đề'u trong một tâm trạng nặng nề` và ưu tư. Shvernik, không ngại roi nước mắ't, đã bật khóc. Lặng yên chia tay với Stalin, ông yêu câ'u tôi tháo Huy chương vàng “Búa liề'm” Anh hùng Lao động Xã hội chủ nghĩa khỏi ve áo quân phục của Stalin. Một huân chương cao quý khác là Huy chương “Sao vàng”

Anh hùng Liên Xô thì Stalin không bao giờ đeo. Vì thế không thấy nó trên áo quân phục”.

Thi hài được phủ một tấm voan màu sẫm, để hở khuôn mặt và gập nửa bộ ngực. E. F. Shanin - trưởng phân xưởng mộc, người từng chỉ đạo đóng cỗ quan tài ở Arsenal, nhận được lệnh đẩy nắp quan tài và đóng đinh.

Shvernik được đội trưởng đội bảo vệ đỡ, đi đầu đoàn người và tất cả đi về phía lối cửa ra Lăng.

22 giờ 10 phút, tám sĩ quan của trung đoàn bảo vệ Kremli khiêng quan tài ra khỏi Lăng. Đi sau họ ba mét là các thành viên Ủy ban chính phủ, không ai nói một lời. 22 giờ 15 phút, quan tài được khiêng tới huyệt mộ và đặt trên các tấm đòn gỗ. Nghi ngơi một chút, những người lính thận trọng dùng dây thừng hạ quan tài xuống huyệt. Từ lệnh Lăng đại tá K. A. Moshkov chỉ huy mọi việc.

Theo tục lệ Nga, một vài người trong số có mặt ném những viên đá xuống và những người lính bắt đầu lấp huyệt.

Trong thời gian đó, trong tiếng nhạc nhà binh, các xe cộ khí tài kỹ thuật bắt đầu diễu qua Quảng trường Đỏ, luyện tập chuẩn bị cho ngày lễ duyệt binh nhân dịp kỷ niệm Cách mạng Tháng Mười. Cuộc diễu tập ngoài kế hoạch này được có ý tổ chức để trên Quảng trường không có người tò mò tụ tập lại, để cho ý chí của Đại hội Đảng được thực hiện suôn sẻ, không bị nhiễu.

Trên mộ Stalin người ta dựng một tấm bia đá hoa cương màu xám trên khắc họ, tên, phụ danh, ngày sinh và ngày mất của ông.

Không một ai trong số họ hàng của Stalin có mặt lúc đó ở Lăng cũng như bên mộ của ông.

Ngày 1 tháng 11 năm 1961 trên các báo đăng thông báo: “Thực hiện nghị quyết của Đại hội lần thứ XXII ĐCS Liên Xô, quan tài có thi hài I. V. Stalin được đưa ra khỏi Lăng Vladimir Ilyich Lenin và chôn ở chân tường thành Kremli”.

Stalin là nhà hoạt động quốc gia duy nhất mà xác được địa táng ở chân tường thành Kremli nhưng không có diều văn, không có quân nhạc cũng như các loạt súng tiễn biệt.

Thực ra, như viên sĩ quan V. A. Gurkovsky của trung đoàn bảo vệ Kremli nhớ lại, khi trên Quảng trường Đỏ bắt đầu buổi diễn tập duyệt binh - dàn quân nhạc bắt đầu chơi và các xe cộ khí tài quân sự chạy ầm ầm trong tiếng nhạc, dường như quân đội đã thực hiện nghi lễ quân sự trang trọng cuối cùng tiễn biệt vị Tổng tư lệnh tối cao của mình.

...Buổi sáng những tia nắng mặt trời chiếu sáng Lăng, phía trên cổng vào Lăng ánh đỏ mỗi một hàng chữ LENIN. Tấm đá nguyên khối phía trên cửa vào đã được thay thế vào đêm qua.

Hóa ra, vị đại tá K. A. Moshkov vốn cẩn thận lo xa đã giữ gìn khối đá độc đáo như một báu vật lịch sử quý hiếm. Làm điều đó không đơn giản. Chuyện xảy ra hôm đó suýt nữa dẫn tới việc chúng ta sẽ mãi mãi mất đi khối đá đó.

“Khi khối đá ban đầu được thay bằng khối đá khác có khắc hai tên họ, - đại tá K. A. Moshkov nhớ lại, - Tư lệnh Điện Kremli, thủ trưởng trực tiếp của tôi, gọi điện cho tôi:

- Sắp có người từ Sở văn hóa của Xô viết Moskva đến, - ông ta nói. - Hãy chuyển cho họ khối đá nguyên khối ấy.

- Thừa đâu chỉ thiếu tướng, họ định chở nó đi đâu?

- Tới nghĩa trang Golovinskoye. Họ sẽ xẻ nó ra thành các tấm bia mộ.

Thật khó mà tưởng tượng kẻ nào lại nảy sinh ra các ý nghĩ kỳ quái đó trong đầu!

- Thừa đâu cần chí thiếu tướng, không thể làm được. Cần phải giữ gìn kho báu này.

- Hãy làm những gì mà người ta ra lệnh cho anh.

Chiếc xe tải có cầu tự hành đến. Khi người ta chốt kho báu lên xe, tôi nói với người lái xe:

- Hãy trình công lệnh đi đường của anh cho tôi xem.

Anh ta đưa tôi xem. Tôi đọc: Điểm đến: nghĩa trang Golovinskoye. Tôi gấp tờ công lệnh làm đôi và bỏ vào túi của mình. Rồi nói với người lái xe:

- Hãy chờ kho báu này đến Vodniki, tới nhà máy chế tác đá.

Người lái xe:

- Tôi được lệnh chờ đến nghĩa trang Golovinskoye.

- Hãy chờ đến Vodniki. Tôi chịu trách nhiệm mọi việc.

Chiếc xe chuyển bánh đi Vodniki. Tôi lập tức gọi điện thoại cho giám đốc nhà máy chế tác đá (tôi với ông ta có quan hệ rất tốt - ông ta không chỉ một lần thực hiện nhiều công việc cho Lăng Lenin) và nói:

- Người ta sắp chở một kho báu đá nguyên khối từ Lăng Lenin tới chỗ anh. Xin anh hãy nhận và bảo quản nó.

- Đó là lệnh của ai? - Ông ta hỏi.

- Không cần biết lệnh của ai - Tôi trả lời. - Hãy nhận và đảm bảo cho nó nguyên vẹn.

Viên giám đốc đã làm như tôi bảo.

Vài ngày sau thủ trưởng gọi tôi lên và nói:

- Tại sao anh không giao kho' i đá như tôi bảo? Đó là hành động không thực hiện mệnh lệnh. Vì chuyện đó anh có thể bị đưa ra tòa án quân sự đầ' y.

Tôi lại phải giải thích vì sao tôi cho rằ' ng câ' n phải gìn giữ kho' i đá đó...

Hóa ra chẳng bao lâu sau đó kho' i đá đó lại có ích. Khi Đại hội lần thứ XXII của Đảng ra nghị quyết đưa thi hài Stalin ra khỏi Lăng, kho' i đá có ô' p tên LENIN đã có sẵn. Nó được bảo quản ở Vodniki. Chúng tôi lại đặt nó vào chỗ trước đây."

* * *

Về' việc cải táng Stalin một số' người nói đầ' y là bản án của Lịch sử. Những người khác lại bảo đó là ý chí của đảng. Nhóm thứ ba thì nói đó là sự trả thù của Khrushchev. Nhóm thứ tư lại cho rằ' ng, chỉ có con cháu chúng ta mới có thể đưa ra sự đánh giá chân thực về' một nhân vật lịch sử lớn như thế' .

Xã hội luôn có những quan điểm khác nhau. Ở đây cũng như vậy.

Chúng tôi xin dẫn một vài ý kiế' n về' Stalin vào cuô' i thế' kỷ XX - đầ' u thế' kỷ XXI.

Nhà biên kịch V. Rozov: “Tôi đã căm thù con người này. Khi ông ta chế t, thậm chí tôi đã viết, phải lập một tượng đài đánh dấu cái chế t của ông ta. Bởi vì tôi cho rằng: tất cả nỗi khủng khiếp của các trại tập trung cải tạo đều do ông ta mà ra. Mọi sự độc ác, rồi ren là ở đây, nên tôi rất ghét ông ta. Nhưng bây giờ, khi nhìn lại quá khứ, tôi đánh giá cao nhiều điều ông ta làm, coi đó là những công việc vĩ đại. Mặc dù chúng được thực hiện bằng những phương thức tương đối khốc nghiệt. Có lẽ, con người ấy nhìn chung phải nói là một thiên tài. Nhưng lại có những nét tính cách không thuộc về các thiên tài. Giờ đây tôi suy nghĩ như vậy đây. Như Pushkin viết: “Thiên tài và quỷ dữ là hai khái niệm không dung hòa được với nhau” - Mozart nói⁽⁸⁷⁾. Thế nhưng có thể chúng dung hợp với nhau thì sao? Đối với tôi đó là một vấn đề chưa được giải quyết rõ ràng (báo Cự chiến binh, số 20 năm 1998).

Nhà văn S. Yesin: “Tôi không phải là tín đồ Stalinist, tôi biết về những mất mát hy sinh mà dân tộc ta phải gánh chịu. Nhưng chẳng lẽ những mất mát hy sinh mà dân tộc sẽ phải gánh chịu vì bạo quyền mang danh tư bản lại ít hơn sao? Thậm chí những tổn thất nhân mạng theo các số liệu chính thức được công bố hiện nay, dù người ta đã giảm bớt đi nhiều, vẫn làm cho mọi người kinh sợ...

Có thể nói về các trại tập trung, có thể nói về bất kỳ điều gì tùy thích, nhưng nguồn gốc sức mạnh kinh tế đem lại những thành tựu vĩ đại nhất của chúng ta vào những thập kỷ 50 và 60 - đó là những năm cuối của thời Stalin. Khả năng sống có sức bật cho tương lai. Nguyên tử, vũ trụ, năng lượng... (báo *Sự thật*, số ra ngày 6-12 tháng 2 năm 1998).

Hàng tit trên “*Báo độc lập*”: “Những cải cách cấp tiến của những nhà dân chủ còn đáng sợ hơn công cuộc tập thể hóa của những người Bolshevik” (*Báo độc lập*-kịch bản, số 6 tháng 6 năm 1998).

Nhà phân tích chính trị S. Kara-Murza: “Nhìn chung chủ nghĩa Stalin không làm què quặt mà lại gìn giữ sự toàn vẹn của con người - chiến tranh đã chứng tỏ rõ ràng điều đó. Còn chủ nghĩa toàn trị của phương Tây dân chủ hoàn toàn “thuần hoá” con người biến họ thành loài gia súc chỉ biết nhai lại. Ở đó thậm chí tình dục chỉ còn là một hiện tượng sinh lý, tuy cường độ tăng lên, nhưng không còn thấy nét bi kịch của tình yêu, của ghen tuông...

Giới trí thức, những người đã gieo vào đầu óc những kẻ cả tin để họ chống lại chính quyền Xô viết như một thực thể nguy hiểm với sự độc ác của nó - bởi vì nguôn gốc của nó là chủ nghĩa Stalin, đã làm một cú đánh tráo, đổi trắng thay đen to lớn. Trong quá trình phát triển đời sống kiểu Nga, những trào lưu độc ác đã qua đi dưới thời Stalin và những hiện tượng đó không lặp lại hai lần theo cùng một quỹ đạo. Phải nói thêm rằng, ở nước Nga thời kỳ đó ít máu chảy hơn hẳn so với ở phương Tây nơi mà người ta thiêu người chỉ tính riêng phụ nữ (bị quy là “phù thủy”) đã lên tới cả triệu người. Rồi còn việc tàn diệt những người da đỏ ở châu Mỹ!

Thế còn ở những bước ngoặt cuộc đời, ở những chỗ gãy của quỹ đạo, chúng ta hầu như không thể tránh khỏi phải trải qua những phòng tắm hơi, giống như xảy ra với người Đức, những người đã muôn từ chủ nghĩa cá nhân quay lại với thời quân chủ bằng chế độ phát xít” (báo Nước Nga Xô viết, ngày 2 tháng 7 năm 1994).

Đa số những người tham gia “hội nghị bàn tròn” kỷ niệm 45 năm Đại hội lần thứ XX của ĐCS Liên Xô: “Chủ nghĩa Stalin” và “chủ nghĩa xã hội” là những khái niệm không chỉ khác nhau mà còn đối lập nhau... Chủ nghĩa Stalin và chủ nghĩa Lenin khác hẳn nhau về nguyên lý... Không phải chủ nghĩa xã hội, chính chủ nghĩa Stalin mới là một biến dạng của chủ nghĩa toàn trị mà sự sụp đổ của nó đã bị lịch sử phán quyết từ trước” (báo *Sự thật*, ra ngày 24 tháng 2 năm 1996).

Giáo sư L. Klyachko: “Nhược điểm của I. V. Stalin mà V. I. Lenin đã viết, sau này có dịp nở bung thành một chùm hoa độc rực rỡ đem lại vô số tai họa cho những người cộng sản và các dân tộc Liên Xô, cho toàn bộ phong trào cộng sản thế giới” (báo *Sự thật*, ra ngày 28 tháng 5 năm 1998).

Nhà chính luận L. Onikov khi tranh luận với R. Kosolapov (về những sự kiện bi thảm tháng 8 năm 1991 và từ ngày 21 tháng 9 đến ngày 4 tháng 10 năm 1993): “...Đảng của Lenin gồm 19 triệu đảng viên cộng sản đã ở đâu, tại sao họ lại lạng thình một cách hèn hạ, nếu như không muốn nói là đã rơi vào tình trạng tự tê liệt? Tôi xin trả lời: bởi vì rằng nó đã không còn là một Đảng đúng nghĩa Lenin nữa... Theo Lenin, Đảng là liên minh của những người *cộng sản bình quân* với nhau. Trước năm 1927 cứ thử xem nếu có ai trong hàng ngũ lãnh đạo cao cấp của Đảng cho phép mình làm những trò hoa mỹ tương tự như kẻ mât trí Gorbachev đã làm mà xem? Loại người như thế chắc chắn sẽ bị loại trừ ra khỏi hàng ngũ ĐCS (Bolshevik) như một thứ rác rưởi.

Tất cả những gì R. Kosolapov đã viết đã khẳng định một cách rõ ràng không thể chối cãi rằng Đảng Cộng sản Liên Xô cũng không còn là một đảng, nó đã bị Stalin giết chết, thủ tiêu, bị biến thành một tổ chức chính trị hùng mạnh gồm nhiều triệu người trung thực, nhưng chỉ biết nghe lời và chấp hành. Vì thế nó đã yên lặng” (báo *Sự thật* nước Nga, ra ngày 10 tháng 10 năm 1996).

Nghị quyết Đại hội bất thường lần thứ XXXII của Liên đoàn những Đảng Cộng sản - Đảng Cộng sản Liên Xô: “Nghị quyết của Đại hội Đảng lần thứ XX dựa trên báo cáo của N. S. Khrushchev “Về tệ sùng bái cá nhân và những hậu quả của nó” (25-2-1956) và của đại hội lần thứ XXII về Lăng V. I. Lenin (30-10-1961) là các nghị quyết được thông qua khi vi phạm Điều lệ của ĐCS Liên Xô, đã dẫn tới việc làm mất uy tín của hệ tư tưởng vô sản khoa học, của

ĐCS và của những nhà lãnh đạo Bolshevik, dẫn tới một chiến dịch vu khống kéo dài nhiều năm nhằm vào chế độ xã hội chủ nghĩa Xô viết và cùng với các hậu quả mang tính chất phản cách mạng rõ ràng, những nghị quyết đó cần phải bãi bỏ” (21-7-2001).

Báo cáo viên L. Kosolapov nói về vấn đề này: Khi đòi bãi bỏ nghị quyết về Lãng V. I. Lenin, “chúng ta sẽ không đòi đưa quan tài của Stalin trở lại Lãng, mà chỉ muốn nhấn mạnh một điều khác: tuyên bố rằng những đánh giá chính trị trong nội dung nghị quyết đó không còn giá trị. Đó là điều thứ nhất. Còn điều thứ hai, về mặt đạo đức chúng ta lên án hành động đố kỵ xỉ vả với thi hài của một nhà cách mạng và một nhà yêu nước vĩ đại, lên án chính cái hành động “đào mồ cuốc mả” mà “những kẻ dân chủ” trong những năm gần đây đã trơ tráo sử dụng để kích động các bản năng thấp hèn (tạp chí Công khai, số 6 năm 2001).

* * *

Mùa xuân năm 2000, Hội Stalin toàn Gruzia và Đảng Cộng sản thống nhất Gruzia gửi kiến nghị lên Tổng thống E. Shevarnadze yêu cầu đặt vấn đề với Tổng thống Nga V. Putin về việc đưa di cốt I. Stalin về Gruzia, về thành phố quê hương Gori của ông.

Một trong những nhà lãnh đạo của ĐCS thống nhất Gruzia tuyên bố: “Cái hiện nay gọi là nước Nga dân chủ, nước Nga của những kẻ như Khrushchev và Chubais không có gì chung đối với nước Nga của Piotr Đại đế và Lev Tolstoy, vì nó đã nhổ nước bọt lên নাম মৌ người con vĩ đại của nhân dân Gruzia, người đã làm biết bao việc cho nước Nga, cho sự vĩ đại và hùng mạnh của nước Nga và đã vì nước Nga hy sinh cả thứ quý giá nhất của mỗi con người - người con trai của ông đã hy sinh anh dũng trong trại tù binh phát xít, trong khi đó thì con trai của Nikita Khrushchev gần đây đã nhập quốc tịch Hoa Kỳ”.

Nhưng đồng thời ở Gruzia cũng còn có ý kiến khác: Stalin là nhà lãnh đạo của Liên Xô vì vậy ông cần phải được an táng ở Moskva, thủ đô của Liên Xô cũ.

Hàng mộ Danh dự bên tường thành Kremlin

Về cả phía bên trái lẫn phía bên phải của Lăng Lenin, dọc theo bức tường thành Kremlin là các hàng cây vân sam cao, xanh tốt. Nơi đó là Hàng mộ Danh dự, nơi an táng hơn 400 người, mà phần lớn trong số đó là niếm tự hào của nước Nga trong thế kỷ XX.

Phía sau hàng vân sam là hai nấc Mộ tập thể dài 75 m. Trên mỗi nấc mộ là một tấm bia đá hoa cương đen với hàng chữ “ĐỜI ĐỜI NHỚ ÒN CÁC ANH HÙNG CÁCH MẠNG ĐÃ NGÃ XUÔNG TRONG CUỘC CHIẾN ĐẤU BẢO VỆ CHÍNH QUYỀN XÕ VIẾT”.

Nhà triết học nổi tiếng N. Berdyaev nói: “Chuyện thường diễn ra là khi trong xã hội không có các lực lượng chính nghĩa, sáng tạo, mang sức mạnh phục sinh, thì lúc đó chắc chắn sẽ xảy ra tòa án phán xét xã hội, lúc đó theo ý Trời nhất thiết sẽ giáng xuống một cuộc cách mạng và Ngày Phán xét sẽ đến để xét xử những sự điên rồ trong hành động của Quý dữ nơi địa ngục tăm tối”.

Viên tướng Bạch vệ A. Denikin viết: “Cách mạng tất yếu đã nổ ra. Người ta gọi nó là cuộc cách mạng toàn dân. Định nghĩa đó chỉ đúng trong trường hợp cách mạng là hệ quả của sự bất bình trong tất cả các tầng lớp nhân dân đối với chính quyền cũ... Quyền lực đã tuột khỏi bàn tay yếu ớt của Chính phủ lâm thời, và trên toàn đất nước Nga, ngoài những người Bolshevik, không còn một tổ chức hữu hiệu nào có thể đem các quyền của mình ra vũ trang mọi mặt như một lực lượng thực tế” (*Bút ký về thời tao loạn của nước Nga*).

Trên các sườn đá của hai ngôi Mộ tập thể có khắc tên họ của các nhà cách mạng. Trên những tấm bia khắc tên, những vòng hoa nguyệt quế bằng đá hoa cương màu hồng thắm như một biểu tượng vinh quang. Phía trên di hài của các chiến sĩ cách mạng, những lá cờ đỏ tạc bằng đá hoa cương nghiêng mình rủ xuống. Mùa hè trên các nấm Mộ tập thể cỏ mọc lên xanh tốt và các bụi cúc duyên mình nở hoa, mùa đông các nấm mộ phủ một lớp khăn tuyết trắng.

Trong thế giới của những năm mộ không bao giờ tắt lửa

Khu mộ danh dự mọc lên ngày 10 tháng 11 năm 1917. Vào ngày hôm đó những công nhân và binh sĩ chiến thắng trong các trận đánh trên đường phố kéo dài bảy ngày vì chính quyền của các Xô viết, đã mang đến Quảng trường Đỏ đặt ở nơi chân tường thành Điện Kremli 238 chiếc quan tài sơn đỏ có thi hài những đồng chí của mình đã ngã xuống “để cho của cải, chính quyền và tri thức trở thành tài sản chung của mọi người”. Họ khiêng những cỗ quan tài tới khu đất thiêng của dân tộc, nơi trước đây chỉ có những quan chức thuộc chính quyền chuyên chế mới được chôn cất. “Từ nay trở đi - một người dân Moskva nói với phóng viên người Mỹ John Reed - đây là nơi an nghỉ của Sa hoàng mới của chúng ta - đó là nhân dân”.

Suốt ngày - cho tới tận hoàng hôn - trong tiếng nhạc hành khúc đưa tang, *Quốc tế ca* và các bài hát Nga, người ta lần lượt hạ những cỗ quan tài sơn đỏ từ các nhà máy, công xưởng và trung đoàn quân đội mang đến xuống hai huyệt mộ tập thể lớn. Đội đồng ca của công nhân hát vang:

Thời cơ đã đến và nhân dân đã thức tỉnh,

Nhân dân vĩ đại, hùng mạnh, tự do.

Xin vĩnh biệt, những người anh em,

Các anh đã dũng cảm đi hết

Con đường vinh quang, cao cả của mình.

Những người hy sinh được chôn cất trên Quảng trường Đỏ theo quyết định của Bộ Tham mưu khởi nghĩa của những người chiến thắng - Ủy ban quân sự cách mạng Moskva.

Ngày 7 tháng 11 năm 1918, lễ kỷ niệm đầu tiên Cách mạng Tháng Mười - ở giữa Hàng mộ danh dự, trên tháp Senatskaya của Điện Kremli người ta treo một tấm bia kỷ niệm. Trên đó có hàng chữ: “TƯỞNG NHỚ NHỮNG NGƯỜI ĐÃ NGÃ XUỐNG TRONG CUỘC CHIẾN ĐẤU VÌ HÒA BÌNH VÀ TÌNH ANH EM GIỮA CÁC DÂN TỘC”. Trong lễ khai mạc, Lenin đã đọc diễn văn. Dàn đồng ca chơi bản nhạc cantata phỏng theo lời thơ của thi sĩ Sergei Yesenin “Hãy yên nghỉ, những người anh em thân yêu, trong thế giới của các nấm mộ không bao giờ tắt lửa”.

Tên của họ được đặt cho những đường phố Moskva: Voytovich, Virzemnik, Morozov, Sapunov, Lyusinovskaya, Sherbakovskaya, chú bé Gavroche⁽⁸⁸⁾ của Moskva Pavlik Andreyev, những nhà máy mang tên Voytovich, Baskakov, Erova, xí nghiệp liên hợp Sherbakov... Các phố Samokatnaya và Dvintsev gọi cho chúng ta nhớ đến những người chiến sĩ dũng cảm của các đơn vị quân đội cách mạng.

...Từ thời xa xưa trên Quảng trường Đỏ đã có những nghĩa trang. “Theo truyền thống, cuốn Bách khoa thư Moskva viết, trong thành phố Moskva cổ xưa dân chúng được an táng quanh khu đất của nhà thờ giáo xứ, cả trên những khoảng đất gần các nhà thờ ở trên Quảng trường Đỏ” (trang 359).

Vào thời Vương quốc Moskva cổ, dọc theo tường thành Kremli, chỉ riêng đoạn nằm giữa các công thành Spassky và Nikolsky đã có 15 khu mộ địa (bằng đúng số nhà thờ có tại đây). Sau vụ hỏa hoạn lớn vào năm 1493, khi mọi công trình xây dựng bằng gỗ nằm gần Điện Kremli: các nhà thờ, hội quán, cửa hàng, nhà gỗ - đều bị cháy trụi, Sa hoàng Ivan III ra lệnh: sắp tới đây, để đề phòng hỏa hoạn

cho Điện Kremli, phải dọn sạch mọi công trình xây dựng quanh tường thành trong khoảng cách 110 xagien⁽⁸⁹⁾. Nhiều người thời đó không đồng tình với quyết định này. Chẳng hạn, Tổng giám mục Novgorod là Gennadi đã viết cho Trưởng giáo chủ Zosima: “Giờ đây tai họa lại giáng xuống... Những nhà thờ bị đưa ra khỏi thành phố mãi mãi, các tu viện cũng bị di dời. Di cốt của những người chết phải chuyển đến Dorogomilovo và phải mang xương đi, còn thịt thì ở lại với đất, mồ mã bị xóa sạch và tại những chỗ đó nay người ta trồng vườn hoa... Chúa trời giáng tội, còn con người gây họa (N. Karamzin. Lịch sử nhà nước Nga. Chú thích trong tập VI, chương 11, trang 26).

Nhưng chẳng bao lâu việc chôn cất người chết trên Quảng trường Đỏ lại được tái lập. Ví dụ, năm 1552, Sa hoàng Ivan Hung bạo, các đại quý tộc và tùy tùng của họ đã có mặt trong lễ tang long trọng an táng Chân phước Vasily giả đại tại khu mộ địa của nhà thờ Thánh Ba Ngôi phía trên hào nước bao quanh Kremli (chỗ đó ngày nay là giáo đường Pokrovsky hay nhà thờ Thánh Vasily). Đó cũng là nơi an táng di hài của Ioann Vologodsky (xứ Vologda) giả đại và những bậc tiền bối khác của chúng ta.

Địa điểm gần Giáo đường Pokrovsky và Cổng Spasskaya người ta thường lấy làm nơi hành hình tử tội rồi chôn xác những người bị hành hình ngay dưới các con hào. Gần tòa tháp Konstantino-Eleninskaya - khi đó là tòa tháp chính của thành Kremli - có một nghĩa trang rộng đến 8 sagien tồn tại đến năm 1689.

Năm 1917 việc an táng trên Quảng trường Đỏ 238 chiến sĩ cách mạng - binh lính, công nhân, thủy thủ và các nữ cứu thương hy sinh trong các trận đánh vì chính quyền Xô viết chỉ là tiếp tục tập quán truyền thống đã có từ xưa.

Tháng 9 năm 1918, trên Quảng trường Đỏ 200 thủy thủ đã làm lễ tiễn biệt Aleksandr Kvardakov và Vasily Pogrebitsky hy sinh trong trận chiến chống lại quân can thiệp Anh-Mỹ ở mặt trận miền Bắc. Trước đó ở chân tường thành Kremli cũng đã an táng các chiến sĩ Hồng quân Pyotr Zasukhin, Dmitri Yudichev, Ivan Kotov hy sinh khi đánh trả cuộc tấn công của bọn khủng bố Bạch vệ nhả vào cuộc diễu hành của quân chúng công nhân; các chiến sĩ bộ binh người Latvia Ivan Smilga và Martyn Draudyn lập chiến công xuất sắc trong các trận đánh với quân phi Petlyura, các chiến sĩ quốc tế người Ba Lan Aleksandr Gadomsky và Felix Barasevich hy sinh trong trận đánh tiêu diệt băng nhóm vô chính phủ; Anton Khorak, người Hungary, tham gia trận đánh dẹp tan cuộc nổi loạn của bọn phản động thuộc Đảng cách mạng xã hội chủ nghĩa cánh tả; chủ tịch Xô viết quận Rogozhsky Nikolai Pryamikov, các chiến sĩ công an Semyon Pekalov và Yegor Shvyrkov hy sinh trong các trận đánh tiêu diệt bọn tội phạm cướp bóc dân lành.

Năm tháng trôi qua, khoảng đất ở chân tường thành Kremli cổ kính đã tiếp nhận vào lòng mình nhiều người con dũng cảm như người chiến sĩ pháo binh vinh quang Mark Mokryak mà tướng Bạch vệ Denikin đã đặt giá cho cái đầu của ông đến 10.000 rúp vàng và hai Huân chương Thập tự Georgi cùng một lúc; người sĩ quan chỉ huy Hồng quân Anton Stalkevich, nguyên là một tướng Sa hoàng, bị bọn Bạch vệ bắt làm tù binh và xử treo cổ; người anh hùng phòng thủ Lugansk, chính ủy sư đoàn Inzen huyề n thoại Genrikh Zveynek; chỉ huy lữ đoàn bộ binh số 28 Vitali Kovshov, hy sinh trong trận đánh đập tan bọn phi Bulak-Balakhovich; sử gia đầu tiên của Cách mạng Tháng Mười, phóng viên người Mỹ John Reed, chết vì bệnh thương hàn; nhà ngoại giao Vatslav Vorovsky bị quân khủng bố Bạch vệ giết hại; những nhà cách mạng Viktor Nogin, Fedor Artyom, Ivan Rusakov, Ivan Zhilin, Lev Karpov, Inessa Armand; vị bộ trưởng Xô viết đầu tiên được an táng ở chân tường thành Kremli - Dân ủy bưu

điện Vadim Podbelsky; một trong những vị chủ tịch đầu tiên của BCHTU Liên Xô Nariman Narimanov, người Azerbaijan... Mùa thu năm 1919 ở đây người ta lại an táng Bí thư Thành ủy Moskva thuộc ĐCS Nga (Bolshevik) Vladimir Zagorsky và 10 chiến sĩ cách mạng Moskva, trong đó có 4 phụ nữ, hy sinh do vụ đánh bom của bọn khủng bố ở ngõ Leontievsky.

Trên hai ngôi Mộ tập thể chỉ khắc tên họ của 66 người. Số còn lại (hơn 200 người) là những chiến sĩ cách mạng vô danh. Họ đã chiến đấu và hy sinh không vì tìm kiếm vinh quang mà vì hòa bình và tình hữu nghị của các dân tộc.

Bức tường của những người bất tử

Tấm bia đá hoa cương đầu tiên xuất hiện trên tường thành Kremli ngày 5 tháng 4 năm 1925. Đến lúc người ta đã thấy rõ khoảng đất dành cho Hàng mộ danh dự chạy dài dọc theo chân tường thành pháo đài cổ, giữa hai tòa tháp, không phải là vô tận, vì vậy bình đựng tro di hài Phó Chủ tịch Hội đồng Dân ủy toàn Nga M. K. Vladimirov - cựu chiến binh của phong trào cách mạng, người đã tham gia cách mạng Tháng Mười, được gắn vào trong tường thành Kremli. Di hài của một chiến sĩ đã từ trần và hỏa táng ở Italia được mang về và đặt trong hốc tường khoảng giữa các tháp Nikolskaya và Senatskaya. Và như vậy một tập tục an táng trang trọng mới đã phát sinh.

Cuối năm 1926 bức tường thành lại tiếp nhận bình tro di hài thứ hai, - tro xương của vị Đại sứ Xô viết L. B. Krasin được đưa từ London về. Ban tổ chức tang lễ đã ra quyết nghị: “Tấm bia mộ phải làm bằng đá cẩm thạch đen, có hàng chữ cái mạ vàng “Leonid Borisovich Krasin”, ngày tháng năm sinh, ngày tháng năm mất, kích thước tấm bia phải bằng với kích thước tấm bia mộ đồng chí Vladimirov”.

Từ đó trở đi, tất cả các tấm bia mộ trên tường thành Kremli ốp đầy kín các bình tro di hài đều có ghi những dòng ngắn gọn như thế. Tên tuổi của các chiến sĩ cách mạng người nước ngoài thường được ghi bằng hai thứ tiếng. Kích thước tấm bia 45 × 30 cm². Nhưng thay cho đá cẩm thạch bia được làm bằng đá hoa cương đen.

Những tấm bia mộ gắn trên tường thành Kremli là hình mẫu tượng đài kỷ niệm: với tất cả vẻ khiêm nhường của mình chúng vẫn đồng thời mang tính cách hoành tráng.

Hiện nay sau hàng cây vân sam, trên tường thành Kremli ta có thể thấy 115 tấm bia đá hoa cương đen với dòng chữ vàng khắc tên những nhà hoạt động xuất sắc của nhà nước Xô viết. Đây là bên đầu cuối cùng của các vị tướng soái hàng đầu trong cuộc Chiến tranh Vệ quốc vĩ đại: các nguyên soái G. K. Zhukov, K. K. Rokossovsky, I. S. Konev, V. D. Sokolovsky, A. M. Vasilevsky, R. Ya. Malinovsky, L. A. Govorov, K. A. Meretskov, F. I. Tolbukhin, I. Kh. Bagramyan, M. V. Zakharov, A. I. Yeremenko, S. K. Timoshenko, S. S. Biriuzov, N. N. Krylov, A. A. Grechko, B. M. Shaposhnikov, I. I. Yakubovsky, các nguyên soái tư lệnh pháo binh N. N. Voronov và M. I. Nedelin, các đại tướng A. I. Antonov và A. V. Khrulev.

Nằm bên cạnh họ là các nguyên soái của ngành công nghiệp quốc phòng, những người rèn đúc vũ khí làm nên chiến thắng: các Dân ủy công nghiệp chế tạo xe tăng V. A. Malyshev, sản xuất đạn dược B. L. Vannikov, vũ khí trang bị D. F. Ustinov, chế tạo máy A. I. Yefremov, luyện kim đen I. F. Tevosyan, công nghiệp khai thác than V. V. Vakhrushev, công nghiệp đóng tàu I. I. Nosenko, phó dân ủy công nghiệp hàng không M. V. Khrunichev (sau chiến tranh là bộ trưởng), những nhà lãnh đạo của các nhà máy và công trường xây dựng lớn nhất trong thời chiến - I. A. Likhachev, A. I. Kuzmin. A. P. Zavenyagin, N. I. Dygai, P. A. Yudin...

Đoàn người chậm bước trước bia mộ của nhà du hành vũ trụ đầu tiên trên thế giới Yu. A. Gagarin và “những người anh em trên bầu trời” của anh: V. M. Komarov, G. T. Dobrovolsky, V. N. Volkov và V. I. Patsaev.

Trên các tấm bia mộ có tên tuổi của những viện sĩ hàn lâm nổi tiếng I. V. Kurchatov, S. P. Korolyov, M. V. Keldysh; vị đứng đầu Chính phủ Xô viết A. I. Kosygin (Còxughin) người đã định tiến hành cuộc cải cách kinh tế đã chín muồi; Bí thư thứ nhất Hội đồng trung ương các công đoàn toàn Nga, sau là Chủ tịch Đoàn Chủ

tịch Xô viết tột i cao Liên Xô, còn trong những năm 1956-1966 là Chủ tịch Ủy ban kiểm tra Trung ương ĐCS Liên Xô N. M. Shvernik, phụ trách công việc khôi phục danh dự cho những nạn nhân của những đợt thanh trừng vô lý.

Tại đây cũng gắ n những bình tro đựng di cồ t của “những nguyên soái của Ilyich”, theo cách gọi của A. V. Lunacharsky: A. D. Tsyurupa, M. S. Olminsky, M. N. Pokrovsky, S. I. Gusev, I. I. Skvortsov-Stepanov, S. M. Kirov, V. V. Kuybyshev, G. K. Ordzhonikidze, G. I. Petrovsky, S. S. Kamenev, N. K. Krupskaya, G. M. Krzhizhanovsky, và cả A. V. Lunacharsky.... Ở đây có di cồ t của Maxim Gorky. Còn đây là tên của những người chinh phục tầ ng bình lưu - I. D. Usyskin, A. B. Vasenko, P. F. Fedoseenko, đã hy sinh trong chuyế n bay cuố i cùng lập kỷ lục thế giới về độ cao; những phi công nổi tiế ng V. P. Chkalov và A. K. Serov, những nữ Anh hùng Liên Xô đầ u tiên P. D. Osipenko và M. M. Raskova, đại tướng không quân; người đầ u tiên nhận danh hiệu Anh hùng Liên Xô hai lầ n G. P. Kravchenko, đã hy sinh trong chiế n đấ u. Trên các tá m bia còn có tên của vị Chủ tịch đầ u tiên của Viện hàn lâm khoa học Liên Xô A. P. Karpinsky, đã không do dự đứng về phía chính quyề n Xô viết, tên của những người đã chỉ huy sản xuấ t những chiế c máy bay đầ u tiên trong nước: P. I. Baranov, chỉ huy sản xuấ t những chiế c máy kéo đầ u tiên trong nước M. S. Mikhailov-Ivanov; người tổ chức đội máy bay dân dụng đầ u tiên A. Z. Goltsman. Bên cạnh họ là tên tuổi của các thủ lĩnh công đoà n: ngành chế tạo máy K. O. Kirkizh, ngành luyện kim I. I. Lapse, Bí thư Hội đồ ng trung ương các công đoà n Liên Xô nhiề u năm K. I. Nikolayeva....

Trong Hàng mộ danh dự còn an nghỉ những người bạn nước ngoài của nước Nga Xô viết: John Reed, Charles Ruthenberg và William Haywood (Mỹ), Arthur MacManus và William John Hewlett (Anh), Clara Zetkin, Fritz Heckert, Otto Strupat và Oskar Heilbrich (Đức),

Anton Khorak và Jenô Landler (Hungary), Ivan Konstantinov (Bulgaria), Augusta Osen (Na Uy), Vương và Trương (Trung Quốc), Sen Katayama (Nhật Bản)...

Còn đây là một tấm bia với những cái tên nhớ như nhau: công ty viên chính trên các phiên tòa giả dõ vào những năm 1930 ở Moskva A. Ya. Vyshinsky, viên thanh tra khát máu của Hồng quân L. Z. Mekhlis. Những tấm bia mộ đã cào bả những người con ưu tú của nhân dân, các hiệp sĩ cách mạng với những kẻ đã bôi nhọ cuộc cách mạng. Dành cho những tên tuổi đầu tiên là những bông hoa trên bia đá hoa cương, còn những kẻ loại thứ hai phải hứng chịu những cái nhìn căm thù không tha thứ.

Phía sau Lăng Lenin là 12 bức tượng bán thân. Ở đây là mộ của Ya. M. Sverdlov, F. E. Dzerzhinsky, M. V. Frunze, M. I. Kalinin, A. A. Zhdanov, S. M. Budyonny, I. V. Stalin, K. E. Voroshilov, M. A. Suslov, L. I. Brezhnev, Yu. V. Andropov, K. U. Chernenko. Những bức tượng bán thân của năm ngôi mộ đầu là tác phẩm của điêu khắc gia S. D. Merkurlov, tượng trên mộ K. E. Voroshilov của điêu khắc gia N. I. Bratsun, tượng trên các ngôi mộ của I. V. Stalin và S. M. Budyonny của điêu khắc gia N. V. Tomskey, tượng trên các ngôi mộ của M. A. Suslov và L. I. Brezhnev của điêu khắc gia I. M. Rukavishnikov, tượng trên mộ Yu. V. Andropov của điêu khắc gia V. A. Sonin, tượng trên ngôi mộ K. U. Chernenko của điêu khắc gia L. E. Kerbel. Tác giả tạo hình kiến trúc cho Hàng mộ danh dự trong những năm 1946-1947 là I. A. Frantsuz.

...Năm 1973 những người thợ xây dựng xuất hiện ở chân tường thành Kremli. Tiếng máy âm ỉ, tiếng búa gõ đập dồn của những người thợ đá. Suốt hai năm liền, đồng thời với việc khởi công phục chế Lăng Lenin không lâu sau đó, những người công nhân đã hoàn thiện và làm đẹp thêm diện mạo hoành tráng của hàng mộ danh dự, tạo nên một kiệt tác trang trọng bằng đá hoa cương.

Hình dạng truyền thống của hai năm mộ chiến sĩ vô danh được bảo tồn nhưng bố cục của chúng được bổ sung thêm bằng những thành tích kiến trúc xây dựng mới: hình những lá cờ đỏ gập nếp, những cành nguyệt quế hái tươi và những tấm bia mộ đen với những hàng chữ tôn vinh những chiến sĩ của cách mạng.

Các bức tường thành của Điện Kremli là một bản hùng ca, nhà văn Anatole France đã nói như vậy. Để khai mở quang cảnh bức tường thành Kremli và những tấm bia mộ nhìn từ Quảng trường Đỏ, những người công nhân đã thay thế hàng cây vân sam xanh tươi tốt mọc dày thành một hàng liên tục bằng cách trồng những cây non mới thành từng nhóm riêng biệt, ba cây một nhóm.

Dọc theo tường thành Kremli dưới chân mỗi tấm bia mộ người ta xây trên mặt đất một chậu hoa khiên tôn bằng đá hoa cương. Tính đến lượng người đến viếng Lăng Lenin và Hàng mộ danh dự ngày càng tăng, những nhà xây dựng đã mở rộng con đường chạy dọc theo tường thành Kremli thêm nửa mét. Tác giả của công trình kỷ niệm này là các kiến trúc sư G. M. Vulfson và V. P. Danilushkin, điêu khắc gia P. I. Bondarenko. Những chi tiết tượng đài hoành tráng trang hoàng cho các năm Mộ tập thể được những người thợ khắc đá của nhà máy đúc nghệ thuật Mytishin chế tác và lắp đặt dưới sự chỉ huy của đốc công P. A. Nosov.

Phần II. Ngày hôm ấy

Tấn công Lăng

Mùa thu năm 1941, quân phát xít đã tiến sát đến Moskva. Hitler ra lệnh thành lập một đơn vị công binh đặc biệt để đặt mìn nổ tung Điện Kremli và Lăng Lenin. Nhưng Hồng quân đã đập tan đội quân phát xít và đẩy chúng ra xa Moskva. Số phận Hitler ra sao? Xác của hắn bị thiêu và tro xả xuống công rãnh... Những người anh hùng của quân đội Xô viết khi ấy chắc không thể nghĩ được rằng, 50 năm sau người ta đã đánh vào Lăng từ sau lưng.

...“Tấn công Lăng!” - Mệnh lệnh vang lên, và đám đông (trong đó không ít kẻ say khướt) đang cố gắng xông vào Viện bảo tàng Lenin Trung ương nhưng không có kết quả liền chuyển hướng sang Quảng trường Đỏ.

Đó là ngày 22 tháng 8 năm 1991, sau cố gắng bất thành của các thành viên Ủy ban quốc gia về tình trạng khẩn cấp muốn ngăn chặn đà sụp đổ vững bền của đất nước. Hành động của Ủy ban quốc gia về tình trạng khẩn cấp là một cố gắng trong khuôn khổ luật pháp nhằm ngăn đất nước khỏi sa vào thảm họa, còn “những chiến sĩ dân chủ” đứng đầu là Yeltsin mới thực sự là những kẻ làm loạn. Nhưng những thành viên của Ủy ban quốc gia về tình trạng khẩn cấp lại quên mất lời của Lenin: phòng ngự tức là đẩy cuộc khởi nghĩa tới chỗ chết. Họ đã do dự, cũng như các nhà cách mạng Tháng Chạp thời trước, và vì thế đã thất bại.

“Đoàn người biểu tình căm quốc kỳ nước Nga quay sang phía Quảng trường Đỏ - Tờ báo Prolog (Lời tựa) trong những ngày đó

viết, - “Tiến vào Lăng!” - Mệnh lệnh vang lên. “Không đời nào!” - Các linh mục cố gắng hét to át tiếng mọi người. - Chúng ta sẽ đến chỗ Minin và Pozharsky, như thế sẽ ấn tượng hơn!”. Chúng tôi đến gần và dừng lại. Mọi người bắt đầu hỏi nhau, càm cờ đến Lăng hay không đây? Ông Chúa, người ta đã thuyết phục được những chiếc đầu nóng không đem Quốc kỳ nước Nga buộc vào Lăng!”

“Than ôi, Ilyich - phóng viên tờ báo viết - liệu Người có lòng trước điều này không?...”

Dòng người tiếp tục trôi, vòng qua nhà thờ Thánh Vasily rồi lại quay về Quảng trường Đỏ...”

Khoảng một giờ trưa, từ phía phố Nikolskaya xuất hiện một nhân vật đeo kính, hói đầu, đang được một đám đông kích động vây quanh và họ đi vào quảng trường. Ông ta vừa mới vội vã từ Paris trở về. Ông tiến đến hàng rào cảnh sát thừa thớt và nói: “Tôi là Rastropovich, xin chúc mừng các anh nhân ngày sinh của nước Nga”, “Nước Nga đã chết đâu”, một trung sĩ cảnh sát trả lời ông ta.

Trong những ngày lộn xộn ấy, bắt đầu từ ngày 19 tháng 8, việc bảo vệ Lăng được tăng cường. Người ta nêu lên vấn đề liệu có khả năng phải sơ tán thi hài Lenin không. Không loại trừ trường hợp đám đông giận dữ tìm cách xông vào Lăng. Các cán bộ chiến sĩ bảo vệ Lăng theo quy định chỉ được phép giải thích thuyết phục. Tư lệnh Lăng, đại tá V. P. Kamennykh, phổ biến cho các hạ sĩ quan và sĩ quan: chúng ta cần phải thực hiện nghĩa vụ của mình một cách trung thực như điều lệnh quân nhân quy định, bất chấp mọi khó khăn có thể nảy sinh; chúng ta phải bảo vệ tài sản mà nhân dân giao phó cho chúng ta. Với danh sự quân nhân, không một ai trong đội bảo vệ run sợ và lùi bước.

Trong những ngày bão tố ấy (từ ngày 21 tháng 8 - ngày cử hành tang lễ ba thanh niên do nóng nảy và ngu ngốc đã dám tấn công quân đội của mình), Lăng Lenin vẫn mở cửa cho mọi người vào viếng.

Hai, ba ngày sau, Quảng trường Đỏ lại đáng vẻ bình thường. Tôi còn nhớ, ngày 29 tháng 8 tôi đến đây và nhìn thấy trước Lăng Lenin vẫn đông người xếp hàng như mọi khi. Đám đông đứng bình thản. Mọi người chờ đợi danh dự đổi gác ở cổng vào Lăng. Một bà cụ tóc bạc nói với người cháu chừng 5-6 tuổi đang chăm chú nghe: “Cháu thấy chưa, Lăng Lenin đấy. Người ta quần thi hài Vladimir Ilyich Lenin trong đó. Người muôn nước ta không còn người nghèo, tất cả mọi người đều được sống sung sướng”. Một người đàn ông không quen biết, trước đó đã đến những quảng trường gần đó, đứng ở chân hai tượng đài Dzerzhinsky và Sverdlov đã bị kéo đổ, chia sẻ với tôi cảm tưởng của ông: “Đó là một hành động man rợ vô văn hóa. Tượng đài là lịch sử của chúng ta. Ta cần gìn giữ chúng”.

Một nhóm thanh niên và thiếu nữ, với bản tính tuổi trẻ sôi nổi, cười rất to và tranh luận vấp vấp về gì đó với nhau. Như thường lệ đám đông lại bàn tán về những người có tượng bán thân được đặt ở chân tường thành Kremli - Stalin, Frunze, Dzerzhinsky, Kalinin, Brezhnev...

Một đôi vợ chồng mới cưới, cô dâu mặc bộ váy cưới trắng và chú rể mặc bộ com lê đen, đang đặt hoa ở chân Lăng Lenin. Hai người khách nước ngoài, tay cầm micrô, bước lại chỗ họ.

- Cho phép được hỏi các bạn một câu. Tôi từ Đài phát thanh Hồ ng Kông - một người tự giới thiệu. - Tại sao các bạn làm việc này?

Cặp vợ chồng trẻ nở nụ cười, và cô dâu trả lời:

- Tục lệ của chúng tôi là như vậy.

- Các bạn nghĩ thế nào về những điều mà báo chí của các bạn bây giờ đang viết về Lenin? - Người phóng viên vẫn không chịu thôi.

- Họ viết đủ thứ điều bịa đặt ấy mà. - Cô gái trả lời.

Trên hàng rào đá hoa cương của Lăng có năm bó hoa - của năm cặp vợ chồng mới cưới.

Tôi không nghe thấy một lời nào nói xấu Lenin. Nhưng đất nước không còn như trước nữa: trên mái vòm màu xanh lá cây của Tòa trụ sở Thượng viện trước đây lá cờ đỏ của Liên Xô vẫn tung bay, còn trên tòa nhà trụ sở của Đoàn Chủ tịch Xô viết tối cao là lá cờ ba màu mới của Liên bang Nga, lá cờ hiệu chiến của tên phản bội Vlasov⁽⁹⁰⁾.

“Điều mà Kolchak không làm nổi thì Sobchak cũng không làm nổi”

Ngày 5 tháng 9 năm 1991, cuối kỳ họp bất thường của Đại hội đại biểu nhân dân Liên Xô, Tổng thống M. Gorbachev (Goócbachốp) chủ trì cuộc họp giới thiệu đại biểu A. Sobchak phát biểu.

- Thưa Tổng thống, thưa toàn thể đại hội! - Ông ta phăm phăm chạy lên diễn đàn và bắt đầu nói. - Tôi đề nghị chúng ta hãy hoàn tất công việc của mình một cách xứng đáng, hãy thông qua quyết định sau: thực hiện ý muốn cuối cùng của Vladimir Ilyich Ulyanov-Lenin là được chôn cất tại nghĩa trang Volkovo ở Leningrad, phù hợp với phong tục tập quán của nhân dân ta và nghi lễ tôn giáo, theo như di chúc của ông, với tất cả những nghi thức trang trọng cần thiết.

Nhưng ngài tiến sĩ luật học đáng kính Sobchak, vì lý do nào đó, lại không tuyên đọc cái di chúc chưa ai biết đến đó, cũng chẳng nói có thể tìm đọc tài liệu đó ở đâu, hay ở trong kho lưu trữ nào.

Trong khi đó chủ tọa hội nghị M. Gorbachev tuyên bố:

- Tôi nghĩ rằng cuộc thảo luận kỹ càng và bình tĩnh về vấn đề này, nếu tính tới việc chúng ta đang nói về ai và về cái gì, nên tiến hành ở phiên họp của Xô viết tối cao Liên Xô nhiệm kỳ mới. Chúng ta không bỏ qua ý kiến của đại biểu Sobchak, nhưng hãy để các đại biểu nhân dân lắng nghe ý kiến các cử tri của mình ở địa phương.

Nhưng cử tri hoang mang, mất định hướng bởi “cái tin vịt” của Karyakin và bởi các phương tiện thông tin đại chúng vô lý các tin vịt đó, nên họ không biết mà cũng chẳng hay rằng cái gọi là “di chúc” của Lenin đó là của giả.

Vì lý do gì đó nên Gorbachev không hỏi diễn giả là trên cơ sở văn kiện nào mà chuyên gia luật Sobchak đưa ra tuyên bố này và tại sao lại cần phải chôn cất một người vô thần theo nghi thức tôn giáo.

Đại biểu nhân dân A. Golyakov có mặt tại cuộc họp nói với tôi: rõ ràng là khi cho Sobchak phát biểu, Gorbachev đã biết ông ta sẽ nói gì. Theo ý của Golyakov thì người ta thử thả quả bóng để xem nhân dân sẽ phản ứng thế nào.

Ý kiến của A. Golyakov đã được khẳng định rất nhanh sau đó qua cuộc nói chuyện điện thoại của tôi với “giới chớp bu”, một cố vấn thân cận của Gorbachev vừa mới được bổ nhiệm làm Chủ tịch Ủy ban quốc gia về phát thanh và truyền hình là Ye. Yakovlev. Viện dẫn lời của Gorbachev tuyên bố cần phải lắng nghe ý kiến cử tri, tôi yêu cầu cho tôi cơ hội phát biểu trên truyền hình.

Yakovlev nói, nên làm việc đó sau kỳ họp của Xô viết tối cao mới.

- Nhưng như thế thì muộn mất! - Tôi phản đối. - Xô viết tối cao như mọi khi sẽ ngoan ngoãn biểu quyết và tán thành cái “di chúc” giả hiệu đó.

- Tại sao lại giả hiệu?

- Không có “di chúc” đó.

- Tại sao không?

Yakovlev im lặng một lúc rồi nói:

- Nhưng người ta cần phải chôn cất ông ấy...

Yegor Vladimirovich Yakovlev nói lên ý kiến ông sẽ p của mình ở Điện Kremli.

Những người dân Xô viết bị hoang mang lúng túng, mất định hướng một vài ngày, nhưng rồi một cơn lũ các bức điện và thư phản đối đổ về Moskva, Điện Kremli và Xô viết tối cao Liên Xô.

“Điện khẩn. Moskva, gửi Tư lệnh Lăng Lenin Vladimir Kamennykh.

Hãy bắn chết tại chỗ bất kỳ kẻ nào dám động đến thi hài Lenin để cải táng. Tên Anatoli Sobchak sẽ phải chết đau chết đớn. Hãy cứ để Sobchak được chôn theo nghi lễ Cơ Đốc giáo. Tolstoy. Kaliningrad”.

“Moskva. Gửi Bộ Tư lệnh bảo vệ Lăng và Bảo tàng Lenin. Hãy nhận ba người chúng tôi vào hàng ngũ bảo vệ Lăng và Bảo tàng Lenin của các đồng chí. Gia đình Kundyukov. Murmansk”.

“Trên lá quân kỳ cận vệ có chân dung Lenin, chúng tôi mang tên Người vào trận đánh và đã chiến thắng, mặc dù toàn bộ châu Âu tấn công chúng ta. Tôi, một cựu binh, xin nói rằng: Không được động bàn tay bẩn thỉu vào người Lenin! B. D. Shachin, thành phố Chusovoi, tỉnh Perm”.

“Yêu cầu xếp tôi vào đội tuấn tra bảo vệ Lăng Lenin. Milan Nikolich, Krucevac, Nam Tư”.

“Moskva. Điện Kremli. Gửi Tổng thống Liên Xô Mikhail Gorbachev. Những người cộng sản, những người chống phát xít, những người tiến bộ, trí thức và công nhân tất cả các nước kêu gọi ông hãy làm tất cả những gì trong phạm vi quyền lực của mình để

ngăn chặn việc đưa thi hài V. I. Lenin ra khỏi Lăng... Tôi muốn tin rằng ngài Tổng thống sẽ tôn trọng lời kêu gọi nhiệt thành của tất cả những con người trung thực đã và đang yêu mến đất nước của Ngài nhân danh Lenin. Chủ tịch Ủy ban quốc tế bảo vệ di tích tượng đài Lenin. Roberto Napoleone. Roma”.

Ủy ban xã hội bảo vệ Lenin được thành lập ở Moskva và Hội Lenin và Tổ quốc gửi cho Tổng thống Liên Xô M. Gorbachev một bức điện yêu cầu “ngăn chặn hành vi phá hoại văn hóa chưa từng thấy và tội ác có thể đem lại các hậu quả bi thảm chưa từng thấy. Báo chí đăng tải lời tuyên bố của thân nhân Lenin - của cô cháu O. D. Ulyanova, cô cháu họ T. Zhakova-Basova, cũng như người vợ góa của người cháu họ, bà L. Meshcheryakova, bày tỏ sự lo lắng trước đề xuất cải táng Lenin, một lần nữa bóc trần luận điểm giả dối về “bản di chúc” và kêu gọi “hãy sáng suốt và có thái độ trung thực đối với lịch sử của đất nước chúng ta để sau này khỏi xấu hổ vì đã hành động vội vàng”.

Thị trưởng Moskva G. Popov tuyên bố ông ta ủng hộ đề nghị của Sobchak. Các phương tiện thông tin đại chúng “dân chủ”, mới đây còn ca ngợi Lăng Lenin, giờ thì hé t lời ca ngợi những ưu điểm của nghĩa trang Volkovo, đăng những bài báo và những bức ảnh bia mộ của mẹ Lenin, với thái độ hể hả độc ác nhắc đi nhắc lại rằng chẳng bao lâu nữa người ta sẽ chôn cả Vladimir Ulyanov (Lenin) tại đây, đăng những số liệu của một cuộc điều tra xã hội học bất hợp pháp với những câu hỏi khiêu khích và những câu trả lời cần có được lập sẵn.

Ngày 12 tháng 9, ở Moskva lan đi tin đồn rằng đêm nay thi hài Lenin sẽ được bí mật mang ra khỏi Lăng. Buổi tối Quảng trường Đỏ đầy những đội viên canh phòng tình nguyện. Họ cầm trên tay những biểu ngữ: “Điều gì Kolchak⁽⁹¹⁾ không làm được thì Sobchak cũng sẽ không làm được!”. Những người bảo vệ Lăng hô vang:

“Không được động vào Lenin!”. Mãi đến nửa đêm, sau khi những cán bộ bảo vệ Lăng cam đoan rằng không có lý do gì để lo lắng về việc đó, các đội viên canh phòng tình nguyện mới giải tán. Nhưng mối lo vẫn còn đó.

“Ngay trên Quảng trường Đỏ - *Báo độc lập* viết - một đội dân phòng được thành lập. Có hơn 100 người ghi tên gia nhập. “Chúng tôi không có vũ khí, - một người trong số họ nói, - nhưng chúng tôi sẵn sàng bảo vệ sự nghiệp của Lenin và khi cần thiết sẽ phản kháng”.

Tư lệnh Điện Kremli, thiếu tướng G. D. Bashkin trong một cuộc phỏng vấn đã nói những tin đồn về việc bí mật cải táng Lenin là không có cơ sở và ông nói thêm rằng, những ngày gần đây dòng người đổ về Lăng ngày càng nhiều hơn.

Những người dân Moskva, Samara, Tver, Izhevsk, Vilnius và cả từ những thành phố xa xôi lẫn vùng taiga heo hút đổ về viếng Lenin.

- Những người cùng làm với tôi, khi biết tôi đi đến Moskva, - nữ nông trường viên Alina Vekesh, từ vùng Poltava đến, nói, - họ yêu cầu tôi bằng mọi giá phải rẽ qua Lăng xem Lenin còn nằm ở đó không. Vì có người nói rằng người ta đã đưa Lenin ra khỏi đó về Leningrad. Khi trở về, tôi sẽ nói để những người trong làng an lòng, để họ khỏi lo lắng vô ích! Ilyich vẫn còn ở đó!

- Tôi không thể và cũng không chịu im lặng - bà L. I. Kuzmicheva (ở Nizhni Novgorod) nói. - Tôi đã làm nhân viên điện đài trong binh chủng xe tăng và đi suốt cuộc chiến tranh không phải để rồi đây thờ ơ đứng xem bọn họ bôi xấu tên tuổi của Con Người vĩ đại nhất nước Nga. Mà tôi không đơn độc.

- Tôi rất tiếc - Marina Nikishkina (ở Saransk), sinh viên trường Đại học tổng hợp Mordova, nói, - rằng người ta lại bàn tán những chuyện như thế. Bởi vì điều đó rất thiêng liêng đối với chúng ta.

Cho đến bây giờ tôi vẫn là đoàn viên Đoàn thanh niên Cộng sản Lenin.

Ngày 11 tháng 9, một tuần sau bài phát biểu khiêu khích của Sobchak, tại sảnh đường Bảo tàng Trung ương V. I. Lenin diễn ra một hội nghị thành lập Ủy ban xã hội “Bảo vệ Lenin”. Gia nhập hội này có các cán bộ khoa học, các nhà văn, công nhân và nhà doanh nghiệp, các đảng viên cộng sản và những người không đảng phái. Ủy ban qua đó chúng sẽ cùng với Xô viết công nhân Moskva nhận về mình trách nhiệm điều phối mọi biện pháp nhằm bảo vệ Viện Bảo tàng và Lăng Lenin.

Những đại diện ưu tú của giới trí thức nước nhà đã lên tiếng bảo vệ danh tiếng của Vladimir Ilyich. Nhân việc thị trưởng Moskva G. Popov ra sắc lệnh chuyển giao tòa nhà của Viện Bảo tàng Trung ương V. I. Lenin cho Xô viết thành phố, các nhà hoạt động văn hóa như Mikhail Shatrov, Rasul Gamzatov, Boris Oleynik, Iosif Kobzon và những người khác đã ra lời kêu gọi tuyên bố rằng Viện Bảo tàng Lenin “cần phải được giữ gìn như một kỷ niệm về một thời kỳ có thực và về một Người nổi tiếng có thực”.

Những nhà sử học nổi tiếng như Viện sĩ P. Volobuev, Viện sĩ thông tấn Viện Hàn lâm khoa học Liên Xô Yu. Polyakov, 28 cán bộ nghiên cứu của Viện Lịch sử Liên Xô và các cơ quan nghiên cứu khoa học khác đã đánh giá “việc xóa bỏ Viện Bảo tàng V. I. Lenin như một hành động nỡ, man rợ nhằm phá hủy các giá trị văn hóa”.

Ngày 10 tháng 10, ngay phía ngoài trụ sở Xô viết Moskva đã diễn ra một cuộc biểu tình tuần hành do Hội đồng công nhân Moskva tổ chức. Những người biểu tình giơ cao biểu ngữ “Viện Bảo tàng và Lăng Lenin là các công trình quý giá của toàn nhân loại” và các biểu ngữ khác nữa. Tháng 10, báo *Sự thật* gửi tới Tổng thống Liên Xô Gorbachev lời yêu cầu bảo vệ thi hài Lenin chống lại những kẻ

muôn đưa thi hài của vị lãnh tụ cách mạng ra khỏi Lăng trên Quảng trường Đỏ. Tờ báo đăng tải những bức thư của bạn đọc thể hiện hy vọng rằng “một lời nói có sức nặng của Tổng thống Liên Xô và Tổng thống Nga sẽ đóng vai trò quyết định trong việc này” và đề nghị ra sắc lệnh trừng phạt những hành vi xâm phạm tương tự. Nhưng tất cả những lời kêu gọi đối với những người đứng đầu quốc gia đều không nhận được hồi âm.

Trong khi đó M. Gorbachev tiếp tục “đào huyệt” dưới Lăng Lenin.

Phó tiến sĩ khoa học lịch sử S. Manbekova nhớ lại:

“Sau tuyên bố của Karyakin về bản “di chúc” của Lenin, UBTV Đảng đã gọi điện đến Viện Marx-Lenin trực thuộc UBTV ĐCS Liên Xô, mà trực tiếp là ban các tác phẩm của V. I. Lenin, yêu cầu làm rõ *Sự thật* về văn bản đó. Các cán bộ của Viện đã tiến hành tìm kiếm rộng rãi và công việc đó đã kết thúc với kết luận rằng lời tuyên bố của Karyakin không được khẳng định bởi bất kỳ nguồn tư liệu hay hồ sơ ký nào. Trong tất cả những hồ sơ ký, thư từ trao đổi của người thân V. I. Lenin như Anna Ilyinichna Ulyanova-Elizarova, Dmitri Ilyich Ulyanov, Maria Ilyinichna Ulyanova và Nadezhda Konstantinovna Krupskaya đều không có nhắc gì đến việc này, tài liệu này không có trong các kho lưu trữ, cũng không có trong di sản sách vở của họ đã được công bố”. (*Sự thật* nước Nga số ra ngày 1-4-1997).

Như nguyên trưởng ban của Viện Marx-Lenin trực thuộc UBTV ĐCS Liên Xô V. I. Desyaterik nhớ lại, ông và hai cán bộ của Viện là A. M. Sovokin và V. M. Gorbunov được gọi lên văn phòng Tổng thống Liên Xô. Yegorov, trợ lý của Gorbachev, nói chuyện với họ. Ông hỏi: “Liệu có di chúc của Lenin yêu cầu chôn Người ở nghĩa trang Volkovo cùng với mẹ không?” Các cán bộ khoa học của Viện trả lời

rằ ng không có di chúc đó. Không có văn bản nào khẳng định ước nguyện đó của Lenin và người thân của Người.

“Người ta nghe chúng tôi - V. I. Desyaterik nhớ lại - và nói: trong phiên họp tới đây của Xô viết tối cao vấn đề này sẽ được đem ra thảo luận. Tôi có ý kiến, Xô viết tối cao không thể ra nhiều nghị quyết về Lenin - nghị quyết này về Lăng, nghị quyết kia về Viện Bảo tàng và v.v... Cần phải có một văn kiện nghiêm túc duy nhất về Lenin”. Theo ý kiến của V. I. Desyaterik, các đại biểu Xô viết tối cao trước tiên cần yêu cầu Karyakin và Sobchak đệ trình văn bản di chúc mà họ viện dẫn.

Nhưng thỏa ước Belovezh⁽⁹²⁾ của ba nhà chính trị phiêu lưu đã dẫn tới việc Liên bang Xô viết tan rã và đặt dấu chấm hết cho kỳ họp của Xô viết tối cao Liên Xô mà Gorbachev định một lần nữa phát ngôn về vụ giả mạo thế kỷ đó.

Đầu tháng 11 năm 1991 trợ lý của Viện trưởng Viện Công tố Liên Xô Viktor Ivanovich Ilyukhin, khi tổng kết mọi hành động của Tổng thống Liên Xô trong ba tháng 8-10 năm 1991, đã khởi tố vụ án hình sự đối với Gorbachev theo điều 64 của Bộ Luật Hình sự nước CHXHCNXVLB Nga về tội “phản bội tổ quốc”. Thể hiện tinh thần dũng cảm công dân như thế, vị trợ lý của Công tố trưởng đã mất chức, nhưng giữ được danh dự.

...Ngày 7 tháng 11 năm 1991 - ngày kỷ niệm Cách mạng Xã hội chủ nghĩa Tháng Mười vĩ đại và 50 năm cuộc duyệt binh lịch sử trên Quảng trường Đỏ ở Moskva lúc đó rất gần chiến trường - đang đến gần. Ủy ban phối hợp hành động của Phong trào “Moskva cần lao” rải truyền đơn kêu gọi người dân Moskva ngày hôm đó kéo đến Quảng trường Đỏ và “bằng lời nói kiên quyết và những việc làm tốt đẹp của những người công nhân và lao động thế sẽ tưởng nhớ hương hồn của tất cả những chiến sĩ ngày 7 tháng 11 năm

1941 đã ra trận hy sinh vì chúng tôi và các bạn!”. Hội đồng công nhân Moskva cũng kêu gọi như vậy. Trong khi đó Đảng Dân chủ và Phong trào Dân chủ Cơ Đốc giáo nước Nga đề nghị chính quyền Moskva công bố ngày 7 tháng 11 là ngày tang tóc, đồng thời họ cũng tuyên bố là dự định trong ngày đó sẽ tổ chức nghi lễ địa táng tượng trưng vị lãnh tụ của phong trào cộng sản quốc tế bằng cách đào một cái hố chôn bức tượng bán thân của Lenin.

Ngày 6 tháng 11 năm 1991 Tổng thống Nga Yeltsin cấm ĐCS Liên Xô và ĐCS CHXHCNXVLB Nga hoạt động, thực hiện đúng ước mơ của Hitler. Trong hoàn cảnh bầu không khí bài Xô viết nặng nề, phóng viên tờ tạp chí Forbes thông báo rằng, dường như chính phủ Xô viết đã quyết định bán đầu giá Christie quan tài kính quartz thi hài Lenin với giá khởi điểm là 15 triệu đô la. Tin vọt này lập tức được nhiều hãng thông tấn trên thế giới, kể cả hãng TASS, các tờ báo, đài phát thanh và các hãng truyền hình vớ vội lấy. Sau khi có lời phản bác vang lên từ phía Moskva, tạp chí Forbes thú nhận là đã cố ý đánh lừa độc giả.

* * *

Khác với tờ tạp chí *Forbes*, thị trưởng Leningrad, luật gia Sobchak tiếp tục nói dối không ngừng và trắng trợn, tuyên truyền trò bịp đã bị vạch trần của Karyakin về “bản di chúc” của Lenin yêu cầu chôn Người ở nghĩa trang Volkovo cạnh mộ mẹ của mình. Mù quáng bởi lòng căm thù chính trị, Sobchak công khai coi thường việc Lenin đang yên nghỉ cạnh vợ và em gái của mình. Trên các tờ báo, hầu như hàng ngày, đều đăng trả lời phỏng vấn của Sobchak. Ông ta liên tiếp cho hết báo này đến báo khác phỏng vấn và trả lời với một tâm trạng kích động vui mừng. Báo chí đăng tin: “Sobchak lại một lần nữa yêu cầu Ban lãnh đạo đất nước thực hiện ước nguyện của Lenin”; “Sobchak cho rằng vấn đề cải táng Lenin cần phải là một trong những vấn đề hàng đầu trong phiên họp Xô viết tối cao

sắp tới của đất nước”, “Sobchak ở Paris ra tuyên bố rằng đến cuối năm 1991 Lenin sẽ bị đưa ra khỏi Lăng”. Trong cuộc trả lời phỏng vấn *Báo độc lập* ông ta đảm bảo “tính công khai của buổi lễ và tuân thủ các nghi lễ Chính thống giáo Nga”. Sobchak không ngại ngần ngay cả việc nói dối trắng trợn nhất. “Các nhà sử học nói với tôi - ông ta ngang nhiên dối trá trên tờ Moskva buổi chiều - rằng có những đoạn hồ i ký của Stasova, Fotieva⁽⁹³⁾ viết rằng: Lenin muốn mình được mai táng bên cạnh mẹ của mình. Sobchak không nói rõ tên họ của những nhà sử học đó, không nói tên hồ i ký của Stasova và Fotieva đều đã khuất. Mà làm sao ông ta nói được - những nhà sử học đó và những lời phát biểu như vậy của hai nữ tiên bố i cách mạng hoàn toàn không có.

Đôi khi có cảm tưởng Sobchak không còn là thị trưởng của một thành phố vào loại lớn nhất mà dân chúng ở đó đang hết sức cần các giải pháp cho những vấn đề sống còn không thể trì hoãn thêm nữa, mà xử sự như ông chủ của một công ty mai táng “Xin hãy rủ lòng thương” trong cuốn truyện Mười hai chiếc ghế của I. Ilf và E. Petrov. Thực ra, cái công ty mai táng ở thị trấn phố huyện N đã vỡ nợ. Nhưng dựa vào hoạt động năng nổ của Sobchak, nó dường như đã hồ i sinh ở thành phố trên sông Neva.

Luật gia Sobchak cần phải biết, trong một xã hội văn minh nơi yên nghỉ cuối cùng của người đã khuất không phải do các vị thị trưởng lựa chọn mà do những người thân của họ. Thậm chí ngay cả kẻ cạnh tranh với công ty mai táng “Xin hãy rủ lòng thương” là anh chàng thợ đóng quan tài có tên Bezenchuk suốt đời say mê cũng hiểu được điều này, anh ta luôn quan tâm tới ý kiến của thân quyết kẻ quá cô và thường xuyên hỏi rõ họ: “Thế nào đây, cho vào các rọ này nhớ? Loại thượng hạng đây, có bằng lòng không? Hay là thế nào đây?”

“Nếu như ngài Sobchak có hứng thú với công việc mai táng để n thể - từ Cựu chiến binh viết - thì ông ta có thể làm được một điều thực sự là thiện đây. Vì trong lòng đất của các tỉnh Leningrad và Novgorod năm mươi năm nay di hài của hàng vạn những người lính - những người bảo vệ thành phố anh hùng Leningrad - còn chưa được chôn cất tử tế. Đó là nỗi sỉ nhục của chúng ta, nỗi đau của chúng ta. Hãy cảm lấy ý chí c xẻng, thưa ngài Anatoli Aleksandrovich, hãy lên tiếng kêu gọi tất cả những người yêu nước, hãy điều hành cái công việc thiêng liêng đó đi. Đây là những người cần phải được mai táng với tất cả nghi lễ trang trọng cần thiết nhất”.

Nhưng ông Sobchak, người đương say sưa với chiến thắng của việc đổi tên gọi một cách nhục nhã cho thủ đô thứ hai của nước Nga từ Leningrad sang cái tên gốc Đức là Sankt-Peterburg⁽⁹⁴⁾ (thậm chí bác bỏ cả lệnh của Sa hoàng Nikolai II - dùng cái tên Petrograd), đã liền lĩnh tiếp tục cuộc thập tự chinh chống lại Lăng Lenin.

Thế mà mới gần đây thôi, năm 1988, vị giáo sư trường Đại học Tổng hợp Leningrad tên là Sobchak đã viết trong đơn: “Tôi yêu cầu kết nạp tôi vào ĐCS Liên Xô bởi vì trong thời gian khó khăn của Đảng và đất nước này, tôi muốn có mặt trong hàng đầu của các chiến sĩ đấu tranh vì sự nghiệp xã hội chủ nghĩa và cộng sản chủ nghĩa”.

Những lời kêu gọi của Sobchak thực hiện “di chúc” của Lenin đối với ông thị trưởng thành Peter ấy là phương tiện để tự quảng cáo bản thân mình. Rõ ràng đây là một quy luật. Mỗi khi tên của Sobchak biến khỏi các trang báo, còn hình ảnh của ông ta biến khỏi màn hình ti vi thì Anatoli Aleksandrovich Sobchak lập tức yêu cầu chôn cất “Ulyanov (Lenin)”.

Và các phương tiện thông tin đại chúng toàn thế giới lại lại nhại: “Sobchak nói...”, “Sobchak đề nghị...”, “Sobchak hứa ...” và v.v... Nét

diễn hình này của Sobchak đã được người nguyên là phó của ông ta nay là Tổng thống Nga V. V. Putin khẳng định: Sobchak “luôn thích mình nằm ở tâm điểm của sự chú ý, để người ta nói về mình. Khi đó, tôi có cảm giác là ông ta bất cần rằng người ta khen hay chê mình (Tự nói về mình. Những cuộc trò chuyện với Vladimir Putin. Moskva, 2000, tr. 110). Năm 1993 Sobchak tích cực tham gia vào chiến dịch vận động bầu cử vào Duma quốc gia khóa đầu tiên. Ông ta lãnh đạo Phong trào cải cách dân chủ toàn Nga do ông ta lập nên, vì thế ông ta tin chắc vào thắng lợi. Và có lẽ trong phiên họp đầu tiên của nghị viện ông ta chắc đã chuẩn bị cho quay lại cái đĩa hát cũ yêu thích của mình về sự cần thiết phải thực hiện “di chúc” của Lenin. Nhưng thật xấu hổ - trong cuộc bầu cử 12 tháng 12, tay thợ đào mồ đã thất bại và không lọt được vào Duma quốc gia.

Nhân dịp này Quỹ từ thiện độc lập “Lăng V. I. Lenin” đã ra lời tuyên bố “Đừng có đào mồ người khác”.

“Phong trào cải cách dân chủ toàn Nga (RDDR) - bản tuyên bố viết - đã không thể vượt qua hàng rào 5% phiếu bầu trong cuộc bầu cử vào Duma quốc gia theo danh sách đảng. Rõ ràng trong việc này lập trường cố chấp rõ ràng và xúc phạm công khai tới tình cảm của hàng triệu đồng bào của người đứng đầu danh sách ứng cử viên của Đảng RDDR, thị trưởng Saint Petersburg (Leningrad), A. Sobchak, về vấn đề số phận Lăng V. I. Lenin đã đóng vai trò quyết định. Như mọi người đều rõ, trong tình trạng đất nước bị lâm vào cuộc khủng hoảng kinh tế và xã hội sâu sắc, khi mà mỗi ngày tình thế đất nước lại càng tồi tệ hơn, A. Sobchak không tìm thấy cho mình được một công việc nào quan trọng hơn là việc thường xuyên khiêu khích dư luận xã hội bằng những lời đồn về việc “cải táng sắp tới” di hài của một con người vĩ đại.

Ngày 12 tháng 12 đồng bào của chúng ta đã gạt bỏ cái đảng mà lãnh tụ của nó đã đầu độc xã hội bằng một tâm trạng “bối móc mồm

mả” người khác.”

Nhưng bài học này không có tác dụng gì. Khoảng hai tháng sau, ngày 2 tháng 2 năm 1994, tuy đã sa xuống đáy của đời sống chính trị toàn Nga, nhưng Sobchak vẫn quyết định muốn làm mọi người nhớ đến mình: ông ta gửi thư cùng một lúc đến năm địa chỉ - cho Tổng thống P. Yeltsin, Chủ tịch hai viện Quốc hội, cho lãnh tụ cộng sản G. Zyuganov và cho Thượng phụ giáo chủ Aleksiy (Alexis) II. Những bức thư đều mở đầu như nhau (tất nhiên sau từ “Thưa Ngài”): “Tôi xin đề cập với Ngài một vấn đề mà theo quan điểm của tôi có tầm quan trọng cỡ quốc gia và toàn cầu. Tôi muốn nói đến việc chôn cất thi hài Vladimir Ilyich Ulyanov (Lenin)”. Và ông ta đề nghị ngày tháng cụ thể: 21 tháng 1 năm 1995. Quả thực Đức Chúa Trời không ban cho Sobchak những phẩm chất con người quý giá như sự xâu hổ và lương tâm.

Chúng tôi sẽ không bắt độc giả phải mệt mỏi khi đọc bản danh sách liệt kê những lời nói dối và xảo diễn liên tục của “người cầm cờ của nền dân chủ”, như các chiến hữu thường gọi ông ta. Chúng tôi chỉ cần nói rằng, đó là bài tụng ca quen thuộc của ông ta đối với những người đã khuất.

Ngày 12 tháng 9 năm 1998 Viện trưởng Viện Công tố Liên bang Nga khởi tố vụ án hình sự đối với cựu thị trưởng thành phố Saint Petersburg A. Sobchak. Ông ta bị buộc tội nhận hối lộ và lạm dụng chức quyền. “Người cha của nền dân chủ Nga” vội vã trốn sang Paris. “Sobchak lẽ ra không nên nhất như thỏ đẻ, chạy trốn các cán bộ của Viện Công tố - Viện trưởng Viện Công tố Yu. Skuratov nói. - Nếu như ông ta cảm thấy mình vô tội thì nên tự mình chạy đến Viện Công tố”.

Nhưng Sobchak ở Paris cũng không được lâu. Ngay sau khi một trong những phó của ông ta trước đây trong bộ máy chính

quyết thành phố Leningrad trở thành giám đốc Cơ quan An ninh Liên bang và sau đó là thư ký Hội đồng An ninh, thì Sobchak vội vã quay trở về nước với hy vọng rằng người đó sẽ bỏ mặc ông ta. Vụ án hình sự về Sobchak được khép lại.

Ngày 19 tháng 2 năm 2000 Sobchak qua đời ở thành phố Svetlogorsk thuộc tỉnh Kaliningrad, như báo chí đưa tin, bởi một cơn đau tim.

Đây là những gì mà tờ báo địa phương *Những bánh xe mới* viết về hoàn cảnh qua đời của ông ta: “Thống đốc tỉnh Kaliningrad, Leonid Petrovich Gorbenko mời A. Sobchak tới Kaliningrad với một mục đích duy nhất - có được sự ủng hộ của Putin trước cuộc bầu cử thống đốc sắp tới. Thống đốc Gorbenko, với tư cách một chủ nhà nhiệt tình, đã tổ chức tiếp đón vị khách danh giá theo tiêu chuẩn cao nhất. Sau một buổi chiêu đãi ê hề, các chính trị gia đến phòng tắm hơi nơi họ sẽ được các nàng tiên cá trẻ trung chăm sóc.

Khi các quy trình mát xa dưới nước đã kết thúc, cả nhóm người vui vẻ lại lên phòng khách sạn của Sobchak. Chẳng bao lâu, Leonid Petrovich rời khỏi khách sạn Rus để lại vị giáo sư một mình trong phòng với một trong số các cô nàng.

Nửa giờ sau, cô gái như bị ma đuổi chạy ra khỏi căn phòng hạng “de luxe” (sang trọng) của Anatoli Aleksandrovich, như một tia chớp lao qua mặt viên quản lý khách sạn rồi biến mất trong màn đêm.

Rõ ràng đã xảy ra một điều gì đó cực kỳ bất thường. Đầu tiên viên quản lý và người trực phòng gọi điện lên căn phòng của vị khách. Không có ai trả lời điện thoại. Khi đó họ quyết định lên căn phòng của Sobchak. Một phút ngẩn ngừ suy nghĩ, ngại ngẩn và rồi những người phụ nữ đang sợ chết khiếp lặng lẽ tiến can đảm ngó vào trong phòng. Một người đàn ông đứng tuổi đang nằm trên giường và

không có dấu hiệu nào là còn sống” (Những bánh xe mới số 248-249, thành phố Kaliningrad; báo Duel, số 41, năm 2000, Moskva).

Cũng còn một giả thuyết khác.

“Cho đến tận bây giờ chẳng hạn, vẫn lan truyền những tin đồn rằng cái chết của ông cựu thị trưởng thành Pyotr Sobchak không phải là trường hợp ngẫu nhiên. Người ta biết rằng giới chức sắc ở Kaliningrad đã tổ chức một buổi chiêu đãi, tiệc tùng long trọng để chiêu đãi ông ta. Sobchak uống rất ít, sau đó trở về phòng khách sạn của mình, như người ta nói, với ý định làm việc đôi chút. Trái tim của ông ta ngừng đập nhanh đến nỗi các bác sĩ “cấp cứu” chỉ còn việc ghi giấy chứng tử. Ông ta có không ít kẻ thù.

Nhà sử học và là nhà văn E. Radzinsky, trong khi nói chuyện với phóng viên của A và F⁽⁹⁵⁾, có lưu ý rằng, thủ đoạn đầu độc với tư cách là một phương thức thanh toán về mặt chính trị đã được sử dụng hết sức rộng rãi trong thời Phục hưng, dưới triều đại Medici. “Mà tất cả những gì phổ biến, như ta biết, thường lại là những điều cũ kỹ đã bị quên lãng”, ông nhắc khéo”. (A và F, số 47, năm 2004).

Một số người gọi Sobchak là nhà tư tưởng dân chủ lớp đầu tiên, người gương cao lá cò dân chủ. Nhưng nhà báo P. Voshanov, nguyên thư ký báo chí của Tổng thống Yeltsin, lại có quan điểm khác hẳn: “Một kẻ tham nhũng công quỹ điển hình của thời kỳ cải cách thị trường cấp tiến”, “chiếc tàu khu trục không thể bị đánh chìm của các thế lực tham nhũng trong nước”, “tấm gương của hiện tượng tham nhũng ở nước Nga”, “một đồ ng tiên giả” (báo *Sự thật thanh niên* ngày 12 tháng 2 năm 1997, *Báo mới* số 24, 25, năm 1997).

Quỹ “Lăng V. I. Lenin”

Năm 1991 nhà nước chấm dứt cấp ngân sách cho mọi công tác duy trì bảo dưỡng cơ bản trong Lăng Lenin. Chính quyền định dùng biện pháp kinh tế bóp nghẹt Phòng thí nghiệm thuộc Lăng Lenin, nơi 12 nhà bác học đang làm việc bảo quản di hài Vladimir Ilyich và hy vọng rằng khi không có lương các nhà bác học sẽ bỏ đi.

Tôi vẫn nhớ, khi tôi nói chuyện với viện sĩ S. S. Debov, giám đốc Phòng thí nghiệm, về tình hình phức tạp mà Phòng lâm vào. Nhà nước đã chấm dứt hoàn toàn việc cấp kinh phí cho các công trình nghiên cứu y học độc đáo ở Lăng Lenin. Đã nửa năm rồi các nhà bác học không được trả lương. “Họ có thể bóp chết chúng tôi chỉ cần bằng biện pháp kinh tế” - Sergei Sergeyevich Debov nói - Giới truyền thông báo chí “dân chủ” bắt đầu tấn công vào Phòng thí nghiệm: nào Phòng thí nghiệm hóa ra quá tốn kém cho nhân dân, nào là chi phí như thế để làm gì, v.v...

Sergei Sergeevich rất bình thản.

- Sau khi xóa bỏ Liên Xô, Bộ Y tế Liên bang là đơn vị chủ quản của Phòng thí nghiệm - viện sĩ nói - đã xuất hiện những kẻ mưu toan giành lấy Phòng thí nghiệm vì họ biết tiềm năng khoa học hết sức phong phú của chúng tôi cũng như trình độ chuyên môn cao của các nhà bác học ở đây.

Một số người cố giành lấy Phòng thí nghiệm cho mình, ai đó ở Bộ Y tế Nga muốn chuyển phòng thí nghiệm cho một cơ quan khác, thậm chí muốn tư nhân hóa... có lẽ đã có người đến chỗ chúng tôi với trát niêm phong tòa nhà.

Nhưng Phòng thí nghiệm và các nhà bác học của nó không đơn độc trong mô í lo âu và quan tâm của mình. Tổng giám đốc Viện nghiên cứu dược thảo toàn Liên bang (VILAR), Valery Alekseyevich Bykov tuyên bố, Viện của ông quan tâm tới Phòng thí nghiệm bởi vì trong những công trình nghiên cứu tìm tòi đa lĩnh vực ở đó có những công trình nghiên cứu khoa học nằm trong hệ thống đề tài của Viện: chiết xuất các dược phẩm từ cây cỏ, nghiên cứu tác động của nó đối với con người... Ngày 12 tháng 11 năm 1991, Thứ trưởng thứ nhất Bộ Y tế Liên Xô A. A. Baranov ra chỉ thị tái cơ cấu Phòng thí nghiệm trực thuộc Lăng Lenin thành Phòng thí nghiệm khoa học nghiên cứu các cấu trúc sinh học và chuyển nó về VILAR với điều kiện giữ nguyên khối lượng công việc ở Lăng Lenin.

Thực ra, VILAR cũng nằm trong tình trạng khó khăn về tài chính và chỉ có thể trả cho các cán bộ phòng thí nghiệm tiền theo đề tài nghiên cứu của họ. Mười hai nhà bác học thuộc nhóm công tác ở Lăng mất một năm làm việc chỉ bằng nhiệt tình, động viên suông. Viện sĩ S. S. Debov nói: “Ai muốn có thể viết đơn xin đi. Tôi sẽ ký ngay”. Các cán bộ của Phòng thí nghiệm - mười hai ngôi sao hàng đầu, như Nikolai Krivomazov ở báo *Sự thật* gọi họ như thế, - đã thể hiện tinh thần dũng cảm công dân, lòng trung thành với nghĩa vụ và không rời vị trí của mình.

Tháng 1 năm 1993, tờ *Sự thật* lần đầu tiên đăng tin rằng các nhà bác học làm công tác bảo quản di hài Lenin đã một năm rưỡi nay làm việc không lương. “Hiện nay họ đang thiếu thốn - tờ báo viết - tất nhiên, sẽ không tồi nếu như Viktor Stepanovich Chernomyrdin (lúc đó đang là người đứng đầu chính phủ. - A. A.) cấp cho Lăng một khoản kinh phí riêng. Cũng không tồi nếu như có nhà tài trợ nào mà Lăng không xấu hổ khi nhận tiền từ tay họ... Bản thân mọi người nếu quan tâm tới việc bảo vệ giữ gìn Lịch sử

cũng hoàn toàn có thể chia đôi vai gánh vác việc bảo vệ duy trì hoạt động của Lăng!”

Trong Bộ Tư lệnh Lăng có ý kiến đặt trước lối vào Lăng hai hòm quỳên góp tiền để duy trì Lăng. Nhưng Bộ Tư lệnh Lăng không cho phép.

Khi đó báo *Sự thật* đăng một thông báo mà chính bản thân cán bộ Lăng đã muốn dán nó ở cổng vào nhưng không làm được:

*Quyên góp tiền của để duy trì hoạt động của Lăng V. I. Lenin.
Tài khoản 3141368 nộp vào phòng quản lý tác vụ (KOU) thuộc Ngân hàng Trung ương Nga, Bộ Tài chính 299112 Tổng cục Bảo vệ Liên bang Nga (cho Lăng V. I. Lenin).*

Nếu như “mỗi một người có đầu óc lành mạnh - báo *Sự thật* viết - đóng góp chỉ một rúp, chuyển vào tài khoản này 10 rúp (mà những người có đầu óc lành mạnh ở nước ta phải là hàng triệu người) thì Lăng sẽ tiếp tục sống được”.

Sau lời kêu gọi đó, một dòng thư tín và phiếu chuyển tiền cho Lăng Lenin từ các nước cộng hòa trong Cộng đồng các quốc gia độc lập (SNG) đã đổ về Bộ Tư lệnh, Điện Kremli và Tòa soạn báo *Sự thật*. Trong một thời gian ngắn đã có hơn hai triệu rúp, ngoài ra còn có một lượng tiền bằng đồng karbovanets và manat⁽⁹⁶⁾ được chuyển đến. Người dân bình thường đã nhận lấy về mình việc trợ giúp tài chính cho nhóm bác học làm việc ở Lăng.

Khi đó một nhóm các phóng viên, sử gia, luật gia và các doanh nhân quyết định thành lập một tổ chức xã hội, một quỹ trợ giúp tài chính cho các nhà bác học ở Lăng.

Ngày 9 tháng 3 năm 1993, tại phòng làm việc của thư ký tòa soạn báo *Sự thật* Nikolai Krivomazov đã diễn ra hội nghị thành lập Quỹ.

Có mặt tại hội nghị ngoài chủ nhân văn phòng còn có tổng biên tập báo Nước Nga Xô viết V. V. Chikin, tổng biên tập báo Công khai Yu. P. Izyumov, ủy viên Ban biên tập báo *Sự thật* V. N. Nikiforova, luật sư tư vấn của báo *Sự thật* V. I. Ilyukhin (đại biểu Duma quốc gia tương lai), tổng giám đốc công ty Ritm G. V. Davydov, giáo sư trong nhóm bác học ở Lăng V. L. Kozeltsev, Tư lệnh Lăng V. I. Lenin đại tá V. P. Kamennykh, các nhà báo N. B. Morozova, V. S. Markov và tác giả cuốn sách này.

Tôi vẫn nhớ mình đề nghị bầu G. V. Davydov làm chủ tịch Quỹ, với lập luận rằng ông là doanh nhân. Grigory Vaganovich Davydov phát ý một cách chân thành và bảo đừng bao giờ gọi ông là doanh nhân. Ông nói:

- Tôi đã và vẫn là một người cộng sản.

V. V. Chikin đề nghị bầu G. V. Abramov, tác giả một số cuốn sách viết về Lăng Lenin làm chủ tịch Quỹ. Mọi người biểu quyết. A. S. Abramov được bầu làm chủ tịch, N. P. Krivomazov và G. V. Davydov được bầu làm các phó chủ tịch của Quỹ. Được bầu vào ban điều hành có V. V. Chikin, Yu. P. Izyumov, V. N. Nikiforova, V. I. Ilyukhin, V. N. Kozeltsev. Grigory Vaganovich tuyên bố ông đóng góp khoản đầu tiên cho quỹ là năm triệu rúp.

Ngày 23 tháng 6 năm 1993 tổ chức mới này đã đăng ký tại Sở Tư pháp Moskva với tên gọi là Quỹ từ thiện độc lập “Lăng V. I. Lenin”.

Điều lệ của Quỹ nói rằng, mục đích của quỹ là bảo tồn một di tích lịch sử và một kiệt tác của nền kiến trúc thế giới là Lăng V. I. Lenin, gìn giữ toàn vẹn di hài của Người, cung cấp tài chính cho các thí nghiệm khoa học độc đáo và, nếu như chính quyền bãi bỏ chế độ canh gác, sẽ tổ chức công tác bảo vệ Lăng. Quỹ bảo trợ cho các biện pháp văn hóa giáo dục về Lenin, tổ chức các cuộc gặp gỡ, hội

thảo, thảo luận, hội nghị, triển lãm, hòa nhạc, liên hoan và các hoạt động khác, tiến hành các hoạt động biên tập xuất bản, tham gia hợp tác quốc tế, trao đổi kinh nghiệm hoạt động từ thiện. Quỹ mở hai tài khoản thanh toán bằng đồng rúp và bằng ngoại tệ tại Ngân hàng Toribank và công bố số tài khoản ngân hàng của mình trên các phương tiện báo chí truyền thông.

Sau đó Bộ Tư lệnh Điện Kremli Moskva giải ngân hơn hai triệu rúp dành cho các nhà bác học trước đây và chuyển chúng sang tài khoản thanh toán của Quỹ.

Mùa hè năm 1993 Quỹ bắt đầu trả lương cho các nhà bác học, thường xuyên nâng lương vì lạm phát và tăng giá. Hàng triệu người lao động vẫn giữ lòng trung thành với lý tưởng xán lạn của thời kỳ Xô viết vĩ đại và đã trở thành ngân hàng nhân dân của chúng ta.

No pasaran!

Những lời ghi trên lê` biên lai chuyển tiế`n thật xúc động.

“No pasaran!” - Ông O. Kurilin (thành phố Petropavlovsk-Kamchatsky) đã ngắ`n gọn thể hiện tình cảm của mình như vậy bằ`ng cách nhắ`c lại câu khẩu hiệu nổi tiế`ng của những chiế`n sĩ chố`ng phát xít ở Tây Ban Nha năm xưa - “Không cho chúng nó qua!”

“Trong những ngày đen tối của nhân dân Tajikistan, tôi hướng tâ`m mắ`c về Moskva, tới Lenin. Tình hữu nghị giữa các dân tộc sẽ tiế`n tại mãi mãi” (R. Sharifova, thành phố Ura-Tyube⁽⁹⁷⁾).

“Đề tỏ lòng kính trọng sâu sắ`c đố`i với Lenin, thay mặt cả gia đình chúng tôi - những người đã mắ`c và những người đang số`ng - tôi gửi 5000 rúp” (A. Kuskova, thành phố Gelendzhik).

“Chúng tôi chưa có dịp viế`ng Lăng Lenin. Nhưng tâ`t cả những gì gắ`n với tên tuổi của Ilyich đố`i với chúng tôi là thân thiế`c và thiêng liêng”. (V. Kondatyeva, V. Chernikova, tỉnh Chitin).

“Tôi và vợ tôi là Galina Vasilyevna xin gửi vào quỹ Lăng Lenin 500 rúp - tiế`n thưởng tôi được nhận nhân dịp kỷ niệm 35 năm nhà máy ô tô Volga” (N. F. Reshetnikov, thành phố Tolyatti).

“Hãy nhận số` tiế`n trợ giúp khiêm tô`n của tôi - một phầ`n học bổng sinh viên của tôi” (V. Kraineva, Krasnovodsk⁽⁹⁸⁾).

“Chúc mừng ngày lễ 70 năm Lăng Lenin” (N. Nikulin, Moskva).

“Hãy nhận số` tiế`n người ta mừng cho cháu nhân ngày sinh nhật” (Dima Zubov, 12 tuổi, Moskva).

“Vladimir Ulyanov (Lenin) sau vài thế hệ nữa sẽ được xếp vào hàng Thánh như Sergei Radonezhsky” (I. Peresadov, Moskva).

N. Martynova (Liên hiệp sản xuất Gidrotorf) kèm theo giấy chuyển tiền đã viết những dòng thơ của mình:

Tên tuổi Lenin - ngọn đuốc sáng trong đêm.

Làm lũ quỷ địa ngục cuồng điên.

Nhưng không kẻ thù nào có thể dập tắt

Ánh sáng Lenin tôi giữ trong tim.

Những người muốn nói nhiều hơn thì chia sẻ ý nghĩ và tình cảm của mình trong những bức thư.

“Hầu như tất cả các cư dân ngôi nhà của chúng tôi đều góp tiền, tổng cộng là 5745 rúp, cho Lăng Lenin, - hai cụ về hưu M. A. và R. S. Shebelev (thành phố Yakutsk) viết - Làm sao không đóng góp cho được, mọi người nói. Nikolai Tikhonovich Tseev, làm giáo viên ở Yakutia từ năm 1936 nói: “Chính quyền Xô viết đã giúp tôi nuôi nấng và giáo dục sáu đứa con. Giờ đây tất cả chúng tôi đều là cán bộ kỹ thuật và đang làm việc. Thay mặt gia đình tôi đóng góp 1 000 rúp. Tôi muốn các cháu của tôi được sống dưới chế độ xã hội chủ nghĩa”. Những người sống trong 50 căn hộ của ngôi nhà có 53 hộ đã góp tiền”.

“Tôi chưa bao giờ đứng trong hàng ngũ ĐCS Liên Xô và về một vài phương diện, còn đối lập với đảng - P. A. Makarychev (thành phố Chelyabinsk) viết - Tôi bắt đầu sáng mắt ra sau khi Liên Xô sụp đổ, sau khi nhiều bí mật của quá trình tư nhân hóa bị lộ ra, sau hiện trạng hỗn loạn của nền kinh tế, và sau khi hơn 90% dân cư lâm vào tình trạng nghèo đói. Tôi xin gửi 500 rúp”.

“Tôi xin đóng vào quỹ Lăng Lenin 10.000 rúp cho hai suấ t - cho tôi và mẹ tôi là bà Elizaveta Vasilyevna Pchelkina, - Cựu tổng công trình sư Liên hiệp khoa học sản xuất chế tạo máy Yuri Alekseyevich Tretyakov (thành phố Reutovo) viết - Bà là một kế toán viên ngoài đảng. Nhưng nếu mẹ tôi còn sống thì chắc chắn bà sẽ giúp Lăng Vladimir Ilyich”.

“Đọc trên báo và nghe qua đài những lời chỉ trích Lenin nhiều như nồm sau mưa, tôi rất ngạc nhiên - I. Askasov, cựu xạ thủ súng máy (thị trấn Chamzinka, Mordovia). - Nhờ có chính quyền Xô viết các ngài đó được thụ hưởng nên giáo dục không mất tiền, có nghề nghiệp, có việc làm tốt, có được các chức vụ cao. Hãy xem họ cảm ơn tất cả điều đó như thế nào? Giống như nhân vật trong truyện ngụ ngôn của Krylov: “Con lợn dưới cây sồi suốt ngày ăn quả sồi đến lười cả rô n, lăn kềnh ra... Thế là nó bắt đầu rúc mõm đào rễ cây sồi...”

545 gia đình ở nông trang tập thể Tia lửa Lenin, làng Verkhnie Achaki (Chuvashia) đóng góp mỗi người 10 kg hạt lúa mì, đem bán được 3276 rúp gửi vào quỹ Lăng Lenin.

“Những người tích cực không chỉ bó mình trong việc góp quỹ riêng của bản thân. Ngày 21 tháng 1 năm 1998, ngày kỷ niệm Lenin - báo Lá cờ (thành phố Uzlovaya, tỉnh Tula) thông báo về việc quyên góp tiền của cho Lăng. Trong bài báo của Chủ tịch Hội “Lenin và Tổ quốc chúng ta” I. R. Bryukhanova thông báo rằng mọi người có thể mang tiền quyên góp đến đóng ở Hội cựu chiến binh của thành phố hay bỏ vào hòm quyên góp đặt ở nhà Bảo tàng văn vật địa phương. “Đáp lại lời kêu gọi có 192 người cùng rất nhiều người không muốn nêu tên bỏ tiền vào thùng quyên góp - tờ báo viết. - những khoản tiền lớn được đóng góp là của gia đình nhà Shubchinsky, Bunin, Shamin. Nhưng rất đáng quý là những đồng 10 kopek của các cháu thiếu nhi và những tờ 10 rúp do những người

khuyết tệt như V. O. Koloskova và G. I. Lukyantseva đóng góp”. Học sinh các trường số 2, 7, 20, 61 và 81 quyên góp được 170 nghìn rúp.

V. Bakhina (thành phố Izhevsk, Udmurtia) đã nói về Quỹ trên tờ báo địa phương, nêu rõ số tài khoản ngân hàng của Quỹ và kêu gọi những người đồng hương không cho phép bọn người xấu bôi nhọ kỷ ức lịch sử của nhân dân. Kết quả là số lượng tiền quyên góp từ nước cộng hòa đó đã tăng lên.

Những tình nguyện viên trợ giúp quỹ đã tiến hành quyên góp ngay trong các cuộc biểu tình và mít tinh ở nhiều thành phố và làng mạc.

Đa số những người tình nguyện giúp đỡ và gửi tiền đóng góp là những người dân bình thường: công nhân và nông dân, bác sĩ và giáo viên, kỹ sư và người hưu trí, những người từng chiến đấu mặt trận hay lao động tại hậu phương, góp tiền từ đồng lương và trợ cấp hưu trí còm cõi của mình. Đóng góp vào đó còn có các doanh nhân thành đạt, những người không phản bội niềm tin thời tuổi trẻ của mình để xu thời về mặt chính trị, và đảng viên các Đảng Cộng sản và các tổ chức xã hội khác nhau.

* * *

Các nhà bác học tiếp tục làm việc ở Lăng cả trong những ngày bị thảm của tháng 9 và tháng 10 năm 1993, khi chính quyền hành pháp đứng đầu là B. Yeltsin, tác giả của sắc lệnh số 1400 khét tiếng, đã nổi loạn dựa vào các cơ quan đàn áp như quân đội, Bộ Nội vụ và Cơ quan an ninh quốc gia. Bầu trời Moskva vang rền tiếng đạn pháo xe tăng bắn phá trụ sở nghị viện mà trong đó là các đại biểu quốc hội, phụ nữ và trẻ em. Thị trưởng Moskva chuẩn bị dự thảo sắc lệnh của Tổng thống “Về việc khôi phục lại diện mạo lịch sử của Quảng trường Đỏ”, trong đó dự kiến xóa bỏ Lăng Lenin. Ngày

6 tháng 10 Tổng thống bãi bỏ chế độ gác danh dự ở trước cửa Lăng - vị trí gác số 1. Bất chấp nỗi khổ tâm nặng nề, các nhà bác học vẫn không run sợ. “Tôi và các anh - viện sĩ S. Debov nói - không bao giờ phải cảm thấy xấu hổ vì đã làm việc ở Lăng Lenin. Chúng ta tự hào và sẽ còn tự hào về việc đó trước con cháu chúng ta”. Tất cả các thành viên của nhóm bác học ở Lăng đều chung cảm nghĩ như vậy.

Ngày 30 tháng 6, Quỹ phải đăng ký lại và theo Bộ Luật mới về các tổ chức xã hội đã nhận tên gọi mới: Tổ chức xã hội từ thiện cấp vùng nhằm bảo tồn Lăng V. I. Lenin. Tổ chức này, cũng như Quỹ trước kia, cố gắng thỏa mãn yêu cầu về tài chính của các nhà bác học. Không có hiện tượng chậm phát lương như trong các cơ quan hưởng ngân sách. Thực ra các nhà bác học làm công tác bảo trì di hài nhà sáng lập và nhà lãnh đạo đầu tiên của Liên bang Nga thật xứng đáng không chỉ nhận được tiền thưởng kịp thời mà còn ở mức cao hơn mới phải.

Tiền của được đóng góp từ nước Nga, Belorussia, Ukraina, Kazakhstan, Latvia, Litva, Czech. Tất cả tiền của được sử dụng cho các công việc phúc lợi.

Ngoài Quỹ ra, nhóm bác học ở Lăng tìm được các nguồn ủng hộ tài chính khiêm tốn khác, chẳng hạn như thực hiện các công việc theo hợp đồng.

Từ năm 1991 nhà nước không cấp một xu nào cho việc tiền hành các công việc bảo dưỡng cơ bản trong Lăng Lenin.

Tuy nhiên, các nhà chính trị không để cho nhóm bác học ở Lăng được yên. Ngày 4 tháng 12 năm 1998 cánh Yabloko (“Quả táo”) trong Duma quốc gia lại phát biểu đưa ra thêm một ý kiến chống cộng nữa - đề nghị chấm dứt cấp ngân sách quốc gia cho Lăng V. I. Lenin và các cơ quan khoa học phục vụ Lăng, tiền dư ra từ đó sẽ

được đem trả lương cho giáo viên tỉnh Ulyanov. Những người trong cánh Yabloko thậm chí không thấy xấu hổ, vì việc chậm trả tiền lương cho các nhà giáo là hệ quả của công cuộc cải cách “dân chủ” do họ và đồng minh âm mưu tiến hành.

Vì lý do đó, ban điều hành của Quỹ từ thiện độc lập “Lăng V. I. Lenin” tuyên bố trên báo chí rằng “không thể chấm dứt cái thực ra là không có. Từ sáu năm trước đây người ta đã chấm dứt cấp ngân sách cho mọi công việc duy tu bảo dưỡng chủ chốt ở Lăng V. I. Lenin”. Nguyên nhân chính trị thậm chí việc chống cộng sản của cánh Yabloko đã rõ, tuyên bố nói, và không cần phải bình luận thêm. Duma quốc gia đã bác bỏ đề nghị của phe Yabloko đòi đưa nó vào chương trình nghị sự.

Cuối thập kỷ 1990, kẻ phản bội và xu thời, cựu phó giáo sư I. Zbarsky, đã từng làm việc ở Lăng hơn nửa thế kỷ trước, lên giọng tuyên bố rằng Phòng thí nghiệm thuộc Lăng Lenin dường như đang lo ướp xác cho “những boss của mafia Nga”, hơn nữa với số tiền công rất lớn. I. Zbarsky cam đoan, thị trưởng Moskva là ngài Luzhkov đã có ý tưởng thành lập một “cơ quan thủ tục” để chuyển một phần thu nhập của mình sang tài khoản Phòng thí nghiệm ướp xác trực thuộc Lăng Lenin. Viện sĩ V. A. Bykov, lãnh đạo trung tâm khoa học mà nhóm bác học của Lăng hiện đang nằm trong đó, đã gọi những khẳng định trên là hoàn toàn bịa đặt.

Ai mang lại đau khổ cho nước Nga?

Năm 1997 là năm Tổng thống Yeltsin mở cuộc hành quân chống Lãng Lenin.

Vô n là một kẻ mang bản chất tàn phá, mà trong bản thành tích phá hoại của mình đã có tòa nhà Ipatyev, Nhà nước Liên Xô vĩ đại, Tòa nhà quốc hội bị bắn phá, những khu nhà ở đổ nát của Grozny, ông ta không thể dừng tay và cố làm bằng được điều mà Hitler không làm nổi - đó là tiêu diệt Lãng Lenin.

Ngày 14 tháng 3 năm 1997, Yeltsin tuyên bố: “Cần phải chôn cất ông (tức Lenin, - A. A.) cạnh mẹ ở Saint Petersburg như ông đã di chúc lại. Thượng phụ giáo chủ đã nói với tôi rằng Lenin không được chôn cất đúng với phong tục Cơ Đốc giáo vì không được chôn vào lòng đất mẹ”.

Một tuyên bố kỳ quặc lại do chính vị Tổng thống nói ra trong cuộc gặp gỡ với tổng biên tập các cơ quan báo chí, xuất bản hàng đầu của nước Nga. Đã sáu năm rồi, thậm chí đến các em học sinh cũng biết rằng không có “bản di chúc” nào của Lenin cả.

Chẳng lẽ ngài Tổng thống không đọc báo, không xem truyền hình? Mà cũng không đẹp mặt cho ngài khi nấp sau lưng Thượng phụ giáo chủ. Trong Hiến pháp của đất nước có nói rõ: Nước Nga là một quốc gia thế tục và không có tôn giáo nào có thể áp đặt cho xã hội những tập tục và truyền thống của mình, nhất là khi ta đang nói tới một người vô thần vĩ đại.

Chắc hẳn rằng mình đã lỡ lời nên Yeltsin kết thúc: “Thôi được, có thể chúng ta không cải táng ngay bây giờ. Mà cũng có thể để đến

cuối năm nay hay cuối thế kỷ này. Các bạn phải tiến hành một cuộc điều tra xã hội học để biểu thị ý kiến của mọi người”.

Đó là quả bóng tung ra để thử. Ngay lập tức nổi lên một đợt tấn công mới của những kẻ đào mồ cuối cùng mà nhả vào Lăng Lenin.

Ngày 6 tháng 6, hàng triệu khán giả truyền hình có cơ hội được nghe bài phát biểu mới của ngài Tổng thống, khi ông ta, ngược với việc đã nhiều lần kêu gọi để năm nay là “Năm hòa giải và hòa hợp”, lại lên tiếng kêu gọi cải táng Lenin như hôm tháng ba. Yeltsin phát biểu như thế trong phiên họp của Hội đồng Văn hóa và Nghệ thuật ở Saint Petersburg.

Trước đó G. Satarov, trợ lý của tổng thống, đã gửi công văn đến Tổng cục Lưu trữ Liên bang yêu cầu thực hiện một nhiệm vụ tổng thống giao: tìm một cơ sở nào đó cho cái công việc âm mưu đen tối là cải táng Lenin và hủy bỏ Lăng trên Quảng trường Đỏ. Dĩ nhiên. Từ Trung tâm Lưu trữ và Nghiên cứu các văn kiện lịch sử đương đại Nga, viết tắt là RTsKHIDNI (tên gọi trước đây là Cục lưu trữ Trung ương Đảng), nơi giữ những tài liệu về việc bảo quản di hài Lenin, người ta đã chính thức phúc đáp cho G. Satarov rằng, không có một “di chúc” nào của Lenin cả. “Trong RTsKHIDNI - công văn trả lời nói rõ - không có một tài liệu nào của Lenin hay của người thân và những người gần gũi của Lenin nói đến “ý nguyện cuối cùng” của Người là muốn được chôn tại một nghĩa trang nào đó (ở Moskva hay ở Petersburg) của nước Nga”. Cũng trong văn bản trả lời của cơ quan lưu trữ đó có trích dẫn lời của N. K. Krupskaya nói rằng các bạn phải chôn cất Vladimir cạnh chân tường Điện Kremli, cạnh các đồng chí của mình. Ký công văn phúc đáp là Trưởng phòng Thông tin khoa học, tiến sĩ khoa học lịch sử G. M. Adibekov.

Ngày 11 tháng 6 năm 1997, công văn trả lời của RTsKHIDNI được đăng trên báo *Sự thật* và vài ngày sau lại được đọc trong chương trình

truyền hình “Itogi” của kênh truyền hình NTV. Một lần nữa tất cả mọi người lại được biết rằng không có một “di chúc” nào nhắc đến nghĩa trang Volkovo và việc yên nghỉ “cạnh người mẹ” mà Vladimir Ilyich rất yêu quý, mà ngược lại, theo lời vợ của Người, cần phải mai táng vị lãnh tụ ở Moskva, cạnh chân tường Điện Kremli, bên cạnh những người bạn, người đồng chí cách mạng của Người. Ngày 26 tháng 1 năm 1924 Đại hội Xô viết toàn Liên bang đã ra nghị quyết: “Hầm mộ (lúc đầu người ta gọi Lăng Lenin như thế - A. A.) sẽ xây dựng ở chân tường Điện Kremli trên Quảng trường Đỏ, giữa những nấm mộ của anh em chiến sĩ cách mạng Tháng Mười”.

Nhiệm vụ do tổng thống giao, theo đúng quy định, được thực hiện rất nhanh và công văn trả lời đã được gửi cho G. Satarov.

Trong khi đó, ngày 6 tháng 6, Tổng thống Yeltsin lại một lần nữa làm toàn thế giới sửng sốt vì lời nói dối về việc cần thiết phải thực hiện “di chúc” của Lenin. Tự nhiên phải đặt câu hỏi: G. Satarov có báo cáo Tổng thống kết luận của cơ quan lưu trữ hay che giấu?

Nếu như ông ta che giấu tức là đã chơi xỏ Boris Nikolayevich một vô tội hại. Nếu như ông ta không che giấu thì có nghĩa là Tổng thống tiếp tục đánh lừa các công dân nước Nga và dư luận quốc tế, khi tung ra một lời thách thức thô bỉ đối với những người được nhân dân bầu ra - các đại biểu Duma quốc gia - vừa mới thông qua Luật Liên bang “Về quy chế của Quảng trường Đỏ thành phố Moskva”.

Cũng tại kỳ họp ngày 6 tháng 6, Yeltsin không chỉ nhắc lại lời dối trá về “di chúc” của Lenin và một lần nữa phát biểu ủng hộ việc tiến hành trưng cầu ý dân về Lăng vào mùa thu tới, mà còn lần đầu tiên không núp sau ý kiến của Thượng phụ giáo chủ. Tự

mình đưa ra những lời đánh giá Lenin về mặt chính trị, ông ta tuyên bố: “Chúng ta biết rằng, một mặt, Lenin đã đem lại nhiều đau khổ cho nước Nga, mặt khác, đó là lịch sử của chúng ta, không thể trốn tránh nó được”.

Nhà chính luận Vladimir Bushin đã đưa ra những nhận xét sắc sảo đập lại lời tuyên bố hùng hồn, sáo rỗng này:

“Một mặt, chúng ta biết rằng Lenin đem lại nhiều đau khổ cho nước Nga...” - V. Bushin nhắc lại lời của B. Yeltsin và hỏi - Từ đâu mà ông biết được điều đó?... Mới ngày hôm qua ông còn gọi Lenin là “nhà tư tưởng vĩ đại”, “nhà chính trị khôn ngoan”, “thiên tài của nhân loại”. Mới gần đây thôi ông tìm mọi cách để được tặng thưởng Huân chương Lenin, và sau khi đã đạt được nó bằng mọi cách, cả nói thật lẫn không thật, ông đã tuôn trào nước mắt sung sướng... Ngay cả cái kỷ niệm chương phát hành nhân dịp kỷ niệm 100 năm ngày sinh Lenin cũng đã khiến viên Trưởng Ban xây dựng tỉnh ủy Sverdlov⁽⁹⁹⁾ rơi vào trạng thái hưng phấn đến mức nôn rượu suốt ba tuần liền...

Và bây giờ cái thứ động vật có vú lông lá rậm rì đó, kẻ đã mang lại cho nước Nga bao nhiêu khổ đau, mà những khổ đau do Bạt Đô⁽¹⁰⁰⁾, quân Ba Lan, Napoléon và Hitler gây ra gộp lại cũng không sánh bằng, lại dám lấp bấp nói đến những tai họa của Lenin!”.⁽¹⁰¹⁾

Kẻ bất tài ít học ấy trong suốt hai năm với tất cả sức mạnh của một cường quốc và cả một bày tướng lĩnh do chính mình dựng lên vẫn không thể thắng được cái xứ Chechnya cùn con, bị bao vây bốn mặt, cái xứ nhỏ chưa bằng một nửa tỉnh Ryazan, mà ở đó toàn bộ số dân Chechnya kể cả phụ nữ, trẻ con và người già cũng chỉ có gần sáu trăm nghìn người. Chính cái tay khuếch trương, khoe tài khoe giỏi ở Điện Kremli đó lại dám chê bai Lenin, người lúc đầu bị mất đến 3/4 đất nước, thế mà chỉ sau có ba năm đã từng cổ vũ khởi đầu

mẹ thân yêu tất tặn tất những đạo quân của Kornilov và Alekseev, của Yudenich và Miller, của Denikin và Wrangel, của Krasnov và Kolchak, của Mamontov và Shkuro, của Semyonov và Ungern-Sternberg⁽¹⁰²⁾, quân Áo và quân Phần Lan, quân Czech và quân Cận Baltic, đã đập tan và đánh lui ba cuộc hành quân hùng mạnh nhất của khối Đồng minh (Entente), tham gia vào đó không phải là những kẻ tình nguyện, quân du kích, mà là những đội quân chính quy được trang bị rất mạnh của Anh, Pháp, Hoa Kỳ, Nhật, Italia, Rumani, Thổ Nhĩ Kỳ, Hy Lạp, Serbia, lại thêm quân Đức lúc đó đã chiếm Ukraina và Crimea, vươn sát đến Gruzia, rồi sau đó là cả quân Ba Lan mà từ thời Boleslaw Quả cảm (thế kỷ XI) đã không biết bao lần ngự trị ở Kiev...

Có bao nhiêu quân Chechnya chống lại các vị tướng của ông, hồi vị Tổng Tư lệnh ba hoa? Người ta nói rằng chỉ có chừng 10-15 nghìn quân. Còn Hồng quân vào năm 1918 ở miền Bắc đất nước đã đập tan 35 nghìn quân xâm lược và Bạch vệ. Năm 1919 ở miền Nam, Hồng quân phải chống lại 130 nghìn quân địch, muộn hơn chút nữa ở Viễn Đông và Siberia là 150 nghìn quân địch. Và một lần nữa, lại có tình trạng là lực lượng kẻ địch có quân số lên gần một triệu người, còn trong tay Lenin chỉ có hơn 500 nghìn. Còn hồi kẻ mạnh mồm đánh nhau, nếu như bây giờ chỉ cần 35 nghìn quân chống lại ông và thậm chí là từ vùng Viễn Đông tiến về thì chắc chắn ngay lập tức ông sẽ chạy vào sứ quán Mỹ xin tỵ nạn chính trị...

Làm thế nào để giải thích rằng Lenin, lúc đầu chịu những thất bại nặng nề, mất đi một phần lớn lãnh thổ, nhưng cuối cùng bằng sức mạnh của những trung đoàn của mình, được huấn luyện sơ sài, trang bị vũ khí nghèo nàn, thiếu ăn thiếu mặc, mà lại có thể đập tan và tiêu diệt những đội quân hạng nhất của bọn can thiệp và bọn Bạch vệ ra khỏi đất nước, cứu được nước Nga, giữ gìn sự toàn vẹn lãnh thổ của nó, còn ông, người đứng đầu một cường quốc

vĩ đại do Lenin để lại cho ông, đã không hề phản đối, mà dâng nộp Crimea (vì việc này mà nữ hoàng Yekaterina⁽¹⁰³⁾ Vĩ đại ở thế giới bên kia chắc chắn sẽ vật của ông cái gì thì chính ông cũng biết), đã làm nước Nga ô nhục bởi thất bại trong cuộc chiến tranh với xứ Chechnya nhỏ xíu (vì việc này đại tướng Yermolov⁽¹⁰⁴⁾ ở thế giới bên kia chắc chắn sẽ ra lệnh treo cổ ông lần thứ hai), và ông lại còn cho khối quân sự thù địch NATO tiến sát gần tới trái tim của đất nước? *Tại sao lại có chuyện như thế? Trước tiên tại vì Lenin là một thiên tài, còn ông đã và mãi mãi sẽ chỉ là một viên đống công của xí nghiệp xây dựng nhà ở.* Lenin trao cho nhân dân tư tưởng vĩ đại về công bằng xã hội và tình anh em, còn trong hộp sọ của ông không có một ý tưởng nào, ngoài việc thay hình búa liềm bằng một chú gà rán áp chảo có hai đầu. Đã không có, đang và sẽ không thể có một tư tưởng nào bởi vì cái hộp sọ của ông - bum! bum! - rỗng không! Trống không vì cái thứ chủ nghĩa Marx-Lenin theo cách trình bày của tên yêu ma xấu xa Burbulis⁽¹⁰⁵⁾ đã đánh bật khỏi đó tất cả. Nhân dân lao động yêu quý Lenin, nước ngoài kính trọng Người, còn ông bị nhân dân lao động căm ghét, nước ngoài khinh bỉ, như ở mọi nơi và mọi lúc người ta luôn khinh bỉ những kẻ phản bội tổ quốc mình. Thậm chí Hitler cũng khinh bỉ tên tướng phản quốc Vlasov.

Tuy nhiên, chúng ta hãy quay về với lập luận của Yeltsin tại phiên họp của Hội đồng Văn hóa. Nghĩa là, một mặt, Lenin là nổi bật hạnh của nước Nga. Còn mặt khác? “Mặt khác, đó là lịch sử của chúng ta, chúng ta không thể trốn tránh được nó”. Đây, điều này thì đúng: ta không thể trốn đi đâu được, bố à, không đi đâu được. Lịch sử sẽ tìm được bố ngay cả khi bố nấp dưới gấu váy Naina Iosifovna⁽¹⁰⁶⁾. Sẽ tìm ra và sẽ hỏi tội.

“Lenin phải được chôn vào lòng đất theo như di chúc của mình” - nhà tổ chức vĩ đại của đất Nga tiếp tục nói. Nhưng đó chỉ là nhắc lại những gì mà Yuri Karyakin, một nhân vật hoạt động công đoàn nổi

tiếng và một nhà nghiên cứu văn học kém nổi tiếng hơn, người nói ra điều đó đầu tiên ngay từ năm 1989 tại Đại hội Đại biểu Nhân dân. Tuy nhiên, ông ta đã từ bỏ những lời đó và từ lâu đã công nhận một việc ai cũng rõ: Lenin không để lại một di chúc nào. Thế mà ở đây “kẻ huênh hoang ra vẻ cường quốc” đưa ra đề nghị là mùa thu tới sẽ tiến hành trưng cầu ý dân công khai về vấn đề cải táng Lenin: “Hãy để cho nhân dân quyết định là sẽ chôn Lenin theo phong tục Cơ Đốc giáo hay vẫn để nguyên như hiện nay”. Lạy chúa lòng lành! Ông ta còn ít việc với NATO hay sao mà lại đi lo lắng tới các phong tục Cơ Đốc giáo!

Tuy nhiên, các tín đồ Cơ Đốc giáo Mark Zakharov và Khazanov ngồi ngay bên cạnh vẫn câm như hến. Và kẻ bật dậy ngay lập tức là Luzhkov, một gã dị giáo tiểu nhân đội lốt Chúa: “Phải, phải lắm, cần phải chôn ông ta theo di chúc ở nghĩa trang Volkovo! Giá trị của Lenin chỉ còn là con số không...”. Đây, ông ta nói như vậy đây. Toàn bộ bài phát biểu được ông ta nói bằng giọng vui mừng dường như chính bản thân mình đã nằm ở nghĩa trang Volkovo trong một năm mộ yên ả đến năm năm rồi. Ngày 11 tháng 6, những Zakharov, Bronevoy, Lazarev, Yankovsky và một số nhân vật trong giới sân khấu và văn học rầm rộ hoan hô Yeltsin, sau khi đã phân phát cho họ các giải thưởng thường kỳ, lại một lần nữa tuyên bố cần phải cải táng Lenin. Rõ ràng là người tung kẻ húng với nhau.

Rất tiếc, tôi không có mặt trong lễ trao giải thưởng đó, nếu không tôi đã nói: “Này bố ơi, tuổi của bố cũng không phải là ít đâu, tuy giờ đây bố còn may mắn và phát biểu trên đài những bài diễn văn được gọt sửa tử tế thì cũng đã đến lúc bố nên nghĩ đến chốn nghỉ ngơi vĩnh hằng cho mình. Vì thế cuộc trưng cầu ý dân do bố đề nghị nên thêm vào những câu hỏi sau: 1. Sẽ mai táng tổng thống Nga như thế nào - trong điệu nhạc của bài Kalinka hay bài Kamarinskaya? 2. Sẽ mai táng ở đâu - trong sân của sứ quán Mỹ, tại

nghĩa trang Arlington ở Washington hay nghĩa trang Do Thái ở Vostryakovo? Thật hay, nếu như tự ông ta lựa chọn. Có thể như thế này: phần trên cơ thể thì chôn ở hải ngoại, phần dưới thì trong sân của sứ quán Mỹ, còn trái tim thì ở Vostryakovo” (báo Duel số 15 năm 1997).

Quả thật, ngày 11 tháng 6 năm 1997, trong buổi phát hình trực tiếp lễ trao giải thưởng thường kỳ cho các nhà hoạt động văn hóa Nga, Yeltsin đã phát biểu với lời lẽ buông thả của một tay buôn bán cò con đang say rượu:

- Bây giờ tôi sẽ tung cho các anh một ý tưởng: đưa Lăng Lenin ra khỏi Quảng trường Đỏ. Các anh sẽ nói thế nào về việc đó?

Và những vị Anh hùng Lao động xã hội chủ nghĩa với Huân chương Lenin trên ngực, những người từng nhận Giải thưởng Lenin đang ngồi trong phòng... đã vỗ tay hoan hô! Tâm lý nô tỳ ngoan ngoãn đã đóng vai trò chủ chốt ở đây.

Thực ra, có một nhân vật duy nhất mới nhận được giải thưởng lần đầu là không đồng ý với tổng thống nhưng chỉ để trong bụng. Nét gay cấn của tình huống là ở chỗ anh ta mới nhận được giải thưởng Nhà nước do có một cuốn sách đồ sộ viết về kiến trúc mà trong đó lại có đoạn đánh giá rất cao về Lăng Lenin, coi nó như là một kiệt tác của nền kiến trúc thế giới. “Tôi muốn đi đến chỗ Tổng thống và nói với ông ta rằng, việc “loại bỏ” Lăng là tuyệt đối không thể được - anh ta giải thích hành vi của mình trong một buổi phỏng vấn vài ngày sau đó. - Nhưng vợ tôi đã thuyết phục tôi không nên làm hỏng tâm trạng của Tổng thống và của tất cả mọi người nói chung, không nên làm hỏng buổi lễ - và vì thế tôi đã không nói” (*Báo độc lập*, số ra ngày 7 tháng 8 năm 1997). Như người ta thường nói, miễn bàn thêm...

Trong khi đó các quan chức Điện Kremli soạn thảo văn bản “Danh sách những công việc cần làm để thực hiện và giám sát kết quả chuyên đi của Tổng thống Liên bang Nga đến Saint Petersburg ngày 6 tháng 6 năm nay” và phân phát nó với tiêu đề “Chỉ sử dụng cho công vụ” đến Cơ quan Phát thanh và Truyền hình Liên bang, Bộ Văn hóa và Cục Lưu trữ Liên bang. Mục số 21 buộc những người đọc: “nghiên cứu khả năng và thời hạn tiến hành cuộc thảo luận toàn dân (trung tâm ý dân) về vấn đề cải táng di hài Lenin và di chuyển những năm mộ nằm trên địa bàn Quảng trường Đỏ”. Thời hạn - ngày 1 tháng 9. Những người chịu trách nhiệm: Yumashev V. B., Sysuev O. N., Ivanchenko A. V.

Tờ giấy kèm theo có ghi: “Yêu cầu tham gia vào việc nghiên cứu khả năng tiến hành trung tâm ý dân và nêu ý kiến của mình. Sysuev O. N.”.

Chắc là sau ngày 1 tháng 9 Yeltsin sẽ đề nghị thông qua nghị quyết: có tiến hành trung tâm ý dân hay không. Nếu như quyết định tiến hành, thì ông ta sẽ ban hành sắc lệnh ấn định ngày trung tâm ý dân là ngày 5 tháng 10 chẳng hạn. Suy đoán theo tất cả mọi điều, Yeltsin dự kiến sẽ đưa Lăng và các năm mộ ra khỏi Quảng trường Đỏ trước ngày 7 tháng 11, khi nhân dân chuẩn bị kỷ niệm 80 năm Cách mạng Tháng Mười. Hành động của Tổng thống không chỉ là biểu hiện của sự tàn phá văn hóa mà còn là một hành động khiêu khích mà Yeltsin vốn là tay tổ trong công việc này.

Sau đó ít hôm, tờ Báo chung mà tổng biên tập của nó là Ye. Yakovlev, người nằm trong nhóm cận thân của Tổng thống, đã bật mí một bí mật: “Lần đầu tiên Văn phòng Tổng thống nói nghiêm túc về việc cải táng Lenin là vào mùa thu năm 1996. Yeltsin sắp phải trải qua một cuộc phẫu thuật nguy hiểm mà kết cục của nó không ai đoán trước được. Vì vậy, cần phải nghĩ ra một cái gì đó để đánh lạc hướng sự chú ý của công luận khỏi tình trạng sức khỏe của

tổng thống. Tổng thống đã “thuận” cho “dự án mai táng” (Báo chung, 8-14 tháng 7 năm 1999).

Sang năm sau, năm 1997, ý tưởng chôn cất di hài Lenin lại được Nhóm phân tích của Văn phòng Tổng thống đưa ra nhằm mục đích phô trương sự thống nhất quốc gia. Họ đã nghĩ kế hoạch đồng thời cải táng cả di hài Lenin lẫn di hài của Sa hoàng Nikolai II và các thành viên gia đình của ông ta. Nhưng do cuộc khủng hoảng kinh tế xã hội trở nên sâu sắc và việc dân chúng thiếu lòng tin vào chính quyền nên các hành động đó, bất chấp việc đã được chuẩn bị toàn diện về mặt tư tưởng, vẫn buộc phải hoãn lại (xem *Báo độc lập*-kịch bản số ra ngày 7 tháng 7 năm 1998). Ngay cả Nhà thờ chính giáo Nga cũng nghi ngờ, như Trưởng giáo chủ Kirill nói, liệu “những di cốt tìm thấy ở Yekaterinburg” có phải là của Sa hoàng Nikolai II và gia đình của ông ta hay không.

Chính quyền Kremli đã biến di hài Lenin, số phận của Lăng thành đồ i tượng mặc cả về chính trị và của việc kích động tuyên truyền đáng xấu hổ.

Đừng đánh nhau với những người đã khuất, mà hãy trả lương và trợ cấp hưu trí

Ngày 17 tháng 3 năm 1997, Đuma quốc gia thông qua Tuyên bố “về những ý kiến của Tổng thống Liên bang Nga B. N. Yeltsin về việc cải táng V. I. Lenin”. Những ý kiến này được coi là trái pháp luật và thể hiện trách nhiệm trọng thái độ phá hoại văn hóa. “Những lập luận về tính hợp lý của việc cải táng V. I. Lenin - tuyên bố nêu rõ - là không có cơ sở về mặt lịch sử, luật pháp, đạo đức và thẩm mỹ nào cả. Chúng chỉ theo đuổi các mục đích chính trị - làm sao lãng sự chú ý của công dân Nga đối với các vấn đề kinh tế, xã hội và tinh thần mà xã hội Nga của chúng ta đang đau đầu... Ấn ý chính trị trong các ý kiến của tổng thống là rõ ràng. Nó phản ánh dự định của một vài nhóm quyền lực muốn viết lại lịch sử nước Nga, xóa bỏ khỏi tâm trí nhân dân tất cả những gì liên quan tới thời kỳ Xô viết, những kỷ niệm, những tượng đài di tích và thánh địa thiêng liêng của thời kỳ đó”. Bảy năm đã qua, Tuyên bố viết, nhưng vẫn không dứt dòng người thuộc mọi quan điểm, mọi dân tộc muốn viếng Lăng Lenin trên Quảng trường Đỏ để tỏ lòng biết ơn đối với vong linh người đã bảo vệ những người bị áp bức và cùng khổ, người sáng lập Nhà nước Xô viết và Đảng Cộng sản, một chính trị gia vĩ đại, một nhà cách mạng, một nhà bác học và triết gia được toàn thế giới công nhận là một nhân cách vĩ đại nhất của thế kỷ XX. Đuma quốc gia kêu gọi các cấp chính quyền Liên bang, lãnh đạo tất cả các đảng và các phong trào, giới chức sắc tôn giáo và các tín đồ, tất cả những con người trung thực cùng ngăn chặn hành vi muốn trả thù chính trị đối với V. I. Lenin.

Ngày 4 tháng 6 năm 1997 Duma quốc gia thông qua Luật Liên bang: “Về quy chế Quảng trường Đỏ của thành phố Moskva” do đại biểu quốc hội, Anh hùng Liên Xô, đại tướng V. Varennikov đề xuất (phái ĐCS Liên bang Nga). Luật cấm mọi hành động cải tạo các công trình trên Quảng trường Đỏ cũng như việc xây dựng ở đó những công trình mới phá hoại diện mạo lịch sử của nó và không đáp ứng những yêu cầu đề ra cho các di tích có tầm thế giới. 269 đại biểu biểu quyết bỏ phiếu thuận, 3 phiếu chống và không có ai bỏ phiếu trắng. Tuy nhiên, ngày 11 tháng 6, Hội đồng Liên bang bác bỏ Luật đó với một cái cớ khéo léo là dường như nó “chứa đựng những thiếu sót nghiêm trọng về mặt luật pháp và cách diễn đạt”.

Đoàn Chủ tịch Hội đồng phố i hợp hành động của Cộng đồng các tổ chức cựu chiến binh của các quốc gia độc lập, đại diện cho quyền lợi của hơn 60 triệu cựu chiến binh từng ra trận, những người lao động ở hậu phương và các quân nhân hưu trí của các nước trong SNG, đã phát biểu kiên quyết chống lại các kế hoạch báng bổ của Tổng thống B. Yeltsin. Tuyên bố nêu rõ “che đậy bằng sự giả vờ quan tâm tới Lenin (“thực hiện di chúc”, “chôn cất theo phong tục Nga”), kẻ thù của ông sợ không dám công khai nói lên lòng căm thù của họ đối với người con vĩ đại của nước Nga và phải sử dụng biện pháp đối trá về “di chúc” và “tập tục Cơ Đốc giáo giả tạo”.

Hơn ba trăm viện sĩ, tiến sĩ và phó tiến sĩ khoa học gửi cho Tổng thống B. Yeltsin một bức thư ngỏ, trong đó đánh giá những lời phát biểu của ông ta về việc cải táng Lenin như một lời thách thức công khai, trắng trợn, không chỉ đối với phe cộng sản đối lập, mà còn đối với dư luận tiến bộ toàn thế giới. Tất cả những lời tuyên bố đó “hoàn toàn không phù hợp với sắc lệnh của Ông ban hành ngày 7 tháng 11 năm 1996 ‘Về Ngày hòa giải và hòa hợp dân tộc’ ” - các nhà bác học tuyên bố.

Ủy ban tưởng nhớ nguyên soái G. K. Zhukov nhắc lại rằng, ngày 7 tháng 11 năm 1941 từ trên lễ đài Lăng Lenin, vị Tổng Tư lệnh tối cao đã duyệt các đoàn quân tiến thẳng ra mặt trận để bảo vệ Moskva, còn ngày 24 tháng 6 năm 1945, trong Lễ duyệt binh chiến thắng do nguyên soái Zhukov chỉ huy, hơn 200 lá cờ chiến lợi phẩm đoạt được từ các đội quân phát xít bị đánh bại đã bị ném thành đống ở chân tường Lăng Lenin. Hình Lăng Lenin được thể hiện ở chính giữa tấm Huân chương Chiến thắng dành cho các tướng soái cấp cao của quân đội Xô viết. Ủy ban yêu cầu các vị lãnh đạo của Hội đồng Liên bang và Viện trưởng Viện Công tố đánh giá về mặt pháp luật những lời Tổng thống Nga kêu gọi cải táng V. I. Lenin.

Ngày 1 tháng 7 năm 1997, tờ báo Nước Nga Xô viết công bố bức thư ngỏ gửi Tổng thống B. N. Yeltsin kêu gọi “Đừng đánh nhau với những người đã khuất, mà hãy trả lương và trợ cấp hưu trí cho những người đang sống”.

Tác giả bức thư đề nghị tổng thống cho gặp mặt trong buổi tranh luận trên truyền hình về đề tài “Sự đối trá về di chúc của Lenin. Có lợi cho ai?”. Dĩ nhiên, kẻ huênh hoang ra vẻ cường quốc, như nhà chính luận V. Bushin đã gọi Tổng thống, thầy không cần phải trả lời yêu cầu đó (xem Bức thư ngỏ gửi Tổng thống Nga B. Yeltsin “Đừng đánh nhau với những người đã khuất, mà trả lương và trợ cấp hưu trí cho những người đang sống” ở phần Phụ lục).

Ngày 30 tháng 6 năm 1997 Chủ tịch Quỹ từ thiện độc lập “Lăng V. I. Lenin” A. S. Abramov gửi một bản fax đến Paris cho Tổng giám đốc UNESCO, Federico Mayor, về việc một công trình văn hóa nằm dưới sự bảo trợ của UNESCO ở Moskva đang bị đe dọa - đó là quần thể kiến trúc trên Quảng trường Đỏ và Điện Kremli. Tổng thống Yeltsin không đề mĩa ý kiến của dư luận xã hội, đã đề nghị xóa bỏ Lăng Lenin và Hàng mộ Danh dự ở chân tường Kremli. “Chúng tôi yêu cầu Ngài, thưa Ngài Tổng giám đốc - bức fax nói rõ

- cấp tổ chức đề đạt với Tổng thống Yeltsin, lãnh đạo hai viện quốc hội, G. Seleznev và Ye. Stroeve yêu cầu không được phá hoại quần thể di tích lịch sử”.

Tổng giám đốc UNESCO thông báo rằng ông coi sự thay đổi các công trình lịch sử là không hợp lý.

Tại Nhà báo chí Trung ương ở Moskva diễn ra cuộc họp báo quốc tế do tờ Công khai đứng ra tổ chức. “Với tư cách là người họ hàng gần nhất và duy nhất của Vladimir Ilyich, - cháu họ của Lenin O. D. Ulyanova phát biểu - Tôi chống lại bất kỳ hình thức cải táng nào đối với Người”. “Trong cuộc Chiến tranh Vệ quốc vĩ đại - Chủ tịch Quỹ từ thiện độc lập Lãng V. I. Lenin A. S. Abramov nhắc lại - Hitler đã tuyên bố: “Ở mặt trận phía Đông mọi di tích lịch sử và văn hóa đều không có giá trị và cần phải bị xóa bỏ”. Những gì mà Hitler không kịp làm thì bây giờ Yeltsin đang định làm nốt, khi dự định phá bỏ Lăng Lenin và Hàng mộ Danh dự trên Quảng trường Đỏ”.

Còn nhiều luật gia, các kiến trúc sư nổi tiếng, người dân của nhiều nước cộng hòa, của các vùng, các tỉnh, các thành phố và làng mạc phát biểu chống lại việc cải táng Lenin. Đại hội lần thứ năm các thành phố anh hùng ở Minsk, Hội quốc tế các sĩ quan Xô viết, Hiệp hội quốc tế “Hòa bình thông qua văn hóa” cũng lên tiếng chống cải táng Lenin.

Nhìn thấy trước làn sóng phản đối mạnh mẽ nên ngày 9 tháng 6 năm 1997, thư ký báo chí của Tổng thống Nga là S. Yastrzhembsky tuyên bố trong cuộc họp báo: “Khi người đứng đầu nhà nước đưa vấn đề này ra cho các nhóm đối tượng khác nhau, ông chỉ nhằm mục đích thấy được phản ứng của xã hội, của các tầng lớp khác nhau trong đó”. Theo như lời thư ký báo chí, những lời kêu gọi đó của Yeltsin chỉ nhằm để hình dung ra sự hưởng ứng rộng rãi nhất của xã hội.

Này sinh câu hỏi: Chẳng lẽ Tổng thống không còn vấn đề quốc gia đại sự nào quan trọng hơn? Trong nước, công nghiệp và nông nghiệp đang tan rã, vật giá gia tăng, đại đa số nhân dân sống dưới mức nghèo khổ, tội ác và tham nhũng lộng hành, hàng triệu người di cư và trẻ em lang thang đường phố, máu đang đổ ở các điểm nóng. Thế mà tổng thống, như một tay trưởng tổp phu đào mộ, đã ba lần trong một năm muôn dùng một vấn đề khác nhau để trí óc của một bộ phận xã hội bằng cách đưa ra thảo luận xem cần phải làm gì với Lăng mộ của người sáng lập và nguyên thủ đầu tiên của Liên bang Nga và với các nấm mộ của những người con ưu tú của nước Nga thế kỷ XX đang yên nghỉ bên cạnh Người trên Quảng trường Đỏ.

Đuma quốc gia trân trọng kỷ niệm Lenin

Ngày 21 tháng 1 năm 1998, nhân dịp kỷ niệm 74 năm ngày mất của V. I. Lenin, Đuma quốc gia đã trân trọng kỷ niệm người bǎng nghi lễ đứng dậy và một phút mặc niệm. Tờ *Báo độc lập* gọi hành động đó là “hiện tượng phi chính trị hóa tạm thời của Đuma”.

Còn một điều đáng vui mừng hơn nữa, tháng 3 năm 1997, Đuma quốc gia chỉ thiếu u vền vẹn có 10 phiếu u là đủ để thông qua dự thảo nghị quyết trong đó cấm chuyển di hài của Lenin ra khỏi Lăng và chôn cất Người ở nghĩa trang Volkovo tại Saint Petersburg. 216 đại biểu đã bỏ phiếu “thuận”, mà lẽ ra cần phải có 226 phiếu u.

Ngày 11 tháng 12 năm 1997, Đuma quốc gia lần thứ hai thông qua Luật “Quy chế Quảng trường Đỏ của thành phố Moskva” và một lần nữa lại do đại biểu quốc hội, đại tướng V. Varennikov đưa ra đề nghị hạ viện xem xét. Nhưng ngay cả lần này Luật vẫn bị Hội đồng Liên bang đả phá với cái cớ như cũ, là dường như trong đó có “những thiếu sót nghiêm trọng về mặt luật pháp và cách diễn đạt”. Trong khi đó Luật đã được Đuma quốc gia thông qua với bản biên tập có phổ i hợp cùng với một ban của Hội đồng Liên bang.

Nhưng ê kíp đào huyệt của Yeltsin vẫn không buông xẻng khỏi tay. Họ nghĩ ra một lý do mới để vu khống người con vĩ đại của nước Nga. Chẳng hạn, Phó Thủ tướng thứ nhất Boris Nemtsov, khi phát biểu trên truyền hình, đã nói: “Tôi có một cảm giác huyền bí rằng chừng nào chúng ta chưa địa táng Lenin, một số phận u ám vẫn treo lơ lửng trên nước Nga” (*Sự thật Năm* [Pravda Pyat] - ngày 27 tháng 1 năm 1998). Trước đây Chánh văn phòng Phủ Tổng thống, Sergei Filatov, cũng đã phát biểu trên sóng vô tuyến “lời bộc bạch chân thành” như thế.

Điều gì rõ hơn trong những lời tuyên bố này: thái độ trơ tráo, vô liêm sỉ về mặt chính trị hay sự hoang tưởng, cứ để cho các độc giả phán xét. Một điều rõ ràng, là các ông Nemtsov và Filatov đang sống sờ sờ ra đây lại muốn đổ tội phá sản về mặt chính trị của mình lên đầu Lenin đã khuất. Khi nói về cái dường như là “thái độ trung thành” của mình với tập tục Cơ Đốc giáo, họ lại mâu thuẫn sâu sắc với chúng, đổ vạ các tội lỗi chính trị của mình lên đầu người khác. Thay cho việc phải học ở Lenin cách thức cải tạo nước Nga một cách có hiệu quả như trong những năm của thời kỳ Kinh tế mới (NEP), họ lại với một thái độ mê tín đa thần giáo, và vì thế bẻ gãy các đòn đánh trái với tinh thần Cơ Đốc giáo chống lại Người để cố giải quyết những vấn đề cấp thiết. Có lẽ công việc của “các nhà cải cách” ấy rất tồi tệ, nếu như họ đã phải nhờ đến thủ đoạn bẩn thỉu như thế để biện hộ cho sự bất lực của chính bản thân mình.

Sergei Filatov là một nhân cách rất đặc biệt. Một con người lươn lẹo điển hình: trước cải tổ, ông ta là Bí thư Đoàn thanh niên cộng sản của nhà máy Búa liềm ở Moskva, nơi ông và cha của ông ta đã làm việc trước đây. Ông ta đã gia nhập ĐCS Liên Xô.

Ngày 9 tháng 5 năm 1998, tôi nhìn thấy S. Filatov trong một buổi chiêu đãi ở Điện Kremli do Tổng thống tổ chức để kỷ niệm 53 năm ngày Chiến thắng phát xít Đức. Tôi được mời đến dự với tư cách một cựu chiến binh. Tôi lại chỗ Filatov, lúc đó không còn phụ trách Văn phòng Phủ tổng thống nữa và hỏi liệu ông ta vẫn khẳng định đòi cải táng Lenin như trước nữa không. Filatov không ngờ trên buổi chiêu đãi nhân ngày Lễ lại gặp một người tiếp chuyện bất bình thường đến thế. Ông ta đưa mắt nhìn tôi một cách lạnh lùng và giận dữ rồi trả lời “Có”. Trong câu trả lời của ông ta vang lên lòng căm ghét mãnh liệt đối với Lenin, cứ như thể S. Filatov là chủ sở hữu nhà máy Búa liềm còn Lenin thì quốc hữu hóa nhà máy của ông ta.

Khi vào cuối buổi chiều đã, S. Filatov người gù gù rời khỏi phòng và đi ngang qua hai nữ cừu chiến binh đã đứng tuổi với huân chương trên ngực áo, một người trong số đó nhận ra ông ta và đánh mắt nhìn sang Filatov, nói với người bạn: “Tên phản bội kia kìa”.

Tôi đưa chương này cho người bạn là phóng viên chiến trường gốc vùng Baltic đọc trước. Anh ta nói: “Cậu viết về Sobchak, Nemtsov, Filatov làm gì? Trong một cuốn sách về Lenin chẳng cần nhắc đến bọn họ. Lenin và bọn họ, sao có thể so sánh được vì Người khác bọn họ một trời một vực. Lenin có ảnh hưởng cực kỳ to lớn đối với các sự kiện của thế kỷ XX và sẽ còn ảnh hưởng lâu dài. Còn bọn họ là ai? Những con người nhỏ bé, ti tiện, ngẫu nhiên xuất hiện trên chính trường của chúng ta. Chỉ vài năm nữa là không còn ai nhớ tới họ. Lenin và bọn họ, đó là con voi và lũ kiến”.

“Hãy để cho những người thân của chúng tôi được yên”

Một bản tuyên bố xúc động lòng người có nhan đề như thế, được viết bởi 12 người vợ góa và con cái của những nhà hoạt động Xô viết nổi tiếng, có vinh dự được chôn ở chân tường thành Kremli. Bản tuyên bố này được công bố ngày 5 tháng 8 năm 1999 trên tờ báo *Nước Nga Xô viết* và là một hành động phản đối những kiển nghị đáng xấu hổ kêu gọi “đưa nghĩa trang” ra khỏi Quảng trường Đỏ.

Ký tên dưới bản tuyên bố có V. I. Gagarina, vợ góa của nhà du hành vũ trụ đầu tiên Yu. A. Gagarin; V. L. Govorov, con trai nguyên soái L. A. Govorov; Ye. Ya. Dzhugashvili, cháu nội Đại nguyên soái I. V. Stalin; Marg. G. Zhukova, con gái Nguyên soái G. K. Zhukov; A. V. và N. I. Konev, vợ góa và con gái của Nguyên soái I. S. Konev; K. V. Rokossovsky, cháu nội Nguyên soái K. K. Rokossovsky; O. S. Timoshenko, con gái Nguyên soái S. K. Timoshenko; N. S. Korolyova, con gái viện sĩ S. P. Korolyov; O. D. Ulyanova, cháu gái họ của V. I. Lenin và của M. I. Ulyanova; A. F. Sergeyev, con trai của Chủ tịch Ban chấp hành trung ương Liên đoàn Công nhân mỏ toàn Nga S. A. Artyom; I. B. Chkalov, con trai của lữ đoàn trưởng V. P. Chkalov và những người khác nữa.

“Hàng mộ Danh dự ở chân tường thành Kremli - tuyên bố nêu rõ, - đã và đang là địa điểm danh dự nhất cho sự yên nghỉ vĩnh hằng của hơn 400 người, mà nhiều người trong số đó đã là niềm vinh quang và tự hào của nước Nga thế kỷ XX.

Ở đó yên nghỉ 22 nguyên soái, một người duy nhất bốn lần Anh hùng Liên Xô, 18 Anh hùng và 14 người hai lần Anh hùng Liên Xô, những người ba lần Anh hùng Lao động xã hội chủ nghĩa, các viện sĩ, các nhà du hành vũ trụ, các ủy viên Dân ủy, bộ trưởng, lãnh đạo công đoàn và nhiều người con vinh quang khác của các dân tộc anh em chúng ta.

Lăng Lenin, Năm mộ tập thể và các bình tro thi hài đặt trong tường thành Kremli được đặt dưới sự bảo hộ của nhà nước vì là các di tích lịch sử (Nghị quyết Hội đồng Bộ trưởng CHXHCNXVLB Nga số 624 ban hành ngày 4 tháng 12 năm 1974), được xếp vào hàng những công trình lịch sử và di sản văn hóa cấp Liên bang (toàn Nga) (sắc lệnh của Tổng thống Liên bang Nga ban hành ngày 20 tháng 2 năm 1995). Năm 1990, Hàng mộ Danh dự như là một bộ phận của quần thể kiến trúc trên Quảng trường Đỏ và Điện Kremli đã được UNESCO đưa vào Danh sách di sản văn hóa thế giới.

Chúng ta bị xúc phạm sâu sắc bởi kiến nghị “đưa nghĩa trang” ra khỏi Quảng trường Đỏ. Những kiến nghị đó là vô đạo đức, bởi vì động đến di hài của những người đã khuất là một tội nặng. Những kiến nghị đó là bất hợp pháp bởi vì chúng mâu thuẫn với Hiến pháp (điều 44) và Luật Liên bang “Về việc chôn cất và mai táng”, trong đó cấm san bằng và di chuyển mộ. Xin nhắc lại là trong Bộ Luật Hình sự của Liên bang Nga có đề cập trường hợp phá hủy di tích lịch sử và văn hóa, trường hợp xúc phạm tới thi thể của người chết và chỗ chôn cất của họ với mức hình phạt tù giam từ 3 đến 5 năm (điều 243 và 244).

“Cải táng” hơn 400 người đang yên nghỉ ở chân tường thành Kremli, trong đó có những người thân của chúng tôi, là một điều sỉ nhục man rợ đối với các năm mộ thân quý của chúng tôi và sẽ dẫn đến sự phá hủy Hàng mộ Danh dự - một di tích lịch sử và kiến trúc nổi tiếng tầm cỡ quốc gia và quốc tế. Hành động vi phạm pháp

luật đó sẽ trở thành một trò hề` nhục nhã trước con mắ`t của toàn thế` giới, một biểu hiện quái dị của chủ nghĩa hủy diệt văn hóa.

Chúng tôi cho rằ`ng di hài những người thân của chúng tôi câ`n phải được nằ`m yên ở chân tường thành Kremli là nơi họ được mai táng”.

Tuyên bố` thông báo rằ`ng một nhóm hành động đã được thành lập với sáng kiế`n tổ chức Hiệp hội những người thân thích ruột thịt của những nhân vật được an táng ở chân tường thành Kremli. Hiệp hội này yêu câ`u những họ hàng ruột thịt và thân hữu của những đồ`ng chí đó hưởng ứng. Địa chỉ liên hệ: nhà số` 8 phố` Shepkina, Moskva và số` điện thoại.

Bản tuyên bố` đã khuấ`y động dân chúng nhiề`u thành phố` và làng mạc của nước Nga cũng như các nước SNG. Ngay sau ngày công bố`, chuông điện thoại của nhóm hành động cứ năm phút lại reo một lâ`n.

“Tôi vô cùng xúc động khi đọc bản tuyên bố` - người đầ`u tiên gọi tới là nhà kinh tế` T. A. Shumikhina ở tỉnh Tiumen - Tôi tự hào vì lòng dũng cảm công dân của họ. Nhân danh gia đình chúng tôi, xin nghiêng mình cúi chào họ. Mỗi một tên họ trong đó đề`u làm cho tâm hồ`n tôi run rẩy xúc động. Tắ`t cả họ là những con người đáng kính trọng. Hãy nói với họ rằ`ng chúng tôi yêu mê`n họ, chúng tôi luôn bên cạnh họ”. Cuộc nói chuyện điện thoại có vẻ rắ`t khó khăn đố`i với người phụ nữ đáng kính đó, cảm thắ`y rõ là bà chố`c chố`c lại khóc vì xúc động.

“Chúng tôi có thể giúp gì đây? - Ruslan Naslimov gọi đế`n từ Chita xa xôi. - Chúng tôi, những đoàn viên cộng sản có không ít ở đây. Nhiề`u người còn trẻ, mới khoảng 30-40 tuổi. Dù vé máy bay

rất đắ t, nhưng nếu câ n chúng tôi sẽ bay đế n đứng thành hàng rào bảo vệ ở chân tường Điện Kremli, xung quanh Lăng Lenin”.

“Tại sao các vị lại chỉ kêu gọi họ hàng thân thích hưởng ứng bản tuyên bố? - Người lái xe Ye. A. Gazaryan ở Moskva hỏi. - Điề u này liên quan tới tất cả những người yêu nước, tất cả câ n phải hưởng ứng... Khi dạo chơi ở Moskva tôi thường đế n chỗ tượng đài Pushkin, Zhukov, Lăng Lenin, mộ các nhà hoạt động nổi tiế ng ở chân tường thành Kremli. Tôi tự hào rằng mình đã số ng cùng thời với nhiề u người trong số họ”.

Trong vòng vài ngày đã có những người họ hàng thân thích khác tham gia vào Tuyên bố: vợ góa của các Nguyên soái S. M. Budyoniy, A. I. Yeremenko, M. V. Zakharov, con trai và con gái của các Nguyên soái K. A. Meretskov, R. Ya. Malinovsky, S. S. Biryuzov, N. I. Krylov, vợ góa của đại tướng A. I. Antonov, nghệ sĩ ba lê, nghệ sĩ nhân dân Liên Xô O. V. Lepeshinskaya, các con gái của M. V. Frunze, G. K. Ordzhonikidze, N. M. Shvernik, các con trai của V. V. Kuybyshev, I. F. Tevosyan, M. V. Khrunichev, N. G. G. Ignatov, các cháu trai của M. I. Kalinin, của nguyên soái I. Kh. Bagramyan, của K. I. Nikolaeva, A. D. Tsyurupa, G. I. Petrovsky, K. D. Pamfilov. Hai người cháu gái của Stalin là G. Ya. Dzhugashvili và N. V. Stalina, các cháu của những người lính Ya. V. Gavrikov, S. P. Kapelin, các cháu họ của Dân ủy giáo dục V. P. Potemkin, của các chiế n sĩ cận vệ đỏ T. A. Baskakov, Ya. I. Bocharov, I. S. Erova và hàng chục người khác.

“Những lời phát biểu thường xuyên của các chức sắ c nhà nước và tôn giáo về việc “di chuyển nghĩa trang” được các phương tiện thông tin đại chúng lu loa trắ ng trợn - Natalya Malinovskaya, con gái của Nguyên soái Malinovsky, mới tham gia vào bản Tuyên bố trên nói - đã làm tâm hồ n chúng tôi bị thương tổn sâu sắ c, gây ra những cơn đau tim trước hạn cho vợ góa và con cháu của những người đã đem lại

vinh quang cho nước Nga trong thế kỷ XX, xúc phạm tới kỷ ức lịch sử của cả dân tộc”.

Rất nhiều tổ chức xã hội đã lên tiếng ủng hộ bản Tuyên bố : Đoàn Chủ tịch UBTU ĐCS Liên bang Nga, Ủy ban phối hợp hành động của Cộng đồng các tổ chức cựu chiến binh của SNG, đại diện cho quyền lợi của gần 60 triệu chiến sĩ đã từng chiến đấu ngoài mặt trận, lao động tại hậu phương và quân nhân hưu trí của các nước SNG, Ủy ban toàn Nga của các cựu chiến binh và quân nhân tại ngũ, Liên đoàn các sĩ quan Xô viết của Gruzia và các tổ chức khác.

Lên tiếng bảo vệ Hàng mộ Danh dự không chỉ có những công dân, các tổ chức cựu chiến binh và tổ chức cánh tả.

Ngày 15 tháng 9 năm 1999, Bộ Văn hóa Liên bang Nga tuyên bố rằng, Bộ “chia sẻ ý kiến về việc không cho phép xóa bỏ Hàng mộ lịch sử trên Quảng trường Đỏ”. Bản tuyên bố do thứ trưởng thứ nhất N. L. Dementyeva ký tên. Ban điều hành khu bảo tồn bảo tàng văn hóa lịch sử quốc gia “Điện Kremli Moskva” (giám đốc là I. A. Rodimtseva) cũng ra tuyên bố như vậy. I. Antonova, Giám đốc Bảo tàng Nghệ thuật tạo hình mang tên A. S. Pushkin, tuyên bố : “Phải để cho Hàng mộ được yên. Tôi không thể tưởng tượng nổi việc người ta sẽ lấy các bình tro hài cốt ra rồi chuyển nó đi đâu đó”. Hội đồng khoa học của Viện nghiên cứu Khoa học lý luận kiến trúc và xây dựng đô thị (Moskva) tuyên bố , “Mọi sự thay đổi và bóp méo diện mạo kiến trúc đã hình thành trong quá trình lịch sử ở Quảng trường Đỏ sẽ dẫn tới việc làm mất giá trị nghệ thuật và văn hóa lịch sử được toàn thế giới công nhận của Quảng trường chính thành phố Moskva”. Ban điều hành tổ chức xã hội từ thiện bảo tồn gìn giữ Lăng V. I. Lenin gửi cho Quyển Viện trưởng Viện Công tố nước Nga V. V. Ustynov bản Tuyên bố “Hãy ngăn chặn tội ác”, trong đó xuất phát từ khái niệm luật pháp về một tội phạm chưa cấu thành được nêu trong điều 29 và 30 của Bộ Luật Hình sự Liên bang Nga, đánh

giá những lời kêu gọi đòi cải táng V. I. Lenin và tất cả những người đang yên nghỉ ở Hàng mộ Danh dự là việc chuẩn bị thực hiện tội ác.

Ngày 22 tháng 5 năm 2000, Hiệp hội Thân nhân những người được an táng ở Hàng mộ Danh dự bên tường Kremli đã đi đăng ký tại Sở Tư pháp Moskva. Mục đích của tổ chức này, như đã được trình bày trong điều lệ của nó, là bảo vệ về mặt luật pháp các quyền công dân của những thân nhân, trong đó có quyền được đối xử xứng đáng và bất khả xâm phạm nơi an táng người thân của họ chống lại sự phân biệt đối xử vì các lý do chính trị và tôn giáo, bảo vệ Hàng mộ Danh dự, bao gồm cả Lăng V. I. Lenin như một di tích lịch sử và văn hóa đã được ghi vào Danh sách Di sản văn hóa thế giới của UNESCO và là công trình di sản lịch sử cấp toàn Liên bang Nga theo Sắc lệnh của Tổng thống Nga ban hành ngày 20 tháng 2 năm 1995, chống lại mọi hành động trái pháp luật có thể xảy ra đối với công trình văn hóa lịch sử đó.

Ban điều hành Hiệp hội đã được bầu ra: Chủ tịch - V. M. Zakharov (con trai Nguyên soái M. V. Zakharov), Phó Chủ tịch - E. V. Kalinina (cháu nội gái của M. I. Kalinin), các thành viên: V. I. Gagarina (vợ góa của Yu. A. Gagarin), I. V. Chkalov (con trai của V. Chkalov), N. S. Korolyova (con gái viện sĩ S. P. Korolyov), I. S. Bagramyan (cháu nội Nguyên soái I. Kh. Bagramyan), A. D. Tsyurupa (cháu nội Phó Chủ tịch Hội đồng Dân ủy Liên Xô A. P. Tsyurupa), M. G. Malevich (cháu gái của chiến sĩ cận vệ đỏ S. P. Kaledin), A. S. Abramov (Quỹ “Lăng V. I. Lenin”).

Ngày 15 tháng 12 năm 2000, Đại hội toàn thể các thành viên của Hiệp hội với sự tham dự của hơn 60 người đã gửi thư ngỏ cho Tổng thống V. V. Putin, trong đó nhấn mạnh rằng, mọi mưu toan phá bỏ Lăng V.I. Lenin và Hàng mộ Danh dự bên tường Kremli, kiến nghị của Liên minh các lực lượng cánh hữu tạo dựng tại Lăng một khuôn thể gì đó kỷ niệm nạn nhân của các biến động chính trị đều

đã gây nên những xáo động mạnh mẽ về mặt chính trị và xã hội trong nước Nga. Đây không nói về hệ tư tưởng cộng sản mà nói về sự bôi nhọ ký ức lịch sử của nhân dân. Hoan nghênh lời phát biểu của Tổng thống rằng chúng ta không được là những anh chàng Ivan không nhớ đến dòng tộc và ủng hộ cố gắng của Tổng thống giữ gìn tính kế thừa lịch sử trong đất nước chúng ta, thân nhân của những nhân vật yên nghỉ ở chân tường Kremli muốn nhân mạnh rằng, di hài những người thân của họ phải được để nguyên tại chỗ đã được mai táng.

Bức thư ngỏ gửi Tổng thống được công bố không chỉ trên tờ báo cộng sản Nước Nga Xô viết (23 tháng 12 năm 2000) mà còn được công bố trên các ấn phẩm chính thống là tờ Công báo Nga (22 tháng 12 năm 2000) và tờ Báo Nghị viện (26 tháng 12 năm 2000). Các tờ báo đưa ra đầu đề khác nhau: “Bọn chúng đang bôi nhọ những ký ức của người thân chúng tôi”, “Chúng ta không được là những anh chàng Ivan không nhớ đến dòng tộc của mình” và “Không được bôi nhọ ký ức lịch sử của nhân dân”, nhưng nhìn chung lập trường của các báo là thống nhất.

Lenin có quen Khasbulatov không?

Việc thành lập Hiệp hội Thân nhân của những người được an táng ở Hàng mộ Danh dự bên tường Kremli là câu trả lời đố i với những lời kêu gọi “đẹp bỏ nghĩa trang ra khỏi Quảng trường Đỏ” những lời này thường xuyên được chính quyền “dân chủ” phát biểu ngang nhiên và trắ ng trợn.

Chúng ta hãy nhắ c đế n hai vụ việc lớn nhấ t.

Đầ u tháng 10 năm 1993, thị trưởng Moskva Yu. Luzhkov trình lên Điện Kremli một dự thảo sắ c lệnh của Tổng thố ng được Văn phòng Thị trưởng soạn thảo “Về` việc khôi phục diện mạo lịch sử của Quảng trường Đỏ Moskva”. Vào những ngày đó, Điện Kremli đang rấ t câ n đánh lạc hướng chú ý của dư luận trong nước và quố c tế khỏi cuộc đảo chính vi hiế n kèm theo việc bắ n phá trụ sở nghị viện và tàn sát đẫm máu ở ngay sát tường nhà nghị viện. Chúng ta nên biế t là Hitler cũng chỉ dám đố t trụ sở Nghị viện Đức vào ban đêm, khi không có người trong tòa nhà.

Trong phụ lục kèm theo dự thảo sắ c lệnh “Về` các luận cứ lịch sử” có nói rõ: “Các sự kiện diễn ra ở Moskva vào các ngày 2-4 tháng 10 đã buộc chúng tôi phải trình lên Ngài (Yeltsin. - A. A.) yêu câ u giải quyế t vắ n đề` cải táng” di hài V. I. Lenin và hơn 400 người được chôn ở chân tường thành Kremli. Đó là một cái có trắ ng trợn vô liêm sỉ. Nảy sinh một câu hỏi tâ t nhiên: Chẳng lẽ những người được an táng trên Quảng trường Đỏ như Lenin, Maxim Gorky, nguyên soái Zhukov, nhà du hành vũ trụ Gagarin, các viện sĩ Korolyov, Kurchatov và Keldysh và hơn 350 người khác nữa đang yên giấ c vĩnh hã`ng tại đó có quen biế t và kế t bạn với những nhân vật lãnh đạo của cái Nghị viện bị nã pháo của các ông Khasbulatov và Rutskoy đó chẳng?

Hành động tuyên truyền của Tòa Thị chính, có lẽ, được thỏa thuận trước với Điện Kremli, đã thành công: báo chí và các kênh truyền hình trên toàn thế giới, ngay lập tức quên đi vụ bắn giết đẫm máu ở chân tường Nhà Xô viết⁽¹⁰⁷⁾, và bắt đầu đăng tải âm ỉ các tin tức giật gân mới, bàn tán về số phận của Lăng V. I. Lenin và Hàng mộ Danh dự ở chân tường thành Kremli.

Nhiều phóng viên nước ngoài đánh giá kiện nghị của Yu. Luzhkov không khác nào thái độ phá hoại văn hóa mọi rợ. Thậm chí Điện Kremli vài ngày sau cũng thấy cần phải tách mình khỏi cái ý đồ đen tối của người đứng đầu thành phố. Một viên chức trong Văn phòng Tổng thống là A. Kotenkov (lúc đó là Trưởng Ban luật pháp nhà nước) trong khi trả lời phỏng vấn của *Báo độc lập* đã nói: “Chẳng lẽ đất nước ta không còn việc gì khác... ngoài việc mai táng Lenin nữa sao? Tôi muốn hỏi các tác giả của văn kiện này là họ muốn đưa diện mạo của Quảng trường Đỏ về thời kỳ lịch sử nào: trước năm 1917, thế kỷ XVI hay thế kỷ XV? Nếu như đã nói về diện mạo lịch sử thì có lẽ phải phá bỏ Điện Kremli và trồng cây trên khu đất đó, tạo ra các đầm lầy nữa chẳng! Diện mạo lịch sử của một Quảng trường thường xuyên thay đổi. Những gì hiện diện vào lúc này cũng là diện mạo lịch sử mà chúng ta đã quen thuộc. Tôi không hiểu ai cần làm điều này và để làm gì” (tức là trình văn kiện đó để Tổng thống ký - A. A.).

Bình luận về dự thảo sắc lệnh trình Tổng thống của Luzhkov, hàng loạt tờ báo đã nhận xét chính xác: đúng hơn phải đặt tên cho sắc lệnh đó là: Về việc khôi phục diện mạo trước thời kỳ Bolshevik của Quảng trường Đỏ. Nhưng Luzhkov có lẽ sợ không dám nói thẳng và nấp sau cách nói hoa mỹ mang vẻ yêu nước giả tạo. Nhân tiện đây ta lại nhớ đến những lời được ghi trong nhật ký của Goebbels vào thời kỳ đầu cuộc Chiến tranh Vệ quốc, ngày 6 tháng 7 năm 1941: “Chủ nghĩa Bolshevik là tai họa của nhân loại, là căn bệnh tồi tệ mà

chúng ta phải đố t bằ ng dùi sắ t nung đỏ. Tắ t cả chúng ta phải cám ơn Quố c trưởng vì rằ ng ngài đã xáp vào mộ i nguy hiểm đó và tiêu diệt nó”. Có vẻ như là ông Luzhkov cô ắ gắ ng làm cái việc mà Hitler không làm nổi.

Maria Zhukova, con gái của vị Nguyên soái, đã nói rắ t đúng: Sau vụ bắ n phá dữ dội tòa Nhà Xô viế t và bắ n giế t các công dân tay không vũ khí, “những kẻ chiế n thắ ng” ngay lập tức muố n ô n ào vút bỏ di cô t của những nhà hoạt động Xô viế t ra khỏi chân tường thành Kremli. Ôn Chúa, chúng đã không làm được...” (báo Nước Nga Xô viế t số ra ngày 21 tháng 6 năm 1994).

Năm 1997, tổng thố ng B. Yeltsin đã ba lầ n - ngày 14 tháng 3, ngày 6 và 11 tháng 6 - đề nghị đưa ra khỏi Quảng trường Đỏ các ngôi mộ của những nhà hoạt động nổi tiế ng của Nhà nước Xô viế t. Lầ n nào cũng vậy, ngay sau lời tuyên bố của tổng thố ng, các phương tiện thông tin đại chúng “dân chủ”, như một bằ y chó sẵn được tháo rọ mồm liề n câ t tiế ng sửa â m ỉ lao vào tá n công Hàng mộ Danh dự, cô ắ phô bày thối nô tì hèn hạ của mình. Tổng thố ng là người nhạc trưởng điề u khiển tắ t cả các vũ điệ u hú hét trên quan tài đó.

Thượng phụ giáo chủ vào cuộc chống lại Chúa Kitô

Ngày 24 tháng 5 năm 1999, Thượng phụ giáo chủ Aleksiy II tham gia vào chiến dịch ma quỷ này.

Trong thời gian diễn ra Lễ rước Thánh giá trên Quảng trường Đỏ, Thượng phụ giáo chủ bất ngờ ngắt ngang nghi lễ long trọng này và ngược với truyền thống của nhà thờ, ông dừng lại gần một nhóm phóng viên đang đứng chờ mình. Trả lời câu hỏi của họ, ông ta dường như vô tình phát biểu ủng hộ việc cải táng di hài các nhà hoạt động quốc gia và xã hội của Liên Xô đang an nghỉ tại chân tường Kremli. Đức cha tôi cao lầu cá, nhưng quên rằng động tới di cốt của những người đã khuất là một trọng tội, tuy cốt che đây để xuất của mình bằng mọi quan tâm giả tạo tới họ. “Tôi hy vọng rằng đến lúc nào đó chúng ta sẽ xây dựng một điện thờ hay một địa điểm mai táng để có thể chuyển đến đó di hài của các nhà hoạt động cách mạng đang nằm trên Quảng trường Đỏ. Thật là vô đạo đức - ông ta nói - khi để các cuộc trình diễn nhạc rock, hòa nhạc rock phải tổ chức trên Quảng trường Đỏ ở gần ngay cạnh khu mộ”. Nhưng điều vô đạo đức hơn hết lại chính là đề nghị của Thượng phụ giáo chủ: đòi đưa những di tích đã trở thành lịch sử ra khỏi Quảng trường Đỏ để lấy chỗ cho những trò vè của quỷ Sa tăng diễn ra ngay sát các thánh địa quốc gia, cho các buổi hòa nhạc rock của các “ngôi sao” lưu diễn.

Thượng phụ giáo chủ qua những lời tuyên bố công khai của mình đã cău thúc cho những hành động phi báng nơi an táng những người con quang vinh của nước Nga như V. Lenin, G. Zhukov, Yu. Gagarin, M. Gorky, S. Korolyov, V. Chkalov và các đồng chí của họ, phi báng năm mộ những người đứng lên bảo vệ những người cùng

khô, phỉ báng những biểu tượng của cuộc đấ u tranh vĩ đại của những người lao động nghèo khô vì hạnh phúc trong cuộc số ng thế ́ tục và như vậy Đại giáo chủ đã chố ng lại cả Chúa Kitô.

Bài độc thoại của Thượng phụ giáo chủ rõ ràng không phải là ứng khẩu. Nửa tiế ng trước khi bắt đầ u Lễ rước Thánh giá, kênh truyề n hình NTV đã nhắ c đế n bản tuyên bố này khi thông báo rằng Thượng phụ sẽ phát biểu ý kiế n về ́ các nấ m mộ an táng ở chân tường thành Kremli. “Điề u đó chỉ có thể có một ý nghĩa duy nhấ t - báo *Kommersant* viế t - sáng kiế n của Thượng phụ giáo chủ Aleksiy II mang tính chấ t chính trị “đã lập trình trước” và đã được thỏa thuận trước với giới lãnh đạo chính trị của đấ t nước... Yeltsin, vẫn như trước, coi nhiệm vụ của mình là “phải giải phóng đấ t nước thoát khỏi tàn dư của chủ nghĩa cộng sản” nên vẫn dự định bắ ng mọi giá, trước khi nhiệm kỳ của mình kế t thúc, phải quét sạch những biểu tượng của thời kỳ Bolshevik ra khỏi Quảng trường chính của đấ t nước... Nế u như phe đố i lập vẫn cứ cố gắ ng tổ chức chố ng đố i trên đường phố (trong khi chính quyề n mưu toan xóa bỏ Hàng mộ Danh dự- A. A.) thì đó là một món quà tô t dâng cho những người ủng hộ Điện Kremli để cấ m Đảng Cộng sản hoạt động” (báo *Kommersant* số ra ngày 25 tháng 5 năm 1993).

Rấ t tiế c, Thượng phụ lại để họ lôi kéo mình vào các kế hoạch nhục nhấ phá hoại văn hóa và sắc mùi nghĩa địa này. Chẳng lẽ điề u đó phù hợp với tư tưởng hòa giải dân tộc, hành thiện, khoan dung, cùng chia sẻ mà Nhà thờ Chính thố ng giáo Nga vẫn tuyên giảng và cố gắ ng tiêm vào đầ u bầ y con chiên của mình? Chẳng lẽ Thượng phụ giáo chủ đứng đầ u Giáo hội Moskva và đang nhắ m tới quyề n lực tinh thầ n tô i cao lại không thể hiểu rằng, động chạm tới di cồ t của những người đã khuấ t là một trọng tội.

Lời phát biểu độc thoại của Thượng phụ giáo chủ là lời độc thoại của một cậu học sinh kém đang cố gắ ng tận tâm làm bài tập mà

người hướng dẫn là Tổng thống giao cho.

Lời phát biểu mập mờ hai nghĩa dường như buột miệng nói ra của Đại giáo chủ về`đài tưởng niệm ở chân tường thành Kremli, xét về` tổng thể những hậu quả nó đem lại, những hậu quả không còn phụ thuộc vào chính bản thân Thượng phụ, thực tế` mang ý nghĩa khiêu khích hơn là đạo đức.

Các phương tiện thông tin đại chúng “dân chủ” với thái độ khoái trá tàn ác liề`n tung hô: “Theo những lời phát biểu của Tổng thống và Thượng phụ giáo chủ, vụ việc Hàng mộ Danh dự ở chân tường Kremli đã đế`n hờ`i giải quyế`t” (báo Tin tức Moskva), “Điện Kremli có thể tiế`n hành việc dọn sạch địa bàn kề` cận thành ngay trong tháng 8” (báo Ngày nay) và v.v...

Như vậy Lễ rước Thánh giá ngày 24 tháng 5 năm 1999 đã biế`n thành cuộc Thập tự chinh chố`ng lại lịch sử Xô viế`t.

Đáp lại, ở Moskva, Saratov, Magnitogorsk, Kemerovo, Yekaterinburg và nhiề`u thành phố` khác lại diễn ra một làn sóng mạnh mẽ những cuộc mít tinh phản đố`i thái độ phỉ báng ký ức lịch sử, sỉ nhục mô`mả của những con người mà nhiề`u người trong số` họ là vinh quang và niề`m tự hào của nước Nga thế` kỷ XX.

Một lâ`n nữa, những dòng thư và điện tín đầ`y giận dữ tới tâ`p đổ về` chỗ Tổng thống, người đứng đầ`u chính phủ, chủ tịch Hội đò`ng Liên bang và Đuma quốc gia, về` trụ sở tòa Giáo chủ Moskva và các Ban biên tập của các báo chí yêu nước.

“Hỡi các cừu chiế`n binh của quân đoàn xe tăng cận vệ số` một! - các chiế`n sĩ đã tham gia chiế`n trận gửi điện tín đi. - Những người đã tuyên thệ dưới lá cờ đỏ! Chúng tôi kêu gọi các bạn hãy đứng lên thành một trận tuyế`n thố`ng nhấ`t chố`ng lại những hành động sỉ nhục di hài của những anh hùng đã làm nên chiế`n thắ`ng như các

thống soái Zhukov, Rokossovsky, Tolbukhin, Yakubovsky và những người khác” (A. Bykov, A. Voronov và các chiến sĩ xe tăng khác, thành phố Elets; báo *Cựu chiến binh* số 3 năm 2000).

“Tôi không phải người thân của những người được an táng tại chân tường thành Kremli - V. Khorolkovsky (vùng Stavropol) viết - Nhưng tất cả những người đang an nghỉ ở chân tường thành Kremli cũng là người ruột thịt của tôi: Lenin, Stalin, Gagarin, Korolyov, Chkalov v.v... sự đồng điệu về tâm hồn đã kết nối chúng tôi”.

Để tỏ dấu hiệu phản đối lời phát biểu của Thượng phụ giáo chủ, những người ủng hộ phong trào “Nước Nga cần lao” và các cựu chiến binh quyết định lập hàng rào phong tỏa dinh thự của ông ta ở ngõ phố Chisty ở Moskva. Khi chính quyền quận Khamovniki ra lệnh cấm phong tỏa thì tòa án địa phương đã bác bỏ lệnh cấm. Vì lý do này, Trưởng giáo chủ Sergiy, Chánh sự vụ của tòa Thượng phụ Moskva, đã tiếp ban lãnh đạo phong trào “Nước Nga cần lao” là V. I. Anbilov và E. Ya. Dzhugashvili (cháu nội I. V. Stalin). Sau khi tuyên bố rằng các phương tiện thông tin đại chúng dường như đã xuyên tạc lời của Đại giáo chủ, Trưởng giáo chủ Sergiy nói: “Nhà thờ chính giáo Nga theo truyền thống vẫn kính trọng Vladimir Ilyich Lenin. Nhiều người có lẽ chưa biết rằng sau Cách mạng Tháng Mười năm 1917, chức vị Thượng phụ giáo chủ toàn Nga bị bãi bỏ từ thời Pyotr I đã được khôi phục lại. Năm 1918 Lenin với tư cách là nhà lãnh đạo cao nhất của quốc gia, lần đầu tiên sau Pyotr I đã đến thăm Hội đồng Tối cao và chúc mừng Đức cha Tikhon nhân dịp ông được bầu giữ chức vụ Thượng phụ giáo chủ Moskva và toàn Nga. Cho đến gần đây, Nhà thờ Chính giáo Nga vẫn kỷ niệm ngày sinh Lenin 22 tháng 4 như một ngày lễ trọng của mình” (báo *Tia chớp*, số 17 tháng 8 năm 1999).

Đề nghị “chuyển nghĩa trang” ra khỏi Quảng trường Đỏ với lý do nó không thích hợp với các buổi hòa nhạc rock đã gây ra những phản

ứng chôn người tức giận đặc biệt mạnh mẽ.

“Tốt hơn là các ngài hãy xây dựng những nhà trẻ - A. I. Dubinina (thành phố Chelyabinsk) viết cho Thượng phụ giáo chủ, - rồi gom tất cả những trẻ em lang thang, sưởi ấm chúng, cho chúng ăn no và đặt chúng ngủ trong giường ấm. Đây mới là điều theo ý Chúa!”. Và bà kết thúc bức thư bằng lời cầu nguyện: Đức Chúa tôi cao, đừng cho phép chúng động bàn tay ma quỷ vào Lenin, vào di hài những nhà lãnh đạo cao cấp đáng kính trọng của chúng con!”

Thượng phụ giáo chủ Aleksiy II đề nghị “chuyên nghĩa trang đi”, còn Quảng trường Đỏ để làm chỗ gào thét cho các ca sĩ hờ mong hờ ngực và để rước Thánh giá. “Đó là ý tưởng ma quỷ - bà E. S. Volkova (thành phố Omsk) phản nộ viết. - Lẽ ra Thượng phụ phải nói: “Không có hòa nhạc rock, không có các vũ điệu điên rồ của “các ngôi sao” lưu diễn gì hết, những thứ đó không được có trên Quảng trường Đỏ”. Ở nước Nga còn có biết bao người nghèo khổ, người tị nạn, các cụ già và trẻ em lang thang! Họ cần được ăn no và sưởi ấm. Đó mới là công việc làm sáng danh Chúa! Nhưng Thượng phụ đâu có nghĩ tới điều đó”.

“Đây hoàn toàn không thấy có khía cạnh tình cảm tương ứng với đạo đức - tiến sĩ khoa lịch sử L. Moleva tuyên bố - Người ta cho phép tổ chức các buổi ca nhạc tạp kỹ sát kề với các nấm mộ ở chân tường Kremli. 238 con người nằm trong Nấm mộ tập thể, đã bị vút xuống hố chôn chung vào ngày 10 tháng 11 năm 1917. Hiện nay người ta lại nói về tượng đài kỷ niệm tại nơi chôn lính Đức. Vậy những người lính đó có ưu điểm gì hơn những đồng bào của chúng ta, mà kẻ nào đó đã quyết định từ bỏ niềm tin vào những đồng bào ngay sau khi chỉ mới kịp giấu đi tấm thẻ đảng của mình?”⁽¹⁰⁸⁾

Năm 1997, tại địa điểm đẹp nhất trên bờ hồ Ilmen của tỉnh Novgorod đã khai trương tượng đài kỷ niệm binh lính và sĩ quan su

đoàn SS “Đầu lâu” (Báo độc lập số ra ngày 4 tháng 12 năm 1999).

Tại nhà ga Rada gần Tambov “Trưởng giáo chủ giáo phận Tambov và Michurin, Đức cha Evgheny và các giáo phẩm Cơ Đốc đã làm lễ thánh cho nghĩa trang an nghỉ của các binh lính quân đội Hitler chết trong thời gian bị chính quyền Xô viết bắt làm tù binh” (báo *Tin tức* số ra ngày 8 tháng 8 năm 1998).

“Tại làng Sologubovka gần Saint Petersburg mới khánh thành một nghĩa trang quân nhân Đức, nó sẽ trở thành đài kỷ niệm lớn nhất châu Âu cho binh lính quân đội Đức quốc xã chết trong chiến tranh thế giới thứ hai” (báo Ngày nay số ra ngày 11 tháng 9 năm 2000). Tại địa phương này quân đội phát xít khi tiến đến hồ Ladoga đã bắt đầu cuộc bao vây thành phố Leningrad, trong cuộc bao vây đó đã có tới 641.803 dân thường bị chết đói và hàng chục nghìn người khác kiệt sức chết trên đường đi sơ tán.

Tại thành phố Rzhev tỉnh Tver, bắt đầu sự phản đối rộng khắp của cư dân, “Người ta đã hoàn tất xây dựng một nghĩa trang lấp rấp cho các binh lính Hitler trên một diện tích rộng 2,87 héc ta, có bố trí các đường xe chạy thông tầng, bãi đỗ xe, đường đi bộ, xây dựng các bức tường mặt tiền phía trên cổng vào, hàng rào, chỗ tưởng niệm, hình cây Thập tự lớn...” (báo Nước Nga Xô viết ra ngày 2 tháng 2 năm 2000).

“Bọn phát xít sẽ không qua đây được” - những công dân trẻ tuổi của thành phố Kaliningrad đã hô vang khẩu hiệu khi đứng thành hàng rào trước tòa nhà trụ sở chính quyền tỉnh ngày 9 tháng 4. Họ phản đối việc xây dựng một nghĩa trang cho người Đức ở khu vực trung tâm thành phố Kaliningrad. Những người biểu tình là các cựu chiến binh và sinh viên, công dân thành phố. Họ mang trên tay những biểu ngữ: “Không dựng tượng đài phát xít!”, “Tượng đài kỷ niệm là cho các chiến sĩ giải phóng chứ không cho quân xâm lược!”,

“Không có chỗ xây mộ cho bọn sát nhân đã giết ông cha chúng tôi!”
(báo Nước Nga Xô viết số ra ngày 12 năm 2003).

Bắt chước Nina Mikhailovna Moleva, chúng ta cũng hỏi:

“Bọn sát nhân Hitler có ưu điểm gì hơn những đồng bào của chúng ta, mà kẻ nào đó đã quyết định từ bỏ niềm tin vào những đồng bào ngay sau khi kịp giấu đi thẻ đảng của mình?”

Ngay cả tờ báo không cộng sản là *Báo độc lập* cũng lên án hành động có ý đồ của những kẻ đào mộ người khác. Sau khi nhắc nhở rằng trong Hàng mộ Danh dự đã yên nghỉ khoảng 50 công dân của 15 quốc gia, tờ báo nhận xét: “Hàng mộ Danh dự ở Kremli mang tính quốc tế, hơn nữa nó là Hàng mộ Quốc tế có ý nghĩa liên quốc gia. Phải là kẻ không hiểu biết gì về cơ cấu nền văn minh hiện đại mới có thể đưa ra giả thiết rằng, hiện nay những thân nhân đang còn sống và các quốc gia mà những người yên nghỉ ở đó hay những thân nhân của họ đã hay đang là công dân của nước đó sẽ bình thản đứng nhìn xem chính quyền Nga đào bới di hài của hàng trăm người đã khuất và quyết định số phận của họ. Hay là chúng ta muốn thành lập một Ủy ban Mai táng quốc gia, Ủy ban này sau khi đã sơ bộ giải quyết các vấn đề rắc rối về mặt luật pháp và tài chính sẽ gửi các di hài và tro cốt của những người đã khuất đi khắp thế giới? Nghĩa là John Reed sẽ về Mỹ, Stalin về Gruzia, Dzerzhinsky về Ba Lan... Và cứ thế cứ thế tiếp tục! Bạn nghĩ sao, các nước đó là các dân tộc mọi rợ đang sống hay sao và họ sẽ cho phép chúng ta phi báng nôm xonor tàn của những người đã khuất, hơn nữa lại là những người nổi tiếng như thế hay sao? Và ta sẽ đưa đi đâu - tờ báo tiếp tục - di hài của Gagarin, Chkalov, Zhukov, của hàng chục và hàng chục những công dân cao quý khác? Những người thân của họ bất đắc dĩ phải trao thi thể của các công dân ưu tú nhất ấy cho nhà nước không phải để bị phi báng, mà để được vinh dự”.

Cuộc Thập tự chinh của Thượng phụ giáo chủ, cũng như các cuộc Thập tự chinh thời Trung cổ đã kết thúc thất bại và đánh dấu bước ngoặt hình thành Hiệp hội các thân nhân. Ta bất giác nhớ lại câu tục ngữ: “Trong cái rủi có cái may”. Có điều chuyện đó không có nghĩa là ở nước Nga ngày nay rồi sẽ không xuất hiện những kẻ thập tự chinh mới.

Có vẻ Đức Chúa Trời cũng lên án hành động ma quỷ của Thượng phụ giáo chủ và khai tâm sáng trí cho ông ta. Tháng 9 năm 2000, báo chí đưa tin, Aleksiy II yêu cầu chính quyền Moskva cấm tổ chức các buổi hòa nhạc trên Quảng trường Đỏ. Có hai lý do khiêu khích. Lý do thứ nhất về mặt kỹ thuật: các dàn âm thanh công suất lớn làm các bức tường của nhà thờ Thánh Vasily rung lên, có thể dẫn tới việc xuất hiện các vết nứt. Lý do thứ hai về mặt đạo đức. Đám thanh niên đã nốc rượu ngà ngà, sau buổi hòa nhạc nã mìn ngòi la liệt ngay trên khu vực nhà thờ và các đền thờ ở khu Zaryadye, trong các nhà vệ sinh làm dơ bẩn thánh địa tôn nghiêm Chính thống giáo và xúc phạm tình cảm tôn giáo của các tín đồ đến hành lễ. Trưởng Ban liên lạc đối ngoại của tòa Thượng phụ Moskva, Đức cha Viktor Malukhin khẳng định rằng quan điểm của Aleksiy II về vấn đề quy chế Quảng trường Đỏ là rõ ràng: “Vì trên địa bàn Quảng trường có khu chôn cất của con người (chẳng hạn như Hàng mộ bên tường thành Kremli) nên việc tổ chức các buổi hòa nhạc ở đây là không đúng và không thích hợp” (báo Ngày nay ra ngày 21 tháng 9 năm 2000).

Biết nói gì hơn? Chỉ có thể thốt lên: Sáng danh Chúa!

Cách đây không lâu, Tổng thống Putin, khi trả lời câu hỏi của nữ phóng viên người Pháp rằng ông nghĩ thế nào về ý tưởng cải táng Lenin, đã trả lời dứt khoát: “Tôi phản đối”.

Ngay lập tức các phương tiện thông tin đại chúng “dân chủ” sẵn sàng bán mình lấy tiền và mấy năm nay đã kêu gào điên loạn đòi “đưa Lăng Lenin và nghĩa trang ra khỏi Quảng trường Đỏ”, im thin thít. Có lẽ đây là khía cạnh có ích duy nhất của tâm lý nô tì.

Phần III. Câu chuyện những khổ đau và vinh quang của chúng ta

Yuri Gagarin cất cánh bay

Một sáng tháng 4 năm 1961, một viên thượng úy không quân dạo bước trên Quảng trường Đỏ. Anh dừng lại cạnh Lenin, giơ tay lên vành mũ chào. Chuông đồng hồ trên tháp Spasskaya điểm nhịp, đội gác danh dự đổi phiên, lưới lê trên nòng súng lấp loá... Viên phi công đứng lặng trước Lăng. Thoạt đầu gương mặt anh biểu lộ nét ưu tư sâu sắc đặc trưng của những người đang đau buồn. Sau đó cặp mắt sáng lên: nét buồn thay bằng tia nhìn dũng cảm và phấn chấn. Dòng người lại qua ông ào bên cạnh. Như mọi khi, bên Lăng có hàng chục người từ khắp nơi trên Trái đất đang đứng vây quanh. Không ai chú ý tới viên phi công trẻ. Tôi hôm nay anh sẽ bay đến sân bay vũ trụ.

Vài ngày sau cả thế giới sẽ nhắc đến tên anh. Anh là Yuri Gagarin.

Trước chuyến bay lịch sử anh đã đến Lăng Lenin. Nhìn lên hàng chữ LENIN, người phi công vũ trụ số 1 dường như nghe thấy lời chúc phúc của lãnh tụ: “Chúc lên đường may mắn!”

108 phút trong vũ trụ! Cả thế giới ghi nhận chiến công của Yuri Gagarin. Vào ngày đón tiếp người anh hùng, mọi đài phát thanh trên trái đất và mọi trung tâm truyền hình châu Âu đều hướng về Moskva, về Lăng Lenin. Ở đó, đứng trên lễ đài là các nhà lãnh đạo của cường quốc Xô viết và người phi công vũ trụ dũng cảm Yuri

Gagarin, giờ đã mang hàm thiê' u tá. Cuộc điều hành hân hoan của nhân dân Moskva kéo dài ba tiế' ng đô' ng hô'. Tại đây trước Lăng họ ă' n mừng Chiế' n thắ' ng vĩ đại của nhân loại. Khi những hàng người cuố' i cùng đi qua, người phi công vũ trụ bước xuô' ng lễ đài, đi tới chỗ Lenin và dừng lại trước quan tài kính của lãnh tụ. Chăm chú nhìn những đường nét thân yêu, anh thắ' m báo cáo: "Vladimir Ilyich kính mê' n! Chuyê' n bay đầ' u tiên trong lịch sử vào vũ trụ đã kắ' t thúc thắ' ng lợi. Phi công vũ trụ, công dân Liên bang Xô viê' t, đảng viên cộng sản Gagarin xin báo cáo".

Ngày 19 tháng 8 năm 1961 Moskva chào đón nhà du hành vũ trụ số' 2. Trước khi lên đường xuấ' t phát German Titov cũng đế' n Lăng Lenin.

Một năm sau, một ngày tháng 8 năm 1962, các nhà du hành vũ trụ số' 3, Andrian Nikolayev và nhà du hành vũ trụ số' 4, Pavel Popovich đứng trong dòng người đi vào Gian Tưởng niệm của Lăng Lenin.

Không phải ngẫu nhiên trước mỗi bước quyê' t định trong cuộc đời, người dân Xô viê' t lại đế' n viế' ng Lăng Lenin. Không phải ngẫu nhiên họ luôn ă' n mừng tá' t cả những thắ' ng lợi vĩ đại ở cạnh Lăng Lenin, dường như để báo cáo lãnh tụ.

Trước cuộc Chiế' n tranh Vệ quô' c vĩ đại đã có 20 triệu người viế' ng Lăng Lenin. Trong số' họ có những anh hùng của các kế' hoạch 5 năm đầ' u tiên: những người xây dựng nhà máy thủy điện Dneprovsk, tuyê' n đường sắ' t Turkestan-Siberia, nhà máy sản xuấ' t máy kéo Stalingrad, Liên hợp Xí nghiệp luyện kim Magnitogorsk, khu mỏ than Kuznetsk, thành phố' thanh niên Komsomolsk trên sông Amur và nhiê' u công trình xây dựng mới khác, biế' n nước Nga một thời lạc hậu thành cường quô' c công nghiệp hùng mạnh. Đế' n đây có những chiế' n binh dũng cảm đã chiế' n đầ' u bảo vệ biên

cương tổ quốc thân yêu trong các trận đánh ở hồ Khasan và sông Khalkhin-Gol⁽¹⁰⁹⁾, những chiến sĩ tình nguyện sang chiến đấu tại các mặt trận Tây Ban Nha và Trung Quốc, những chiến sĩ giải phóng miền Tây Ukraina và Tây Belorussia. Đến đây có những con người đã chinh phục Bắc cực và thám hiểm lòng đất Siberia, Kavkaz, Ural và Viễn Đông. Đến đây có các chiến sĩ phe Cộng hòa Tây Ban Nha, những người đầu tiên ở châu Âu phải hứng chịu đòn đánh của bộ máy quân phiệt phát xít, những người da đen ở Mỹ đấu tranh cho quyền con người. Đến đây có những người thuộc đủ các dân tộc trên thế giới - những chiến sĩ đấu tranh vì tự do, công bằng xã hội và tình anh em.

Vào các ngày lễ như 1 tháng 5 hay 7 tháng 11, diễu hành qua trước Lăng Lenin là những sản phẩm công nghiệp Xô viết mới và tốt nhất: những chiếc xe vận tải và máy kéo, những người diễu hành đầy tự hào khiêng trên vai mô hình những chiếc máy mới. Những câu khẩu hiệu kêu gọi: “Tiến lên, vì sự nghiệp công nghiệp hóa!” Tại đây mọi người chào đón những phi công trẻ tuổi - những Anh hùng Liên Xô đầu tiên và thủy thủ đoàn con tàu Chelyuskin được những phi công ấy cứu thoát khỏi lớp băng, hân hoan chào đón đội bay V. Chkalov, M. Gromov, V. Grizodubova đã thực hiện những chuyến bay xuyên lục địa chưa từng có vào thời đó.

Cho đến năm 1938, các chiến sĩ tân binh của các đơn vị đồn trú Moskva đều làm lễ tuyên thệ trước Lăng Lenin.

Khi vui mừng, và cả trong những ngày đau thương, nhân dân Xô viết luôn hướng ánh mắt và tâm lòng về Lăng Lenin.

Từ Quảng trường Đỏ tiến thẳng ra mặt trận

Ngày 22 tháng 6 năm 1941, những loạt đạn đại bác gầm vang trên biên giới phía Tây của Liên Xô. Toàn thể nhân dân Xô viết đứng dậy đánh trả kẻ thù. Trong cái ngày đầu của cuộc chiến tranh đẫm máu và thiêng liêng ấy, 18 nghìn người đã viết Lăng Lenin - đông gập ba ngày thường. Phần lớn họ là những người đàn ông đang chuẩn bị ra trận. Họ đến với Lenin để một lần nữa được nhìn vị lãnh tụ kính yêu, để hứa với Người sẽ bảo vệ đến cùng những thành quả của Cách mạng Tháng Mười, họ đến để ghi lại trong tâm trí hình ảnh sáng láng của Ilyich và mang theo hình ảnh đó như một lá cờ bước vào trận chiến đầu sôi nổi với quân xâm lược.

Cuối tháng 7 máy bay phát xít bắt đầu tấn công Moskva. Lăng Lenin được ngụy trang cẩn thận đủ để đánh lạc hướng phi công địch và ngăn trở chúng ném bom mục tiêu. Dù sao bọn Hitler cũng ném được xuống khu vực Kremli 15 quả bom phá, trong số đó chỉ có duy nhất một quả 250 kg là không nổ, và hàng trăm bom cháy. Những quả bom rơi gần Lăng nhất: một quả bom phá rơi cạnh tháp Spasskaya phía sau tường thành Kremli, một quả bom cháy rơi vào khu vực nhà thờ Thánh Vasily.

Khi chiến đầu bảo vệ thánh địa, 92 chiến sĩ của đơn vị bảo vệ Kremli đã anh dũng hy sinh, gần 150 người khác bị thương nặng nhẹ khác nhau. Nhưng bọn phi công phát xít không thể gây hư hại cho Lăng Lenin.

Các binh đoàn xe tăng Hitler đã tiến sát đến thủ đô. Đêm rạng sáng ngày 16 tháng 10 năm 1941, tiểu đoàn bộ binh cơ giới đặc nhiệm

độc lập nhận được mệnh lệnh: “Tổ chức phòng thủ khu vực các Quảng trường Đỏ, Sverdlov, Mayakovsky và Pushkin, duy trì trật tự cách mạng ở các khu phố kế cận”.

Khi còi báo động phòng không vang lên, mọi giao thông ngưng lại, phố xá vắng tanh. Trong bầu không khí lặng yên và căng thẳng, chỉ còn nghe thấy tiếng vang rền của các loạt đạn đại bác. Ranh giới trận tuyến đã chạy ngang qua khu vực tuyến đường ngoại ô. Hitler thả truyền đơn khoát lác rã rằng hã sẽ cắ m cờ của mình trên nóc Điện Kremli và ngày 7 tháng 11 sẽ duyệt lễ diễu binh của quân đội Đức trên Quảng Trường Đỏ.

“Bác thân yêu! - từ ngoại ô Moskva viên sĩ quan phát xít Neimgen viết thư gửi về Đức. - 10 phút trước đây cháu từ bộ tham mưu sư đoàn tinh nhuệ đặc biệt của chúng ta trở về, người ta vừa chuyển lệnh của quân đoàn trưởng mở cuộc tấn công cuối cùng vào Moskva. Vài giờ nữa cuộc tấn công sẽ bắt đầu... Cháu như đã nhìn thấy các trung đoàn quân tinh nhuệ đặc biệt của chúng ta sẽ là những người đầu tiên diễu qua Quảng trường Đỏ ngay cạnh ngôi mộ Lenin của bọn chúng... Chiến tranh sắp chấm dứt, bác ạ. Moskva sẽ là của chúng ta, nước Nga sẽ là của chúng ta, Châu Âu sẽ là của chúng ta...”

Tại Berlin, theo các tấm ảnh, bọn Đức chia Quảng trường Đỏ ra thành từng khu vực để quân lính của đế chế Đức có thể xếp hàng tạo thành hình một chữ thập ngoặc khổng lồ trên nền sân quảng trường lát đá vuông. Những nhà quay phim của hãng phim Đức UFA tính toán xem đứng trên ngọn tháp nào của Kremli có thể quay được đội hình đoàn quân chiến thắng. Quân thù muố n lắ ng nhự c đấ t thánh của chúng ta. Hitler ra lệnh thành lập một đơn vị công binh đặc biệt để làm nổ tung Điện Kremli và Lăng Lenin.

Nhưng chúng đã tính nhậ̣m. Đậ́t nước Liên Xô do Lenin xây dựng không giộ̀ng như Ba Lan và Pháp, những nước đã tan rã ngay từ những đọ̀n đánh đậ̀u tiên của quân đội phát xít.

Đêm rạng sáng ngày 7 tháng 11 năm 1941, cập chỉ huy các đơn vị ở Moskva đang sẵn sàng lên đường ra trận bỗng nhận được mệnh lệnh: sáng sớm phải có mặt ở Quảng trường Đỏ để tham gia cuộc diễu binh truyệ̀n thộ́ng.

Cũng trong đêm đó, Lăng Lenin được dỡ bỏ vật liệu nguy trang.

8 giờ sáng... Quảng trường Đỏ phủ đậ̀y tuyệ̀t, các khội đơn vị diễu binh xệ́p thành đội ngũ đứng yên lặng. Ánh mặ́t của các chiệ́n sĩ và các cập chỉ huy đậ̀u hướng vệ̀ phía Lăng, nơi cái tên thân yêu LENIN ánh lên rực đỏ. Nó tiệ́p cho họ thêm sức mạnh và niệ̀m tin vào chiệ́n thặ́ng. Cái tên đó ngày hôm nay sẽ cùng họ lao vào trận đánh, nhiệ̀u người trong sộ́ họ sẽ hy sinh với cái tên đó trên môi nhưng sẽ không cho quân thù vượt qua.

Đêm trước ngày lễ, hàng trăm máy bay ném bom phát xít lao vệ̀ Moskva, nhưng các chiệ́n sĩ cao xạ và phi công của chúng ta không cho một chiệ́c nào lọt qua. 21 máy bay Đức bị bặ́n hạ.

Dự tính khả năng sẽ có cuộc tập kích đường không nữa, từ sáng sớm 550 máy bay tiêm kích Xô việ́t đã trực chiệ́n trên các sân bay ngoại ô Moskva ở mức báo động sộ́ 1, để ngay khi có tín hiệu đậ̀u tiên sẽ lao vút lên bậ̀u trời chặn đường những tay phi công sùng sỏ của Hitler không cho chúng bay tới thủ đô. Trên lễ đài Lăng có đường dây điện thoại trực tiệ́p nộ́i với sở chỉ huy phòng không đặt ngậ̀m dưới đậ́t, là nơi đậ̀u tiên nhận tin máy bay phát xít đang tiệ́n đệ́n gậ̀n. Trong tòa nhà của Cửa hàng Bách hóa Tổng hợp Quộ́c gia (GUM) có bộ́ trí các trạm y tệ̉ cơ động. Trong sộ́ các mệnh lệnh do vị tư lệnh chỉ huy đội máy bay duyệt binh trên không sẽ ban bộ́,

người ta dự kiến cả mệnh lệnh sau: “Chấm dứt duyệt binh. Ngay lập tức vào trận không chiến!”.

Nét mặt các chiến sĩ và sĩ quan nghiêm nghị và khắc khổ.

- Cả thế giới nhìn vào chúng ta - từ lễ đài trên Lăng, những lời của Tổng tư lệnh tối cao I. V. Stalin vọng xuống - như nhìn một lực lượng có khả năng tiêu diệt bè lũ xâm lược Đức. Các dân tộc châu Âu nô lệ đang rên xiết dưới ách xâm lược Đức trông vào chúng ta, những người sẽ giải phóng cho họ. Lịch sử đã giao cho chúng ta sứ mệnh giải phóng vĩ đại. Hãy tỏ ra xứng đáng với sứ mệnh đó! Cuộc chiến tranh các đồng chí tiến hành là cuộc chiến tranh giải phóng, cuộc chiến tranh chính nghĩa. Tấm gương dũng cảm của các bậc tiên liệt vĩ đại của chúng ta như Alexander Nevsky, Dmitri Donskoy, Kuzma Minin, Dmitri Pozharsky, Aleksandr Suvorov, Mikhail Kutuzov sẽ cổ vũ chúng ta trong trận quyết chiến này! Ngọn cờ bách chiến bách thắng của Lenin vĩ đại sẽ soi đường cho chúng ta!...

Những trung đoàn bộ binh, các chiến sĩ hải quân, các đội tự vệ công nhân, hàng ngũ chính tề diễu hành ngang qua Lăng Lenin. Tiếp theo sau họ là kỵ binh, pháo binh, bộ binh cơ giới. Những chiếc xe tăng KV hạng nặng và T-34 hạng trung sơn màu ngụy trang trắng toát lẫn bánh xích âm âm. Lần đầu tiên các đơn vị đi diễu binh với đầy đủ trang bị, đạn dược - còn những chiếc xe tăng được nạp đầy đủ nhiên liệu, đầy đủ cơ số đạn pháo chiến đấu, nắp cửa đóng chặt để khi cần thiết lập tức xung trận. Trên gương mặt các chiến sĩ duy nhất một ý chí: “Tử thủ đến cùng”.

Đại đội trưởng Vasily Nozdrev tham gia cuộc diễu binh đã viết:

Có nhiều cuộc diễu binh khác nhau,

Nhưng cuộc diễu binh này - chiến công gian khổ,

Chúng ta thê` sẵn sàng

Đem thân mình che chở cho Lãng.

Cuô`i ngày, những đơn vị tham gia duyệt binh tiế`n thẳng vào trận đánh - các chiế`n sĩ xe tăng được tung tới các cứ điểm phía Tây Bắ`c thành phố`.

Ngay trong ngày hôm đó, các chiế`n sĩ của Sư đoàn cộng sản số` 2 Moskva được tung ra trận ngay sau khi duyệt binh bắ`ng các xe vận tải và cả tàu điện, đã đánh bật cuộc tâ`n công đầ`u tiên của kẻ địch. Ba chiế`c xe tăng Đức và nắ`p sau chúng là các xạ thủ súng máy tiế`n về` phía chiế`n hào của họ trên điểm cao 221,1. Khi đế`n gầ`n bọn phát xít ném lựu đạn. Các chiế`n sĩ Hô`ng quân bắ`t lắ`y lựu đạn khi nó còn đang bay và ném trả về` phía quân địch. Lác đác đôi chỗ diễn ra các trận đánh giáp lá cà. Các xạ thủ súng phun lửa kịp đế`n hỗ trợ cho quân ta. Hai chiế`c xe tăng địch bô`c cháy. Bỏ lại trên đỉnh cao những chiế`c xe tăng đang bô`c cháy rừng rực và xác đồ`ng bọn, quân Hitler vội vã rút lui... Ngày 30 tháng Mười một, 28 chiế`n sĩ của sư đoàn tham gia duyệt binh đã đánh bật cuộc tâ`n công của xe tăng phát xít cách Moskva 27 km. Tổ chức phòng thủ giữa Lobnyaya và Krasnaya Polyana, dù chỉ có súng máy và súng trường nhưng họ đã bắ`n bị thương ba xe tăng địch, hai chiế`c còn lại phải tháo chạy. Sư đoàn cộng sản số` 2 Moskva đã đi suô`t quãng đường từ Quảng trường Đỏ đế`n sông Elbe. Mùa hè năm 1943, Moskva vang rê`n những đợt pháo hoa đầ`u tiên để vinh danh họ. Sư đoàn đã được ban tặng tên gọi danh dự là Sư đoàn Orlovskaya (Chim ưng), được tặng thưởng Huân chương Kutuzov và Huân chương Cờ đỏ. Sư đoàn đã giải phóng Warsaw (Vácsava), tâ`n công Königsberg<sup>(110)</sup> và Berlin. Sư đoàn có bô`n người được tặng thưởng Huân chương Vinh quang và 16 Anh hùng Liên Xô.

Đêm rạng sáng ngày 8 tháng 11, một nhóm chiến sĩ đặc nhiệm - những người tham gia lễ duyệt binh - đã vượt qua trận tuyến để đặt mình làm nổ tung các tuyến đường giao thông và các đoàn tàu của địch.

Ngày 16 tháng 11 năm 1941, chính trị viên Vasily Klochkov - người tham gia duyệt binh - đã chỉ huy 27 chiến sĩ thuộc sư đoàn bộ binh 316 chiến đấu với 50 xe tăng địch. Bọn Hitler dự tính trên đường hành tiến sẽ chọc thủng phòng tuyến quân ta, tiến ra đường quốc lộ Volokolamskoye rồi ngay trong ngày hôm đó xông vào Moskva. Bọn chúng dự tính sẽ chỉ tắt động cơ khi đã đến Quảng trường Đỏ. Các chiến sĩ của chúng ta đã bắn hỏng 17 xe tăng địch. Khi hết đạn, Vasily Klochkov, dù bị thương, nhưng vẫn buộc những quả lựu đạn cuối cùng vào quanh mình và lao vào xe tăng địch. Những chiến sĩ tham gia trận đánh huyền thoại tại nút giao thông Dubosekovo đã giữ chân một đơn vị lớn quân Đức suốt một ngày, tạo điều kiện cho các trung đoàn quân ta chiếm lĩnh các vị trí chiến đấu thuận lợi hơn và không cho bộ phận chủ yếu của xe tăng địch đột phá ra đường quốc lộ. Hậu hết 28 chiến sĩ đã hy sinh nhưng không lùi bước. Họ được tặng thưởng danh hiệu Anh hùng Liên Xô. Câu nói của chính trị viên Klochkov: “Nước Nga rộng lớn, nhưng ta không thể lùi đi đâu được nữa vì sau lưng chúng ta là Moskva” đã trở thành một câu nói bất hủ được truyền tụng.

Đã có thời, tại đây, từ Moskva, Vladimir Ilyich tiễn các trung đoàn lên đường ra trận đánh bọn Bạch vệ và bọn can thiệp nước ngoài. Ngày 7 tháng 11 năm 1941 cũng từ đây, các chiến sĩ bảo vệ tổ quốc lại lên đường ra trận. Họ biết rằng đằng sau họ là Moskva, Kremli, Lăng Lenin. Và họ trụ vững đến cùng trên trận tuyến.

Cuối cùng kẻ thù cũng kiệt sức. Hồng quân đẩy lùi bọn chúng về phía Tây... Ngày 11 tháng 12 năm 1941, Tư lệnh lực lượng bảo vệ thủ đô, đại tướng G. K. Zhukov báo cáo Bộ Chỉ huy tối cao: “Tù binh

bắ t được của tập đoàn quân Guderian khai rằ ng, hiện nay khi trời tiế t lạnh, bọn chúng được phép mặc quân phục duyệt binh mang theo định dành cho lễ duyệt binh ở Moskva”. Những chiế c áo khoác và các bộ quân phục lộng lẫy bọn Hitler hy vọng được trưng diện trên Quảng trường Đỏ nay trở thành tâ m khẩn liệ m cho chúng.

Nhiề u chiế n sĩ tham gia buổi duyệt binh năm 1941 đã đi suô t chặng đường từ chân tường thành Kremli đế n chân tường Nhà Quố c hội Đức. Chiế n sĩ binh chủng trượt tuyế t Lazar Napernik, các chiế n sĩ xe tăng Viktor Grigoryev, Ivan Veremey, Pyotr Tyurnev, Nikolai Kopylov, xạ thủ diệt xe tăng Nikolai Zhuzhoma, các chỉ huy du kích Evgheni Mirkovsky, Fyodor Ozmitel, Mikhail Prudnikov, các chiế n sĩ kỵ binh Issa Pliev và Lev Dovator, chiế n sĩ bộ binh Daniil Shishkov trở thành các Anh hùng Liê n Xô. Vì lập chiế n công bảo vệ Moskva và bảo vệ Dnepr, vì tham gia các trận đánh trong hậu phương bọn phát xít nên sĩ quan chỉ huy lữ đoàn tăng độc lập số 31, Andrei Kravchenko, người đi đầ u đội hình đoàn xe bọc thép diễ u hành qua Lăng Lenin trong buổi lễ duyệt binh, đã hai lầ n được phong danh hiệ u Anh hùng Liê n Xô. Các chiế n sĩ xe tăng của ông đã siế t chặt vòng vây xung quanh các đội quân tinh nhuệ của Hitler ở Stalingrad, và là một trong những đơn vị đầ u tiên tiế n tới biên giới quố c gia của Liê n Xô vào mùa xuân năm 1944, rô i tiế n đế n sông Vltava của Tiệp Khắ c và kế t thúc chiế n tranh ở cảng Port Arthur (Lữ Thuận). Thủ đô Moskva đã hơn 20 lầ n bắ n pháo hoa chào mừng các chiế n sĩ xe tăng dũng cảm của tướng Andrei Kravchenko. Những chiế n sĩ tham gia duyệt binh Ivan Borodulin và Aleksei Slastennikov trở thành những người được tặng thưởng Huân chương Vinh quang, mà ở giữa tâ m huân chương đó có hình bức tường thành Kremli cùng ngọn tháp Spasskaya. Ivan Borodulin, cũng như chỉ huy tiểu đoàn xung kích Aram Mirzoyan, là những người đã để lại chữ ký trên tường Nhà Quố c hội Đức. Polina Titkova, cô y tá đã đưa hàng trăm thương binh ra khỏi bãi chiế n trường, là một trong số ít người được tặng

thưởng huy chương Florence Nightingale mà Hội Chữ thập đỏ quốc tế chỉ tặng cho các y tá giỏi nhất. Hiệu trưởng trường quân sự - người mở đầu lễ diễu binh - đại tá Yuri Pazhanov năm 1965 được phong quân hàm Nguyên soái Pháo binh.

Sát cánh cùng với chiến sĩ Xô viết đi thẳng từ Quảng trường Đỏ vào trận đánh còn có các chiến sĩ của tiểu đoàn quân quốc tế - những người Đức, Bulgaria, Czech, Tây Ban Nha, Việt Nam... Sau khi đế chế Hitler sụp đổ, cựu chiến sĩ Hồng quân Gottfried Grünberg trở lại Moskva với quân hàm đại tá và là tùy viên quân sự Sứ quán nước Cộng hòa Dân chủ Đức ở Liên Xô. Còn chiến sĩ Hồng quân Petko Katsarov trở thành tướng của Bulgaria. Họ hiểu rằng bãi chiến trường ngoại ô Moskva là nơi quyết định không chỉ số phận của nước Nga và còn cả tương lai toàn nhân loại, và khi chiến đấu bảo vệ Moskva họ đã tiến đến gần thời khắc giải phóng cho dân tộc mình.

Đi cuối cùng trong cuộc diễu binh, các lữ đoàn xe tăng số 31 và 33 đã kết thúc chặng đường hành quân giải phóng vĩ đại của mình: lữ đoàn 31 ở phía bắc Berlin, còn lữ đoàn 33 ở Praha.

Tháng 5 năm 1945 một chiến sĩ vô danh đã viết trên tường Nhà Quốc hội Đức: “Bọn khốn, chúng mày đâu nhìn thấy được Điện Kremli, còn Nhà Quốc hội của chúng mày thì bị tan tành”. Câu nói này thể hiện niềm tin vững chắc của các chiến sĩ tham gia cuộc duyệt binh huyền thoại ngày 7 tháng 11 năm 1941. Tám biển khắc hàng chữ này ta có thể thấy ở con đường Chiến thắng của Viện bảo tàng trung ương các Lực lượng vũ trang ở Moskva.

Bình minh ngày 9 tháng 5

Tin chiến thắng bay về Moskva vào lúc 3 giờ sáng ngày 9 tháng 5 năm 1945 khi người dân còn say ngủ.

Bị đánh thức bởi tin báo trên đài, dòng người hân hoan đổ ra Quảng trường cổ kính, nơi Lăng Lenin sừng sững vươn cao như biểu hiện sôi động của lòng kiên cường, tính vĩnh cửu và bất khả chiến thắng của tổ quốc.

“Tôi chạy ra Quảng trường Đỏ - cậu học sinh Valentin Berestov ghi trong nhật ký - Trời rạng dần... Một đám đông đi ngang qua trường đại học, vừa đi vừa hô to “Ura!”. Một cô bé chạy ngang qua Viện bảo tàng lịch sử: “Chúng em gõ vào cửa sổ tất cả các nhà ở tầng một. Chiến thắng rồi!...”

Trên Quảng trường Đỏ mọi người túm năm tụm ba. Bốn người phụ nữ khoác tay nhau hát “Chàng trai dũng cảm...”. Ba khoang cửa sổ ở Điện Kremli bừng sáng, ai đó dán mắt nhìn qua cửa sổ. Người ta chúc mừng nhau, tung mũ lên trời và kêu to “Ura!”. Người ta chúc mừng chiến thắng người công an đứng lặng lẽ cạnh Lăng.

Những người đi dọc trường đại học rồi cũng đổ ra Quảng trường Đỏ. Phía trước là ba người đang nhảy một vũ điệu Nga. Phía sau và xung quanh hô vang “Ura!”. Người ta kết vào với nhau, nắm tay nhau và có cảm giác toàn bộ Quảng trường như trở nên vắng vẻ. Mọi người tạo thành một vòng lớn. Thay cho vũ điệu, người ta chỉ đơn giản kết thành một chuỗi chạy vòng trên Quảng trường. Chuỗi người đứt quãng, những chuỗi người mới lại đan xen, hòa vào nhau, chuỗi này xuyên qua chuỗi kia. Các điệu vũ bất đầu.

Từ phía Bảo tàng Lịch sử đổ ra dòng người với những lá cờ - hình như họ mới treo chúng lên hay tháo ra từ đâu đó. Người ta vỗ cờ và kêu to “Ura!”... Một bài hát cứ vang mãi: “Thủ đô thân yêu của chúng ta...” Suốt thời gian đó chân ta cảm thấy rung rung và lòng tràn đầy một nỗi sáng khoái phi thường.

Một sĩ quan mặc quân phục đeo các tấ m huy chương xuấ t hiện trên quảng trường. “Tung anh ta lên nào!” - Và người sĩ quan bay lên cao, tay cô ́ giữ chiế c mũ kepi. Người ta thả anh ta xuô ́ng khi chiế c mũ cuô ́i cùng cũng rơi ra. Sau đó là những cái ôm và cái hôn. Đầ u tiên anh ta bị hôn, sau đó anh ta tự mình tìm và ôm hôn tá t cả... Một người phụ nữ nhảy múa. Cô câ m trong tay một chiế c bi đông, nhưng chân cô vẽ ra những vũ điệu hoàn toàn độc lập với tay. Cô đánh rơi nấ p bi đông. Ai đó nhặt lên. Cô bắ t đầ u gõ nấ p vào thành bi đông.

Những thiế u nữ vừa hát vừa múa, đi thành một hàng. Hai chàng trai với cây đàn ghi ta đi ở hai bên. Những chiế c dây đàn ghi ta đứt tung, và những chàng trai không nhận thấ y điề u đó, tiế p tục gõ tay vào hộp đàn bằ ng gỗ. Một cô gái với mái tóc mê m mượt chạy lại phía người công an hôn anh ta tới tá p, chỉ tay về ́ phía đám đông, mời gọi: “Đi với chúng em đi...”. Cô gái lại bỏ chạy, ôm hôn một người công nhân mặc chiế c áo bông trầ n, sau đó hôn một vị giáo sư đang đi cùng bà vợ.

Khắ p nơi dân đổ ra đường. Họ đi, tay câ m cờ và những bông hoa giấ y. Những thương binh mặc áo choàng bệnh viện màu nâu cũng đổ ra đường. Mọi người cười với họ, nhường đường, sợ động vào làm họ đau.

Chín giờ sáng. Mặt trời mọc trong lớp khói sương vàng óng, xua tan cái lạnh buổi sáng. Và tự nhiên mọi người đầ u kéo về ́ Lăng Lenin, về ́ chỗ những tá m đá khắ c tên những chiế n hữu của Người

- những người thành lập nên một cường quốc chiến thắng. “Mọi người lặng lẽ xếp hàng đi ở phía sau lễ đài, ngấm nhìn bức tường thành Kremli và những chậu hoa quý hiếm, những thảm cỏ cạnh tường, - một nhà chép sử trẻ tuổi ghi lại. Công an ngăn những người khác lại: “Các đồng chí, đừng làm thế. Họ dẫm bừa cả rô-i”. “Chúng tôi đang muốn tung tẩy mà ...” Nhưng sau đó người ta nhận ra là không thể giữ được trật tự. Niềm phấn hứng chiến thắng tỏa ra thật chân chất, tự nhiên như hương đồng gió nội”.

Mọi người hào hứng vui chơi đến tận khuya trên Quảng trường Đỏ, bên dãy tường Lăng. Cảm giác như Lenin cũng vui mừng đón chào chiến thắng cùng với nhân dân.

Lễ duyệt binh chiến thắng

Ngày 24 tháng 6 năm 1945 trên Quảng trường Đỏ bên Lăng Lenin đã cử hành lễ duyệt binh chiến thắng. Các trung đoàn đại diện cho tất cả mười phương diện quân - từ Phương diện quân Karelia ở tận phía Bắc đến Phương diện quân Ukraina số 3 nằm ở tận phương Nam - xếp thành đội ngũ chỉnh tề trước Lăng Lenin. Tập trung ở đây là những chiến binh xuất sắc nhất, có cả binh nhì lẫn nguyên soái. Đứng trong hàng ngũ của họ có những người đã bắt đầu con đường vinh quang của mình vào cái buổi sáng âm u ngày 7 tháng 11 năm 1941 cũng chính tại đây, trên quảng trường này bên cạnh Lăng Lenin.

Mưa rơi từ sáng. Hình như những giọt lệ vui sướng và đau khổ hòa lẫn với nhau rơi trên Quảng trường Đỏ, rơi trên những lá quân kỳ chỉ chít vết đạn, rơi trên các khố i vuông quân sĩ tham gia lễ duyệt binh Chiến thắng.

Từ lễ đài trên Lăng Lenin, nguyên soái G. K. Zhukov đứng duyệt lễ diễu binh và chúc mừng các chiến sĩ cùng toàn thể nhân dân nhân ngày lễ vĩ đại.

“Một niềm phấn hứng đặc biệt - G. K. Zhukov nhớ lại - bao trùm tất cả mọi người khi các trung đoàn anh hùng bước đi hùng dũng, trang trọng, dàn hàng ngang đi qua Lăng V. I. Lenin. Dẫn đầu các đoàn quân là các tướng lĩnh, các nguyên soái quân binh chủng và nguyên soái Liên Xô nổi danh trong các trận chiến đánh bại quân phát xít”.

Những người anh hùng với bước chân nhịp nhàng diễu qua như những đợt sóng nối tiếp nhau. Tất cả đều ngoảnh mặt về phía

Lăng Lenin. Những chiến binh dường như muốn báo cáo: “Thưa đồng chí Lenin! Lời di huấn của đồng chí về việc bảo vệ Tổ quốc xã hội chủ nghĩa đã được hoàn thành!”

Âm nhạc đột ngột lặng đi. Những hô ời trống đánh gọn vang lên trên quảng trường. Một đoàn chiến binh tiến tới phía Lăng Lenin, trong tay họ là những quân kỳ phát xít họ đoạt được, mũi cờ chúc xuống đất. Những quân kỳ này đã từng tung bay trên Warsaw và Paris, trên Belgrade và Athens, Tunisia và Tripoli...

Theo ý đồ của bọn quốc xã, lẽ ra những quân kỳ này cũng phải phấp phới bay trên đô thành Moskva. Nhưng nước Nga đã chuẩn bị cho chúng một số phận khác hẳn. Ngày 24 tháng 6 năm 1945, những tấm vải sặc sỡ với hình chữ thập ngoặc đáng nguyền rủa đó đã bị kéo lê một cách nhục nhã trên mặt đá ô vuông ẩm ướt của Quảng trường Đỏ. Khi tới gần Lăng, hàng quân đầu tiên với thái độ khinh bỉ ném mạnh những lá quân kỳ của địch xuống chân tường Lăng Lenin, cho chúng chịu nỗi nhục nhã. Trên lễ đài vang lên những tràng vỗ tay và những tiếng hô “Ura!”. Các hàng quân nối tiếp, dưới tiếng trống không ngừng, tiếp tục vứt những lá cờ tiếp theo xuống. Những chiến c cán gõ đập xuống mặt đường gây một âm thanh trầm đục ảm đạm. Chẳng mấy chốc hai trăm lá cờ của các đơn vị quân Đức bị tiêu diệt nằm chắt chố dưới chân Lăng Lenin. Những lá cờ hiệu của quân kẻ cướp phát xít nằm thành một đống vải sặc sỡ nhàu nát. Trong số chúng có cả lá cờ hiệu riêng của Hitler, kẻ đã mơ ước đứng trên Quảng trường Đỏ duyệt lễ diễu binh của quân đội Đức nhân dịp chiến được thủ đô của nhà nước Xô viết.

“Một khoảnh khắc không gì so sánh nổi - nguyên soái G. K. Zhukov nhớ lại - khi 200 cựu chiến binh dưới nhịp trống ném 200 lá quân kỳ phát xít xuống chân tường Lăng Lenin. Hãy để những kẻ

phục thù, những kẻ thích phiêu lưu quân sự nhớ đến sự kiện lịch sử này!”

Cuộc điều binh của Hồng quân, người đã cứu thế giới khỏi bọn phát xít, kéo dài hai tiếng đồng hồ.

Như dòng thác trào dâng suốt cuộc chiến tranh,

Qua những cánh đồng xa thiêu cháy,

Hồng quân đã đến tận Berlin

Hàng ngũ vững vàng như khi đứng trước Lăng.

Không phải ngẫu nhiên mà trong những năm gian khó đó người ta đã đưa hình ảnh Lăng Lenin nằm chính giữa tám huân chương quân sự cao nhất của đất nước - Huân chương Chiến thắng.

Không phải ngẫu nhiên mà tháng 9 năm 2003, Hội nghị nguyên thủ của các nước SNG đã ra quyết nghị: trên tám kỷ niệm chương ban hành nhân dịp kỷ niệm 60 năm chiến thắng phát xít Đức có hình tám Huân chương Chiến thắng với hình Lăng Lenin nằm chính giữa.

Tiếng nói của nhân dân

Suốt hơn 70 năm, vào ngày 1 tháng 5 và ngày 7 tháng 11, Quảng trường Đỏ và Lăng Lenin trở thành những trung tâm chính kỷ niệm ngày lễ toàn dân. Ngày 1 tháng 5, quảng trường tràn ngập hàng vạn người mít tinh tuấn hành, còn ngày 7 tháng 11 trên quảng trường diễn ra lễ duyệt binh truyền thống.

Tháng 8 năm 1981, lời tiên đoán của Lenin về nguy cơ Đảng Cộng sản rơi vào tình trạng tự kiêu tự mãn đã thành *Sự thật* (Lenin toàn tập, tập 40, trang 326, 327 [bản tiếng Nga]).

Không kẻ nào có thể bôi nhọ uy tín của những người cộng sản, Lenin nói trong vở kịch của M. Shatrov: “Chúng ta sẽ chiến thắng! nếu như bản thân những người cộng sản không làm mất uy tín của chính mình.” Rất tiếc đường lối sai lầm phản bội của Gorbachev và đồng bọn đã đưa ĐCS Liên Xô tới chỗ sụp đổ về phương diện chính trị và đạo đức, biến mình thành con tin và làm cho hàng triệu những con người chân thành tin tưởng vào chủ nghĩa xã hội vào thế giới lưng chịu đòn. Kết quả là các thế lực chính trị khác đã lên nắm chính quyền.

Tuy vậy, ngày 7 tháng 11 năm 1991 trước Lăng Lenin đã diễn ra cuộc mít tinh của hàng nghìn người do phong trào Moskva cầm đầu và Liên đoàn Công nhân Moskva phối hợp tổ chức để kỷ niệm 74 năm Cách mạng Tháng Mười.

“11 giờ 30 - phóng viên viết - Một biển người từ đôc Vasilyevsky đổ xuống Quảng trường Đỏ. Tôi ngoái lại phía sau, toàn bộ không gian cho đến tận chân trời đầy người và cờ đỏ.

12 giờ 00. Biển người đứng lặng trước Lăng. Tuyên bố một phút mặc niệm và tưởng nhớ người Chiến sĩ vĩ đại đã đấu tranh cho tự do, công bằng xã hội và tình anh em.

Những người tham gia mít tinh phản đối đường lối của hai tổng thống đã đưa đất nước đến chỗ tan rã, đẩy nhân dân vào cảnh bần cùng. Sau đó biển người rộng lớn hâu như bùng nổ trong cơn phẫn khích tổng nhất. “Lenin! Lenin! Lenin!”, hàng chục nghìn người hô vang. Các ngài đã nghe thấy tiếng nói của nhân dân chưa, hỏi “những kẻ muôn đào mộ” của Ilyich, những kẻ làm cho lăng tẩm của Người không được yên?” (báo Nước Nga mới số 21 năm 1991).

Cả Tổng thống Liên Xô lẫn Tổng thống Liên bang Nga không rời Điện Kremli ra gặp những người mít tinh để tham gia vào ngày lễ quốc gia không thể bãi bỏ được này.

Một điều đặc biệt là tổ chức cuộc mít tinh và diễu hành không phải là các cựu quan chức của ĐCS Liên Xô mà là những người công nhân tập hợp trong Xô viết công nhân Moskva. “Thắng lợi của cuộc biểu tình tuần hành - báo *Sự thật* viết - tính quần chúng của nó và cách tổ chức hoàn thiện của nó có lẽ không chỉ và không phải là công lao riêng của các nhà tổ chức mà còn là kết quả của niềm phẫn khích tự phát của những người dân Moskva muôn nói “không” dứt khoát với liệu pháp sốc”.

Nhưng chẳng bao lâu người ta dựng rào chắn đối với các cuộc mít tinh và biểu tình tuần hành trên Quảng trường Đỏ - mọi hình thức tổ chức quần chúng đông người, sắc lệnh của Yeltsin nêu rõ, chỉ được thực hiện khi “có sự cho phép của Tổng thống Liên bang Nga, khi đã thỏa thuận với Bộ Tư lệnh Điện Kremli Moskva”.

“Hãy loại Lăng ra khỏi nghi lễ duyệt binh”

Ngày 27 tháng 3 năm 1995 trên lễ đài của Lăng Lenin có mặt Chánh Văn phòng Phủ Tổng thống S. Filatov và Phó Thủ tướng Chính phủ Nga Yu. Yarov. Trong những ngày này mọi người đang chuẩn bị lễ duyệt binh long trọng trên Quảng trường Đỏ kỷ niệm 55 năm Ngày Chiến thắng phát xít Đức. Từ năm 1990 người ta đã không tổ chức lễ duyệt binh. Các quan chức bước lên lễ đài đưa mắt định hướng xem nên để Tổng thống và Thủ tướng Chính phủ đứng ở đâu trong thời gian duyệt binh, các quan chức khác đứng ở chỗ nào trên lễ đài hai bên sườn Lăng, đồng thời họ cũng ước tính việc trang hoàng ngày lễ cho Quảng trường Đỏ sẽ như thế nào.

Khi ra về người này nhắc người kia rằng trong ngày Chủ nhật của Lễ Xá tội, ngày 25 tháng 2, dự định sẽ cải táng di hài của gia đình Sa hoàng. “Và sau đó - ông ta với vẻ coi thường và giận dữ, hást đầu về phía tường Lăng rồi nói - chúng ta sẽ chôn cả lão này” (tức Lenin). Hai quan chức đó không rẽ vào Gian Tưởng niệm.

Ngày 9 tháng 5 năm 1995, kỷ niệm 55 Ngày Chiến thắng, lần đầu tiên từ sau năm 1991, Yeltsin bước lên lễ đài Lăng để chào mừng những cựu chiến binh và duyệt lễ diễu binh. Có vẻ như chính quyền muốn biểu lộ sự kính trọng cần thiết đối với người sáng lập và nhà lãnh đạo đầu tiên của Liên bang Nga, người xây dựng Hồng quân, đội quân đã cứu đất nước khỏi ách nô lệ của bọn phát xít, đã ném những lá quân kỳ thu được của các đơn vị quân đội Hitler bị tiêu diệt xuống chân tường Lăng vào lễ duyệt binh chiến thắng năm 1945. Nhưng than ôi! Những người tham dự lễ duyệt binh long trọng và hàng triệu khán giả truyền hình không nhìn thấy trên Lăng hàng chữ LENIN quen thuộc. Nó bị che khuất sau dây hoa rèm màu xanh nhợt nhạt. Những kẻ nghĩ ra các trò tiêu nhân này chính là cựu

ủy viên dự khuyết BCT Trung ương ĐCS Liên Xô B. Yeltsin, S. Filatov (một trong những người năm 1992 đã đập vỡ bức tượng bán thân của Lenin trong phòng nghị sự của Xô viết Tối cao Liên Xô trong Điện Kremli), Yu. Yarov hay những kẻ đã tham gia vào Hội đồng tướng lĩnh mở rộng của Bộ Quốc phòng dưới sự chủ trì của Bộ trưởng P. Grachov ngày 22 tháng 6 năm 1994, thông qua quyết định đáng xấu hổ “loại Lăng Lenin ra khỏi nghi lễ duyệt binh”?

Trong thời gian diễn ra lễ duyệt binh, tôi đứng ở lễ đài dành cho khách mời phía bên trái Lăng và dĩ nhiên không nhìn thấy “cách trang hoàng ngày lễ” bất ngờ ấy. Sau khi kết thúc lễ diễu hành long trọng, tôi đi từ lễ đài bước xuống Quảng trường Đỏ và ngạc nhiên nhận thấy một đám đông tụ tập trước Lăng Lenin. Mọi người theo dõi những người lao công tháo tấm rèm hoa màu xanh lá cây trước mặt Lăng đã che khuất hàng chữ LENIN trong thời gian diễu binh. Một số im lặng, một số bàn tán về hành vi xúc phạm ấy. Khi những người công nhân đã tháo được tấm rèm hoa xuống, đám đông vỗ tay hoan hô.

Những hành động xúc phạm của những “nhân vật đổi màu” trong Điện Kremli ấy đã bị lên án mạnh mẽ trong vô số các cuộc mít tinh kỷ niệm ngày lễ 55 năm Chiến thắng phát xít diễn ra trong ngày hôm đó trên khắp nước Nga.

- Nguyên soái Kulikov, người duyệt hàng quân diễu binh - trung tướng A. I. Golyakov, Phó Chủ tịch Cộng đồng các tổ chức cựu chiến binh của các nước SNG, nói với tôi, - lẽ ra có thể nói thẳng với Yeltsin - chừng nào chưa tháo bỏ tấm băng ngụy trang che khuất hàng chữ Lenin thì lễ duyệt binh chưa bắt đầu. Nhưng ông ta đã im lặng. Đại tướng Govorov chỉ huy duyệt binh cũng vậy.

Mà cả hai người này đều đã từng là ủy viên Trung ương ĐCS Liên Xô. Kulikov từ năm 1971, còn Govorov từ năm 1981. Hơn nữa,

Kulikov là người ba lần được tặng Huân chương Lenin, được nhận Giải thưởng Lenin, Govorov hai lần được tặng Huân chương Lenin. Cả hai đều là Anh hùng Liên Xô. Thực ra họ nhận được danh hiệu này không phải trên chiến trường mà nhân dịp sinh nhật lần thứ 60 của mình. Nói đúng hơn đó là các vị anh hùng bàn giấy... Vì thế, có lẽ họ đâu dám cãi lại ông chủ mới của Kremli. Nhân tiện đây ta nhớ tới lời của Napoléon nói thẳng tuột theo giọng lính tráng: “Lịch sử là con đĩ, sẵn sàng lên giường với kẻ chiến thắng”.

Năm sau, ngày 9 tháng 5 năm 1996, trước kỳ bầu cử, Tổng thống Yeltsin lại bước lên lễ đài Lăng để chào mừng vài nghìn cựu chiến binh của cuộc Chiến tranh Vệ quốc đội ngũ chinh tề diễu hành qua Quảng trường Đỏ. Hàng chữ LENIN lần này không bị che đi, điều mà tất cả nhà quan sát chính trị đều nhận thấy. Và không chỉ có họ nhận thấy.

Hàng triệu công dân sẽ còn nhớ rất lâu việc che khuất hàng chữ Lenin trên Lăng như một trò tiêu xảo dơ bẩn của chế độ Yeltsin. “Tôi hiếm dịp đến Moskva - đi lại quá tốn kém - kỹ sư Viktor Lukomsky người Ukraina (thành phố Kharkov) viết - Nhưng lần nào đến tôi cũng tới Quảng trường Đỏ, tới Lăng Lenin. Đó là lịch sử chung của chúng ta. Tôi nhớ, thời Yeltsin trong lễ diễu binh, hàng chữ LENIN trên Lăng bị rèm hoa che khuất. Thật xấu hổ cho ông ủy viên BCT Trung ương ĐCS Liên Xô đó vì đã có thái độ quên ơn” (báo Diễn đàn, số ra ngày 14 tháng 10 năm 2001).

Ngày 9 tháng 5 năm 1999 Yeltsin lại đứng trên lễ đài, nhưng là lễ đài khác - trước Lăng người ta dựng một bục lễ đài bằng gỗ - và ông ta chào mừng những cựu chiến binh và các học viên các trường quân sự và học viện quân sự diễu hành trên Quảng trường. Từ bục lễ đài gỗ này, V. Putin, người kế nhiệm ông ta - người có người ông tên là Spiridon Putin đã từng làm đầu bếp ở Gorki khi Lenin sống ở đó,

và sau khi Lenin mất, chuyển sang làm đầu bếp tại một trong các biệt thự của Stalin - đã đọc diễn văn.

“Tôi muốn biết người nào đã nghĩ ra việc gọi thợ mộc đến Quảng trường Đỏ dựng bục lễ đài trước Lễ duyệt binh Chiến thắng? - Nhà báo nổi tiếng Lev Kolodnyi viết - Có lẽ đó là những kẻ cố thực hiện ý tưởng đưa Lenin ra khỏi Lăng...

Trò ngu ngốc này lộ rõ trên màn ảnh truyền hình ngày 9 tháng 5, Ngày Chiến thắng, khi Tổng tư lệnh tối cao không dám bước lên lễ đài Lăng. Và chấp nhận đứng duyệt lễ diễu binh trên bục gỗ lễ đài phía dưới hàng chữ LENIN mà máy quay cố gắng không để lộ ra trên màn ảnh truyền hình... Phải chăng vì thiếu hiểu biết hay cố tình lừa dối mà người ta đã sắp xếp cả một chuỗi hành vi dối với một thực thể thiêng liêng như là truyền thống quốc gia?

Truyền thống đó ở nước chúng ta là chính quyền tối cao thường ra lời kêu gọi đối với toàn dân từ trên lễ đài cao trên Quảng trường Đỏ. Trước thời các lãnh tụ cách mạng thì các Sa hoàng đứng ở đài cao Pháp trường để truyền hịch...

Stalin cùng các chiến hữu bước lên lễ đài để chào đón dòng người diễu hành. Từ lễ đài ông duyệt lễ diễu binh của Hồng quân ngày 7 tháng 11 năm 1941 khi xe tăng Hitler đã tiến đến ngoại ô Moskva. Từ lễ đài Lăng Lenin ông đã nói với quân đội: “Hãy để cho tấm gương dũng cảm của các vị tiên liệt vĩ đại của chúng ta như Alexander Nevsky, Dmitri Donskoy, Kuzma Minin, Dmitri Pozharsky, Aleksandr Suvorov, Mikhail Kutuzov cổ vũ chúng ta!”

“Trên lễ đài Lăng - Lev Kolodnyi tiếp tục - đủ chỗ không chỉ cho các lãnh tụ mà còn cho các vị nguyên soái đã giải phóng châu Âu khỏi ách phát xít. Trên lễ đài, Khrushchev ôm hôn Gagarin vừa mới trở về từ chuyến bay lịch sử vào vũ trụ. Từ lễ đài này đã vang lên những

lời vĩnh biệt trong đám tang Korolyov và Zhukov. Còn rất lâu nữa người ta vẫn nhớ tới những ai và với lý do gì đã bước lên những bậc thang bằng đá dẫn lên lễ đài trung tâm. Và Boris Nikolayevich Yeltsin cũng đã đứng trên đó với tư cách là ủy viên dự khuyết t BCT Trung ương ĐCS Liên Xô.

Tại sao lễ đài đó hôm nay lại trở nên vắng vẻ và điều đó lại diễn ra vào ngày 9 tháng 5?...

Khi tước bỏ vai trò lễ đài của Lăng, thực ra người ta âm mưu tước bỏ của Lăng chức năng khác (lăng tâm). Làm thế này người ta không cần phải ra sắc lệnh, không cần “sự ủng hộ của truyền thông” và sự tán thành về mặt đạo đức của Thượng phụ giáo chủ. Mọi việc được giải quyết nhanh gọn, trong tầm tay của mình...

Tại sao Yeltsin không bước lên lễ đài Lăng? Vì ông ta đã từ bỏ Lenin và ĐCS Liên Xô khi còn đứng trong hàng ngũ của Đảng, ông ta đã bắt đầu “công cuộc cải tổ” và tiến hành nó cho tới khi đất nước vĩ đại bị tan rã chẳng? Vì không muốn chiếm chỗ của Stalin trên lễ đài trung tâm chẳng? Vì muốn tạo khoảng cách với chính quyền cũ chẳng? Khi đó tất nhiên người ta sẽ phải đặt câu hỏi tại sao ông ta lại cố lọt vào Điện Kremli là nơi Lenin và Stalin đã sống và làm việc?”

Sau khi nhắc đến việc ở nước Nga hiện nay đang lan tràn nạn khủng bố và cuộc xung đột ở Chechnya đang làm nước Nga chảy cạn máu, Lev Kolodnyi viết:

“Hàng nghìn người trong ngày lễ chiến thắng gần đây đã đổ ra đường phớt với ảnh Lenin và Stalin. Phải chăng chỉ vì họ hoài niệm về một bàn tay mạnh mẽ? Họ đổ ra đường như thế bởi vì các vị lãnh tụ ấy biết làm nên chiến thắng trong các cuộc chiến - Nội chiến và Chiến tranh Vệ quốc... Chính quyền hiện nay, khác với

chính quyền Xô viết, chỉ rất biểt thua trận, điề u mà chúng ta đã thấ y dưới chính quyền của “nhà truyề n giáo” (tức Yeltsin - A. A.). Ông ta đánh nhau với những người đã khuấ t đang an nghỉ tại chân tường thành Kremli và thua trận ở Chechnya...

Tôi tin - cây bút chính luận kế t thúc bài viế t của mình - vào các vị tướng lĩnh và các binh sĩ, con cháu của những người chiế n thắ ng. Tôi tin rằ ng nước Nga sẽ toàn thắ ng, đập tan tàn bọ n lính đánh thuê Arập. Và điề u đó chắ c chắ n sẽ xảy ra, khi đó vị tổng thố ng sẽ bước lên lễ đài Lă ng Lenin. Ông ta sẽ có toàn quyề n đứng ở vị trí của vị Tổng tư lệnh tồ i cao của quân đội, người đã đập tan bọ n thù địch thuộc vào hàng tiề n bô i của kẻ thù hung dữ nhấ t thời nay của mọi thời đại và mọi dân tộc” (báo Thanh niên Moskva sô ra ngày 29 tháng 5 năm 2002).

Bắ t chấ p mọi trò láu cá và công cô c của chính quyề n, bọ n họ vẫn không loại nôi Lă ng Lenin ra khỏi nghi lễ duyệt binh trong ngày lễ Chiế n thắ ng. Hằ ng năm vào ngày 9 tháng 5 trên Quảng trường Đỏ lại được trang hoàng một tấ m panô lớn trên có vẽ hình Huân chương Chiế n thắ ng với hình Lă ng Lenin ở giữa. Thực ra họ có thể dẹp tấ m panô không cho treo ở mặt tiề n GUM, nhưng họ làm sao bỏ đi được chân dung Lenin khỏi những lá cờ đỏ đầ y vinh quang tung bay trước gió của các đơn vị quân đội diễu binh?

“Là địa điể m duyệt binh - nhà sử học Roy Medvedev nhận xét - Quảng trường Đỏ chỉ có thể giữ vai trò đó khi mà di hài Lenin còn nằ m trong Lă ng, chứ không phải khi Lă ng trở thành một chiế c hộp đá cẩm thạch tro ́ ng không”.

Quay lưng lại với lịch sử

Ngày 11 tháng 6 năm 2003 người ta dựng một hàng rào cao sơn màu cờ ba sắ c của nước Nga ngăn cách Lăng Lenin với Quảng trường Đỏ. Phía trước hàng rào người ta dựng một lễ đài với hàng ghê ́ ngồ i lưng quay về ́ phía Điện Kremli dành cho các quan chức, những người khi ngồ i thì gắ y quay về ́ phía Lăng còn mặt quay về ́ cửa hàng GUM được trang hoàng quố c huy hình chim ưng hai đầu, còn trên quảng trường những vận động viên sẽ biểu diễn các tiế t mục thể dục, các điệu nhắ y và điệu múa. “Quay lưng về ́ quá khứ, hướng mặt về ́ hiện tại” - có vẻ như đó là ẩn ý của các tác giả đề ề ra ý tưởng này” - các báo viế t.

Chính quyề n đã quyề t định kỷ niệm ngày 12 tháng 6 như vậy đây- cái ngày mà 13 năm trước đây họ quy định là ngày quố c lễ được gọi là Ngày Độc lập của nước Nga.

Cái tên gọi thực là khó hiểu: độc lập với ai - với Estonia hay với Kirgizia? Thật tức cười! Thường người ta kỷ niệm ngày Độc lập là ở các nước thuộc địa cũ nơi nhân dân lật đổ ách thố ng trị của thực dân Anh, Pháp, Mỹ, Bô ́ Đào Nha hay Bỉ. Còn nước Nga, ơn Chúa, đã là nước độc lập hơn một nghìn năm nay, điề u này được chứng minh ít ra là bằ ng tượng đài kỷ niệm nổi tiế ng ở thành Kremli của thành phố Novgorod.

Năm năm sau Yeltsin mới sáng trí nhận ra được cái tên gọi ngu ngô c đó và bằ ng một sắ c lệnh của Tổng thố ng, ông ta đổi tên thành Ngày Nước Nga. Nhưng theo số liệu của Viện nghiên cứu Dư luận xã hội trung ương toàn Nga (VTSIOM), chỉ có 6% dân Moskva biế t gọi đúng tên nó.

Chuẩn bị kỷ niệm Ngày Nước Nga, chính quyền dựng hàng rào cao ngăn cách với Quảng trường Đỏ không chỉ Lăng Lenin, mà cả Hàng mộ Danh dự, nghĩa là nơi an táng những người con đáng kính nhất của nước Nga như Zhukov và Rokossovsky, Konev và Malinovsky, Gagarin và Korolyov, Kurchatov và Keldysh, Kosygin và Khrunichev, Maxim Gorky và Chkalov cùng nhiều người khác nữa. Những con người đem lại quang vinh cho nước Nga đối với toàn thế giới bị chính quyền mới coi là không xứng đáng, dù chỉ là tượng trưng, được có mặt trong lễ hội Ngày Nước Nga.

Ta dễ hiểu tại sao, ngày 12 tháng 6 năm 1990 Đại hội Đại biểu nhân dân theo đề nghị của Yeltsin đã thông qua cái gọi là Tuyên ngôn về chủ quyền nước Nga, mở đầu giai đoạn tan rã một quốc gia thống nhất - Liên bang Xô viết - và đẩy đất nước vĩ đại từ kỷ nguyên hòa đồng xuống thời kỳ phong kiến phân quyền. Văn kiện nhục nhã ngày 12 tháng 6 có lẽ sánh ngang với việc giới quý tộc Nga công nhận hoàng tử Ba Lan Vladislav (Władysław) làm Sa hoàng Moskva năm 1610. Yeltsin và đám triều thần “chiến sĩ dân chủ” đứng sau lưng ông ta, giống như giới quý tộc Moskva lúc đó, đã thực hiện hành động phản bội tổ quốc.

“Ước nguyện của những người Xô viết muốn gìn giữ Liên bang Xô viết và chế độ xã hội chủ nghĩa được họ thể hiện rõ ràng vào kỳ trưng cầu dân ý tháng 3 năm 1991 đã bị bọn đầu cơ và luôn lột chính trị dày xéo và bác bỏ” - báo *Sự thật* đã viết - Như vậy ngày 12 tháng 6 chúng ta hóa ra là chào mừng “nền độc lập” của bọn đầu cơ và luôn lột đã nắm lấy guồng máy quốc gia, chống lại ý chí của nhân dân mình, chống lại những nguyên tắc sơ đẳng của nền dân chủ và luật pháp đã được công nhận ở tất cả các nước văn minh không trừ một ai”.

Đúng 10 giờ sáng, các khách mời bắt đầu đến Quảng trường Đỏ và ngò�i vào hàng ghế lưng quay về phía Lăng Lenin.

“B. Yeltsin xuất hiện giữa đám người đổ trên Quảng trường Đỏ - báo Duma viết - trông chẳng khác gì một tên tội phạm bị dẫn đến hiện trường gây án”.

Tổng thống V. Putin đọc nhanh bài diễn văn về một nước Nga thống nhất.

Ngồi chễm chệ trên lễ đài, rất nhiều người từng là những “người Leninist trung kiên” trước đây - bí thư các cấp ủy đảng nay theo Berezovsky⁽¹¹¹⁾, các thủ lĩnh đoàn thanh niên theo kiểu Filatov, các chính trị viên theo kiểu Yushenkov⁽¹¹²⁾, các giảng viên chủ nghĩa Marx - Lenin theo kiểu Burbulis...

Tại sao những “phần tử Leninist trung kiên” trước đây nảy sinh nhu cầu muốn chà đạp thân tượng V. I. Lenin của họ? Ký giả Yu. Mukhin đã đưa ra một chân dung tâm lý khá c nghiệt của loại người như thế: chúng “tìm mọi cách mọi cơ để sỉ nhục, bôi nhọ mà không cần đến m xia tới lý lẽ sơ đẳng. Lòng căm thù như thế ở đâu ra? Chỉ có một câu trả lời duy nhất thích hợp - chúng đã phản bội Người! Không ai lại nuôi dưỡng lòng căm thù giỏi như bọn phản bội...”

Hãy thử nhìn vào những cựu đảng viên hiện nay của ĐCS Liên Xô, một phần trong số họ được ĐCS Liên Xô nuôi ăn đầy đủ, béo m. Hãy thử nhìn xem bọn chúng đã phỉ nhổ và bôi nhọ ĐCS Liên Xô, Liên bang Xô viết với thái độ hằn học đến mức nào. Tại sao? Chính chúng cũng biết rằng, phản bội là trở thành kẻ xấu xa đáng khinh. Ý nghĩ đó giày vò chúng và chúng không muốn công nhận mình là những kẻ đốn mạt, và vì vậy thực lòng chúng cố gắng hình dung, mô tả ĐCS Liên Xô và Liên bang Xô viết (mà không hề nghĩ rằng chính bọn chúng đã từng là người được gọi là của “ĐCS Liên Xô”) như những con quái vật, vô cùng đáng sợ đến nỗi hành động phản bội Đảng và tổ quốc của chúng trở thành một điều tất yếu và không đáng xấu hổ.”

Nhưng có lẽ độc giả đang suốt ruột muốn biết chuyện xảy ra trên Quảng trường Đỏ.

“Đột nhiên trên quảng trường nhảy ra một đám thiêu nữ ăn mặc lạ lùng với mái tóc nhuộm màu xanh dương và để hở cả bụng lẫn rốn - báo *Sự thật* thanh niên viết. - trong tay họ cầm cái gì đó bông sợi lòm xồm. Điệu nhảy của họ na ná giống như điệu nhảy pha trộn giữa vũ điệu lambada và kankan.

- Màu xanh dương là màu của bầu trời! - Người dẫn chương trình nói. - Nó tượng trưng cho tuổi trẻ của nước Nga.

Sau đó là đoàn diễu hành của những người lao động - đến từ toàn bộ 89 chủ thể hành chính⁽¹¹³⁾. Họ mặc quần áo dân tộc và mang cờ của các vùng miền”.

Nhưng đó là những hàng người mặc quần áo dân tộc trông nhỏ nhoi và đáng thương.

Sự xuất hiện của mỗi đoàn đại biểu song hành cùng giọng nói rất to đàng hoàng long trọng của phát thanh viên:

- Cộng hòa Dagestan!
- Cộng hòa Mordovia!
- Cộng hòa Tuva!
- Cộng hòa Sakha-Yakutia!

Đi đến giữa Quảng trường Đỏ, các đoàn đại biểu dừng lại, quay mặt về phía Điện Kremli, về phía Lăng Lenin và kính cẩn nghiêng mình cúi chào về hướng đó. Những tác giả kịch bản buổi lễ nghĩ ra tình tiết điệu bộ này coi nó là sự cúi chào tỏ lòng biết ơn Tổng thống và chính phủ. Nhưng trên thực tế có vẻ như các đoàn đại biểu

cúi chào Lenin và các chiến hữu của Người đang ngủ giấc vĩnh hằng ở chân tường thành Kremli. Chính nhờ có Lenin và đường lối dân tộc của Người mà các dân tộc mới có được thực thể nhà nước của mình.

Ta chợt nhớ tới những lời của nhà thơ Rasul Gamzatov: “Tôi nói thẳng thắn và chắc chắn rằng: cách mạng là tất yếu đối với Dagestan. Một cuộc cách mạng xã hội, văn hoá, tinh thần... Người bạn quá cố Vladimir Soloukhin của tôi gọi Lenin là kẻ thù, nhưng đối với dân tộc tôi, Người không phải là kẻ thù. Trong những năm đầu gian khó nhất đối với chính quyền Xô viết, Người đã cho chúng tôi cơm ăn, áo mặc và con chữ... Dân tộc tôi sẽ ra sao nếu không có Người? ... Cách mạng đã cho những dân tộc nhỏ bé tất cả những gì có thể giúp họ hồi sinh và phát triển”.

Điểm đặc biệt là những nhà lãnh đạo các tổ chức cựu chiến binh không được chính quyền mời đến buổi “hội hè” này. Có lẽ, họ bị coi là người của quá khứ. Mặc dù các cựu chiến binh đã đi vào lịch sử và sẽ sống mãi trong tâm trí con cháu, giống như các thân binh của Alexander Nevsky, các nghĩa sĩ của Dmitri Pozharsky, những người lính của Mikhail Kutuzov. Các cựu chiến binh thấy xa lạ và không thể chịu nổi buổi lễ hội quay lưng lại nầm mộ của cha ông như vậy. Họ coi hành động đó là sự sỉ nhục đối với lịch sử dân tộc, phỉ báng ký ức về những người con vinh quang của nước Nga. Nhà lãnh đạo Hiệp hội quốc tế “Cộng đồng các tổ chức xã hội cựu chiến binh (quân nhân hưu trí) của các quốc gia độc lập” (các nước SNG), đồng đội cùng hạm đội A. I. Sorokin, khi biết về “sôi diễn” trên Quảng trường Đỏ đã nói: “Thậm chí nếu như nhận được giấy mời, tôi cũng không đi đến đó”.

Dưới đây là những gì báo chí viết về “sôi diễn” ngày 12 tháng 6 trên Quảng trường Đỏ.

Thời sự MN: “Một buổi lễ kỳ quặc...”.

Nước Nga Xô viết: “Cái đám đông quan chức no cơm ấm cật ngồi trên ghế của lễ đài mới được dựng vội vã ngay sát chân Lăng bị phủ vải che khuất một cách đáng xấu hổ xa lạ với dân ta biết bao! Lễ nào lại đem so sánh những cuộc diễu hành quân chúng đông đảo vào những ngày 7 tháng 11 hay 1 tháng 5 trên Quảng trường Đỏ với cuộc tụ họp phe nhóm đáng thương này!” (số ra ngày 17 tháng 6 năm 2002).

Sự thật: “Những ai có mặt trên Quảng trường Đỏ sẽ phải đồng ý rằng: đã xảy ra cái điều không thể không xảy ra - một vở diễn rõ ràng là nhằm thể hiện sự kém hiểu biết và tính nghiệp dư sâu sắc... Những tấm phong màn, tiếng kèn đồng long trọng, đội nhạc diễu hành, cũng không thể tạo ra một bầu không khí lễ hội thực sự. Điều đó cũng dễ hiểu. Giới chóp bu chính trị và doanh nhân của đất nước thực hiện trách nhiệm của mình rất kém” (số ra ngày 17 tháng 6 năm 2002).

Duma: “Tân lớp tinh hoa mới của nước Nga ăn mừng ngày lễ phản bội Tổ quốc Liên Xô của mình... Những người dân chen chúc nơi hàng rào thật giống như những khán giả đến thăm vườn thú. Có điều không ai trong số họ muốn vứt cái gì cho lũ súc vật ăn... Theo như số liệu của Bộ Nội vụ, trong ngày hôm đó số các vụ phạm tội do say rượu gây ra giảm hẳn: người dân không biết họ uống mừng điều gì” (số 24 năm 2003).

Báo độc lập yêu cầu độc giả phát biểu ý kiến về tân tuồng đạo đức giả trên Quảng trường Đỏ ngày 12 tháng 6.

Đại biểu Duma quốc gia, luật sư Ye. Mizulina: “Tấm phong màn trang trí vô lối che khuất Lăng làm tôi băn khoăn”.

Phó Tổng biên tập tạp chí Lá cờ N. Ivanova: “Sự bồi bác về mặt thẩm mỹ trên Quảng trường Đỏ mà tất cả các kênh vô tuyến truyền tải chỉ thể hiện nhân thân dở dang của cái gọi là hình ảnh nhà nước Nga” (*Báo độc lập* số ra ngày 20 tháng 6 năm 2003).

Liệu Aleksandr Sergeyevich Pushkin có thể nói gì nếu như hôm đó ông đến Quảng trường Đỏ và thấy Lăng bị che đi? Có lẽ ông sẽ nhắc lại những lời bất hủ của mình: “Tôi xin thề, không gì trên thế giới này có thể khiến tôi đổi mảnh đất ông cha hay muốn có một lịch sử khác ngoài lịch sử của ông cha mình, lịch sử mà Chúa Trời đã ban cho chúng ta”.

* * *

Trên Quảng trường Đỏ những cây thánh giá trên những mái vòm của nhà thờ, hình chim ưng hai đầu trên nóc Viện bảo tàng Lịch sử và những ngôi sao đỏ năm cánh trên đỉnh các tháp Kremli là những hình ảnh luôn sát cạnh nhau. Ngắm chúng, ta có cảm giác như đang nghe thấy điệu nhạc mê hồn của các thế kỷ đã qua. “Đây là nơi lưu trữ những khổ đau cùng những niềm vinh quang của chúng ta... Những chương sử rực ánh hào quang thiêng liêng” (N. Yazykov).

Bức tường thành Kremli và nhà thờ Thánh Vasily, Đài Pháp trường và Nhà thờ Kazan, Viện bảo tàng Lịch sử và cửa hàng GUM, Lăng Lenin và Hàng mộ Danh dự - đó là cuốn biên niên sử nước Nga gây xúc động lòng người, là một quần thể kiến trúc độc đáo thể hiện sống động mối liên hệ giữa các thời đại, giữa sự nghiệp của cha ông chúng ta với chúng ta hiện nay. Phá hủy, làm biến dạng nó là một hành động man rợ, một sự phỉ báng ký ức lịch sử.

Đôi khi ta nghe thấy rằng các chiến dịch chống Lenin không gây ảnh hưởng lớn tới bầu không khí chính trị bởi vì con người Lenin và sự nghiệp của Người từ lâu đã trở thành tài sản của lịch sử và

vì thế những cuộc tranh luận đánh giá những việc đó chỉ mang tính hàn lâm và không thể gây mâu thuẫn sâu sắc cho các mối quan hệ con người hiện nay. Đây là một quan điểm sai lầm. Hình tượng Lenin, không phụ thuộc vào cách đánh giá chính trị về Người, đã là một biểu tượng tạo nên cốt lõi ý thức dân tộc của nhân dân ta. Ý nghĩa chính trị của các hành động nhằm bôi đen Lenin không là gì nếu so với tầm quan trọng của những hành động đó: muốn phá hủy ý thức dân tộc và “làm tan rã” dân tộc.

“Dự án phá hủy thế giới các biểu tượng của chúng ta còn đang chờ một nhà sử học của nó khắc họa - nhà nghiên cứu chính trị S. Kara-Murza viết. - Nhưng hình hài của nó thì ngay bây giờ ta đã thấy. Chiến dịch này gây ra tác động phá hoại cực kỳ nặng nề đối với nhân dân Liên bang Nga, mà trước hết là nhân dân Nga. Về nhiều mặt nó tiên quyết mức độ sâu sắc của cuộc khủng hoảng văn hóa đang diễn ra thể hiện trong sự tăng vọt của tỷ lệ tử vong, sự bùng nổ của bạo lực, và con số to lớn những trường hợp bất hạnh”.

Đóng vai trò quan trọng trong việc này là sự phá hoại các biểu tượng quốc gia, trong đó có việc phỉ báng Quảng trường Đỏ, chẳng hạn như tổ chức các buổi biểu diễn nhạc pop ở đó. Vì Quảng trường Đỏ là một trong những biểu tượng lớn và phức tạp thể hiện sống động mối liên hệ giữa các thế hệ. “Quảng trường Đỏ Moskva - S. Moscovici, nhà triết học Pháp, viết - là một trong những Quảng trường gây ấn tượng nhất và được thiết kế xây dựng mang ý nghĩa sâu sắc nhất. Nó nằm ở chính trung tâm thành phố, và về một phía bị giới hạn bởi Điện Kremli. Trung tâm tôn giáo cổ xưa này, nơi trước đây làm lễ đăng quang cho các Sa hoàng, đã trở thành trung tâm hành chính đầu não của chính quyền Xô viết, được tượng trưng bởi ngôi sao đỏ. Lenin nằm trong Lăng mộ đá cẩm thạch của mình có lính canh gác đã đem lại cho Quảng trường một nét trang trọng của cuộc Cách mạng mang tầm thế kỷ. Các khoang hốc

tường là nơi những nhân vật nổi tiếng đã khuất yên nghỉ, họ là người gìn giữ Quảng trường, hàng người sống xếp hàng viếng họ là sợi tơ kết nối quần chúng bên ngoài với các quan chức cấp cao nhất ở bên trong Điện. Trong không gian đó lịch sử đã bộc lộ mình dưới dạng thu nhỏ và cùng với nó là toàn bộ quan niệm thống nhất dân tộc”.

Đó là ý nghĩa mà chắc chắn những kẻ phản bội kiểu như Yakovlev, và những tay dẫn chương trình truyền hình như Pozner, Svanidze và những gã Karyakin khác phải hiểu: Lenin nằm trong Lăng mộ cẩm thạch của mình và những nấm mộ trong hốc tường thành “đang gìn giữ Quảng trường” và “trong không gian Quảng trường nói chung toàn bộ lịch sử đang bộc lộ mình và đồng thời với nó là toàn bộ quan niệm thống nhất dân tộc”. Chính những tên biệt kích chống phá Xô viết về mặt hệ tư tưởng đang mưu đồ phá hủy nó, và những anh chàng Ivan của chúng ta, quên mất dòng tộc của mình, lại đi giúp đỡ chúng.

Phần kết

Trong văn phòng làm việc của một nhà triệu phú, nổi tiếng vì hành động từ thiện của mình, người phóng viên Nga nhìn thấy tấm ảnh chân dung Lenin, và hỏi:

- Sao, ông là đảng viên cộng sản à?

- Không - doanh nhân trả lời - Tôi coi thành quả cơ bản Lenin đạt được là việc ông ấy đã bắt những người có của phải chia sẻ với những người không có của cái gì. Mà điều đó cho đến nay đã cứu cả thế giới.

Thiệt nghĩ, vài lời đơn giản đó còn hơn cả ngàn tập sách của các nhà bác học giải thích hiện tượng đặc biệt Lenin.

“Những người công nhân Nga đã làm nên cách mạng Tháng Mười - một người thợ mỏ Mỹ nói với viện sĩ Zh. Alferov - Bọn tư sản ở chỗ chúng tôi hốt hoảng và phải sửa đổi chính sách xã hội. Vì thế tôi xin nói với ông: nhờ có Cách mạng Xã hội chủ nghĩa Tháng Mười vĩ đại, giai cấp công nhân Mỹ được sống sướng hơn”.

Nhân cách của Lenin, sự nghiệp của Người về nhiều mặt đã quyết định số phận của nhân loại trong thế kỷ XX. Đối với những người tin vào lý tưởng cộng sản, Lenin mãi mãi là một lãnh tụ vĩ đại, là một biểu tượng của tự do và công bằng xã hội; đối với những người có thế giới quan khác, người vẫn là một nhà cách mạng trong lịch sử. “Cách mạng Nga, - N. Berdyaev viết, - đã đánh thức và tháo xiềng cho sức mạnh to lớn của nhân dân Nga...”

Như Chúa Kitô không chịu trách nhiệm về các cuộc thập tự chinh, về tội ác của Tòa án giáo hội thần thánh, về các vị vua chúa

và các nhà độc tài coi mình là tín đồ` Kitô giáo, Lenin cũng không có lỗi trong những hành vi biê`n thái của chủ nghĩa Stalin và hành động của các tổng bí thư luôn coi mình là những người Leninit.

“Khi sự thù hã`n cá nhân qua đi - chúng tôi xin nhắ`c lại những lời phát biểu vào năm 1923 của N. Ustryalov, một nhân vật của phong trào ‘Đổi cột mô`c’, người đã không ít lầ`n tranh luận về` chiế`n thuật Bolshevik - và Lịch sử xuấ`t hiện, thì lúc đó mọi người sẽ hiểu rõ rằ`ng Lenin là của chúng ta, rằ`ng Lenin là người con chân chính của nước Nga, người anh hùng dân tộc của nước Nga sánh vai cùng Dmitri Donskoy, Pyotr Đại đế`, Pushkin và Tolstoy”.

Nhờ trí tuệ của Lenin, người đã dám thách thức cái trật tự bắ`t công của thê` giới, người đứng lên chố`ng lại sự chuyên quyề`n của kẻ mạnh, bảo vệ những người bị áp bức và cùng khổ, mà ảnh hưởng tư tưởng của người đã lan ra toàn thê` giới trong thê` kỷ XX. Tháng Mười của nước Nga, cũng như năm 1789 của nước Pháp, trong một chừng mực to lớn đã thúc đẩy quá trình tiế`n hóa của thê` giới.

* * *

Không có gì là vĩnh cửu. Chúng ta sẽ hiểu điề`u này vào năm 1924 khi đưa ra quyế`t định về` việc ướp xác. Vì thê`, trong thông báo của chính phủ Xô viế`t ngày 25 tháng 3 năm đó đã nói rõ rằ`ng sẽ áp dụng “các biện pháp... để có thể bảo quản thi hài V. I. Lenin trong thời gian dài nhấ`t có thể”. Thời hạn đó không được nêu ra bởi vì không ai biế`t và không thể biế`t.

Có thể, sẽ đế`n lúc các nhà bác học nói rằ`ng khoa học đã làm tấ`t cả những gì có thể. Và khi đó cơ quan lập pháp cao nhấ`t của nước Nga sẽ cảm ơn các nhà bác học vì lao động quên mình của họ đã cho phép hàng triệu người của vài thê` hệ và đế`n từ khắ`p châu lục trên thê` giới có thể chiêm ngưỡng nhà tư tưởng và nhà cách mạng vĩ đại,

rồi sẽ đưa ra quyết định long trọng đưa thi hài V. I. Lenin vào lòng đất trong Lăng, và một hầm mộ nổi tiếng sẽ trở thành nơi lưu trú cuối cùng của Người. Có thể một chiếc quan tài cẩm thạch mới sẽ thay cho chiếc hòm kính pha lê hiện nay. Nhưng dù V. I. Lenin có an nghỉ nơi nào đi chăng nữa, con đường nhân dân đến với Người sẽ không bao giờ bị bỏ quên cho cỏ dại mọc đầy.

Phụ lục

Một tên Vlasov trên mặt trận tư tưởng

Về cuốn sách “*Lenin*” của B. Volkogonov⁽¹¹⁴⁾

Đào ngũ ngoài mặt trận

Chiếc xe Volga đen đỗ lại cạnh một tòa biệt thự cổ, từ trong bước ra một viên tướng trông hầy còn trẻ với chiếc cặp nhỏ ở tay phải. Ông ta đi về phía cổng vào có treo tấm biển “*Tạp chí Tự do và dân chủ chính trị* của UBTU ĐCS Liên Xô”. Thiểu tướng Dmitri Volkogonov đến đây đưa bài báo thường kỳ của mình. Trong những năm 1970, trên tờ tạp chí này ông ta thường đăng những bài viết của mình ca ngợi Lenin, Cách mạng Tháng Mười, chủ nghĩa xã hội và ĐCS Liên Xô đang nắm chính quyền. Ông ta viết: “Ánh sáng chói lọi của tư tưởng Lenin, vẫn như trước đây, soi đường cho chúng ta. Đó là đặc tính không chỉ của những chân lý thông thái và sâu sắc mà còn của các chân lý mang tính tiên tri”.

Tôi không hề giấu diếm rằng, tôi và các đồng nghiệp khác trong tạp chí rất thích những bài báo của Volkogonov, vì chúng không cần phải biên tập lại. Trong mắt chúng tôi ông ta có bước đường công danh thăng tiến đến chóng mặt: từ một trung tá, trợ lý cho Tổng cục trưởng Tổng cục chính trị của quân đội Xô viết lên đến hàm thượng tướng, cấp phó cho Tổng Cục trưởng. Phải công nhận, tôi rất vui khi biết về những chức vụ mới cao hơn của một tác giả tài năng như thế.

Ông ta thường đi nói chuyện ở các đơn vị quân đội, các trường đại học, các cơ quan nghiên cứu khoa học, phát biểu trước các phóng viên và các nhà văn và thường nói mình rất thích tham khảo ý kiến với Lenin. Khi biết tin ở một trung đoàn người ta không tổ chức học tập lý luận Marx-Lenin, ông ta đã yêu cầu cách chức viên trung đoàn trưởng. Trung đoàn đó là đơn vị tiên tiến về sẵn sàng chiến đấu và chỉ có điều đó mới giúp cho Bộ Tư lệnh cấp trên cứu viên sĩ quan chỉ huy thoát khỏi lời buộc tội nghiêm trọng như vậy.

Nhưng năm 1991, ĐCS Liên Xô mất chính quyền, và tướng Volkogonov bắt đầu khoan khoái vui đập và phỉ nhổ tất cả những gì trước đây đã giúp ông ta leo cao. Tôi hiểu: không nên quá cứng nhắc trong các quan điểm, vì con người có đặc tính là hay thay đổi. Nhưng với một điều kiện: nếu như sự thay đổi đó diễn ra không một chút tư lợi.

Có một điều luôn làm tôi băn khoăn: Tại sao Volkogonov và những người như ông ta lại không thay đổi một cách độc lập mà chỉ thay đổi theo thủ trưởng của mình?

Đối với Volkogonov, Lenin một thần tượng, là người nuôi dưỡng, đã cho ông ta một cuộc sống không nghèo đói, cho công danh và cả vinh quang. Chính quyền thay đổi, Lenin bị người ta tấn công, bôi nhọ và viên tướng vội vã chạy đến với những người chủ mới. Trong quân đội hành vi này được gọi là đào ngũ trong chiến đấu.

Trong những năm 1980, Volkogonov viết về tên phản bội Vlasov: “Con người này chưa bao giờ có một lòng tin chân chính vào chủ nghĩa xã hội. Hắn ta biết cách giả mạo lòng yêu nước, ý thức trách nhiệm. Hắn từng là một công chức mẫu mực”. Bây giờ những lời nói đó có thể hoàn toàn chuyển sang cho chính Volkogonov.

Giác ngộ hay mù quáng?

Cuốn sách *Lenin* của Volkogonov tràn ngập lòng căm thù mù quáng, dữ dội đối với người con vĩ đại của nước Nga.

Vì đọc quá nhiều những hồ i ký của những tên Bạch vệ lưu vong và các tác phẩm của những chuyên gia chống nước Nga ở phương Tây nghiên cứu về đất nước Xô viết, viên tướng đã cho độc giả ăn “món cá hồ i thiu” bằng cách nhấn mạnh vào những tư liệu giả dối và bịa đặt. Ông ta cam đoan Lenin là người có nhãn quan độc ác, không có bạn bè, buộc cho Lenin tính đa nghi, xảo quyệt và tham quyền cố vị. Thực ra ta cũng chẳng cần bác bỏ những điều bịa đặt đó làm gì.

Volkogonov tuyên bố rằng ông ta đã tỉnh ngộ. Nhưng sách của ông ta cho thấy rõ điều ngược lại: tác giả mù quáng bởi các tham vọng chính trị và bởi lòng sốt sắng nô tì trước chính quyền mới, vì thế dĩ nhiên không nhận thấy sự phi lý trong những khẳng định của mình.

Chẳng hạn, ông ta dẫn ra đoạn đối thoại giữa Lenin và Trotsky trong những ngày khó khăn đối với nước cộng hòa Xô viết non trẻ:

Trotsky: Thế nếu như bọn Đức vẫn cứ tấn công? Nếu chúng cứ tiến về Moskva?

Lenin: Chúng ta sẽ lui tiếp về phía đông... Sẽ thành lập nước cộng hòa Ural-Kuznetsk, dựa vào nền công nghiệp của vùng Ural và nguồn than của vùng Kuznetsk... Chúng ta sẽ trụ vững... rồi lại phát triển mở rộng và quay trở lại Moskva và Petrograd.

Ông Volkogonov “tĩnh ngộ” và bình luận câu trả lời của Lenin: “Trong thâm tâm [Lenin] không hề có một lời nói đề cập đến con người, đề cập nhân dân và đề cập số phận của nước Nga”.

Có nghĩa là theo Volkogonov, thì Kutuzov khi nhường Moskva cho quân Pháp cũng không nghĩ gì đến mọi người, đến nhân dân và đến số phận nước Nga? Có nghĩa là, Hồng quân trong những năm 1941-1942 khi cầm cự từng trận rút lui về đến Moskva và Volga, cũng không nghĩ gì đến số phận nước Nga? Theo ý của Volkogonov, lẽ ra cần phải giao tay đầu hàng quân Đức. Rất may, Lenin và các tướng lĩnh của chúng ta lại nghĩ khác hẳn ông tướng bàn giấy Volkogonov.

Một trong những miêu tả đánh yêu thích của nhà sử học “tĩnh ngộ” là đầu cơ câu chuyện về tính độc ác của Lenin. Trong cuốn sách và trong nhiều đoạn phỏng vấn Volkogonov cứ thêm mãi thêm muôi mãi chỉ một ví dụ - bức điện của Lenin gửi đến Penza yêu cầu phải dập tắt ngay lập tức cuộc nổi loạn chống chính quyền Xô viết và treo cổ bọn cầm đầu. Bức điện kết thúc bằng câu: “Hãy phải đến đó những người cứng rắn hơn”.

Ông Volkogonov “tĩnh ngộ” bình luận: “Lời lẽ mới đáng sợ làm sao”. Lẽ nào nhà sử học trung thực ấy lại làm thinh không nhắc đến chi tiết lúc đó là nội chiến và một cuộc nổi loạn trong hậu phương quân đội của bất kỳ phe nào - Hồng quân hay Bạch vệ - đều sẽ gây ra phản ứng quyết liệt như thế của chính quyền. Khi ở hậu phương quân đội Denikin đang tiến đánh Moskva bùng nổ các cuộc khởi nghĩa, Denikin lập tức phái các đội tảo thanh tới đó và ra lệnh phải đàn áp cuộc nổi dậy một cách không thương tiếc, lập tòa án quân sự dã chiến, xử bắn và treo cổ.

Các chuyên gia điều tra bí mật, điều tra chủ yếu trong các văn kiện lưu trữ được giải mật và công bố là thời điểm và hoàn cảnh ký ban hành

một văn bản cụ thể. Ngày tháng ở đây có ý nghĩa quyết định. Thời kỳ cách mạng và nội chiến là một chuyện, còn thời kỳ hòa bình lại là chuyện khác. Làm sao mà một người có hai bằng tiến sĩ khoa học - lịch sử và triết học - đồng thời là Viện sĩ thông tấn của Viện Hàn lâm khoa học Nga như Volkogonov lại kém cõi về mặt khoa học đến thế? Liệu một nhà khoa học trung thực có im lặng như Volkogonov đã làm, trước việc theo sáng kiến của Lenin, án tử hình đã bị bãi bỏ trước cả khi nội chiến kết thúc. Volkogonov chỉ lấy ra từ kho lưu trữ những gì có lợi cho quan điểm của ông ta, và bỏ qua những gì bất lợi. Đó là hành vi đầu cơ lợi dụng. Lịch sử sẽ không cho phép hành xử như thế.

Đặc biệt không thể chấp nhận được là thói gian lận bịp bợm của Volkogonov khi ông ta lấy cái chỉ thị nghiêm khắc của Lenin trong thời nội chiến để giải thích và bằng cách đó biện hộ cho các tội ác chính trị của Stalin, người mà trong điều kiện hòa bình, không có chiến tranh và cách mạng, đã sử dụng biện pháp thanh trừng rộng rãi, hơn nữa không để chôn lại kẻ thù mà chôn lại đồng chí của mình.

Phải nói rằng, tác giả cuốn sách thích hành xử như vậy. Chưa hề bắn một phát súng nào vào kẻ thù bên ngoài của tổ quốc, ông ta trong thời bình lại tích cực tham gia vào việc giải tán và bắn phá trụ sở Nghị viện nước Nga và giết chóc đầm máu đồng bào của mình đứng lên bảo vệ Luật pháp và Hiến pháp hôm 10 tháng 10 năm 1993. Hành vi nhục nhã đó được tiến hành với sự tàn nhẫn lớn hơn nhiều so với việc những người Bolshevik giải tán Quốc hội lập hiến chẳng hạn.

Lenin, cũng như bất kỳ một nhà hoạt động chính trị lớn nào khác, có những câu nói sai lầm và những quan điểm không tưởng. Những điều này đã được nhà chính luận L. Onikov nêu ra trong số báo *Sự thật* ra ngày 20 tháng 8 và 21 tháng 9 năm 1994. Nhưng đó

không phải là cái có để người ta đầu cơ chính trị, mà là đề tài cho các cuộc thảo luận khoa học và tư duy tinh táo.

Lenin là một nhà chính trị thực tế của thế kỷ XX, thế kỷ đã biến súng máy và xe tăng, bom nguyên tử và tên lửa vượt đại châu thành vũ khí quen thuộc; thế kỷ biết đến những vụ đàn áp giết chóc người Armenia và vụ Đại thảm sát người Do Thái, thế kỷ mà những nhà lãnh đạo những thể chế dân chủ lớn nhất đã ra lệnh ném bom và thiêu trụi các thành phố Hiroshima và Dresden cùng với dân chúng ở đó nhưng sau đó họ vẫn không bị mất tiếng tăm là những chính khách tốt, thế kỷ biết đến cả Hitler lẫn Stalin, thế kỷ khi mà những quốc gia chỉ là những đồng xu lẻ trong cuộc mặc cả mua bán của những cường quốc lớn, thế kỷ mà một tổng thống đã ra lệnh - lần đầu tiên trong lịch sử! - nã pháo vào trụ sở Nghị viện ở đó có các dân biểu, phụ nữ và trẻ em, cũng như những người đang bảo vệ nó, mà so với vụ Hitler đốt Nhà Nghị viện Đức không người vào ban đêm thì rõ ràng là một tên tội phạm hình sự xấu xa, thế kỷ mà cũng vẫn ông tổng thống đó, rũ bỏ mọi ràng buộc về mặt đạo đức, đã ra lệnh ném bom các thành phố của chính đất nước mình - không kể việc dân chúng các thành phố đó có gây hại cho chính quyền hay không.

Tuy nhiên, Volkogonov vẫn phải công nhận Lenin là nhà cách mạng xuất sắc nhất của thế kỷ XX và hoạt động của Người có ảnh hưởng cực kỳ to lớn tới các sự kiện của thế kỷ. Hơn nữa những sự kiện đó không chỉ là tiêu cực, mà đa số là tích cực (xoa dịu các mâu thuẫn xã hội ở các nước phương Tây, làm tan rã hệ thống thực dân và v.v...). Nhưng những lời công nhận này được nói ra một cách miễn cưỡng, thoáng qua, không được phân tích đầy đủ và được diễn giải lằng lằng.

Trộm cướp kho lưu trữ

Volkogonov thường thích tuyên bố rằng cuốn sách của mình đã công bố hàng nghìn văn bản của Lenin lấy từ các kho lưu trữ hồ sơ mật. Hành động tự quảng cáo như vậy là nhả m vào những người suy nghĩ đơn giản. Rất nhiều tài liệu trong số đó đã được công bố từ lâu.

“Bất kỳ nhà sử học nào theo đuổi giả thiết “phát hiện một Lenin mới nhờ tài liệu lưu trữ” cần phải thấy mình là chuyên gia hạng bét, người không làm việc với những nguồn thông tin đầu tiên tiếp cận được theo toàn bộ nội dung của nó, mà chỉ giới hạn bằng việc nhai lại những lời trích dẫn chính thức đã được khẳng định có dụng ý. Hay tồi hơn nữa: biết rõ *Sự thật*, nhưng phải hát “theo chỉ đạo”... Những chuyên gia giỏi biết rất rõ rằng, những phát kiến mới nhất qua tài liệu lưu trữ chỉ đưa thêm những sự kiện mới vào những điều mà ai cũng đã biết” - Viết những dòng này không phải là người hoàn toàn đứng về phe Lenin mà là tiến sĩ triết học O. Latsis.

Chẳng hạn, trong số 520 đoạn trích dẫn nguồn tư liệu trong các chương đề cập trực tiếp tới Lenin, tới hoạt động của Người trong thời kỳ cách mạng, thì có 368 đoạn trích dẫn những tài liệu đã được công bố từ lâu và ai muốn biết cũng đều đã biết, chỉ có 152 đoạn trích dẫn cho những tài liệu chưa công bố.

Những tài liệu chưa công bố đó là gì? Bản tường trình của Bộ trưởng Bộ Y tế Liên Xô năm 1983 (gần 60 năm sau khi Lenin mất) về việc đóng cửa Lăng hai tháng để làm công tác bảo dưỡng (phải nói thêm, những thông báo về việc này bao giờ cũng được đăng trên tất cả các báo), bản giải trình của Andropov cho Trung ương Đảng năm 1975 về việc phá bỏ tòa nhà Ipatyev ở tỉnh Sverlov

(liên quan gì tới Lenin ở đây?), báo cáo của Beria cho Stalin năm 1949 về việc trục xuất “mọi người Turk” ra khỏi vùng Zakavkazia và đưa đến Siberia; và các chi tiết lật lọng - việc sửa chữa căn hộ của Lenin, nhịp mạch đập của Lenin sau khi bị thương và những chi tiết tầm thường tương tự khác.

Như vậy “những tài liệu mới”, về nguyên tắc, không đưa ra được thêm một nét mới nào của hình ảnh Lenin. Người ta chỉ có thể ngạc nhiên trước sự thận trọng quá đáng của các Bí thư Trung ương ĐCS Liên Xô và Ban lãnh đạo Viện Marx-Lenin vì đã không dám công bố chúng thành ra lại giúp những loại như Volkogonov ăn bám vào đó.

Các chuyên gia nước ngoài gần đây có dịp kiểm tra nội dung một vài tài liệu được biết đến trước đây chỉ qua sách của Volkogonov, so sánh chúng với tài liệu gốc và đã vạch ra những sai lầm và hành động đánh tráo của ông ta.

Giáo sư sử học người Anh Ronald Hingley gọi phương pháp làm việc của Volkogonov với tài liệu lưu trữ là “hành động trộm cướp”.

L. Maksimenkov, cộng tác viên của Đại học McGill ở Montreal (Canada), khi tìm hiểu trong kho lưu trữ các tài liệu được Volkogonov công bố trước đây, cũng vạch trần “thủ thuật” làm việc của ông ta: đọc qua loa tài liệu nguôn, không hiểu hết văn bản, phân tích và giải thích một cách mù mờ tài liệu, trích đoạn tùy tiện không chỉ rõ văn bản rút gọn, không ghi đúng ngày tháng của tài liệu, trích đoạn và làm sai lệch hẳn ngày tháng (L. Maksimenkov. “Một lần nữa phê phán thủ thuật sử dụng tài liệu lưu trữ của D. A. Volkogonov”. Tạp chí Tự do tư tưởng số 3 năm 1993 trang 44-51).

Khi đưa ra các thí dụ về phương pháp luận sai lầm tương tự của Volkogonov trong cuốn sách của ông ta về Stalin, nhà khoa học Canada viết: “Tôi mong sao việc chuẩn bị công bố những tài liệu

chưa in ra của V. I. Lenin lấy từ Trung tâm Lưu trữ và Nghiên cứu các tài liệu lịch sử đương đại Nga (vì giá trị to lớn đối với quốc tế của hành động này) được tập trung trao vào tay một tiểu ban khoa học có uy tín và không có thiên kiến về mặt chính trị”. Chế giễu “thủ thuật” làm việc của Volkogonov đối với tài liệu lưu trữ, L. Maksimenkov nhận xét châm biếm: “Trên những trang viết về tiểu sử của Lenin không nên có những đoạn như nhân vật biếm về âm mưu quỷ kế của Parvus đối với số vàng của ngân khố quốc gia lại lấy trích dẫn trong Bánh xe đỏ của tác giả A. I. Solzhenitsyn hay Lenin khi hấp hối ở Gorki vẫn vạch trần Stalin trong “Thư gửi Đại hội” mà lại trích dẫn từ báo cáo của N. S. Khrushchev trong Đại hội ĐCS Liên Xô lần thứ XX”. Rất tiếc, nỗi e ngại của nhà sử học Canada đã thành *Sự thật*. Một tiểu ban khoa học không thiên kiến để công bố những văn kiện của Lenin chưa được in ra rút cục vẫn không được thành lập. Chỉ có Volkogonov tiếp xúc được với chúng dựa trên cái quyền của người chép sử cung đình.

Sự vô đạo đức không che đậy

Tính vô đạo đức trắ'ng trợn của tác giả được thắ'y ngay qua việc giả vờ là giáo dân nhưng ông ta lại cư xử như một tên phản Chúa khi cho in trên bìa của tập hai cuố'n sách nói trên tắ'm ảnh Lenin ó'm nặng. Hành vi thiế'u tề' nhị ã'y làm cho giới truyề'n thông báo chí “dân chủ” cũng bị số'c. Tờ Lao động nhận xét: “Tắ'm ảnh “lãnh tụ” trên trang bìa chẳng hạn làm cho mọi người phầ'n nào sừng sờ... Người ta thắ'y một con người ó'm đau với cái nhìn hoàn toàn vô hầ'n” (số' ra ngày 28 tháng 6 năm 1994). Tờ Báo chung: “Tắ'm ảnh trên trang bìa có thể làm mọi người thắ'y bị xúc phạm” (số' 30 năm 1994).

Người Cơ Đố'c giáo không thể hành động như vậy, cây bút chính luận Leon Onikov nhận xét xác đáng. Vẫn chưa hài lòng với trang bìa, Volkogonov, bên trong cuố'n sách còn đưa ra một bức ảnh đáng sợ của Lenin, một con người phát điên vì bệnh tật không thể chữa trị. Chúa Kitô chữa lành cho người bệnh, cho người mù nhìn thắ'y được, cho con bệnh thoát khỏi các chứng hủi, động kinh, điên dại, sẵn sàng chia sẻ nỗi đau. Còn Volkogonov? Ông ta trưng ra trước mắ't mọi người cảnh bắ't lực đau đớn của một con người đang ó'm đau chờ chề't. Thật đáng nhục nhấ! Làm sao một con người bình thường có thể cười nhạo và khoái trá trước nỗi đau đớn của người khác?

Cô' làm cho mọi người cảm thắ'y bắ't bình với Lenin, Volkogonov thông báo (đúng hơn là tồ' giác) rằ'ng, người ta đã mời đê'n thăm bệnh cho người đứng đầ'u chính phủ Xô viế't đang ó'm nặng lúc đó không chỉ các bác sĩ Xô viế't mà còn cả các bác sĩ nước ngoài và trả thù lao rắ't hậu cho họ. Chẳng lẽ tác giả không biế't đó là một sự việc rắ't thông thường? Gầ'n đây thôi, Tổng thồ'ng Nga B. Yeltsin đã đi khám bệnh ở chỗ các nhà y học của Tây Ban Nha, còn

Thủ tướng V. Chernomyrdin bay sang Đức chữa bệnh. Ngay cả chính bản thân Dmitri Antonovich Volkogonov năm 1990 cũng mỗ ở nước Anh.

Con người Lenin đang yên ngủ giấ c ngàn thu trong Lăng không làm cho viên tướng “tĩnh ngộ” yên lòng. Ông ta cố tình không nhận thấ y rằ ng, bấ t chấ p dòng thác dố i trá bản thiủ được cấ p trên ủng hộ khuyế n khích nhằ m vào Lenin, mọi người vẫn tiế p tục tưởng nhớ Lenin, đế n viế ng Lăng, và vào ngày sinh Lenin, vào các ngày lễ mề ng 1 tháng 5, mề ng 9 tháng 5 và mề ng 7 tháng 11, Lăng Vladimir Ilyich ngập trong những vòng hoa và những bó hoa.

Lặ đi lặ lại những lời dố i trá của các phóng viên lá cải, Volkogonov viế t: Hình như người ta trang điể m cho thi hài Lenin ở trong Lăng, hình như “xác ướp” không còn tay và chân (thay vào đó dường như là khuôn sáp), v.v... Những chi tiế t như vậy không được một tiêu ban khoa học có uy tín nào ghi nhận, mặc dù họ thường xuyên kiểm tra công việc của “nhóm bác học Lăng” về ướp xác và chỉ ghi nhận những kế t quả đặc biệt xuấ t sắ c của thí nghiệm đã bắ t đầ u từ năm 1924. Những lời suy đoán của Volkogonov về việc thi hài Lenin đã bị phân hủy chỉ chứng minh cho sự thô i rữ về mặt đạo đức cũng như xã hội của tác giả cuố n sách.

Cô ắ gắ ng làm cho dư luận xã hội mắ t thiện cảm dố i với Phòng thí nghiệm trực thuộc Lăng, Volkogonov tuyên bố rằ ng, chính phòng thí nghiệm đó được “chú ý đặc biệt” nên làm thiệt hại cho các cơ quan y tế khác. Trong thực tế đã gầ n 40 năm phòng thí nghiệm không có trụ sở riêng của mình mà phải ở nhờ trong tòa nhà của khoa Sinh hóa thuộc trường Đại học Y trên đường vành đai Sadovo-Kudrinskaya. Trong sân trường có một căn phòng nhỏ nằ m ở tâ ng hai của một nhà để xe để làm thí nghiệm. Mãi đế n năm 1976 Phòng thí nghiệm mới được chuyển về ngôi nhà xây cho nó. Không có gì đặc biệt trong trụ sở mới cả: vào những năm đó, khác với bây giờ,

người ta xây dựng rất nhiều. Ví dụ, Bộ Quốc phòng nơi tướng Volkogonov ca tụng Lenin đã xây cho mình cả loạt những kho nhà nhiều tầng trên các phố Frunze và Yanyшева.

Cũng theo một cung cách thiêu đảng hoàng và bản thủ, Volkogonov đã cố kích động độc giả chống lại các nhà bác học trong “nhóm bác học Lãng” khi nói rằng, họ nhận được mức lương cực kỳ cao. Thông thường những bậc cha mẹ tốt thường dạy dỗ con cái rằng nhòm vào túi người khác là không lịch sự. Nhưng vì Volkogonov đã động chạm tới vấn đề này chúng tôi xin thông báo, lương của các cộng tác viên chính trong Phòng thí nghiệm, cũng như ở các viện nghiên cứu khác, chỉ có 300 rúp. Vào thời đó thượng tướng Volkogonov, theo lời của các cựu cán bộ Tổng cục Chính trị, nhận mức lương lớn gấp 3 lần. Các cán bộ khoa học của Phòng thí nghiệm, trong số đó có người từng chiến đấu ngoài mặt trận, đã hai lần từ chối được chữa trị ở Bệnh viện đa khoa thuộc Điện Kremli, và họ đi khám chữa bệnh ở các bệnh viện thường. Ông tướng văn phòng Volkogonov khi đó (và cả bây giờ) khám chữa bệnh tại Bệnh viện quân đội trung ương cao cấp mang tên P. Mandryki dành cho các sĩ quan cao cấp. Trong sách còn rất nhiều đòn đánh lên vu cáo bản thủ tương tự đối với Lãng Vladimir Ilyich.

Gây kinh ngạc đặc biệt cho mọi người là thái độ trâng tráo hỗn láo của “người say mê chủ nghĩa Lenin” trước đây. Khi phán xét về việc di hài Lenin được gìn giữ cẩn thận trong Lãng, ông ta đột nhiên kêu lên một cách đạo đức giả: nhà nước chưa đủ tiền để mai táng và thi thể của hàng ngàn liệt sĩ trong cuộc Chiến tranh Vệ quốc vĩ đại còn chưa được an táng! Đúng, những liệt sĩ chưa được an táng là nỗi đau chung, nỗi đau chung của chúng ta. Nhưng thử tự hỏi, tại sao thượng tướng Volkogonov không cố gắng làm bằng được cái việc an táng cho các anh hùng khi ông ta còn là Tổng cục phó Tổng cục chính trị của quân đội Xô viết và tại sao bây giờ ông ta không đưa

vấn đề này ra với tư cách là một thành viên của Hội đồng giúp việc Tổng thống? Cần phải nói thêm rằng, trong những năm gần đây, công việc của các nhà bác học - bảo quản di hài - được cấp kinh phí không phải là từ nhà nước vì nhà nước đã từ chối làm việc này, mà Quỹ từ thiện độc lập “Lăng Lenin” cấp kinh phí cho họ từ tiền quyền góp tự nguyện của các cá nhân, tập thể và tổ chức xã hội.

Trên phần ghi chú của tờ biên lai chuyển tiền vào Quỹ, ông I. Askasev (Mordovia) trước đây là xạ thủ súng máy, đã viết: “Khi đọc báo chí và nghe đài thấy những lời chỉ trích như mưa vào Lenin, tôi hết sức ngạc nhiên. Nhờ có chính quyền Xô viết do Lenin lập nên, các vị đó nhận được nền giáo dục không mất tiền, được đào tạo nghề nghiệp, có được việc làm tốt, có chức vụ cao. Thế mà họ cảm ơn những việc đó như thế nào? Giống như con vật trong truyện ngụ ngôn của Krylov: “Con lợn dưới gốc cây sồi, suốt ngày ăn no quả sồi, đến lười cả rốn...Và lấy mõm cắn đứt rễ sồi”. Volkogonov, tên Vlasov phản bội trên mặt trận tư tưởng, là con người như thế đây.

Đừng đánh nhau với người đã khuất, hãy trả lương và trợ cấp hưu trí cho những người đang sống

Nhà sử học A. Abramov đề nghị Tổng thống Nga M. Yeltsin gặp mình trong buổi tranh luận “Những lời dối trá về di chúc của Lenin. Nó có lợi cho ai?” trên truyền hình.

Dưới đây chúng tôi công bố bức thư ngỏ của nhà sử học gửi cho Tổng thống Nga.

Thưa ngài Tổng thống!

Ngày 14 tháng 3, ngày 6 và 11 tháng 6 năm 1997 ngài kêu gọi hãy mai táng V. I. Lenin, “như ông đã di chúc lại, cạnh chỗ nằm của mẹ mình ở Saint Petersburg”. Vì Lenin chưa bao giờ viết di chúc đó và những lời giả dối do gã Karyakin nào đó sáng tác ra và được ngài phát ngôn đã làm cho hàng triệu công dân nước Nga và dư luận quốc tế bị lừa dối, nên tôi đề nghị ngài cho gặp để làm sáng tỏ thực chất vấn đề này trong buổi tranh luận công khai trên truyền hình, “Những lời dối trá về di chúc của Lenin. Nó có lợi cho ai?” Điều này còn đáng làm hơn bởi vì rằng bất chấp lời giải thích chính thức của cơ quan lưu trữ được công bố gần đây, ngài vẫn tiếp tục, một cách có ý thức hay do lỗi lầm của các trợ lý, nhắc đi nhắc lại nguyện vọng của Lenin được an nghỉ tại Saint Petersburg và vì thế ngài đã đặt mình vào tình thế ngu ngốc của một kẻ chuyên dối trá.

Tôi đề nghị cuộc nói chuyện theo dàn ý sau:

1. B. Yeltsin: Lenin di chúc mai táng mình ở Saint Petersburg bên cạnh mẹ

A. Abramov: Lenin không viết di chúc đó mặc dù rất yêu mẹ của mình.

Lời giải thích của cơ quan lưu trữ: “Tại Trung tâm Lưu trữ và Nghiên cứu các tài liệu lịch sử đương đại Nga không có một văn bản nào của Lenin hay của những người thân gần gũi nhất của ông hay của họ hàng về “ý nguyện cuối cùng” của Lenin muốn được mai táng tại một nghĩa trang nào đó của nước Nga (ở Moskva hay Petersburg)”.

2. B. Yeltsin: Lenin được mai táng không theo phong tục Cơ Đốc giáo, tức là không được “chôn cất”.

A. Abramov: Mặc dù Lenin là người vô thần, ông vẫn được chôn cất theo phong tục Cơ Đốc giáo.

V. Dal: Mai táng người đã khuất - “chôn cất và vùi đất lên; đưa quan tài vào trong hầm mộ” (*Từ điển tường giải sinh ngữ Đại Nga*, tập III, trang 367).

Mà “hầm mộ”, theo như V. Dal giải thích, là “một huyết mộ ngầm dưới đất có mái vòm bằng đá (tập IV, trang 198).

Nghị quyết của Đại hội Xô viết toàn Liên bang ngày 26 tháng 1 năm 1924: “Quan tài có thi hài Vladimir Ilyich được bảo quản trong hầm mộ, hầm mộ này được thiết kế để có thể viếng thăm”.

Từ “hầm mộ” chẳng bao lâu bị thay bằng từ mới là Lăng.

Mọi người đều biết, các vị được phong thánh cả Sergei Radonezhsky, cả Serafim Sarovsky, cả Ioasaf Belgorodsky đều không chôn cất”. Phong tục này phổ biến trên thế giới. Ví dụ, thi

hài của bác sĩ phẫu thuật nổi tiếng N. Pirogov được ướp và gìn giữ 116 năm tại điện trang của ông ở gần Vinnitsa.

3. B. Yeltsin: Phải đưa Lăng ra khỏi Quảng trường Đỏ.

Hitler: Ở mặt trận phía Đông mọi di tích lịch sử và văn hóa không có giá trị và cần phải phá bỏ.

A. Abramov: Có vẻ như ngài Tổng thống dự định làm nổi những gì mà Quốc trưởng Đức không làm nổi. Từ việc nổ mìn phá hủy tòa nhà Ipatyev ở Sverlovsk đến việc phá hủy Lăng Lenin và Hàng mộ Danh dự trên Quảng trường Đỏ, những công trình được coi như một bộ phận của quần thể kiến trúc đã được đưa vào Danh sách di sản văn hóa thế giới của UNESCO.

Hiến pháp Liên bang Nga: “Mỗi công dân có trách nhiệm và nghĩa vụ quan tâm gìn giữ di sản lịch sử và văn hoá, bảo vệ các di tích lịch sử và văn hoá” (điều 44).

4. B. Yeltsin: Phải dẹp nghĩa trang ra khỏi Quảng trường Đỏ.

A. Abramov: Từ bao đời nay trên Quảng trường Đỏ luôn có nghĩa trang.

Vào thời nhà nước phong kiến Moskva dọc theo tường thành Kremli chỉ riêng đoạn giữa tháp Spasskaya và tháp Nikolskaya đã có tới 15 nghĩa trang (theo số nhà thờ có ở đó). Và hiện nay dưới vòm mái nhà thờ Pokrovsky là nơi yên giấc vĩnh hằng của Thánh Vasily, Ioann Vologodsky và nhiều bậc tiền bối khác của chúng ta. Và dọc tường thành Kremli là nơi yên nghỉ của hơn 400 người và nhiều người trong số đó đã là niềm vinh quang và tự hào của nước Nga. Trong số họ có các nguyên soái Zhukov và Rokossovsky, các phi công vũ trụ Garagin và Komarov, các phi công Chkalov và Raskova, các viện sĩ Korolyov và Kurchatov, các nhà văn M. Gorky và John

Reed. Ở đó là di hài của 18 Anh hùng và 14 người hai lần Anh hùng Liên Xô. Ở đó là bên đầu cuối cùng của 20 nguyên soái.

Chúng ta sẽ bắt đầu từ ai đây, thưa ngài Boris Nikolayevich, từ Thánh Vasily hay từ Yuri Garagin?

Luật “Về việc chôn cất và mai táng” của Liên bang Nga: Khi không có ý nguyện của người đã khuất mong yên nghỉ tại một nghĩa trang nhất định nào đó, thi hài của anh ta phải được để lại tại nơi chôn cất đầu tiên.

5. Nỗi đau hủi chung của chúng ta: hàng nghìn liệt sĩ của cuộc Chiến tranh Vệ quốc vĩ đại hy sinh ở miền Tây nước Nga chưa được an táng, hàng trăm chiến sĩ của quân đội Liên bang hy sinh ở vùng rừng núi Chechnya còn chưa được an táng. Đó là những người, thưa ngài Boris Nikolayevich, cần phải được mai táng theo phong tục dân tộc với các nghi lễ cần thiết.

6. Những lời kêu gọi cải táng Lenin và xóa bỏ Lăng cùng Hàng mộ Danh dự ở chân tường thành Kremli là biểu hiện của chủ nghĩa hủy diệt giá trị văn hóa. Ta không nói về hệ tư tưởng cộng sản mà nói về việc phỉ báng các di tích lịch sử.

7. Mục đích của những kẻ muốn quật mộ người khác là đánh lạc hướng chú ý của các dân tộc trong nước Nga và toàn thế giới khỏi thất bại của công cuộc cải cách ở nước Nga, những khó khăn và mất mát của hàng triệu người dân Nga, thất bại trong cuộc chiến ở Chechnya.

8. Đã đến lúc, thưa ngài tổng thống, chấm dứt việc đánh nhau với người đã khuất và bắt đầu trả lương và trợ cấp hưu trí, trợ cấp trẻ em kịp thời cho những người đang sống.

Xin cảm ơn trước ngài nếu có hồi đáp từ phía ngài về kênh truyền hình và thời gian dự kiến cho cuộc nói chuyện của chúng ta.

Phó tiến sĩ khoa học lịch sử

Aleksei Abramov.

Moskva

Báo *Nước Nga Xô viết*, số ra ngày 1 tháng 7 năm 1997.

Bức thư mật

Vào đầu tháng 7 có một bức thư từ Tòa Thượng phụ Moskva gửi cho Tổng thống B. Yeltsin. Như một quan chức Điện Kremli thông báo cho chúng tôi (anh ta yêu cầu không nêu tên), bức thư không nhằm đăng báo và vì vậy với lời lẽ hết sức cởi mở đã viết:

“...Thể hiện ý chí của các con chiên trong giáo xứ, chúng tôi khẩn thiết yêu cầu Ngài xác định quy chế cho di hài của Ulyanov V. I. đã khuất.

Nếu như người này chưa bị phạt và tuyệt thông, thì chúng tôi yêu cầu Ngài chôn cất ông ta tại một nghĩa trang nào đó, còn cái “công trình xây dựng bất bình thường” (tức Lăng - A. A) trên Quảng trường Đỏ phải bị phá đi và tại chỗ đó nên dựng một đài tưởng niệm cho vị Sa hoàng tử vì đạo Nikolai II, nếu như không thể được thì xây nhà thờ”.

Người nói chuyện với tôi không nói rõ ai ký bức thư đó. Tuy nhiên, dễ hiểu là những văn kiện quan trọng như thế không thể xuất hiện mà người đứng đầu tòa Thượng phụ Moskva không biết đến.

Thế đây: trước ông kính truyền hình Thượng phụ giáo chủ Aleksiy II đã phát biểu một bài diễn văn cao đạo, kêu gọi phải trân trọng, nói rằng: không nên làm việc đó bây giờ”, “để không làm chia rẽ xã hội chúng ta vào thời điểm khó khăn như thế này”, v.v... Thế mà trong một bức thư bí mật gửi đi vào ngày 21 tháng 6, giáo hội Moskva đã xúi bẩy tổng thống, viện đến các con chiên siêu hình nào đó mà quên mất rằng nước Nga không phải là Vatican, mà là một quốc gia thế tục, ở đó có hàng chục triệu người vô thần, có các tín đồ Hồi giáo, tín đồ Phật giáo và Do Thái giáo, xúi bẩy tổng

thông hành động như một kẻ man rợ vô văn hóa đi đào mộ người khác. Lễ nào điê`u đó phù hợp với lý tưởng hòa giải dân tộc, hành thiện, khoan dung và chia sẻ? Thượng phụ giáo chủ lãnh đạo Giáo hội Moskva có ước vọng nắ`m lắ`y quyề`n lực tinh thầ`n cao nhấ`t, lễ nào lại không hiểu rằ`ng động tới di hài của người đã khuấ`t là một trọng tội?!

Qua lời tuyên bố công khai của mình, Thượng phụ giáo chủ đã chúc phúc cho hành động xúc phạm tới nơi yên nghỉ của những người con quang vinh của nước Nga như V. Lenin, G. Zhukov, Yu. Gagarin, M. Gorky, S. Korolyov và các đò`ng chí của họ, xúc phạm đế`n nơi yên nghỉ của những người đã chiế`n đấ`u bảo vệ những người khô`n cùng và là biểu tượng của cuộc đấ`u tranh hàng thế` kỷ của những người lao động nghèo khổ đòi hạnh phúc cho cuộc số`ng thế` tục; làm như vậy Thượng phụ giáo chủ đã chồ`ng lại chúa Kitô.

Chúa bên cạnh ai?

Các đức cha đáng kính của chúng ta đề nghị dựng tượng đài cho ai thế vào chỗ Lăng Lenin trên Quảng trường Đỏ?

“Chúa phù hộ cho Sa hoàng”, bài quốc ca của đế quốc Nga mở đầu bằng câu hát đó. Nhưng Chúa đã không bảo vệ được Sa hoàng. Tại sao?

Tướng của quân đội Sa hoàng A. Krymov, mùa thu năm 1916: “Chúng ta đang đi tới chỗ diệt vong, cần phải tìm được những con người mà ngay giờ đây không chậm trễ làm cuộc đảo chính cung đình loại bỏ hoàng đế” (Hồ i ký của viên tướng bá tước P. N. Wrangel, phần I).

Tướng A. Denikin: “Cách mạng tất yếu đã nổ ra. Người ta gọi nó là cuộc cách mạng toàn dân. Định nghĩa này chỉ đúng trong trường hợp cách mạng là hệ quả của sự bất bình trong tất cả các tầng lớp nhân dân đối với chính quyền cũ” (*Bút ký về thời tao loạn của nước Nga*).

Nữ thi sĩ M. Tsvetaeva viết cho Sa hoàng: “Quan tòa của Đức Ngài sẽ là những cơn giông bão và sóng thần. Hỡi Sa hoàng! Không phải con người mà là Chúa Trời sẽ xét xử Đức Ngài (ngày 2 tháng 4 năm 1917).

Triết gia N. Berdyaev: “Chế độ quân chủ Nga bị xét xử từ phía trên, bởi chính Chúa Trời (Nguôn gốc và ý nghĩa của chủ nghĩa cộng sản Nga).

A. Solzhenitsyn, một nhân vật chủ chốt cộng đồng: “Về những gì xảy ra ở nước Nga năm 1905 và năm 1917, kẻ có lỗi đầu

tiên là chính quyê`n”.

V. Bondarev, cây bút chính luận hiện đại: “Sa hoàng Nikolai II phải gánh tội trong các vụ Khodynka, Tsusima, ngày Chủ nhật đầm máu, vụ thảm sát Lena⁽¹¹⁵⁾, cuộc chiến tranh thế` giới lầ`n thứ nhấ`t vô nghĩa - tâ`t cả những cái đó đủ để ông ta chịu mức hình phạt cao nhấ`t” (Tạp chí Tổ quốc số` 7 năm 1993).

Đầ`y là con người mà các chức sắ`c của giáo hội Moskva đề` nghị dựng tượng đài trên Quảng trường Đỏ thế` vào chỗ Lăng Vladimir Lenin, người sáng lập Liên bang Nga. Và ở đây ta không thể nói: “Ôi, lạy Chúa Cha, xin hãy tha thứ cho họ vì họ không biế`t mình đang làm trò gì”.

(Nế`u như theo cái logic của các tác giả bức thư gửi cho Tổng thố`ng thì trên Quảng trường Đỏ câ`n phải dựng tượng đài cho tâ`t cả các Sa hoàng bị giế`t chế`t như Fedor Godunov, Ioann (Ivan) Antonovich, Pyotr (Peter) III và Pavel (Paul) I).

Ý Chúa quyế`t định số` phận của chúng ta, câu tục ngữ đã nói như thế`. Tầ`t cả quyê`n lực là do Chúa ban cho, nhà thờ khẳng định như thế`. Suy ra Chúa Trời đã đứng về` phía Lenin và những người cộng sản trong những năm 1917 và 1941-1945. Trên mặt khóa dây nịt của lính Hitler có dập dòng chữ “Gott Mit Uns” (“Chúa bên cạnh chúng ta”). Trên khóa dây nịt của các chiế`n sĩ chúng ta là ngôi sao năm cánh. Nế`u như nhà thờ đúng khi cho rằ`ng tâ`t cả mọi chuyện đề`u do ý Chúa thì Chúa bên cạnh ai, điề`u đó một lầ`n nữa được chúng mình thuyế`t phục vào tháng 5 năm 1945.

Con người có tâm hồn Cơ đốc giáo

Thượng phụ giáo chủ Tikhon nói: “Về mặt tư tưởng, thì tôi với Vladimir Ilyich Lenin tất nhiên không cùng quan điểm, nhưng tôi có thông tin về ông, đó là một người hết sức đôn hậu và có tâm lòng Cơ Đốc giáo thực sự”.

Mỗi một tín đồ Chính thống giáo cần phải cúi mình tuân theo ý Chúa, được thể hiện rõ ràng trong việc giao quyền lực vào tay Lenin. Thượng phụ giáo chủ Tikhon đã làm như thế, và những lời cầu nguyện cho chính quyền Xô viết vào cuối đời của ông chắc chắn là những lời hoàn toàn chân thành. Xin nhắc rằng, Thượng phụ giáo chủ Tikhon đã từ chối chúc phúc cho quân Bạch vệ.⁽¹¹⁶⁾

Qua Lenin, Chúa đã cứu Chính thống giáo ở nước Nga. Nếu như không có ngọn lửa cách mạng quét sạch mọi thứ và sự che chở chắc chắn của chính quyền Xô viết, Giáo hội của chúng ta từ lâu đã biến thành một chi nhánh của “doanh nghiệp tôn giáo” dòng Tin lành-Tam điểm, giống như điều đó đã xảy ra với giáo hội Chính thống giáo Constantinople.

Lenin ra lệnh cho các viên chức Xô viết phải hết sức thận trọng đối xử với tình cảm tôn giáo của các tín đồ. Giống như chúa Kitô không có lỗi trong các tội ác do Tòa án giáo hội gây ra trong việc truy bức các tín đồ cựu giáo, Lenin cũng không chịu trách nhiệm trước các hành động của những loại người như Yemelyan Yaroslavsky⁽¹¹⁷⁾.

Ngay cả kẻ thù cũng phải công nhận công lao của Lenin.

Đại vương công Aleksandr Mikhailovich (sống lưu vong): “Đứng ra bảo vệ quyền lợi dân tộc Nga không phải ai khác mà chính là nhà quốc tế chủ nghĩa Lenin” (tờ Duel số 26 năm 1999).

Nhà triết học N. Berdyaev: “Lenin đã ngăn chặn được đà tan rã hỗn loạn của nước Nga” (Ngôn ngữ và ý nghĩa của chủ nghĩa cộng sản Nga).

“Khi nổi tức giận cá nhân lẫn ng xuố ng - N. Ustryalov, một người từng thuộc phe Đồi cột mô c, người nhiề u lầ n đã tham gia tranh luận về đường lố i chiế n thuật Bolshevik, đã viế t vào năm 1923 - khi sự thù hă n cá nhân lẫn ng xuố ng và Lịch sử xuấ t hiện, lúc đó mọi người sẽ hiểu rõ rằ ng Lenin là của chúng ta, rằ ng Lenin là người con chân chính của nước Nga, người anh hùng dân tộc sánh vai cùng Dmitri Donskoy, Pyotr Đại Đế , Pushkin và Tolstoy”.

A. Zinovyev, cựu nhân vật bắ t đầ ng chính kiế n: “Việc chuyển thi hài Lenin ra khỏi Lăng sẽ trở thành một bắ ng chứng nữa của tính ngu ngồ c ương bướng như lửa của nề n dân chủ đang hiện hữu ở nước Nga... Thế kỷ XX là thế kỷ của Lenin và Stalin”.

Và đây là ý kiế n của những con người bình thường viế t trên phầ n ghi chú của biên lai chuyển tiề n gửi vào Quỹ của chúng tôi để duy trì Lăng Lenin đã bị nhà nước cắ t kinh phí:

“Đề tở lòng kính trọng sâu sắ c tới Lenin. Câ u Chúa phù hộ Người!” (Ye. Kholyavinskaya, thành phố Ukhta). “Lenin và chúa Kitô sẽ đời đời sắ ng trong lòng những người dân bình thường bởi vì cả hai đề u đầ u tranh cho quyề n lợi của họ: Lenin cho các quyề n lợi xã hội của họ, chúa Kitô cho các quyề n lợi tinh thầ n” (V. Sokolnikov - kỹ sư quân sự, Moskva). “Vladimir Ulyanov (Lenin), sau vài thế hệ nữa sẽ được xế p vào hàng Thánh như Sergei Radonezhsky” (I. Peresadov, Moskva).

Sẽ là đúng quy luật khi Lenin, người sáng lập và nguyên thủ đầ u tiên của Liên bang Nga, được mai táng ở chân tường thành Kremli, nơi mà bao đời nay là nghĩa trang của các bậc tiề n bô i của chúng ta.

Lăng của Người là nơi yên nghỉ xứng đáng cho người con vĩ đại của nước Nga, một kiệt tác của nền kiến trúc nước nhà và thế giới, đã được đưa vào Danh sách di sản văn hóa thế giới của UNESCO như một bộ phận của quần thể kiến trúc trên Quảng trường Đỏ và thành Kremli.

Hitler nói: “Ở mặt trận phía Đông, mọi di tích lịch sử và văn hóa đều không có giá trị và cần phải phá bỏ”. Chẳng lẽ Thượng phụ giáo chủ Moskva khi kêu gào đòi phá hủy Lăng Lenin và Hàng mộ Danh dự ở chân tường thành Kremli, lại muốn làm nốt điều mà quốc trưởng Đức không làm nổi?

Nước Nga là một quốc gia thế tục

“Tôi đồng ý với Thượng phụ giáo chủ toàn Nga Aleksiy II rằng điều đó không hợp với con người, không theo tinh thần Cơ Đốc giáo”, - cách đây không lâu Tổng thống B. Yeltsin đã tuyên bố như vậy khi trả lời phỏng vấn báo Tin tức.

Một chuyện lạ: tất cả đều im lặng, cả giáo chủ Ravil Gainutdin đại diện cho 50 triệu tín đồ Hồi giáo của nước Nga, cả giáo sĩ Do thái giáo Adolf Shaevich, Đức Lạt ma tối cao, cả hàng triệu những người vô thần cũng im lặng. Trong khi đó tổng thống lại dựa vào lời phát ngôn độc thoại của đại diện riêng một tôn giáo. Chẳng kể mới chỉ là Thượng phụ giáo chủ toàn Nga, dù có là Thượng phụ giáo chủ toàn thế giới đi chăng nữa, cũng không có quyền áp đặt số phận những năm mồ của những công dân bình thường cũng như vĩ đại.

Hiến pháp của chúng ta nêu rõ: “Liên bang Nga là một quốc gia thế tục. Không một tôn giáo nào có thể được quy định là quốc giáo hay là tôn giáo bắt buộc phải theo” (điều 14).

Điều đó có nghĩa là cuộc sống của đất nước không thể điều chỉnh theo giáo luật của một tôn giáo nào.

“Lenin là một người vô thần - viện sĩ kiến trúc nổi tiếng toàn thế giới S. Khan-Magomedov nói - và những chiến hữu vô thần của ông đã mai táng ông. Vào thời điểm khi đất nước ta là đất nước vô thần duy nhất trên thế giới. Tại sao Chính thống giáo lại được quyền quyết định cách thức mai táng của người vô thần?... Những kiến nghị cần phải mai táng Lenin như thế nào chính là mưu toan ép buộc ý chí của giáo hội cho những người vô thần”.

Trong số tổ tiên của Lenin có người Nga, người Thụy Điển, người Đức, người Kalmyk, người Do Thái, tức là có tín đồ Chính thống giáo, Tin Lành, Phật giáo và Do Thái giáo. Sẽ ra sao đây, thưa Boris Nikolayevich, nếu như mỗi một tôn giáo trong số đó yêu cầu cải táng Lenin theo tập tục của họ?

“Dù thế nào đi nữa không được tách rời thi hài Lenin với Lăng - viện sĩ S. Khan-Magomedov tiếp tục - Lenin đã được mai táng ở đó... Lăng đã trở thành một hình thức mai táng mới. Và nó cần phải được tôn trọng giống như bất kỳ hình thức mai táng nào”.

Phát biểu chống lại hành động man rợ nhục nhã đó không chỉ có những người cộng sản.

Cách đây không lâu Hội đồng Nghị viện nước cộng hòa Bắc Osetia-Alanya gửi đến Trung tâm liên bang một thông điệp trong đó gọi sáng kiến cải táng Lenin theo truyền thống Cơ Đốc giáo là hành động “không có một cơ sở ý nghĩa nào”. Theo ý kiến của các nghị sĩ nghị viện Osetia, việc thực hiện ý tưởng đó sẽ “làm nổi ra sự bất bình của nhân dân và sự chống đối chính trị với những hậu quả không lường trước được đối toàn thể nước Nga và thậm chí có thể là nguyên nhân khởi đầu sự tan rã đất nước hùng mạnh của chúng ta.

Vào cao điểm của một đợt điên cuồng đòi phá Lăng năm 1993, Tổng thống nước cộng hòa Kalmykia K. Ilyumzhinov vì muốn gìn giữ Lăng Lenin đã phát biểu đề xuất sáng kiến chuyển Lăng về thủ đô của nước cộng hòa này và điều đó đem lại vinh dự cho nhà chính trị gia trẻ tuổi. Nhưng trong đầu ông cũng chưa bao giờ nảy sinh cái ý nghĩ quái gở là mai táng Lenin, một người vô thần, con cháu của một người Kalmyk, theo nghi lễ Phật giáo, mặc dù tại Quảng trường trung tâm Elista có hai bức tượng đứng sừng sững - tượng

Lenin và tượng đức Phật - hai người được kính trọng nhất ở nước cộng hòa này.

Hội đồng khoa học của Viện nghiên cứu Khoa học về Lý luận Kiến trúc và Xây dựng đô thị (Moskva) ra tuyên bố rằng “bất kỳ sự thay đổi và làm biến dạng diện mạo kiến trúc của Quảng trường Đỏ đã hình thành theo lịch sử cũng sẽ làm mất đi giá trị nghệ thuật và lịch sử-văn hóa được toàn thế giới công nhận của Quảng trường chính của thủ đô Moskva.

Bất chấp hiến pháp và pháp luật

Đề nghị của Giáo hội Moskva về việc phá bỏ Lăng Lenin và Hàng mộ Danh dự là sự vi phạm trăn trở trọng điều 44 Hiến pháp Liên bang Nga, vì điều này nói rõ: “Mọi công dân có trách nhiệm và nghĩa vụ quan tâm gìn giữ di sản lịch sử và văn hóa, bảo vệ các di tích lịch sử và văn hoá”.

Tại sao Thượng phụ giáo chủ Aleksiy II, người gốc Estonia, dòng dõi của một gia tộc Đức vùng Cận Baltic lại muốn xâm phạm vào Thánh địa của chúng ta. Phải chăng vì ông ta giống như Dantes “bị số phận đẩy trôi dạt từ phương trời nào đến chỗ chúng ta? Một lần nữa những lời của Lermontov có sức mạnh chân thật đến chết người lại vang lên: “Hắn ta không thể thương xót vinh quang của chúng ta, vào thời điểm đẫm máu này hắn không hiểu mình đã ra tay đánh ai!...”

Ngay từ năm 1974 Nghị quyết của Hội đồng Bộ trưởng Nga đã công nhận Lăng Lenin, các mộ tập thể và các bình tro hài cốt là những đối tượng nằm dưới sự bảo vệ của nhà nước như những di tích lịch sử, còn ngày 20 tháng 2 năm 1995 sắc lệnh của Tổng thống Nga đã liệt những đối tượng đó vào hàng các công trình lịch sử và văn hóa cấp Liên bang (cấp toàn Nga).

Bộ Luật Liên bang “Về việc chôn cất và mai táng” quy định rằng nếu không có ý nguyện của người đã mất muốn được chôn tại một nghĩa trang xác định nào đó, thì hài cốt của người đó phải được để yên tại chỗ mai táng đầu tiên. Điều này hoàn toàn đúng khi áp dụng vào trường hợp Lenin và hơn 400 người đã khuất khác đang yên nghỉ tại chân tường thành Kremli. Ví dụ, trong bản giải trình của cơ quan lưu trữ Nga được thực hiện theo chỉ thị của Tổng

thống B. Yeltsin ngày 11 tháng 4 năm 1997, có viết: “Trong kho lưu trữ của Trung ương Đảng trước đây không có một văn bản nào của Lenin cũng như họ hàng thân thích của ông nói về cái gọi là “ý nguyện cuối cùng” của Lenin muốn được chôn cất tại một nghĩa trang xác định của nước Nga (ở Moskva hay Saint Petersburg)”. Trong bản giải trình còn đưa ra ý kiến của vợ Lenin là bà N. Krupskaya: “Chôn [Lenin] cùng với các đồng chí, hãy để họ cùng nằm dưới bức tường Đỏ (tức tường thành Kremli. - A. A.)...”. Người cháu họ còn mình mẫn O. D. Ulyanova cũng nhận định: “Thi hài Lenin phải để ở trong Lăng trên Quảng trường Đỏ” (báo *Sự thật* ngày 10 tháng 6 năm 1999). Bà nhắc lại một cách chính đáng rằng Lăng được xây dựng theo nghị quyết của Đại hội Xô viết toàn liên bang lần thứ II - cơ quan nhà nước cao nhất của quốc gia, thực hiện ý nguyện của nhân dân muốn gìn giữ hình ảnh Lenin cho muôn đời sau. Theo luật pháp, ý kiến của người vợ hoặc chồng và của những người ruột thịt thân thiết nhất trong những trường hợp như thế này mang ý nghĩa quyết định.

Bộ Luật Liên bang “Về việc chôn cất và mai táng” cấm phá hủy và di chuyển mộ. Điều đó chỉ được phép trong trường hợp thường xuyên xảy ra ngập úng, đất trượt hay động đất (điều 4.2).

Ngoài ra, bộ Luật Hình sự quy định hành vi xâm phạm di hài của người đã khuất và nơi chôn cất họ sẽ phải chịu trách nhiệm hình sự và bị phạt tù giam đến ba năm (điều 244) và nếu phá hoại di tích văn hóa thì bị tù giam đến 5 năm (điều 243).

Đừng đánh nhau với người đã khuất, hãy trả lương và trợ cấp hưu trí cho những người đang sống

Mục đích của những kẻ thích đào mồ người khác khi chọn vị Thượng phụ giáo chủ làm cái loa cho mình là đánh lạc hướng nhân dân Nga để họ khỏi chú ý tới sự thất bại của công cuộc cải cách, những khó khăn và thiếu thốn của hàng triệu người dân Nga, không chú ý tới cuộc khủng hoảng quyền lực, tới thảm kịch của những người tỵ nạn, sự tha hóa của các quan chức và việc tội phạm lan tràn, không chú ý tới thất bại trong cuộc chiến ở Chechnya. Chúng còn cố gắng tổ chức khiêu khích để đánh vào những người yêu nước, phe đối lập cánh tả vào thời điểm đã sát đến kỳ bầu cử quốc hội và tổng thống.

Trong khi đó đất nước còn tồn tại những vấn đề quan trọng hơn nhiều.

1. Đừng đánh nhau với những người đã khuất, hãy trả lương và trợ cấp hưu trí đúng kỳ cho những người đang sống.

2. Nỗi nhục chung của chúng ta là còn hàng vạn liệt sĩ của cuộc Chiến tranh Vệ quốc vĩ đại ở các tỉnh miền Tây nước Nga còn chưa được an táng, hàng trăm binh lính của quân đội liên bang hy sinh ở các vùng rừng núi Chechnya chưa được quy tập, an táng.

Mưu toan xóa bỏ Lăng Lenin và hàng mộ danh dự ở chân tường thành Kremli là biểu hiện của chủ nghĩa man rợ hủy diệt các giá trị văn hoá. Ở đây ta không nói tới hệ tư tưởng cộng sản mà nói tới việc phỉ báng ký ức lịch sử của nhân dân.

* * *

Trên Quảng trường Đỏ, những cây thánh giá trên những mái vòm của nhà thờ, hình chim ung hai đầu trên nóc Viện bảo tàng Lịch sử và những ngôi sao đỏ năm cánh trên đỉnh các tháp Kremli là những hình ảnh luôn sát cạnh nhau. Ngắm chúng, ta có cảm giác như đang nghe thấy điệu nhạc mê hồn của các thế kỷ đã qua. “Đây là nơi lưu trữ những khổ đau cùng những niềm vinh quang của chúng ta... Những chương sử rực ánh hào quang thiêng liêng (N. Yazykov).

Bức tường thành Kremli và đền thờ Thánh Vasily, Viện bảo tàng Lịch sử và cửa hàng GUM, Lăng Lenin và Hàng mộ Danh dự - đó là cuốn biên niên sử nước Nga gây xúc động lòng người, là một cuốn thể kiến trúc độc đáo thể hiện sống động mối liên hệ giữa các thời đại, giữa sự nghiệp của cha ông chúng ta với chúng ta hiện nay. Phá hủy, làm biến dạng nó là hành động man rợ, một sự phỉ báng kỷ ức lịch sử.

Aleksei Abramov,

Chủ tịch Quỹ từ thiện

độc lập “Lăng Lenin”

Báo *Nước Nga Xô viết* ngày 29 tháng 7 năm 1999

Hãy ngăn chặn tội ác

*Bản tuyên bố gửi Ustinov V. V, quyê`n Viện trưởng Viện Công
tô` Liên bang Nga*

Phù hợp với nhiệm vụ của tổ chức xã hội của chúng tôi và với lý do
rằ`ng đố`i tượng kiểm sát của Viện Công tô` Liên bang Nga là việc
tuân thủ Hiế`n pháp Liên bang Nga và thực thi các bộ luật đang hiện
hành trên lãnh thổ Liên bang Nga, tôi coi nghĩa vụ của mình là phải
lên tiế`ng với Viện Công tô` Liên bang Nga nhằ`m ngăn chặn những
tội ác đang được chuẩn bị tiế`n hành.

Đã bô`n tháng liê`n (tính từ 24 tháng 5 năm nay) diễn ra một
chiế`n dịch tuyên truyề`n trắ`ng trợn trên truyề`n hình và báo chí
của tập đoàn thố`ng trị đòi cải táng V. Lenin. Trong cuộc trả lời
phỏng vấ`n báo *Tin tức* (ngày 6 tháng 7 năm 1999, số` 121), Tổng
thố`ng Liên bang Nga đã chính thức khẳng định rằ`ng V. I. Lenin sẽ
được cải táng. Như vậy, từ ngày 6 tháng 7 năm nay tin này đã vượt ra
khỏi phạm vi tin đồn và trở thành tin tức chính thố`ng về` những
dự định được công bô` công khai và rộng rãi của người đứng đầ`u
quố`c gia.

Chúng ta đề`u biế`t rằ`ng V. I. Lenin, với tư cách là lãnh tụ của
cuộc Cách mạng Xã hội chủ nghĩa Tháng Mười vĩ đại, người sáng lập
(và là người đứng đầ`u chính phủ đầ`u tiên của) nhà nước chúng ta -
CHXHCNXVLB Nga (nay là Liên bang Nga), được mai táng với các
nghĩ lễ cao nhấ`t của quố`c gia vào ngày 27 tháng 1 năm 1924 trong
Lăng trên Quảng trường Đỏ, trên cơ sở Nghị quyế`t của Đại hội Xô
viế`t toàn liên bang lầ`n thứ II, cơ quan lập pháp cao nhấ`t của Liên
Xô mà kế` thừa Liên Xô về` mặt pháp lý hiện nay là nước Nga. Mọi
quyế`t định đưa ra về` việc bảo tồ`n mãi mãi ký ức về` V. I. Lenin

đều có sức mạnh luật pháp tối cao và không thể bị bãi bỏ bởi bất cứ sắc lệnh hay chỉ thị nào, vì chúng không mâu thuẫn với mục 3 điều 90 của Hiến pháp Liên bang Nga và các bộ luật hiện hành.

Ngoài ra, Lăng V. I. Lenin là công trình của kiến trúc sư A. V. Shchusev và là tượng đài nổi tiếng của nền kiến trúc nước nhà và thế giới. Lăng cùng với Hàng mộ Danh dự ở chân tường thành Kremli nằm dưới sự bảo hộ quốc gia (Nghị quyết của Hội đồng Bộ trưởng CHXHCNXVLB Nga số 624 ban hành ngày 4 tháng 12 năm 1974 và sắc lệnh của Tổng thống Liên bang Nga số 176 ban hành ngày 20 tháng 2 năm 1995) và đã được đưa vào Danh sách các di sản văn hóa thế giới của UNESCO. Thi hài được ướp của V. I. Ulyanov (Lenin) là một bộ phận không thể tách rời của Lăng và có một giá trị to lớn về mặt lịch sử, khoa học và kỷ niệm. Thi hài V. I. Lenin được đặt trong quan tài kính nằm sâu dưới mặt đất 3 m và điều này hoàn toàn phù hợp với tập tục Chính thống giáo và chuẩn mực của Bộ Luật Liên bang “Về việc chôn cất và mai táng” ban hành ngày 12 tháng 1 năm 1996, mà theo đó những chỗ mai táng hiện nay không thể bị dỡ bỏ (mục 2, điều 4).

Ulyanova Olga Dmitrievna, người cháu họ gần của V. I. Lenin đã nhiều lần tuyên bố rằng bà, với tư cách là người thừa kế chính thức của người đã khuất, kiên quyết chống lại việc cải táng Lenin (tuyên bố cuối cùng được công bố trên các báo *Nước Nga Xô viết* và *Sự thật* ngày 13 tháng 7 năm 1999). Những tuyên bố tương tự được đưa ra bởi những người thừa kế của các nhà hoạt động quốc gia, những anh hùng cách mạng, anh hùng chiến đấu và lao động (Gagarin, Zhukov, Korolyov, Chkalov và nhiều người khác) mà thi hài của họ được an táng ở Hàng mộ Danh dự chân tường thành Kremli (hơn 400 người được chôn tại đó). Những tuyên bố của họ chứng tỏ rằng những người này kiên quyết đứng lên chống lại việc cải táng thi hài những người thân của họ (báo *Nước Nga Xô viết* số

ra ngày 5-8-1999 và 19-8-1999). Từ đó suy ra, hành động của chính quyền đối với hài cốt những người thân của họ và thi hài Lenin được xếp loại không thể nào khác là việc chuẩn bị cưỡng chế cải táng những người đã khuất, bất chấp ý nguyện những người thân thích, xúc phạm tới danh dự và nhân cách các thành viên trong gia đình của họ.

Hơn nữa, theo như các thông báo của báo *Tin tức Moskva* (số ra ngày 3-8-1999) thì ông Voloshin A. S. , Chánh Văn phòng Phủ Tổng thống, đã tuyên bố, theo quan điểm ông ta, việc cải táng V. I. Lenin là một bước đi đúng đắn.

Hơn nữa, đáp lại lời chất vấn của tôi đưa ra ngày 1 và 13 tháng 6 năm 1999 công bố trên báo *Sự thật nước Nga* ngày 30 tháng 6 và ngày 6 tháng 7 năm 1999 và trên tạp chí *Cựu chiến binh* số 24 năm 1999), đại diện Văn phòng Phủ Tổng thống A. Busygin, trong bức thư số A. 25-01-312 ngày 9-7-1999 đã khẳng định dự định của Tổng thống Liên bang Nga cải táng V. I. Lenin như đã công bố trên báo *Tin tức* số 121, trong đó B. Yeltsin đề nghị thành lập một tiểu ban gì đó mà tiểu ban này phải nghĩ ra một cơ biện hộ cho hành động trái luật đó

Xuất phát từ khái niệm một tội ác chưa hoàn tất được đưa ra trong các điều 29, 30 của Bộ Luật Hình sự Liên bang Nga (BLHS LBN), “...việc tìm kiếm kẻ đồng lõa tham gia tội ác, âm mưu thực hiện tội ác hay là việc cố ý tạo lập các điều kiện để thực hiện tội ác” sẽ được coi là các hành động chuẩn bị thực hiện tội ác (trong số những hành động khác), trong đó kể cả việc hướng dẫn dư luận xã hội để biện hộ cho hành động tội ác đang được chuẩn bị và tạo cho chúng vẻ hợp pháp bên ngoài.

Trong hành động của Văn phòng Điện Kremli, những lời phát biểu trên các phương tiện thông tin đại chúng điều hành chiến dịch

tuyên truyền trắng trợn với khẩu hiệu “Đẹp bỏ nghĩa trang ra khỏi quảng trường Đỏ!”, trong lời kêu gọi của người lãnh đạo Đảng Dân chủ tự do Nga Zhirinovskiy V. V. đòi cưỡng chế cải táng V. I. Lenin, theo quan điểm chúng tôi, có các dấu hiệu tội phạm và chuẩn bị thực hiện tội ác quy định trong các điều sau của Bộ Luật Hình sự Liên bang Nga:

- Kích động sự thù hận tôn giáo (kêu gọi “mai táng người vô thần theo phong tục Cơ Đốc giáo”) với việc sử dụng phương tiện thông tin đại chúng, được thực hiện bởi các quan chức lợi dụng chức vụ của mình (mục 2, điều 282 BLHS LBN);

- Chuẩn bị vi phạm quyền bình đẳng và tự do của con người và công dân tùy thuộc vào thái độ của người đó đối với tôn giáo, chính kiến và sự gia nhập một tổ chức xã hội, mà hành vi này được thực hiện bởi các quan chức sử dụng chức quyền của họ (mục 2, điều 136 BLHS LBN).

- Chuẩn bị thực hiện hành động phá hoại giá trị văn hóa và phá hủy di tích lịch sử văn hóa đối với các công trình và các di tích đặc biệt giá trị cấp quốc gia (điều 214 và mục 2, điều 243, BLHS LBN);

- Chuẩn bị xúc phạm tới thi hài của người chết và phỉ báng nơi chôn cất của họ được thực hiện bởi một nhóm người đã âm mưu với nhau từ trước với động cơ thù hận tôn giáo, cũng như đối với nơi chôn cất của những người đã tham gia chiến đấu chống lại chủ nghĩa phát xít bằng các hình thức đe dọa áp dụng bạo lực (mục 2a; 2b và 2c, điều 244 BLHS LBN);

- Chuẩn bị lạm dụng quyền lực chức vụ dẫn tới các hậu quả nặng nề được thực hiện bởi các nhân vật giữ các chức vụ nhà nước của Liên bang Nga (mục 2 và 3 điều 285 BLHS LBN).

Tôi xin Viện Công tố Liên bang Nga lưu ý tới việc rằng, sau khi toàn thế giới đã chứng kiến hành động phá hoại văn hóa khủng khiếp của chính quyền Bulgaria làm nổ tung Lăng của nhà hoạt động chống phát xít nổi tiếng Georgi Dimitrov, thì việc chuẩn bị thực hiện các tội ác tương tự ở nước Nga là hoàn toàn có thể. Không thể ngờ gì yên chờ đợi cho tới khi những tội ác chưa hoàn tất đã nêu trên trở thành một việc đã rồi.

Cần phải chấm dứt các hoạt động kích động, xúi bẩy của Zhirinovskiy V. V., của báo chí và các phương tiện truyền thông đại chúng điện tử. Với lòng căm thù mù quáng bản năng đối với ĐCS, họ đang thực hiện hành vi đầu độc thật sự đối với gia đình của các nhà hoạt động quốc gia của Liên Xô trước đây, vi phạm các quyền công dân của họ. Mọi lời kêu gọi đại diện chính quyền hành pháp mai táng lần thứ hai (bằng thủ tục bắt buộc, cưỡng bức) đối với V. I. Lenin là sự chà đạp trắng trợn các điều 2, 13, 15, điều 19 (mục 2), điều 21 (mục 1), điều 29 (mục 2), điều 44 (mục 3) của Hiến pháp Liên bang Nga và là hành vi kích động xúi bẩy thực hiện các hành vi phạm tội hình sự bị trừng phạt.

Động cơ của các hành vi tội ác đang được chuẩn bị là dễ hiểu: lo sợ trước khả năng thất bại trong kỳ bầu cử sắp tới vào Duma quốc gia của Liên bang Nga và sẽ đến lúc bị truy cứu trách nhiệm đối với những việc đã làm tổn hại cho đất nước nên chính quyền đã đầu độc về mặt tâm lý để bộ phận xã hội này chống lại bộ phận kia, người vô thần chống lại các tín đồ Chính thống giáo, “Bạch vệ” chống lại “quân đỏ” và bằng cách đó đốt lên thù hận tôn giáo và xã hội. Ở đây hiển hiện rõ việc chà đạp cốt ý Hiến pháp Liên bang Nga.

Trên cơ sở những điều đã trình bày và phù hợp với các điều 21, 22, 25.1, 26, 27 của Bộ Luật Liên bang “Về tổ chức công tố” (ấn bản ban hành ngày 10-2-1999).

TÔI YÊU CẦU:

1. Tiến hành xác minh những tài liệu và tin tức do tôi cung cấp về hành động chuẩn bị thực hiện tội ác nghiêm trọng được quy định trong bối mục 2 và điều 285 BLHS LBN (lạm dụng chức vụ và quyền hạn trong việc cưỡng chế cải táng di hài Lenin V. I.) và thực hiện ngay các biện pháp ngăn chặn trong phạm vi quyền hạn của mình.

2. Khởi tố vụ án hình sự đối với công dân Zhirinovsky V. V. vì có dấu hiệu kích động xúi bẩy các chức sắc của chính quyền hành pháp thực hiện tội ác nghiêm trọng quy định trong các mục 2 và điều 285 của BLHS LBN có viện dẫn tới các điều 30 và 33 của BLHS LBN và truy cứu trách nhiệm hình sự đối với những người đồng lõa thực hiện tội ác còn lại.

3. Ra văn bản cảnh cáo các quan chức sau: Chánh Văn phòng Phủ Tổng thống Liên bang Nga, Voloshin A. S. về việc chuẩn bị và ấn hành trái phép các sắc lệnh và chỉ lệnh không hợp hiến cho Tổng thống Liên bang Nga về vấn đề di hài V. I. Lenin và Lăng, trái với các điều 2, 13, 14, 15, 1 (mục 2), 21 (mục 1), 29 (mục 2), 4 (mục 3), 90 (mục 3) của Hiến pháp Liên bang Nga, vi phạm các quyền công dân của các thành viên gia đình người đã khuất vốn là người sáng lập nên Nhà nước chúng ta; lãnh đạo các bộ sức mạnh của nước Nga - Krapivin Yu. V. (Tổng cục Bảo vệ liên bang của Liên bang Nga), Patrushev N. P. (Cơ quan an ninh liên bang của Liên bang Nga), Rushailo V. B. (Bộ Nội vụ Liên bang Nga), Sergeyev I. D. (Bộ Quốc phòng Liên bang Nga) vì đã thực hiện trái phép các sắc lệnh và chỉ lệnh không hợp hiến của Tổng thống Liên bang Nga về vấn đề thi hài Lenin và Lăng dẫn tới việc vi phạm các điều 136, 214, 243, 244, 28 và 285 BLHS LBN, và các điều tương ứng của bộ Luật Liên bang (cả Luật thành phố Moskva) “Về việc chôn cất và mai táng”, cũng như vi phạm Công ước UNESCO; nếu lưu ý tới vấn đề là cuộc

đấu với những người đã khuất và với các công trình di tích không nằm trong nhiệm vụ và chức năng của các bộ sức mạnh quy định theo Luật pháp Liên bang.

Phụ lục kèm theo: bản sao những bài báo và tin tức về dự định của người tổ chức thực hiện tội ác, về các bằng chứng xúi bẩy và hỗ trợ cho tội ác.

Phó tiến sĩ khoa học lịch sử A. S. Abramov,

*Chủ tịch Ban điều hành Tổ chức xã hội _ từ thiện bảo vệ Lăng V.
I. Lenin.*

Báo Nước Nga Xô viết ngày 4 tháng 9 năm 1999.

Những kẻ kích động xúi bẩy

Lời đáp trả của các tổ chức xã hội đối với kênh truyền hình số 1 và chương trình “Thời sự” cùng ông Pozner.

Ngày 25 tháng 1 năm 2004, trong chương trình Thời sự kỷ niệm 80 năm ngày mất của Người sáng lập và vị nguyên thủ đầu tiên của Liên bang Nga V. I. Lenin, người dẫn chương trình V. Pozner và các vị khách mời của ông ta - những tên phản bội - A. Yakovlev và M. Zakharov đã thực hiện hành vi trái pháp luật, xuyên tạc sự kiện lịch sử và phổ biến các tin tức xâm hại tới quyền lợi và lợi ích hợp pháp cũng như xúc phạm danh dự nhân cách của các thành viên các tổ chức xã hội mà chúng tôi là đại diện.

Chúng ta hãy để cho người dẫn chương trình và những nhân vật nói trên tự vắn lưng tâm về những lời công kích hằn học và đối trá theo kiểu tuyên truyền của Hitler chống lại chính quyền Xô viết mà họ căm thù. Gây cho ta sự kinh tởm đặc biệt là hành vi xấu xa của kẻ lá mặt lá trái chủ chốt, nguyên là nhà tư tưởng chủ đạo và ủy viên BCT UBTƯ ĐCS Liên Xô, ông A. Yakovlev, làm việc theo phong cách của Goebbels.

Ta nên chú ý tới tình tiết sau: trong buổi truyền hình người ta cố gắng lảng tránh các khía cạnh chủ yếu - luật pháp và đạo đức - của vấn đề quyền bất khả xâm phạm của các di tích lịch sử và nơi mai táng. Theo quan điểm đó, những lời kêu gọi thô bỉ của Pozner, Yakovlev, Zhakharov và Yerofeev (sau đây sẽ gọi là Pozner và đồng bọn) đòi dẹp bỏ không chỉ di hài Lenin mà cả Hàng mộ Danh dự đã vang lên trên sóng truyền hình đi khắp đất nước và những lời phát biểu mang tính khiêu khích và trái pháp luật như thế của họ không thể không bị đáp trả.

1. Lời khẳng định của Pozner và đồng bọn là dường như “Lenin chưa được mai táng” là một lời lừa dối thô thiển và chỉ nhằm làm cho quần chúng hiểu sai lệch. Mọi người đều biết, V. I. Lenin với tư cách là người sáng lập (và nguyên thủ đầu tiên) Nhà nước chúng ta - Liên bang Nga - đã được mai táng với nghi lễ quốc gia cao nhất vào ngày 27 tháng 1 năm 1924 tại Lăng trên Quảng trường Đỏ dựa trên nghị quyết của Đại hội Xô viết toàn liên bang lần thứ II - cơ quan lập pháp cao nhất của đất nước. N. K. Krupskaya, vợ góa của V. I. Lenin, đại biểu dự đại hội đó cũng đã biểu quyết chấp thuận nghị quyết.

Thi hài của V. I. Lenin được ướp và quản trong quan tài kính đặt sâu 3 m dưới mặt đất và điều này hoàn toàn phù hợp với chuẩn mực quy định của Luật Liên bang “Về việc chôn cất và mai táng” ban hành ngày 12/ 01/ 1996, điều 3 của luật này quy định hai hình thức chôn cất (đặt thi hài người chết vào lòng đất, vào trong huyệt mộ hay trong hầm mộ (tức là trong Lăng)).

Chúng ta không biết Pozner và đồng bọn theo tôn giáo nào, tuy nhiên cần phải nhắc nhở họ rằng, việc thi hài Lenin đã được ướp chứ không phải “xác ướp” và đặt vào quan tài không mâu thuẫn với tập tục của Chính thống giáo. Từ năm 1881, thi hài của bác sĩ phẫu thuật nổi tiếng N. I. Pigorov đã được ướp để gìn giữ, theo yêu cầu của người vợ góa và được sự đồng ý của Hội đồng Tối cao của nhà thờ Chính thống giáo Nga. Thi hài ông cũng được đặt trong quan tài kính giống như thi hài của V. I. Lenin. Lăng mộ Pirogov năm gần Vinnitsa được Tổng thống Ukraina tuyên bố là tài sản quốc gia trên phương diện là một di tích lịch sử và văn hóa. Hơn nữa chưa một ai dám đề nghị đào mộ các thánh Serafim Sarovsky, Sergei Radonezhsky và các vị thánh khác đang nằm trong các nhà thờ Chính thống giáo, hay 120 vị thánh đang yên nghỉ trong các quan tài mở nắp đặt trong các hốc hang động của tu viện Hang Kiev. Mỗi

tôn giáo đều có những thánh địa và thánh tích của mình và cái thời mà những kẻ lạ có thể chui vào đền đài miếu mạo của người khác, vào nơi đặt quan quách của người ta và đưa ra những lời khuyên thật trơ tráo cùng với những hành động cực kỳ vô đạo đức đã lùi sâu vào quá khứ trong tiến trình phát triển lịch sử nước Nga.

2. Lăng V. I. Lenin của kiến trúc sư nổi tiếng A. V. Shchusev là một công trình nổi tiếng của nền kiến trúc nước nhà và thế giới. Theo như Nghị quyết của Hội đồng Bộ trưởng Liên bang Nga ban hành ngày 4-12-1974, Lăng Lenin và các ngôi mộ ở chân tường thành Kremli nằm dưới sự bảo hộ của nhà nước trên phương diện là di tích lịch sử. Sắc lệnh Tổng thống Liên bang Nga số 176 ban hành ngày 20-2-1995 xếp Lăng Lenin và Hàng mộ Danh dự vào hàng các công trình thuộc di sản lịch sử và văn hóa cấp liên bang. Lăng Lenin và Hàng mộ Danh dự ở chân tường thành Kremli với vai trò là một bộ phận của quần thể kiến trúc Kremli và Quảng trường Đỏ đã được đưa vào Danh sách di sản văn hóa thế giới của UNESCO. Đỉnh điểm thời khắc lịch sử của Lễ duyệt binh Chiến thắng ngày 24 tháng 6 năm 1945 là lúc các chiến sĩ Hồng quân ném 200 quân kỳ của các binh đoàn phát xít bị đánh tan xuống chân Lăng, như muôn báo cáo: “Thưa đồng chí Lenin! Di huân của đồng chí về việc bảo vệ Tổ quốc đã được hoàn thành!”.

Hình Lăng Lenin được đặt ở giữa tám Huân chương quân sự cao nhất của đất nước - huân chương Chiến thắng. Xin nhắc rằng Hiến pháp Liên bang Nga (mục 3 điều 44) nói rõ: “Mọi công dân có trách nhiệm và nghĩa vụ quan tâm gìn giữ di sản lịch sử và văn hoá, bảo vệ di tích lịch sử và văn hóa”.

Khẳng định của Pozner và đồng bọn rằng, dường như phải tồn tại một triệu rưởi rúp để duy trì hoạt động của Lăng là không đúng thực tế. Từ năm 1992, nhà nước đã thôi cấp kinh phí cho mọi hoạt động chủ yếu cũng như công tác bảo dưỡng của Lăng và hiện nay không

cấp dù chỉ một xu. Các nhà bác học thuộc chuyên ngành ướp xác đã làm việc không lương một năm rưỡi. Từ năm 1993, Tổ chức xã hội từ thiện bảo tồn Lăng V. I. Lenin ra tay trợ giúp tài chính cho các nhà bác học.

3. Vì không chỉ một lần cựu Tổng thống Liên bang Nga B. Yeltsin và nhóm cận thần của ông ta mưu toan dùng biện pháp cưỡng chế để xóa bỏ Hàng mộ Danh dự nên vào năm 2000 một tổ chức xã hội đã được thành lập và đăng ký tại Sở tư pháp của thành phố Moskva. Nó được đặt tên là Hiệp hội thân nhân những người được an táng ở Hàng mộ Danh dự nằm bên tường Kremli. Mục đích của hội là hợp nhất mọi nỗ lực của họ hàng thân thích và thành viên gia đình của các công dân được an táng trong Hàng mộ Danh dự để bảo vệ các quyền công dân và hiến pháp của mình (kể cả quyền được đối xử xứng đáng và quyền bất khả xâm phạm đối với các nấm mộ người thân của họ) chống lại sự phân biệt đối xử vì các nguyên nhân chính trị và tôn giáo xuất phát từ phía các quan chức, các tổ chức, các đảng phái và các phương tiện thông tin đại chúng.

Trong số các thành viên của Hội có họ hàng thân thích và con cháu của V. I. Lenin, I. V. Stalin, G. K. Zhukov, K. K. Rokossovsky, I. S. Konev, R. Ya. Malinovsky, V. D. Sokolovsky, S. K. Timoshenko, F. I. Tolbukhin, I. Kh. Bagramyan, M. V. Frunze, Yu. A. Garagin, I. V. Kurchatov, M. V. Kendysh, S. P. Korolyov, V. P. Chkalov và nhiều công dân khác mà tên tuổi của họ là niềm tự hào của nước Nga thế kỷ XX. Trong Hàng mộ Danh dự yên nghỉ 22 nguyên soái, 18 Anh hùng, 14 người hai lần Anh hùng và một người duy nhất 4 lần Anh hùng Liên Xô, những người 3 lần Anh hùng Lao động xã hội chủ nghĩa, các viện sĩ hàn lâm, phi công vũ trụ, ủy viên Dân ủy, bộ trưởng, thủ lĩnh công đoàn, nhiều người con trai và con gái quang vinh của dân tộc. Tổng cộng trong Hàng mộ Danh dự yên nghỉ hơn 400 người, trong đó có hơn 50 người là công dân nước ngoài.

Năm 2000, sau một đợt tuyên truyền điên cuồng như thường lệ với lời kêu gọi xóa bỏ Lăng Lenin và Hàng mộ Danh dự ở chân tường thành Kremli, các thành viên của Hiệp hội Thân nhân những người được an táng ở Hàng mộ Danh dự bên tường Kremli đã gửi một bức thư ngỏ cho Tổng thống Liên bang Nga V. V. Putin đăng trên Công báo Nga (22-12-2000), Báo Nghị viện (26-12-2000) và báo Nước Nga Xô viết (23-12-2000), trong đó phản đối chiến dịch tuyên truyền đáng xấu hổ đó. Họ tuyên bố kiên quyết phản đối việc xóa bỏ Lăng Lenin và Hàng mộ Danh dự, phản đối việc cải táng những người ruột thịt của họ. Trong cuộc họp báo tổ chức ngay sau đó, Tổng thống Liên bang Nga tuyên bố rằng ông chống lại việc cải táng V. I. Lenin. Xin nhắc thêm rằng, theo sắc lệnh của Tổng thống Liên bang Nga, Yelena Gagarina, con gái của Yuri Alekseyevich Gagarin - người được an táng ở Hàng mộ Danh dự - đã được bổ nhiệm làm Giám đốc Khu bảo tồn Bảo tàng quốc gia Kremli Moskva.

Pozner và những kẻ phản bội do ông ta mời đến cần phải biết rằng, theo điểm 2 điều 4 của Luật Liên bang “Về công việc chôn cất và mai táng”, “những địa điểm chôn cất hiện tại sẽ không bị phá bỏ và chỉ có thể chuyển đi trong trường hợp có mối đe dọa bị ngập lụt thường xuyên, bị đất trượt, sau động đất và các thiên tai khác”. Trên Quảng trường Đỏ không xảy ra hiện tượng nào như thế.

Vì thế, xét trên quan điểm lập pháp, những lời phát biểu của những người tham gia buổi truyền hình rằng cần phải dẹp bỏ không chỉ riêng Lăng mà cả Hàng mộ Danh dự có thể xếp vào hành vi kêu gọi xóa bỏ Hàng mộ Danh dự và cưỡng chế cải táng thi hài V. I. Lenin cùng hơn 400 người khác, bất chấp ý nguyện người thân thích của họ và của các tổ chức xã hội đứng lên bảo vệ quyền công dân và quyền hiến pháp cùng những lợi ích hợp pháp của họ.

Nếu như lời kêu gọi này dành cho đám đông những kẻ thích phá hoại và đập phá vô văn hóa mang tư tưởng phát xít, giống như những kẻ đã tham gia vào hành vi tội phạm giết đồ tượng đài kỷ niệm F. E. Dzerzhinsky hồi tháng 8 năm 1991, thì có thể coi lời kêu gọi này rõ ràng là lời kêu gọi “thực hiện các hành vi côn đồ thể hiện thái độ man rợ hủy diệt giá trị văn hóa xuất phát từ các động cơ chính trị, tư tưởng... hay từ lòng thù hận tôn giáo” và nằm trong nội dung khái niệm “chủ nghĩa cực đoan” mà biểu hiện của nó được xác định rõ ràng trong bộ Luật Liên bang số 114-03 - ban hành ngày 26 tháng 7 năm 2002 “Về các biện pháp đấu tranh với hoạt động cực đoan”.

Trên thực tế, Pozner và đồng bọn đã khiêu khích nhằm thực hiện các hành vi tội phạm hình sự quy định trong các điều sau đây của Bộ Luật Hình sự (BLHS LBN): điều 214 (hành vi man rợ hủy diệt giá trị văn hóa), điều 243 (phá bỏ các di tích lịch sử và văn hóa), điều 244 (xúc phạm tới thi hài người chết và chỗ chôn cất họ (trong đó có cả thi hài và mộ của những người tham gia chiến đấu chống chủ nghĩa phát xít)), điều 282 (kích động thù hận dân tộc, chủng tộc hay tôn giáo).

Nếu như những lời kêu gọi của Pozner và đồng bọn nhằm vào chính quyền, thì những người phát biểu tương tự trên phương tiện thông tin đại chúng đã thực hiện một hành vi không ngoài mục đích kích động xúi bẩy các quan chức của chính quyền hành pháp Liên bang Nga phân biệt đối xử với các công dân theo động cơ chính trị và thực hiện các hành vi tội phạm quy định trong điều 286 BLHS LBN (hành động vượt quá quyền hạn của mình), hành vi đó sẽ bị xử phạt (tùy theo mức độ nghiêm trọng của hậu quả) bằng hình phạt tù giam tới thời hạn 10 năm.

Chúng tôi thấy cần thiết phải nhấn mạnh rằng: khi Pozner và đồng bọn cho rằng Lăng Lenin và cả Hàng mộ Danh dự có thể dẹp bỏ khỏi Quảng trường Đỏ mà không vi phạm luật pháp liên bang

và Hiến pháp Liên bang Nga, thì đó là sự lừa dối công luận; khi V. Pozner và đồng bọn khẳng định rằng, Lãng Lenin và toàn bộ Hàng mộ Danh dự cần phải dẹp bỏ khỏi quảng trường Đỏ thì đó là hành vi xúi bẩy kích động chính quyền hành pháp vi phạm Hiến pháp Liên bang Nga và Luật Hình sự Liên bang Nga (xem điều 30 và 33 BLHS LBN về các hình thức đồng lõa với tội phạm).

Chúng tôi thấy mình có nghĩa vụ phải cảnh báo Pozner cùng những kẻ đặt hàng và chuẩn bị các chương trình truyền hình khiêu khích tương tự, bộc lộ rõ sự ngu dốt về luật pháp của các tác giả dựng lên chúng: ngay khi lời kêu gọi của các ngài đòi dẹp bỏ Lãng và Hàng mộ Danh dự ra khỏi Quảng trường Đỏ được đưa lên sóng truyền hình hay xuất hiện trên các trang báo, lập tức chúng sẽ trở thành hành vi công khai, mang tính pháp lý mà tên gọi của nó là hành vi xúi bẩy kích động tạo dư luận xã hội hỗ trợ cho việc thực hiện các tội ác nói trên, biện hộ cho chúng và tạo cho chúng vẻ ngoài hợp pháp. Và nếu như “nền độc tài của pháp chế” (sau khi Yeltsin rời chức) thực sự bị đẩy lên con đường tự tung tự tác của những kẻ phiêu lưu chính trị, thì họ sẽ phải chịu trách nhiệm trước hành vi trái pháp luật của mình.

Nếu gác các Bộ luật Hình sự và Dân sự sang một bên, chúng tôi những muôn biểu lộ sự hối tiếc rằng, bất chấp thất bại của các thế lực chính trị tự do cực đoan như Liên minh các lực lượng cánh hữu, ở kỳ bầu cử mới đây vào Duma quốc gia, kênh truyền hình số 1 mà đại diện là ông Pozner, vẫn là cái loa cho những kẻ căm thù chính quyền Xô viết và căm thù người sáng lập Liên bang Nga V. I. Lenin như trước và được sử dụng để dốt lên hận thù xã hội, lòng căm thù và để kêu gọi thực hiện các hành động cực đoan nhằm hạ thấp nhân cách các thành viên của các tổ chức xã hội chúng tôi và hàng triệu người cùng chung lý tưởng với chúng tôi, phi báng ký ước lịch sử của nhân dân. Chúng tôi sẽ làm tất cả những gì có thể để

nhANH chóng tiế n đế n thời kỳ mà các nhân vật chính trị gian hùng chuyên phá hoại như Pozner và đồ ng bọn không thể giẫm đạp lên thánh địa của hàng triệu con người một mực trung thành với lý tưởng của thời kỳ Xô viế t vĩ đại.

Chủ tịch Ban điề u hành Tổ chức xã hội

từ thiện bảo tồ n Lă ng Lenin,

Phó tiế n sĩ Khoa học lịch sử A. S. Abramov

*Chủ tịch Ban điề u hành Hiệp hội thân nhân những người đượ
an táng ở Hàng mộ Danh dự*

bên tường Kremli, I. S. Bagramyan

Ngày 27 tháng 2 năm 2004

Phụ lục ảnh

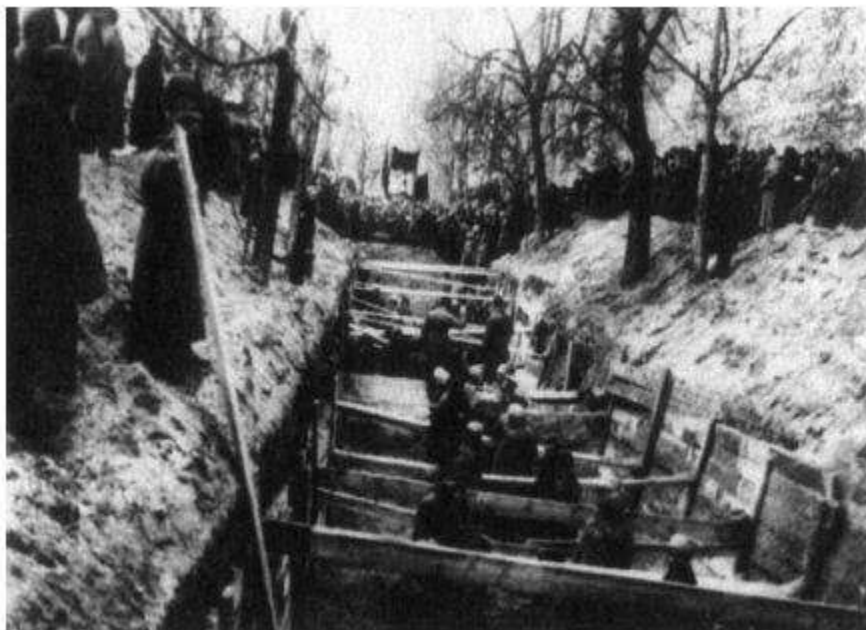
Quan tài V. I. Lenin và I. V. Stalin đặt cạnh nhau trong Lăng. Hàng nghìn khách vào thăm viếng đã nhìn thấy hai vị lãnh tụ nằm bên nhau, nhưng chỉ có một nhà báo Tây Đức, nhờ có máy ảnh cực nhỏ gắn vào kính đeo mắt, mới chụp được bức ảnh độc nhất vô nhị này.

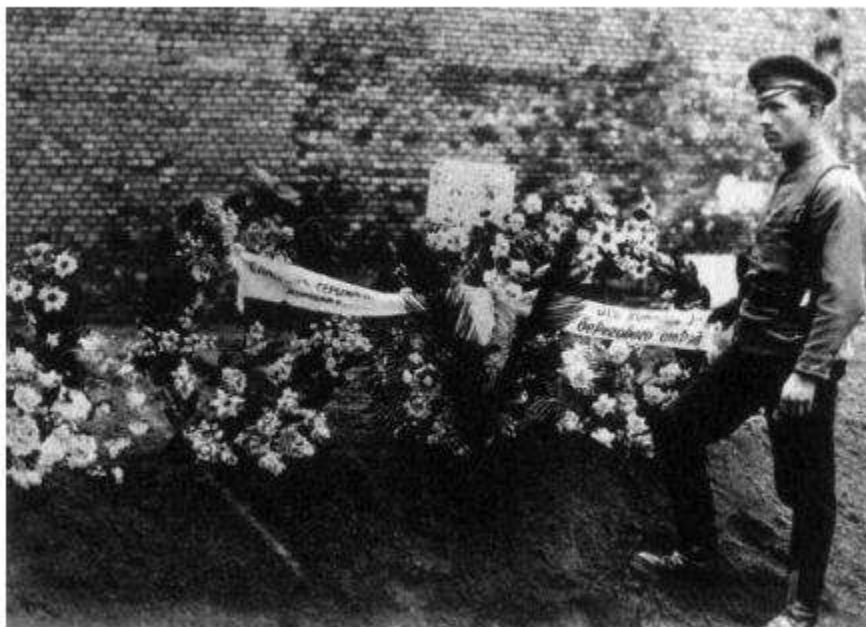
Chính quyền mới thì có những biểu tượng mới. Tấm bảng kỷ niệm “Những người đã ngã xuống trong cuộc đấu tranh vì hòa bình và tình anh em giữa các dân tộc” của nhà điêu khắc S. Konenkov, bằng xi măng màu, được khai trương vào lễ kỷ niệm đầu tiên của Tháng Mười vĩ đại ngày 7 tháng 11 năm 1918. Được tháo dỡ năm 1947. Hiện nay được lưu giữ tại Bảo tàng Nga (Saint Petersburg).

Lenin cất bằng đồ khai trương bằng kỷ niệm trên tường Kremli, trên đó khắc họa "Thân" cách mạng cánh trắng, một tay cầm lá cờ đỏ, tay kia cầm cành cọ xanh. Dưới chân Thân là súng ống, gươm giáo cắm xuống đất và những lá cờ xếp thành hàng chào tiễn biệt.

Những quan tài đầu tiên của các liệt sĩ Hồng quân được hạ xuống huyết Mộ tập thể bên tường thành Kremli ngày 10-11-1917, khởi đầu cho hàng mộ cách mạng trên quảng trường chính của nước Nga.

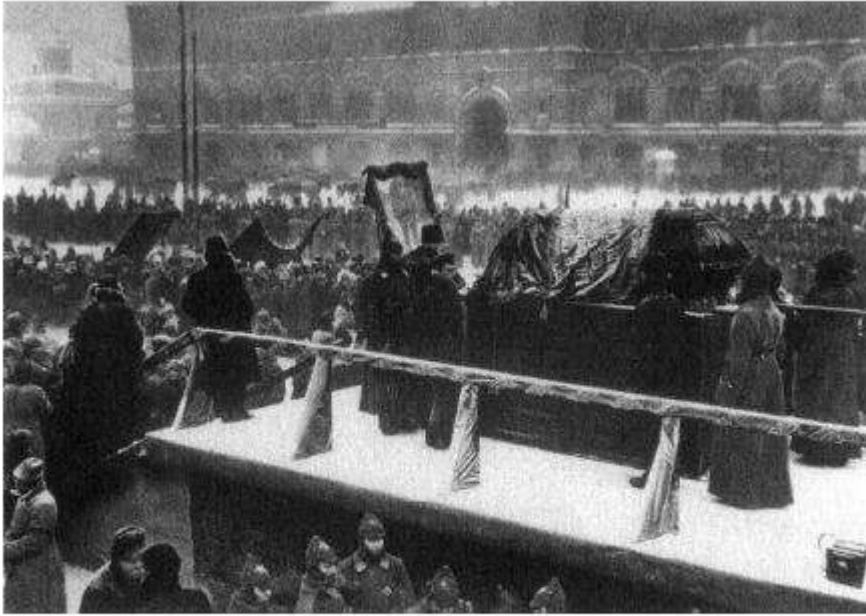
Mộ mới chôn của anh hùng thủy binh A. V. Kvardakov bên tường thành năm 1918.

Phần giữa của các nấm mộ trên Quảng trường Đỏ trước khi tiến hành công tác sắp xếp lại cho tiện nghi vào năm 1946. Trên tường Kremli khi đó vẫn còn treo tấm bảng kỷ niệm "Những người đã ngã xuống trong cuộc đấu tranh vì hòa bình và tình anh em giữa các dân tộc".

Một trong 115 bình tro hài cốt được gắn trong tường thành Kremli. Nơi đây đã trở thành khu mộ chứa bình hài cốt thiêng liêng của Liên Xô.

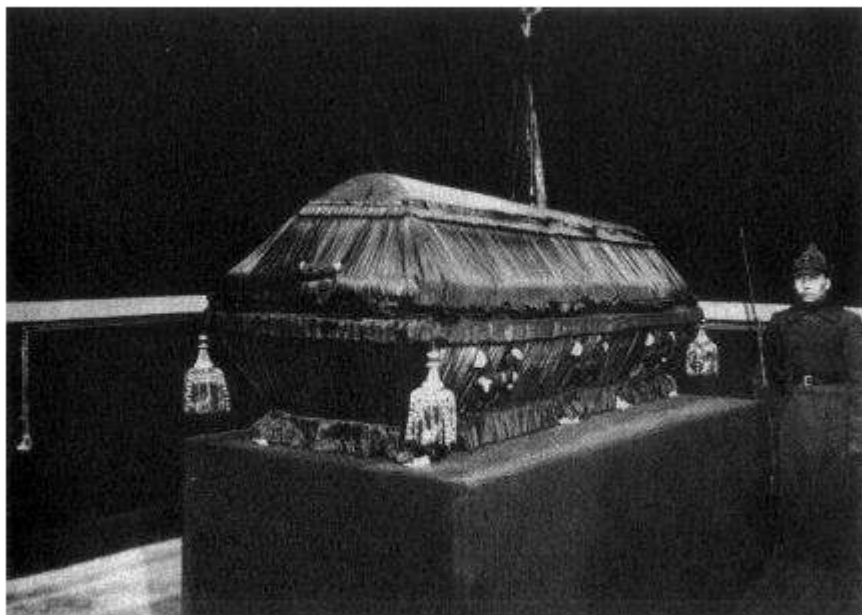
Đội gác danh dự túc trực bên linh cữu V. I. Lenin, được đặt trên bệ cao trên Quảng trường Đỏ, trong thời gian đưa tang vào ngày mai táng lãnh tụ 27-1-1924 ở Moskva.

Lễ an táng Lenin. Ở giữa là Stalin, Molotov và các nhà lãnh đạo khác đang khiêng linh cữu Lenin vào Lăng giữa những cụm khói băng giá. Bên trái là người lính của đội gác danh dự, học viên Trường quân sự Kremli mang tên BCHTƯ Liên Xô A. Kashkin.

Lãnh tụ cách mạng và người sáng lập nhà nước Xô viết V. I. Lenin đã mãi mãi khép lại đôi mắt vào hồi 18 giờ 50 phút ngày 21-1-1924.

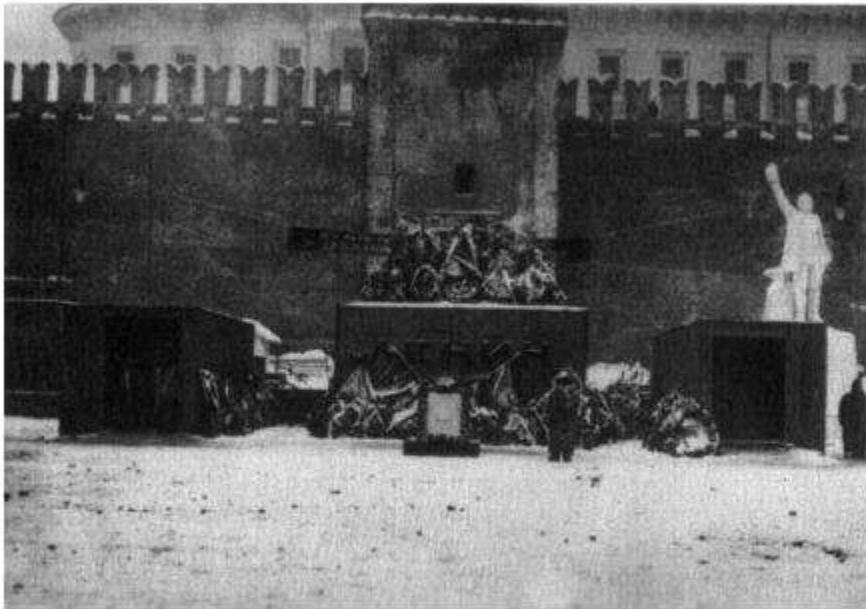
Tháng 1 năm 1924. Quan tài Lenin trong Lăng. Đứng ở vị trí gác là học viên I. Surovtsev.

Đội gác danh dự đưa thi hài Lenin từ Nhà Công đoàn tới Quảng trường Đỏ. Ảnh chụp ngày 29-1-1924.

Phần chính giữa của Lăng Lenin đầu tiên (tạm thời) trên Quảng trường Đỏ sau lễ an táng.

Toàn cảnh Lăng đầu tiên với các vòng hoa xung quanh, được đặt vào ngày tiến biệt Lenin 27-1-1924.

Bằng thuốc nổ, cuốc chim và xẻng, công nhân và các chiến sĩ Hồng quân đào hố móng dưới Lăng Lenin tạm thời trên Quảng trường Đỏ.

Mùa xuân năm 1924 bắt đầu tiến hành xây Lăng Lenin thứ hai (bằng gỗ). Trên ảnh: Lắp ráp các cửa mặt tiền.

Hình Quốc huy ban đầu của Liên Xô với khẩu hiệu: "Vô sản tất cả các nước, liên hiệp lại!" bằng các thứ tiếng Ukraina, Gruzia, Nga, Armenia, Azerbaijan và Belorussia, gắn trên sảnh Lăng của người sáng lập nhà nước Xô viết.

Lăng Lenin thứ ba (bằng đá hoa cương), ốp đá labrado đen và xám cùng đá hoa cương đen, nơi yên nghỉ nổi tiếng thế giới của lãnh tụ giai cấp vô sản thế giới.

Hàng triệu người thăm viếng Lăng nhìn thấy V. I. Lenin như thế này cho đến tận bây giờ.

Hầm mộ và quan tài có thi hài của nhà bác học Nga vĩ đại Nikolay Ivanovich Pirogov.

Đã 124 năm (tính đến năm 2005, năm xuất bản sách này - ND) thi hài được ướp của N. I. Pirogov được bảo quản trong lăng gần Vinnitsa (Ukraina).

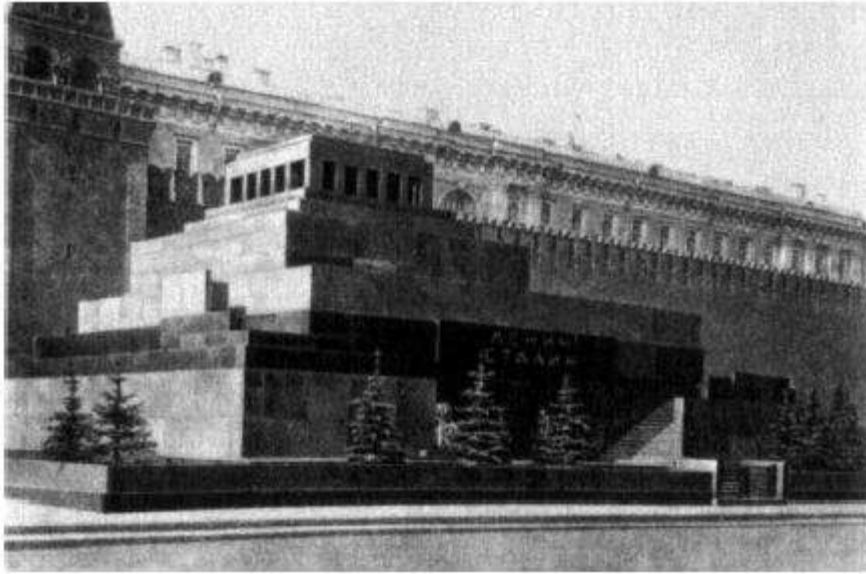
Cuộc duyệt binh trên Quảng trường Đỏ ngày 7-11-1941. Các chiến sĩ Hồng quân từ Kremli đi thẳng ra mặt trận bảo vệ thủ đô trước các đạo quân phát xít Đức đông nhưng nhúc.

Vào thời kỳ đầu của cuộc Chiến tranh Vệ quốc vĩ đại Lăng Lenin được nguy trang dưới dạng một ngôi nhà ở hai tầng.

Hình chữ thập ngoặc trên mặt đường lát đá ướt át là thất bại nhục nhã của chủ nghĩa phát xít trước chủ nghĩa xã hội. Cuộc duyệt binh lịch sử mừng Thắng lợi vĩ đại ngày 24-6-1945. 200 lá cờ của các đơn vị Đức từng chinh phục cả châu Âu nhưng bị Hồng quân đánh tan tã bị ném dưới chân Lăng Lenin.

Lăng Lenin-Stalin. Một bức ảnh rất hiếm.

Vé tham quan Lăng hai vị lãnh tụ vĩ đại của Liên Xô.

Từ tháp Spasskaya đến Lăng là 210 bước. Những chiến sĩ đại đội vệ binh danh dự của lực lượng đồn trú Kremli đang bước đều tiến đến vị trí gác số 1.

Một hình ảnh quen thuộc của thời đại Xô viết. Các sĩ quan trẻ tốt nghiệp Trường quân sự mang tên Xô viết Tối cao CHXHCNXVLB Nga vừa mới nhận quân hàm trung úy mang hoa tươi ra đặt tại Lăng Lenin.

Đổi gác của vệ binh danh dự tại Lăng Lenin.

Đoàn đại biểu công nhân trẻ tỉnh Zaporozhye trước lúc đặt vòng hoa tại Lăng Lenin ngày 22-4-1966.

Các sĩ quan và học viên Trường quân sự mang tên Xô viết Tối cao CHXHCNXVLB Nga vào lễ kỷ niệm 95 năm ngày sinh Lenin.

Phía sau Lăng Lenin là hàng mộ cách mạng trên tường thành Kremli.

Lăng Lenin là bậc danh dự cao quý nhất của thời đại Xô viết. Valentina Tereshkova và Yuri Gagarin trong lễ mít tinh tuần hành mừng 1 tháng 5.

Trên tường thành Kremli, bình đựng tro cốt phi công vũ trụ đầu tiên của Trái đất đại tá Yu. A. Gagarin và đại tá kỹ sư V. S. Seregin, hy sinh vì tai nạn ngày 27-3, được an táng ngày 30-3-1968.

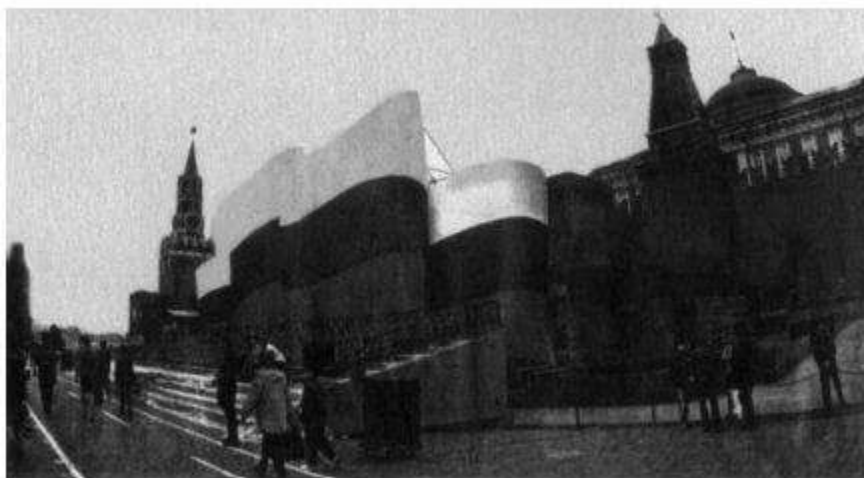
Hoa trên mộ I. V. Stalin từ tay những cựu chiến binh, đảng viên cộng sản nhân kỷ niệm 50 năm ngày mất của lãnh tụ.

Các chiến sĩ hải quân tưởng niệm những anh hùng liệt sĩ hải quân đỏ được chôn cất bên tường thành Kremli.

B. N. Yeltsin, khi còn là Bí thư Thứ nhất Thành ủy Moskva của ĐCS Liên Xô, đang đặt vòng hoa tại Lăng Lenin. Con cháu sau này sẽ "tưởng niệm" mộ ông ta như thế nào, hãy đợi tương lai không xa cho ta biết.

Quay lưng lại các ngôi mộ. Moskva thời Putin kỷ niệm ngày "độc lập" thường lệ bằng cách dựng phòng kiểu sân khấu hình quốc kỳ ba màu che khuất Lăng Lenin. Tháng 6 năm 2003.

Con đường mòn của nhân dân đến với lăng tũ của Tháng Mười vĩ đại không bị bỏ hoang.

Henry David Thoreau (1817 – 1862): Triết gia, thi sĩ, nhà tiểu luận người Mỹ.

Hanukkah: Một lễ hội truyền thống kéo dài 8 ngày của người Do Thái.

Mẹ Teresa (1910 – 1997): Một nữ tu Công giáo người Albania, là nhà sáng lập Dòng Thừa sai Bác ái ở Calcutta, Ấn Độ, năm 1950. Trong hơn 40 năm, bà chăm sóc người nghèo, người bệnh tật, trẻ mồ côi, người hấp hối, trong khi hoàn tất nhiệm vụ lãnh đạo dòng tu phát triển khắp Ấn Độ và đến các quốc gia khác.

Albert Schweitzer (1875 – 1965): Tiến sĩ, bác sĩ, nhà triết học, thần học người Đức. Ông đoạt giải Nobel Hòa bình năm 1952 vì đã có công lớn trong giúp đỡ người châu Phi, bất chấp gian khổ, bệnh tật.

Auschwitz: Trại giam giữ tù nhân khét tiếng tàn bạo của Đức quốc xã.

Leonard Bernstein (1918 – 1990): Huyền thoại của nhạc cổ điển Mỹ. Ông được xem là nhạc trưởng vĩ đại, một pianist hoàn hảo, đồng thời là một trong số những nhà soạn nhạc xuất sắc nhất nước Mỹ.

Holocaust: Tên gọi nạn tàn sát khoảng 6 triệu người Do Thái và nhiều nhóm thiểu số khác ở châu Âu và Bắc Phi do phát xít Đức và các nước cùng phe gây ra trong Thế chiến thứ hai.

Duomo Pieta: Nhà thờ Duomo của Ý được xây dựng vào thế kỉ 14, bên trong có bức tượng Pieta – một tuyệt tác bằng đá cẩm thạch của kiến trúc sư vĩ đại Michelangelo (1475 – 1564).

Dylan Thomas(1014 – 1953): Nhà thơ nổi tiếng nước Anh.

Johann Sebastian Bach (1685 – 1750): Nhà soạn nhạc thiên tài người Đức.

Inuit: Một tộc người sống ở vùng Bắc Mỹ, gần Bắc Cực, trên đảo Groenland, tại eo biển Bering.

Camillo: Một tên gọi khá phổ biến của người Ý.

Model-T: Mẫu xe hơi nổi tiếng của công ty Ford, được tung ra thị trường lần đầu tiên vào năm 1908 và chấm dứt sản xuất vào năm 1927 với hơn 15 triệu chiếc đã được bán ra. Đây là dòng xe hơi đầu tiên tiếp cận với giới bình dân, được xem là sản phẩm mở ra thời đại xe hơi cho thế giới và được bình chọn là “mẫu xe của thế kỷ”.

Kipbi: Một loại bài phổ biến ở các nước nói tiếng Anh, có thể chơi được từ 2 đến 4 người.

1. Cán kịch là một thể loại kịch truyền thống của Trung Quốc.

* Mary Kay Ash (1918 – 2001): Nữ doanh nhân người Mỹ, người sáng lập nên hãng mỹ phẩm Mary Kay – ND.

* John Wesley (1703 – 1791): Nhà thần học, nhà truyền giáo và là nhà sáng lập Phong trào giám lý – ND.

* Virgil (70 TCN – 19 TCN): Tên thường gọi của Publius Vergilius Maro, nhà thơ lớn của La Mã cổ đại, người sáng tạo ra thể loại thơ sử thi – ND.

* Walter Wheeler (1841 – 1907): Cầu thủ bóng chày người Anh – ND.

* Super Bowl: Giải vô địch của Liên đoàn bóng bầu dục quốc gia, hiệp hội hàng đầu của bóng bầu dục Mỹ kể từ năm 1967. Trong hầu hết các năm qua, Super Bowl là chương trình được theo dõi nhiều nhất trong các chương trình phát sóng của truyền hình Mỹ. Ngày đấu chung kết của giải Super Bowl không chỉ là một trong những sự kiện thể thao lớn nhất mà bây giờ được coi như ngày lễ của Hoa Kỳ – ND.

* Ray Kroc (1902 – 1984): Một trong những nhân vật có ảnh hưởng nhất thế giới do tạp chí Times bình chọn. Năm 1955, được thừa kế một công ty quy mô nhỏ McDonald's, Kroc đã xây dựng, phát triển nó trở thành thương hiệu thức ăn nhanh nổi tiếng nhất thế giới. Chính sự thành công của tập đoàn này không chỉ mang lại cho ông lợi nhuận lớn với hơn 500 triệu USD mà còn giúp Ray Kroc được biết đến với danh hiệu bất hủ Vua hamburger – ND.

* Hannibal (247 TCN – 183 TCN): Một tướng lĩnh và nhà chiến thuật quân sự người Carthage. Chữ “Hannibal” nghĩa là “niềm vui của thần Baal” (vị thần chủ của người Carthage), còn dòng họ “Barca” của ông có nghĩa là “tia chớp”. Ông được công nhận là một trong những vị tướng và nhà chiến thuật tài ba nhất trong lịch sử quân sự thế giới. Ông cũng được biết đến với một câu nói nổi tiếng: “Chúng ta sẽ hoặc tìm, hoặc tạo ra một con đường” – ND.

* Hunter S. Thompson: Nhà báo Mỹ nổi tiếng với thể loại phóng sự – ND.

- * Hare Krishnas: Tên đầy đủ là The International Society for Krishna Consciousness, là một tổ chức tôn giáo của đạo Hồi, được thành lập ở thành phố New York năm 1966 – ND.
- * Margaret Mead (1901 – 1978): Nhà nhân loại học người Mỹ và là diễn giả thường xuyên xuất hiện trên các phương tiện thông tin đại chúng những năm 60 và 70 – ND.
- * Felix Adler (1851 – 1933): Nhà nghiên cứu đạo đức, chính trị và xã hội người Do Thái và là một nhà cải cách xã hội. Ông là người tạo nên Phong trào văn hóa đạo đức và được xem là một trong những người có ảnh hưởng nhất tới phong trào Chủ nghĩa Do Thái nhân văn – ND.
- * Eldrige Cleaver (1935 – 1998): Thành viên lãnh đạo của Đảng Báo Đen và tác giả của cuốn sách Soul on Ice – ND.
- * Nordstrom: Chuỗi cửa hàng bách hóa do gia đình Nordstrom thành lập năm 1901 tại Seattle, Washington, Hoa Kỳ, đặt dịch vụ khách hàng lên làm tôn chỉ cao nhất – ND.
- * PBX (Private Branch Exchange): Có nghĩa là tổng đài điện thoại nội bộ, là một mạng điện thoại riêng được sử dụng trong phạm vi một công ty – ND.
- * Dale Carnegie (1888 – 1955): Tên đầy đủ là Dale Breckenridge Carnegie, là nhà văn, nhà thuyết trình người Mỹ, nổi tiếng với cuốn sách How to win friends and influence people (Đắc nhân tâm) được viết năm 1936, một cuốn sách thuộc hàng bán chạy nhất và được biết đến nhiều nhất cho đến tận ngày nay – ND.
- * Susan RoAne: Nhà văn, diễn giả hàng đầu thế giới người Mỹ – ND.
- * Lord Chandos: Nhân vật hư cấu trong tác phẩm The Letter of Lord Chandos (Bức thư của Lord Chandos) của tác giả Hugo von Hofmannsthal – BT.
- * Francois de La Rochefoucauld (1613 – 1680): Nhân vật thuộc đời thứ sáu của dòng họ La Rochefoucauld. Ông lưu danh hậu thế với tư cách nhà văn, nhà triết học với những chiêm nghiệm nhân sinh được đúc kết thành những câu danh ngôn bất hủ – BT.

- * Joseph Pulitzer (1847 – 1911): Chủ bút báo New York World New York World, là người đề xuất giải Pulitzer – giải thưởng được trao cho nhiều lĩnh vực, trong đó quan trọng hơn cả là báo chí và văn học – ND.
- * Thomas Jefferson (1743 – 1826): Tổng thống thứ 3 của Hoa Kỳ, là người dự thảo bản Tuyên ngôn độc lập năm 1776 và người thiết lập nên trường đại học Virginia – ND.
- * Adolf Hitler (1889 – 1945): Người đứng đầu chế độ phát xít Đức, gây nên cuộc chiến tranh thế giới thứ Hai – ND.
- * Ambrose Bierce (1842 – 1914): Nhà báo, nhà phê bình văn học, cây bút truyện ngắn người Mỹ. Vì quan điểm nhạo báng cũng như sự sôi nổi trong vai nhà phê bình, ông được đặt biệt hiệu “Bitter Bierce” (Bierce chua cay). Ông nổi tiếng đến mức người ta nói rằng ý kiến ông về bài báo hay bài thơ có thể bắt đầu hay kết thúc sự nghiệp của một tác giả – ND.
- * IPO (Initial Public Offering): Phát hành lần đầu (cổ phiếu) ra công chúng – ND.
- * Philip Gilbert Hamerton (1834 – 1894): Tác giả chuyên viết sách “học làm người”, là tác giả cuốn Human Intercourse – ND.
- * MySQL: Hệ quản trị cơ sở dữ liệu mã nguồn mở phổ biến nhất thế giới và được các nhà phát triển rất ưa chuộng trong quá trình phát triển ứng dụng vì MySQL là cơ sở dữ liệu tốc độ cao, ổn định, dễ sử dụng, có tính khả chuyển, hoạt động trên nhiều hệ điều hành, cung cấp một hệ thống lớn các hàm tiện ích rất mạnh – ND.
- * Dorothy Sarnoff: Nữ diễn giả hàng đầu người Mỹ – ND.
- * Dorothy Parker (1893 – 1967): Nhà thơ, nhà phê bình, nhà văn người Mỹ nổi tiếng với tài hóm hỉnh và châm biếm – ND.
- * Jane Wagner: Nhà viết kịch, nhà văn, một trong những tác giả của loạt truyện Chicken Soup for the Soul – ND.
- * Oracle: Tên của một hãng phần mềm, một hệ quản trị cơ sở dữ liệu phổ biến trên thế giới. Hãng Oracle ra đời vào những năm 70 của thế kỷ XX tại Hoa Kỳ – ND.
- * Sun: Một công ty sản xuất phần mềm, bóng bán dẫn và máy tính được thành lập năm 1983, có trụ sở tại Thung lũng Silicon – ND.

- * Larry Ellison (1944 –): Đồng sáng lập và CEO của hãng phần mềm doanh nghiệp lớn Oracle, là một tỷ phú vượt lên số phận – ND.
- * Morgan Stanley: Ngân hàng đầu tư, một công ty chứng khoán có trụ sở chính tại Hoa Kỳ, được thành lập năm 1935. Đây là một trong những thể chế tài chính lớn nhất của thế giới, phục vụ những nhóm đối tượng là chính phủ, tổ chức tài chính khác và cá nhân – ND.
- * McKinsey & Company: Công ty tư vấn nổi tiếng, được săn đón và thành công bền vững. Đội ngũ chuyên gia chiến lược ưu tú của công ty đã đào tạo được nhiều CEO hàng đầu thế giới – ND.
- * Anton Chekhov (1860 – 1904): Nhà viết kịch người Nga nổi tiếng và có ảnh hưởng lớn trên thế giới với thể loại truyện ngắn – ND.
- * Evelyn Waugh (1903 – 1966): Là một nhà văn người Anh. Ông viết tiểu thuyết, tự truyện và sách du lịch. Ông là tác giả cuốn tiểu thuyết nổi tiếng Brideshead Revisited (Thăm lại Brideshead) đã được đạo diễn Julian Jarrold chuyển thể thành phim – ND.
- * Walt Mossberg (1947 –): Cây bút công nghệ của tạp chí The Wall Street Journal, người có rất nhiều năm làm việc trong lĩnh vực viết về công nghệ và là người sắp đặt cho cuộc gặp mặt lịch sử giữa Steve Jobs và Bill Gate năm 2008 – ND.
- * TechCrunch: Blog công nghệ nổi tiếng nhất thế giới – ND.
- * Fox Interactive: Một đơn vị của tập đoàn News Corporation bao gồm giải trí, tin thời sự, thể thao trên Internet – ND.
- * CalIPERS: Hệ thống hưu trí công chức California. Cơ quan phụ trách hưu trí và các khoản phúc lợi y tế cho các công chức của bang California – BT.
- * Steve Wozniak (1950 –): Kỹ sư máy tính người Mỹ và là người đồng sáng lập nên công ty máy tính nổi tiếng Apple – ND.
- * Hewlett-Packard: Viết tắt là HP, là tập đoàn công nghệ thông tin lớn nhất thế giới tính theo doanh thu, được thành lập năm 1939 tại Palo Alto, Hoa Kỳ và hiện có trụ sở tại Cupertino, bang California, Hoa Kỳ – ND.
- * Tickle.com: Trang web cho phép mọi người đánh giá cá tính và chính bản thân mình thông qua các bài test [mà phần lớn] có căn cứ khoa học nhằm

tìm hiểu về hành vi con người. Tickle được Monster mua lại năm 2004 với giá khoảng 100 triệu đô la – ND.

* Paul Graham (1964 –): Lập trình viên, nhà đầu tư mạo hiểm, Paul nổi tiếng với việc sáng lập nên Viaweb (sau này Yahoo mua lại đổi thành Yahoo! Store) và sáng lập của Y-Combinator – quỹ đầu tư mạo hiểm chỉ dành cho việc đầu tư vào các ý tưởng mới. Cùng với Guy Kawasaki (tác giả cuốn sách này), Paul Graham được biết đến như là một trong hai tượng đài sống trong thế giới khởi nghiệp công nghệ. Những bài học cùng lời khuyên của ông luôn luôn là kim chỉ nam cho bất kì một công ty nào muốn khởi nghiệp trong lĩnh vực công nghệ – ND.

* Ann Winbald: Nữ lập trình có ảnh hưởng nhất trong thế giới công nghệ – ND.

* Adobe: Một tập đoàn phần mềm máy tính của Hoa Kỳ có trụ sở chính đặt tại San Jose, California, Hoa Kỳ, được John Warnock và Charles Geschke thành lập vào tháng 12 năm 1982 – ND.

* Xerox: Một công ty dịch vụ kỹ thuật trị giá 8,54 tỉ bảng Anh và là một trong những thương hiệu được công nhận ngay lập tức trên thế giới – ND.

* Sequoia Capital: Tên một công ty quỹ đầu tư nổi tiếng ở Mỹ – ND.

* Herbert Hoover (1874 – 1964): Tổng thống thứ 31 của Hoa Kỳ, là một kỹ sư mỏ nổi tiếng và là một nhà cầm quyền theo chủ nghĩa nhân đạo. Ông là người đã xúc tiến hiện đại hóa nền kinh tế dưới thời hai tổng thống Warren Harding và Calvin Coolidge – ND.

* Ezra Pound (1885 – 1972): Nhà thơ, dịch giả, nhà phê bình người Mỹ, một đại diện xuất sắc của trào lưu văn học Anh Mỹ hiện đại nửa đầu thế kỷ XX. “Trong số những người còn sống, ông là người đã làm nhiều nhất để đánh thức những khát khao mới mẻ trong thơ ca”, theo lời nhà thơ Carl Sandburg – ND.

* Doanh nhân nội tại: những người khởi nghiệp từ công ty đang hoạt động – BT.

* George Bernard Shaw (1856 – 1950): Nhà soạn kịch người Anh gốc Ireland đoạt giải Nobel văn học năm 1925 – ND.

* Con bò hái ra tiền (cash cow): Ý chỉ sản phẩm nổi tiếng – ND.

- * Hai gã ở gara: Ý chỉ Steve Jobs và Steve Wozniak, hai người đồng sáng lập Apple – ND.
- * MIT: Học viện công nghệ Massachusetts, Hoa Kỳ – ND.
- * John Milton (1608 – 1674): Nhà thơ, soạn giả, nhà bình luận văn học người Anh. Ông nổi tiếng với bài thơ “Thiên đường đã mất” (Paradise Lost), “Thiên đường trở lại” (Paradise Regained) và Areopagitica – bài luận lên án sự kiểm duyệt – ND.
- * Biến công nghệ thành sản phẩm – ND.
- * William Shakespeare (1564 – 1616): Nhà thơ, nhà soạn kịch thiên tài người Anh – ND.
- * Wendy: Tên đầy đủ là Wendy’s Old Fashioned Hamburgers, là một hệ thống nhà hàng ăn nhanh nổi tiếng về hamburger – ND.
- * César Chávez (1927 – 1993): Công nhân, nhà lãnh đạo người lao động, nhà hoạt động vì dân quyền người Mỹ. Ông là người đồng sáng lập Hiệp hội người lao động nông trại quốc gia Hoa Kỳ – ND.
- * Nelson Mandela (1918 –): Tổng thống Nam Phi từ 1994 – 1999 và là tổng thống đầu tiên được bầu cử dân chủ theo phương thức phổ thông đầu phiếu. Trước khi trở thành tổng thống, ông là nhà hoạt động chống chủ nghĩa phân biệt chủng tộc và là người đứng đầu phái vũ trang của Đảng quốc đại (ANC). Ông cũng là người nhận được giải thưởng Nobel Hòa bình năm 1993 – ND.
- * David Livingstone (1813 – 1873): Nhà truyền giáo người Scotland thuộc Hội truyền giáo London và là nhà thám hiểm khám phá khu vực Trung Phi. Ông là người châu Âu đầu tiên nhìn thấy thác Victoria. David Livingstone là nhân vật thứ 98 trong số 100 người Anh vĩ đại nhất thuộc mọi thời đại theo kết quả một cuộc bầu chọn được đài BBC tiến hành năm 2002 – ND.
- * Jaguar (báo đốm): Hãng sản xuất xe ô tô hạng sang của Anh được thành lập năm 1922, có trụ sở tại Whitley, Coventry, Vương quốc Anh – ND.
- * G. B. Trudeau: Đã theo dõi và tìm hiểu 40 năm của nền văn hóa Mỹ qua sáu cuộc chiến tranh và tám chính quyền tổng thống – BT.
- * David Letterman: Người dẫn chương trình truyền hình và một diễn viên hài. Ông phụ trách chương trình Trò chuyện đêm khuya trên kênh truyền

hình CBS. Năm 1996, ông được bình chọn là một trong 50 ngôi sao truyền hình nổi tiếng mọi thời đại – ND.

* Guy Lombardo (1902 – 1977): Nghệ sỹ violin nổi tiếng người Mỹ gốc Canada – ND.

* Lão Tử: Nhân vật chính yếu trong triết học Trung Quốc, sống vào khoảng thế kỷ thứ 6 TCN, được coi là người đã viết Đạo đức kinh (cuốn sách của Đạo giáo có ảnh hưởng lớn), và được công nhận là khai tổ của Đạo giáo – ND.

* David Ogilvy (1911 – 1999): Được mệnh danh là cha đẻ của ngành quảng cáo – ND.

* R & D: Hoạt động nghiên cứu và phát triển – BT.

* Tom Bodett (1955 –): Tác giả, diễn viên lồng tiếng, người dẫn chương trình truyền thanh nổi tiếng người Mỹ – ND.

* Mortimer Feinberg và John J. Tarrant: Đồng tác giả cuốn sách “Tại sao người thông minh lại làm điều ngu ngốc” – BT.

* Gary Hart và Donna Rice: Được coi là một trong những vụ bê bối tình ái nổi tiếng trong lịch sử Mỹ giữa ứng cử viên hàng đầu cho vị trí tổng thống của đảng Dân chủ, Gary Hart với Donna Rice – ND.

* Dennis Kozlowski: CEO của công ty Tyco International Ltd, bị kết tội vào ngày 17/6/2005 về tội gian lận công quỹ và phải nhận hình phạt 25 năm tù – ND.

* Vua David: Chàng trai chần chừ khôn ngoan, đã đánh bại gã khổng lồ Goliath để từ địa vị thấp hèn trở thành vị vua danh tiếng với những chiến công lẫy lừng.

* Bathsheba: Con gái của Eliam, vốn là vợ của Uriah xứ Hittite, sau lấy vua David.

* Watergate: Vụ bê bối chính trị đã khiến tổng thống Nixon phải tuyên bố từ chức. Nixon là tổng thống duy nhất của nước Mỹ phải rời khỏi chiếc ghế quyền lực khi chưa hết nhiệm kỳ – ND.

* Whitewater: Cuộc điều tra bất động sản liên quan đến gia đình tổng thống Bill Clinton, tuy nhiên kết luận đưa ra là Clinton không dính líu gì trong vụ tai tiếng này – ND.

- * Anton Lavey (1930 – 1997): Người sáng lập của giáo hội Satan. Ông từng tuyên bố không có những cảm hứng như Hữu thần – ND.
- * Enron Corporation: Được thành lập vào năm 1985, với doanh thu lên đến 101 tỷ USD trong năm 2000. Họ từng là tập đoàn năng lượng hùng mạnh nhất của Mỹ, hoạt động ở trên 40 nước và hậu thuẫn mạnh mẽ cho Tổng thống Bush. Thế nhưng, qua nhiều vụ làm ăn man trá, hối lộ, hiện nay các khoản nợ lên đến 15 tỷ USD và công ty hoàn toàn mất khả năng chi trả – ND.
- * Chuck Palahniuk: Tác giả của nhiều tiểu thuyết đã được chuyển thể thành phim, trong đó có tiểu thuyết Đối đầu hay chết mòn (được dựng thành bộ phim Fight Club) được xem là cuốn sách gối đầu giường của những nhà phê bình văn chương về vấn đề mâu thuẫn xã hội trong thế giới hậu hiện đại – ND
- * Friedrich Nietzsche (1844 – 1900): Nhà triết học người Phổ, không được đánh giá cao trong thời đại của ông, nhưng đầu thế kỷ XX, ông đã được giới trí thức ở Đức, Pháp và Anh công nhận. Nietzsche là người có ảnh hưởng trực tiếp và gián tiếp tới thuyết hiện sinh, chủ nghĩa hậu hiện đại, phân tâm học và nhiều tư tưởng theo sau đó – ND.
- * Sáu sigma: Hệ thống bao gồm các công cụ và chiến lược nhằm nâng cao quá trình hoạt động do hãng Motorola phát triển đầu tiên vào năm 1985. Mục đích của sáu sigma là nâng cao chất lượng của quá trình cho ra thành phẩm bằng cách nhận diện và loại bỏ những nguyên nhân gây lỗi và khuyết tật, giảm thiểu tối đa độ bất định trong sản xuất và hoạt động kinh doanh – BT.
- * Carl Rogers (1902 – 1987): Được biết đến là một trong những người đặt nền tảng cho việc nghiên cứu liệu pháp tâm lý và được vinh danh vì những cống hiến tiên phong của ông trong cách tiếp cận nhân văn có tầm ảnh hưởng sâu rộng trong tâm lý học. Rogers được xem là một trong sáu nhà tâm lý học kiệt xuất nhất của thế kỷ XX và được xếp thứ hai sau Sigmund Freud – ND.
- * Dwight D. Eisenhower (1890 – 1969): Tướng 5 sao trong lục quân Hoa Kỳ và là Tổng thống Hoa Kỳ thứ 34 từ năm 1953 đến 1961 – ND.

- * Robert W. Sarnoff (1918 – 1997): Chủ tịch của NBC và RCA – tập đoàn truyền thông và radio của Mỹ – BT.
- * Wayne Gretzky: Danh thủ khúc côn cầu – ND.
- * Waterfall Forecast: Mô hình được các chuyên gia sử dụng để phân tích các hạng mục chính để xác định lỗ, lãi và cân bằng doanh thu – ND.
- * Don Marquis (1878 – 1937): Nhà văn, nhà báo người Mỹ – BT.
- * Alexa: Công ty chi nhánh của Amazon.com, chuyên cung cấp thông tin về lưu lượng truy cập đến các website – BT.
- * Johann Wolfgang Von Goethe (1749 – 1832): Được coi là một trong những vĩ nhân của nền văn chương thế giới. Ông là một nhà thơ, nhà viết kịch, tiểu thuyết gia, nhà văn, nhà khoa học, họa sỹ của Đức. Tác phẩm kịch thơ Faust của ông là một trong những đỉnh cao của nền văn chương thế giới – ND.
- * Lydia Sigourney (1791 – 1865): Nhà thơ nữ người Mỹ nổi tiếng trong những năm đầu và giữa thế kỷ XIX. Bà thường được nhắc đến như “nữ sỹ ngọt ngào của Hartford” – ND.
- * Alain Van Der Heide (1970 –): Họa sỹ thiết kế có nhiều đóng góp cho các địa danh thương mại và công cộng khắp nơi trên thế giới – ND.
- * Bán cứng: Dựa vào nỗi lo sợ, lòng tham của người mua để họ ra quyết định mua một cách nhanh chóng. Tuy nhiên vì mục đích là tăng doanh số thì lợi nhuận với thiệt hại cho khách hàng nên “bán cứng” bị liệt vào danh sách “chơi không đẹp” trong marketing – BT.
- * Martin Veitch: Cây bút công nghệ khởi nghiệp từ tạp chí PC Week. Các bài viết của anh thường xuyên xuất hiện trên The Wall Street Journal phiên bản châu Âu, BBC News Online, CFO và the Guardian, và nhiều tạp chí danh tiếng khác – ND.
- * Henry Ward Beecher (1813 – 1887): Nhà cải cách xã hội, diễn giả nửa cuối thế kỷ 19 – ND.
- * CAPTCHA: Chuỗi ký tự mà thành viên phải điền vào khi mở tài khoản, là một dạng sắp đặt chữ đầu của Completely Automated Public Turing test to tell Computers and Humans Apart (Phép thử Turing công cộng hoàn toàn tự động để phân biệt máy tính với người), được Đại học Carnegie Mellon

cố gắng đăng ký thương hiệu nhưng đã bị bác bỏ. Đây là quá trình máy tính yêu cầu người dùng hoàn tất một kiểm tra đơn giản mà máy tính có thể dễ dàng tạo ra và đánh giá nhưng không thể tự giải nó được. Vì máy tính không thể giải được CAPTCHA, nên đối tượng nào nhập đúng chuỗi ký tự đó sẽ được coi là con người – ND.

* Katherine Paterson (1932 –): Nhà văn Mỹ chuyên viết truyện cho thiếu nhi – ND.

* Geodude và Lickitung: Hai nhân vật trong phim hoạt hình Pokémon – BT.

* Abraham Lincoln (1809 – 1865): Tổng thống thứ 16 của Hoa Kỳ. Ông là một trong những người đã thiết lập Đảng Cộng hòa năm 1854, lãnh đạo Hoa Kỳ vượt qua cuộc khủng hoảng và chấm dứt chế độ nô lệ – ND.

* Mazel tov: Từ thường được dùng để chúc tụng trong trường hợp hoặc sự kiện vui vẻ, có nghĩa tương đương “good luck” (chúc may mắn) hay “Congratulations” (chúc mừng) – ND.

* Stephen Jay Gould (1941 – 2002): Một trong những tác giả dòng sách khoa học phổ thông có lượng người đọc đông đảo nhất thời ông. Phần lớn thời gian, ông giảng dạy sinh học ở đại học Harvard – ND.

* Lyman Bryson (1888 – 1959): Nhà giáo dục, cố vấn truyền thông cho đài CBS – ND.

* Fall Out Boy: Nhóm nhạc rock của Mỹ được thành lập năm 2001 và được xếp hạng thứ 93 trong số những nghệ sỹ xuất sắc nhất từ năm 2000 đến năm 2010 do Billboard bầu chọn – ND.

* Arctic Monkeys: Nhóm nhạc rock của Anh được thành lập năm 2002 và là một trong những ban nhạc nổi danh nhờ Internet. Arctic Monkeys được xem là ban nhạc thay đổi cách thức hình thành cũng như marketing của các nhóm nhạc thời đại mới – ND.

* My Chemical Romance: Ban nhạc rock của Mỹ từng được đề cử giải thưởng Âm nhạc Mỹ và giải Grammy, được thành lập năm 2001, gồm các thành viên Gerard Way, Mikey Way, Frank Iero, Ray Toro và Bob Bryar – ND.

- * Black-Eyed Peas: Ban nhạc rap, pop, hip hop đến từ Los Angeles, Mỹ. Ban nhạc đã từng 6 lần giành giải thưởng Grammy cho ban nhạc thể hiện pop hay nhất, thể hiện rap hay nhất, video âm nhạc thời lượng ngắn hay nhất trong các năm 2005, 2006, 2007 và 2010 – ND.
- * Sidney Madwed (1948 –): Tác giả, diễn giả người Mỹ chuyên viết và diễn thuyết về vấn đề sử dụng người trong các công ty, thể chế, tổ chức – ND.
- * Peter Drucker (1909 – 2005): Chuyên gia hàng đầu thế giới về tư vấn quản trị. Ông được coi là cha đẻ của ngành Quản trị kinh doanh hiện đại, là tác giả nhiều cuốn sách quản lý nổi tiếng, trong đó có cuốn Những thách thức của quản lý trong thế kỷ 21. Những đóng góp của ông được đánh giá rất cao, tạp chí Financial Times (Thời báo tài chính) đã bình chọn ông là một trong bốn nhà quản lý bậc thầy của mọi thời đại (cùng với Jack Welch, Philip Kotler và Bill Gates) – ND.
- * John F. Kennedy (1917 – 1963): Tổng thống thứ 35 của Hoa Kỳ. Ông là chính khách trẻ tuổi nhất từng đắc cử Tổng thống Hoa Kỳ – ND.
- * Rick Cook (1944 –): Một nhà báo, một tin tặc máy tính và là cây bút nổi danh vì sự hài hước của mình – ND.
- * George Carlin (1937 – 2008): Tác gia, nhà phê bình xã hội và diễn viên hài người Mỹ đã từng 5 lần giành giải thưởng Grammy danh giá cho các album hài của ông – ND.
- * Cookie: Những phần dữ liệu nhỏ có cấu trúc được chia sẻ giữa trang web và trình duyệt của người dùng, được lưu trữ dưới những tệp dữ liệu nhỏ dạng văn bản (dung lượng dưới 4k). Chúng được các trang tạo ra để lưu trữ/truy tìm/nhận biết các thông tin về người dùng đã ghé thăm trang và những vùng mà họ đi qua trong trang – ND.
- * Dịch nghĩa: Này Xá Lợi Tử, sắc chẳng khác gì không, không chẳng khác gì sắc, sắc chính là không, không chính là sắc, Thọ, Tưởng, Hành, Thức cũng đều như thế – BT.
- * Carnegie Hall: Nhà hát lớn ở thành phố New York, Mỹ, nơi thường tổ chức các buổi hội thảo, diễn thuyết của những diễn giả hàng đầu thế giới – ND.

- * Jascha Heifetz (1901 – 1987): Được xem là nghệ sĩ violin vĩ đại nhất của mọi thời đại – ND.
- * Carl Philipp Emanuel Bach (1714 – 1788): Nhà soạn nhạc nổi tiếng người Đức – ND.
- * Rosalind Russell (1907 – 1976): Nữ diễn viên nổi tiếng người Mỹ – ND.
- * Robert C. Murphy (1926 – 2000): Luật sư, từng giữ chức Chánh án tòa án tối cao Maryland từ năm 1972 đến năm 1996 – ND.
- * Điều luật quy định người bị bắt có quyền giữ im lặng – ND.
- * Franklin D. Roosevelt (1882 – 1945): Tổng thống thứ 32 của Hoa Kỳ, là gương mặt trung tâm của các sự kiện thế giới giữa thế kỷ XX khi ông lãnh đạo Hoa Kỳ suốt thời gian có cuộc khủng hoảng kinh tế toàn cầu và chiến tranh thế giới – ND.
- * Technorati: Tên đầy đủ là Technorati Media, do Dave Sifry thành lập có trụ sở chính ở San Francisco, California, Hoa Kỳ. Sản phẩm của Technorati Media là technorati, một công cụ tìm kiếm internet dùng để tìm blog, cạnh tranh với Google, Yahoo! và IceRocket. Tính đến tháng 4 năm 2007, Technorati có phụ lục gồm 75 triệu trang blog – ND.
- * Malcolm S. Forbes (1919 – 1990): Doanh nhân người Mỹ, người sáng lập nên tạp chí Forbes – ND.
- * George Eliot (1819 – 1880): Bút danh của nữ nhà văn người Anh Mary Anne Evans. Bà là một trong những nhà văn tiên phong của thời đại Victoria. Những tiểu thuyết của bà phản ánh đời sống trung lưu tại miền nông thôn nước Anh, nổi tiếng với những mô tả hiện thực đơn giản, tình cảm, tâm lí. Bà sử dụng bút danh nam cho các tác phẩm để đảm bảo rằng tác phẩm của bà được chú trọng, để mình không bị coi là một nhà văn lãng mạn đơn thuần – ND.
- * Red flag: Nghĩa đen là cờ đỏ, ám chỉ hoặc báo động mối nguy sắp tới – ND.
- * Buzz Lightyear: Tên một nhân vật hoạt hình trong bộ phim Toy Story (Câu chuyện đồ chơi) – ND.
- * Quyền chọn (options): Một loại chứng khoán phát sinh, thể hiện quyền được chọn bán hoặc mua một loại cổ phiếu nào đó – BT.

* Craigslist: Một cộng đồng trực tuyến có tính năng phong phú, nơi mua bán, trao đổi các sản phẩm dịch vụ, các quảng cáo tìm việc và có cả các mục cá nhân, với 4 tỉ lượt truy cập mỗi tháng – ND.

* Ernest Henry Shackleton (1874 – 1922): Nhà thám hiểm người Ireland gốc Anh, là người dẫn đầu bốn cuộc thám hiểm đến châu Nam Cực – ND.

* Carol Dweck: Giáo sư tâm lý thuộc Đại học Stanford, người đã tiến hành nghiên cứu trên hơn 400 học sinh tiểu học ở khắp nước Mỹ trong suốt một thập kỷ để rút ra kết luận: khen ngợi, nhấn mạnh hay chú trọng sự nỗ lực của trẻ sẽ giúp cải thiện tính kiên trì cũng như kết quả công việc trẻ làm hơn nhiều so với khen trẻ thông minh – ND.

* Ken Iverson: Giám đốc điều hành đã biến một công ty gần phá sản vào những năm 60 của thế kỷ trước thành công ty sản xuất thép lớn nhất và thành công nhất ở Mỹ – ND.

* P. J. O’rourke: Nhà báo, nhà châm biếm chính trị người Mỹ nổi tiếng, được so sánh ngang với Mark Twain về độ hài hước – ND.

* Piranha: Loài cá nước ngọt ở Nam Mỹ chuyên tấn công và ăn thịt các động vật sống – ND.

1. Henry David Thoreau (1817 – 1862): Nhà văn, nhà thơ, sử gia và triết gia người Mỹ – ND.

1. Thung lũng Silicon: Nơi có hàng ngàn tập đoàn công nghệ, trong đó có cả các công ty nằm trong danh sách Forbes 500 – ND.

2. Frank Sinatra (1915 – 1998): Một ca sỹ, diễn viên người Mỹ từng đoạt giải Oscar cho nam diễn viên phụ xuất sắc nhất cho bộ phim From Here to Eternity – ND.

3. Macintosh: hay Mac, là một dòng sản phẩm máy tính cá nhân của hãng Apple – BT.

(1) Masterwort: Một loại cây lâu năm có tên khoa học là *Peucedanum ostruthium*, rễ của nó có công dụng kháng khuẩn, lợi tiểu, giảm đau và tăng cường miễn dịch.

(2) Gypsywort: Một loài cây lâu năm có tên khoa học là *Lycopus europaeus*, có công dụng chữa lành các vết thương và giảm sốt.

(3) Motherwort (*Leonurus cardiaca*): Một loại thảo mộc lâu năm, được sử dụng như một vị thuốc trong y học cổ truyền, có tác dụng ngăn ngừa nhiễm trùng tử cung ở phụ nữ, giúp an thần và tăng cường sức khỏe tim mạch.

(4) Nguyên văn “Jack-o’-lantern”, dịch sát từng chữ có nghĩa là “Jack cầm lồng đèn” – chính là chiếc lồng đèn làm bằng củ cải hay bí ngô trong dịp lễ Halloween. Theo thần thoại Ireland, có một anh chàng tên Jack rất lém lỉnh, răn mắt, chỉ thích đi lừa người khác. Gặp ai gã cũng lừa, đến quỷ cũng chẳng chữa. Một lần Jack lừa một con quỷ trèo lên cây sau khi nó định lừa Jack để lấy cướp linh hồn. Quỷ trèo lên cây rồi, Jack khắc hình thánh giá quanh thân cây. Quỷ không thể trèo xuống vì nó rất sợ hình chữ thập, thế là quỷ bắt đầu van xin. Nó thề sẽ không bao giờ cướp linh hồn Jack nữa nếu gã chịu xóa hết các hình thánh giá trên cây để nó leo xuống. Khi Jack chết, thiên đường không mở cửa cho gã bởi quá khứ toàn đi lừa người, thế là gã lủi thủi đi xuống địa ngục. Nhưng khi tới cổng địa ngục, quỷ nhận ra Jack và nhớ tới thỏa thuận khi xưa nên Jack không được vào trú ngụ. Thế là linh hồn của Jack chẳng còn nơi định cư và cứ quanh quẩn chẳng biết đi về đâu. Cứ phải quờ quạng trong đêm tối, Jack xin quỷ chút lửa để soi đường. Cuối cùng quỷ thương tình ném cho anh chàng hòn than lấy từ bếp lửa địa ngục không bao giờ tắt. Và Jack lấy một củ cải đem khoét rỗng thành hình mặt quỷ, bên trong đặt hòn than. Và cứ thế mà Jack mãi lang thang trong lằn ranh thực-hư, giữa thiên đường và địa ngục, với chiếc lồng đèn trên tay... Sau này vào thế kỷ 19 khi người Ireland di cư đến Mỹ thì củ cải được thay thế bằng bí ngô và hình tượng ấy đến giờ đã trở thành biểu trưng của lễ Halloween trên khắp toàn cầu.

99. Tức Yeltsin.

100. Cháu Thành Cát Tư Hãn, từng chỉ huy quân Mông Cổ tiến đánh châu Âu, thống trị nước Nga vào thế kỷ XIII và lập ra quốc gia Kim Trướng.

101. Ta phải nói thêm rằng với thỏa thuận Belovezh do Yeltsin ký, lãnh thổ nước Nga bị mất đi nhiều hơn nhiều so với hòa ước Brest “sỉ nhục”. (Chú thích của tác giả).

102. Tên các tướng chỉ huy quân Bạch vệ chống lại nhà nước Xô viết trong những năm nội chiến (1917-1923).

103. Người đã sáp nhập Crimea vào lãnh thổ Nga năm 1783.

104. Người đã ra lệnh xây dựng pháo đài Groznaya, sau này là thành phố Grozny, thủ phủ Chechnya sau khi nhậm chức Tư lệnh quân đội Nga ở Gruzia.

105. G. E. Burbulis (sinh năm 1945): từng giữ các chức vụ Quốc vụ khanh Liên bang Nga, Phó Thủ tướng thứ nhất, Quốc vụ khanh thuộc Tổng thống Nga. Tốt nghiệp khoa triết học Đại học Tổng hợp Ural.

106. Vợ Yeltsin.

85. Tên những Dân ủy Nội vụ (ngành công an) dưới thời Stalin.

86. Thành phần Ủy ban gồm: Chủ nhiệm Ủy ban kiểm tra đảng thuộc Trung ương Đảng Cộng sản Liên Xô N. M. Shvernik (chủ tịch Ủy ban), Chủ tịch Hội đồng Bộ trưởng nước CHXHCN Xô viết Gruzia G. D. Dzhavakhishvili (thay cho Bí thư thứ nhất Trung ương Đảng Cộng sản Gruzia V. P. Mzhavanadze bị “ốm đột ngột”), Bí thư thứ nhất Thành ủy Moskva Đảng Cộng sản Liên Xô, P. N. Demichev, Chủ tịch Ủy ban an ninh quốc gia Liên Xô A. N. Shelepin và Chủ tịch Xô viết Moskva N. I. Dygai (Đưgai). (Chú thích của tác giả).

87. Câu nói trên được Pushkin đặt vào miệng Mozart trong tác phẩm bi kịch Mozart và Salieri của ông.

115. Khodynka: vụ giẫm đạp chen nhau nhận quà trong ngày đăng quang của Sa hoàng tại bãi Khodyn ngày 18 (30 theo lịch mới) tháng 5 năm 1896, khiến cho hơn 1300 người chết và hàng ngàn người bị thương. Sau đó Sa hoàng vẫn tiếp tục chương trình dạ hội, khiêu vũ. Tsushima (Đồi Mã): đảo của Nhật Bản giáp eo Triều Tiên và eo Tsushima, thông giữa biển Nhật Bản và biển Hoa Đông, nơi xảy ra trận hải chiến Nga-Nhật (1905) với thất bại nặng nề của quân Nga. Ngày Chủ nhật đẫm máu 9 (22)-1-1905: quân đội Sa hoàng đàn áp đoàn biểu tình ở Saint Petersburg, làm hàng trăm, thậm chí gần một ngàn người chết, vài trăm người bị thương. Vụ thảm sát Lena: vụ bắn giết công nhân bãi công ở mỏ vàng gần sông Lena (Siberia) ngày 4 (17)-4-1912 làm khoảng 270 người chết và 250-500 người bị thương.

116. Thượng phụ giáo chủ Tikhon sinh năm 1865, mất năm 1925.

117. Tên thật là Minei Gubelman (1878-1943), ủy viên UBTƯ, có thời kỳ là Bí thư ĐCS Liên Xô. Nhà tư tưởng về tôn giáo của ĐCS Liên Xô, thi hành chính sách vô thần, chống tôn giáo mạnh mẽ.

91. Đô đốc quân Bạch vệ thời nội chiến sau Cách mạng Tháng Mười ở Nga, bị xử tử năm 1920.

92. Thỏa ước xóa bỏ Liên Xô, thành lập Cộng đồng các quốc gia độc lập do ba nhà lãnh đạo Nga (Yeltsin), Belarus (Shushkevich) và Ukraina (Kravchuk) ký ngày 8-12-1991.

93. E. D. Stasova (1873-1966): ủy viên Trung ương ĐCS Nga (1918-1920), sau làm việc ở Quốc tế Cộng sản. Tro cốt được an táng trên tường thành Kremli. L. A. Fotieva (1881-1975): thư ký riêng của Lenin (1918-1924).

94. Tên này được đặt theo kiểu Đức, phiên theo tiếng Anh là Saint-Petersburg (thành phố Thánh Pyotr/Peter). Đến năm 1914 đổi sang tên kiểu Nga là Petrograd. Thời kỳ 1924-1991 mang tên Leningrad.

95. Tạp chí Luận chứng và sự kiện.

70. Nhà văn Nga (1891-1926), chính ủy sư đoàn Chapaev, tác giả tiểu thuyết Chapaev đã dịch ra tiếng Việt (Sa-pa-ép).

71. Chúng tôi cũng muốn nhắc để các độc giả hiện nay nắm được chức vụ của các nhà lãnh đạo đó: I. V. Stalin - Tổng bí thư UBTƯ ĐCS Nga (Bolshevik), N. I. Bukharin - Tổng biên tập báo Sự thật, M. I. Kalinin - Chủ tịch BCHTƯ Liên Xô (về mặt danh nghĩa là nguyên thủ quốc gia), L. B. Kamenev và A. I. Rykov - Phó Chủ tịch Hội đồng dân ủy (Phó Thủ tướng) Liên Xô, L. D. Trotsky - Dân ủy phụ trách quân đội và hải quân kiêm Chủ tịch Hội đồng quân sự cách mạng Liên Xô. Bukharin và Kalinin là Ủy viên dự khuyết BCT UBTƯ ĐCS, những người còn lại là Ủy viên chính thức BCT. Vắng mặt trong cuộc họp là hai ủy viên BCT UBTƯ ĐCS: Chủ tịch Ban chấp hành Quốc tế Cộng sản G. Ye. Zinoviev (ai cũng biết là ông phát biểu ủng hộ đề nghị ướp xác) và Chủ tịch Hội đồng trung ương các công đoàn toàn liên bang M. P. Tomskey. (Chú thích của tác giả).

72. Nay thuộc Ukraina.

73. Nay thuộc Estonia.

74. Pantaleon (khoảng 275-khoảng 303), sinh ở Nicomedia (nay thuộc Thổ Nhĩ Kỳ), làm nghề thầy thuốc, bị hoàng đế La Mã xử tử vì theo đạo. Athos là tên bán đảo ở Đông Hy Lạp, nơi có ngọn núi cùng tên và 20 tu viện.

82. Một điều thú vị là L. B. Krasin, người năm 1924 chịu trách nhiệm giám sát công tác ướp xác Lenin, năm 1887 đã tốt nghiệp trường trung học này. Liệu Krasin có đoán trước được rằng thi hài Vladimir Ilyich giờ lại nằm trong tòa nhà ngôi trường quê hương của ông ở Siberia không! (Chú thích của tác giả).

83. Trong những năm 1990 nguyên phó giáo sư I. Zbarsky, người trước đó đã nhiều lần khẳng định rằng thi hài Lenin đặt trong Lăng là ‘một báu vật của dân tộc’, rằng việc gìn giữ thi hài của Người là chiến công của nền khoa học Xô viết, nhưng nay lại đưa ra những tuyên bố theo chiều hướng khác hẳn: rằng, thi hài Lenin trên Quảng trường Đỏ là ‘biểu tượng của một thời bạo quyền’, việc gìn giữ thi hài là một hành động dã man ‘không phù hợp với truyền thống của các dân tộc văn minh’, và ông ta, tức I. Zbarsky, chưa bao giờ yêu quý Lenin (báo Sự thật thanh niên ra ngày 23 tháng 2 năm 2000) và rằng phải ‘đem chôn’ Lenin. Trong thời gian Chiến tranh Vệ quốc vĩ đại, vị phó giáo sư mới 30 tuổi này, trong khi các bạn đồng trang lứa đang chiến đấu ngoài mặt trận với bọn phát xít, đâu có dám kêu gọi ‘chôn cất’ Lenin, vì nếu thế thì anh ta chắc chắn phải ra mặt trận. Suốt cuộc chiến tranh anh ta trốn trong hậu phương ở một nơi xa tít, dưới sự che chở ấp ủ của người cha, hay nói một cách hình tượng là nấp sau thi hài Lenin. Năm 1942 thậm chí anh ta còn gia nhập Đảng Cộng sản Nga (Bolshevik). Tính cách vô đạo đức phát lộ đến mức kinh tởm của một kẻ cơ hội thấy rõ trong những lời bộc bạch của ông ta hiện nay. ‘Tôi luôn luôn phải nói trái lòng mình, – kẻ cơ hội đó thú nhận, – làm công việc tuyên truyền và thậm chí là thành viên cấp ủy đảng’ (I. Zbarsky, Mục tiêu số 1, trang 191). Lenin từng là thần tượng, nguồn nuôi sống, tạo ra đời sống sung túc, danh vọng và phần thưởng cho I. Zbarsky. Chính trong Phòng thí nghiệm của Lăng, I. Zbarsky đã trưởng thành và định hình thành nhà khoa học. Nhưng khi thời thế đổi thay, Lenin bị công kích, bôi nhọ thì I. Zbarsky, lúc này đã trở thành

viện sĩ, lại chạy sang với chủ mới. Hành động đó gọi là đào ngũ trong chiến đấu. (Chú thích của tác giả).

84. Dạng phòng truyền thống để sinh viên sinh hoạt, hội họp.

58. Từ Mavzoley (Lăng trong tiếng Nga) bắt nguồn từ tên gọi vua Mausolus. Lăng mộ ông vua này được xây dựng ở Halicarnassus (Tiểu Á) bởi các kiến trúc sư Pythis và Satyrus vào giữa thế kỷ IV trước Công nguyên (Chú thích của tác giả).

59. Thời điểm viết những ký ức này là vào năm 1937 (Chú thích của tác giả).

60. Bela Kun (1886-1938): một trong những người sáng lập ĐCS Hungary và lãnh đạo nước Cộng hòa Xô viết Hungary (1919), tham gia Ban lãnh đạo Quốc tế cộng sản. Bị Stalin xử bắn ở Nga.

61. Nguyên văn: Vasily Blazhennyi (Chân phước Vasily), chuyển sang tiếng Anh là Saint Basil [the Blessed].

62. Hiện nay lá cờ được lưu giữ tại các kho tàng của chi nhánh Bảo tàng Lịch sử quốc gia là “Bảo tàng V. I. Lenin” ở Moskva. (Chú thích của tác giả).

63. Các mô hình thu nhỏ của tòa Lăng thứ hai được lưu giữ tại các kho tàng của chi nhánh Bảo tàng lịch sử quốc gia là “Bảo tàng V. I. Lenin” và của Bảo tàng nghiên cứu khoa học kiến trúc quốc gia mang tên A. V. Shchusev ở Moskva. (Chú thích của tác giả).

64. Giấy vẽ cao cấp khó tẩy xóa, đặt theo tên nhà công nghiệp sản xuất giấy người Anh J. Whatman.

65. Tên viết tắt Liên bang Cộng hòa Xã hội chủ nghĩa Xô viết (Liên Xô) bằng tiếng Nga.

66. Bia đá trên mộ Napoléon ở Paris cũng được làm bằng đá thạch anh của vùng Karelia. (Chú thích của tác giả).

67. Tham gia ban giám khảo là các kiến trúc sư nổi tiếng nhất: L. N. Benua, I. V. Zholtovsky, I. I. Rerberg, I. A. Fomin, V. A. Shchuko, A. B. Shchusev và nhiều người khác nữa. (Chú thích của tác giả).

68. Kích thước của nó là 185 × 220 cm². (Chú thích của tác giả).

69. Bộ chữ cái Arập vào những năm đó được dùng ở nước Cộng hoà Xã hội chủ nghĩa Xô viết Azerbaijan. (Chú thích của tác giả).

107. Trụ sở Xô viết Tối cao Liên bang Nga (nghị viện cũ), nay là trụ sở Chính phủ Nga. Còn gọi là Nhà Trắng.

97. Nay là Istaravshan, thuộc Tajikistan.

98. Nay là Turkmenbasy, thuộc Turkmenistan.

1. Lời bài hành khúc cánh mạng Các đồng chí, can đảm đi đều bước của Leonid Radin (Radin).

2. Lời ca trong vở opera Sông Đông êm đềm, nhạc I.I. Dzerzhinsky, lời thơ của L.I. Dzerzhinsky.

3. Ý nói khẩu hiệu Tự do, Bình đẳng, Bác ái. (Các chú thích đều của người dịch và Ban biên tập tiếng Việt, trừ khi có ghi chú khác).

4. 1797: năm diễn ra chính biến củng cố nền cộng hòa Pháp sau khi phái hữu nắm quyền. 1830: năm Cách mạng, liền sau đó Louis-Phillippe lên ngôi vua. 1848: năm Cách mạng và nền Cộng hòa thứ hai ra đời. 1871: Napoléon III thoái vị sau khi thua trận trong chiến tranh Pháp-Phổ, dẫn tới sự ra đời của nền Cộng hòa thứ ba.

5. Xem phần phụ lục ở cuối sách.

6. V. A. Soloukhin (1924-1997): nhà văn Nga. Từng làm lính gác Điện Kremli (1942-1945).

7. A. N. Yakovlev (1923-2005): Tiến sĩ khoa học lịch sử, viện sĩ thông tấn Viện hàn lâm khoa học Nga. Từng là lính bộ binh chống phát xít Đức. Nguyên Viện trưởng Viện kinh tế thế giới và quan hệ quốc tế thuộc Viện hàn lâm khoa học Liên Xô, Trưởng Ban Tuyên truyền Trung ương Đảng Cộng sản Liên Xô, Bí thư Trung ương Đảng, ủy viên Bộ chính trị Trung ương Đảng. Ủng hộ mạnh mẽ đường lối cải tổ của Gorbachev.

8. Một hội kín coi nhau là huynh đệ, vốn bắt nguồn từ phường hội của các thợ nề Anh từ thời trung đại (vì thế có tên là freemasonry), sau trở thành một hội đoàn hướng đến lý tưởng cao cả như bác ái, bình đẳng và hoà bình. Các thành viên có đủ các tầng lớp (chính khách, nghệ sĩ, nhà khoa học,...), trong đó có nhiều nhân vật trọng yếu của cuộc cách mạng Pháp.

9. Tức Nicholas/Nikolai II, Nga hoàng cuối cùng, bị chính quyền cách mạng giết chết cùng gia đình năm 1918.
10. Hai nhà cách mạng Pháp: Jean-Paul Marat (1743-1793), bị một nữ thích khách đâm chết, và Honore-Gabriel Mirabeau (1749-1791).
11. Đảo ở Nam Đại Tây Dương, nơi Napoléon bị đày lần thứ hai cho đến khi chết.
12. Ngày chiếm ngục Bastille 14-7-1789, được lấy làm ngày Quốc khánh Pháp.
13. Lễ kỷ niệm 200 năm Cách mạng Pháp được tổ chức năm 1989.
14. Chữ “đỏ” (красный) trong tên gọi Quảng trường Đỏ vốn được dùng theo nghĩa cổ là “đẹp”. Một số thành phố cổ của Nga cũng có các quảng trường chính mang tên “đỏ/đẹp” tương tự.
15. Phong trào của những người Nga lưu vong, chủ yếu là trí thức, thay đổi thái độ từ chỗ chống đối chính quyền Xô-viết sang thừa nhận chính quyền này. Tên gọi “Đôi cột mốc” xuất phát từ tên tờ tạp chí (Smena vekh) của phong trào, xuất bản ở Pari thời kỳ 1921-1922. N. Ustryalov (1890-1937), nhà tư tưởng của phong trào “Đôi cột mốc”, đã quay về Liên Xô năm 1935 sau khi lưu vong, nhưng đến năm 1937 bị kết tội làm gián điệp và bị xử tử.
16. Đại Công tước Moskva, người đã đánh bại quân Tatar (Mông Cổ) trong trận Kulikovo (1380).
90. A. A. Vlasov (1900-1946) trung tướng Liên Xô, bị Đức bắt làm tù binh và hợp tác với Đức chống lại Liên Xô. Sau chiến tranh bị xử tử về tội phản quốc.
109. Khasan: hồ ở vùng Viễn Đông, gần biên giới với Triều Tiên.
- Khalkhin-Gol (Cáp Lạp Cáp Hà): sông ở vùng biên giới Mông Cổ và Trung Quốc, nơi quân đội Liên Xô cùng quân đội Mông Cổ đã đánh thắng quân Quan Đông của Nhật Bản năm 1939.
114. D. A. Volkogonov (1928-1995): Tiến sĩ sử học, viện sĩ thông tấn Viện hàn lâm khoa học Nga, thượng tướng. Từng làm Viện trưởng Viện lịch sử quân sự thuộc Bộ Quốc phòng Liên Xô nhưng bị mất chức năm 1991 vì “tội bôi đen lịch sử Liên Xô”, sau làm cố vấn về quốc phòng cho Tổng thống Nga Yeltsin. Có cha bị xử bắn và mẹ bị lưu đày dưới thời Stalin. Bộ

ba tác phẩm viết về Lenin, Stalin và Trotsky được giải thưởng Nhà nước Nga 1996 về văn học nghệ thuật.

111. Tỷ phú Nga (sinh năm 1946), tiến sĩ khoa học kỹ thuật ngành toán, viện sĩ thông tấn Viện hàn lâm Nga. Từng làm Phó thư ký Hội đồng An ninh thời Yeltsin, nhưng đến thời Putin bị kết tội và phải sống lưu vong.

112. Yushenkov (1950-2003) nguyên là đại tá quân đội. Phó tiến sĩ triết học. Một trong những thủ lĩnh của Đảng Nước Nga tự do, đại biểu Duma quốc gia. Bị ám sát chết.

113. Nước Nga ban đầu được chia thành 89 chủ thể hành chính, nay giảm còn 83 chủ thể. Một chủ thể có thể là một tỉnh, một vùng, một thành phố liên bang, một khu tự trị hay một nước cộng hòa.

96. Karbovanets là đơn vị tiền tệ của Ukraina thời kỳ 1992-1996; manat là đơn vị tiền tệ của Azerbaijan và Turkmenistan.

108. Chúng tôi trích dẫn thông tin báo chí. (Chú thích của tác giả).

17. Gorki (Горки - ‘khu đồi nhỏ’): khu dinh thự ở tỉnh Moskva, cách đường vành đai thành phố Moskva khoảng 10 km về phía nam, nơi dưỡng bệnh của Lênin trước khi mất. Sau khi Lênin mất được đổi tên là Leninskiye Gorki và trở thành bảo tàng. Cần phân biệt với Gorky (Горький) là tên cũ của thành phố Nizhny Novgorod từ năm 1932 đến 1990, đặt theo tên của văn hào Maxim Gorky.

18. Thơ Mayakovsky trong trường ca Vladimir Ilyich Lenin (1924). Bản dịch của Hoàng Ngọc Hiến trong Maiacốpski, con người, cuộc đời và thơ, NXB Đại học và trung học chuyên nghiệp, 1976.

19. L. B. Kamenev (1883-1936): ủy viên Bộ Chính trị Trung ương Đảng Cộng sản (BCT TƯ ĐCS) Bolshevik Nga và Phó Chủ tịch Hội đồng Dân ủy Nga, từng chủ trì các phiên họp của Bộ Chính trị khi Lenin ốm. Sau này bị Stalin bãi chức, khai trừ khỏi Đảng và bị xử bắn. G. Ye. Zinoviev (1883-1936): ủy viên BCT TƯ ĐCS Bolshevik Nga, Chủ tịch Ban chấp hành Quốc tế Cộng sản (1919-1926). Sau này bị bãi chức, khai trừ khỏi Đảng và bị xử bắn cùng với Kamenev, cùng được phục hồi danh dự năm 1988. M. I. Kalinin (1875-1946): người đứng đầu nhà nước Liên Xô về danh nghĩa trong nhiều năm, với cương vị Chủ tịch Ban chấp hành Trung ương

(BCHTU) toàn Nga và Liên Xô (cơ quan quyền lực lập pháp tối cao), sau là Chủ tịch Xô viết Tối cao Liên Xô.

20. V. D. Bonch-Bruевич (1875-1955): nhà cách mạng, tiến sĩ khoa học lịch sử, từng làm Chánh văn phòng Hội đồng Dân ủy Nga.

21. Tức Krupskaya, vợ Lenin.

22. A. S. Yenukidze (1877-1937): bạn thời trẻ của Stalin, thư ký Đoàn Chủ tịch BCHTU Liên Xô (1922-1935). Sau bị khai trừ Đảng và bị xử bắn. Được phục hồi danh dự năm 1960.

23. F. E. Dzerzhinsky (1877-1926): thủ trưởng đầu tiên của cơ quan an ninh Liên Xô với chức danh Chủ tịch Ủy ban đặc biệt toàn Nga. V. V.

Kuybyshev (1888- 1935): ủy viên BCT và Bí thư Trung ương ĐCS Bolshevik Nga, Phó Chủ tịch thứ nhất Hội đồng Dân ủy kiêm Chủ nhiệm Ủy ban Kế hoạch Nhà nước. T. V. Saprónov (1877-1937): từng làm thư ký Đoàn Chủ tịch BCHTU toàn Nga và ủy viên Đoàn Chủ tịch kiêm thư ký Hội đồng Trung ương các Công đoàn Liên Xô (đến năm 1924). Sau bị khai trừ Đảng và bị đàn áp, được phục hồi danh dự sau khi chết. Ye. M.

Yaroslavsky (1878-1943): ủy viên Trung ương Đảng, ủy viên Ủy ban Kiểm tra Trung ương, viện sĩ, ủy viên ban Biên tập báo Sự thật.

24. Lời bài Hành khúc đưa tang, lời thơ của A. Arkhangel'sky, thường sử dụng trong lễ tang cách mạng.

25. G. G. Yagoda (1891-1938): Dân ủy (tức Bộ trưởng) Nội vụ (1934-1936), sau bị Stalin xử tử.

26. B. V. Petrovsky (1908-2004): nhà ngoại khoa, Bộ trưởng Y tế Liên Xô (1965- 1980), viện sĩ Viện Hàn lâm Liên Xô/Nga và Viện Hàn lâm Y học Liên Xô/Nga.

27. Chi tiết hơn về nguyên nhân cái chết của V. I. Lenin được nói trong bài báo của viện sĩ B. Petrovsky “Vết thương và bệnh tình của V. I. Lenin” (báo Sự thật, 25, 26 tháng 11 năm 1990) và trong trả lời phỏng vấn của viện sĩ Viện Hàn lâm Y học Yu. Lopukhin “Bệnh tình và cái chết của V. I. Lenin: bịa đặt và sự thực” (tuần báo Công khai, 18 tháng 10 năm 1990) (Chú thích của tác giả).

28. Trích trong trường ca Vladimir Ilyich Lenin của Mayakovsky.

29. Hiện nay viên đạn được lưu giữ tại chi nhánh “Bảo tàng V. I. Lenin” của Bảo tàng lịch sử quốc gia ở Moskva (Chú thích của tác giả).
30. Thị trấn bên bờ vịnh Phần Lan, nơi Lenin ẩn náu tránh sự truy lùng gắt gao của Chính phủ lâm thời.
31. Xin lưu ý rằng những lời nói thể hiện tinh thần lạc quan cách mạng của G. M. Krzhizhanovsky đã trở thành những lời tiên tri: đất nước của Lenin đã trở thành quốc gia mà gần như ai cũng biết đọc biết viết, chấm dứt nạn thất nghiệp, đạt được những đỉnh cao khoa học và kỹ thuật, văn học và nghệ thuật, đã cứu các dân tộc châu Âu khỏi ách phát xít, đã đưa người lên vũ trụ (Chú thích của tác giả).
32. Xin lưu ý đây không phải cơ quan của Đảng Cộng sản Nga (Ủy ban Trung ương) mà là cơ quan quyền lực tối cao về mặt lập pháp của Liên Xô, do Đại hội các Xô viết bầu ra. Từ năm 1938 nó được thay thế bằng Xô viết Tối cao Liên Xô.
33. Thủ đô Gruzia.
34. Tên thật là Ismet Inonu (1884-1973), Pasha là tước hiệu cao quý. Sau này ông là Tổng thống thứ hai của Thổ Nhĩ Kỳ.
35. Nay là ngoại ô phía bắc Paris.
36. Tức La Habana, thủ đô Cuba.ư”
37. Tên gọi cũ của Ulan Bator, thủ đô Mông Cổ.
38. Tên gọi cũ của Oslo, thủ đô Na Uy.
39. Trích trong trường ca Vladimir Ilyich Lenin của Mayakovsky, bản dịch của Hoàng Ngọc Hiến (sdd).
40. Trích trường ca của Mayakovsky.
41. Trích trường ca của Mayakovsky.
42. Nay là ga Leninskaya (Chú thích của tác giả).
43. Tức các bộ trưởng.
44. Otvovisty: phái cực Bolshevik hình thành năm 1908, đòi triệu hồi các đảng viên xã hội dân chủ ra khỏi Duma quốc gia, chấm dứt hoạt động hợp pháp, làm Đảng Xã hội dân chủ bị tách rời khỏi quần chúng. Năm 1909 nhập vào nhóm “Tiến lên”.

45. Mezhrayontsy: phái đảng viên xã hội dân chủ tồn tại ở Petrograd thời kỳ 1913-1917, gồm nhóm Trôtkit, Menshevik, cựu Bolshevik thỏa hiệp, đa số thành viên nhóm “Tiến lên”. Chủ trương dung hòa hai phái Bolshevik (“Đa số”) và Menshevik (“Thiểu số”) trong một Đảng Xã hội dân chủ “thống nhất”. Đến năm 1917 đa số họ đoạn tuyệt với nhóm Menshevik phòng thủ, trở thành những người Bolshevik.
46. Nhóm trong Đảng Cộng sản Liên Xô năm 1918, gồm N. I. Bukharin, K. B. Radek, G. L. Pyatakov,... chống việc ký hòa ước Brest với Đức, hô hào tiếp tục chiến tranh cách mạng.
47. Detsisty: phái “cơ hội” trong Đảng Cộng sản Liên Xô thời kỳ 1920-1921, giải thích nguyên tắc tập trung dân chủ theo cách đòi có tự do phe phái trong Đảng.
48. Khuynh hướng trong Đảng Cộng sản Liên Xô thời kỳ 1920-1922, gồm A. G. Shlyapnikov, A. M. Kollontay,... coi công đoàn chứ không phải Đảng Cộng sản là hình thức tổ chức cao nhất của giai cấp công nhân.
49. Trích trường ca Vladimir Ilyich Lenin của Mayakovsky.
50. Ban đầu Lãng được gọi là hầm mộ (sklep) (Chú thích của tác giả).
51. Chi tiết hơn về việc này xem mục “Kỹ thuật ướp xác hoàn hảo” (Chú thích của tác giả).
52. Dmitriy Ilyich Ulyanov (1874-1943): em trai Lenin; Maria Ilyinichna Ulyanova (1878-1937): em gái Lenin; Anna Ilyinichna Yelizarova-Ulyanova (1864-1935): chị gái Lenin.
53. Lời của bài hát được dùng làm “hành khúc đưa tang” ở Liên Xô trước đây. Phổ thơ của A. Arkhangelsky.
54. Thủ đô Belarus.
55. Tiền thân của Đảng Cộng sản Nga (Bolshevik), sau này là Đảng Cộng sản Liên Xô.
56. Thủ đô Uzbekistan.
57. Thủ đô Azerbaijan.
88. Nhân vật thiếu nhi trong tiểu thuyết Những người khốn khổ của nhà văn Pháp Victor Hugo.
89. xagien = 2,134 m.

110. Nay là Kaliningrad.

75. Những học viên sĩ quan của trường quân sự mang tên BCHТУ Liên bang Xô viết cũng chịu trách nhiệm tuần tra canh gác Điện Kremli. (Chú thích của tác giả).

76. Nông dân nghèo khổ.

77. Phong trào Hồi giáo ở Trung Á nổi dậy chống chính quyền Xô-viết ngay từ năm 1917 cho đến thập kỷ 1930.

78. Chi tiết hơn về Đội vệ binh danh dự thuộc Lăng Lenin được kể lại trong cuốn sách Những người lính gác ở vị trí gác số 1 của A. Abramov. (Chú thích của tác giả).

79. Sau này trường đổi tên thành Trường Đại học Sĩ quan chỉ huy (tức Trường Quân sự) mang tên Xô viết Tối cao CHXHCNXVLB Nga (1958-1993), nay là trường Chỉ huy Quân sự Moskva.

80. Nhắc đến cuộc tranh giành quyền lực giữa tổng thống Yeltsin và Xô-viết Tối cao dẫn đến xung đột vũ trang với phần thắng thuộc về Yeltsin.

81. Bộ trưởng Bộ tuyên truyền thông tin của chế độ Đức quốc xã, nổi tiếng về phương châm cứ lặp đi lặp lại lời nói dối thì người ta sẽ tin.

(1) Biểu muội: em họ.

(2) Biểu ca: anh họ.

(3) “Thái muội”: có thể hiểu một cách đơn giản là “nữ lưu manh”.

(4) Thanh: xanh; xích: đỏ; tạc: đen; bạch: trắng.

(1) Zombie: Thây ma sống lại nhờ phù phép. Thú nuôi Zombie là nhân vật trong game “My Pet Zombie”.

(1) Cùng nhau sát cánh bay cao, ý nói tình cảm nam nữ ân ái, tâm đầu ý hợp, mãi không chia lìa.

(2) Đây đủ là “vĩnh kết đồng tâm”, chỉ vợ chồng ân ái, hòa hợp, bên nhau đến già.

(3) Trái ngược với chính khí, gần giống như tà khí.

(4) Bài hát “Từ bỏ” - Nhóm nhạc Yêu.

(1) Đốc chiến: quan sát và đốc thúc trận đánh.

(1) Quạt hòm của Trung Quốc, thường làm bằng gỗ, có thể mở ra, dùng để quạt bếp lò.

(2) “Ngự tử” là từ dùng để chỉ một cô gái hội tụ nhiều yếu tố: chín chắn, nho nhã, kiên cường, tự tin, điềm đạm, có trí tuệ, bao dung, có khí chất...

(1) Tào Khang (tao khang): người vợ lấy từ lúc còn nghèo khó, ngoài ra , ngoài ra còn chỉ những thứ vô dụng, bị bỏ đi.

(2) Mỗi quan hệ thân thiết, chân thành, không có bất cứ điều gì giấu giếm đối phương. Nhưng ở đây, ý Nhược Nhất muốn nói là hai người đã từng có những lúc không mảnh vải che thân khi ở trước mặt đối phương.

(1) Nường tình khi ra tay.

(1) Khí ma sát: Một loại thể khí như sương mù sinh ra khi con người nhập ma, có thể gây ra rối loạn tinh thần, có thể làm giảm tu vi.

(1) Người có phong thái tài hoa không ai sánh kịp.

(1) Không nói trong khi ăn và ngủ.

(1) Vốn là một câu thơ trong bài “Hiệp khách hành” của Lý Bạch, ở trong bài “Hiệp khách hành” của Lý Bạch, nguyên văn: “Thập bộ sát nhất nhân, thiên lý bất lưu hành”.

(1) Tên một huyết đạo trên mu bàn tay.

(1) Vì Mạc Mặc có cách phát âm là “mò mò”, gần âm với từ sờ, đọc là “mō” nên dễ khiến người ta nghe nhầm.

(2) Tình yêu giữa nữ và nữ.

(1) Mã Cảnh Đào là nam diễn viên Đài Loan, sinh ngày 10/2/1962, anh Đào là nam diễn viên Đài Loan, sinh ngày 16/02/1962, sau khi tốt nghiệp ngành điện ảnh, anh được mời tham gia nhiều bộ phim truyền hình chuyển thể từ tiểu thuyết Quỳnh Dao như: Tuyệt Kha, Cỏ non bên bờ nước sông trong xanh, Mai Hoa tam lộng...

(1) Chu Bá Thông (周伯通) là một nhân vật có thật trong lịch sử Trung Quốc, ông sống vào cuối thời Bắc Tống, có ảnh hưởng lớn trong việc sáng lập Toàn Chân giáo. Từ sau năm 157, nhiều người biết đến ông như một nhân vật trong tiểu thuyết võ hiệp của Kim Dung.

(2) Hấp tinh đại pháp là một môn võ công trong tiểu thuyết Kim Dung, người sử dụng môn võ công này có thể hấp thụ nội công của đối thủ, biến nội công của đối thủ thành của mình.

(1) Đoạn trích trong bài “Giang thành tử” của Tô Thức, nhà thơ đời Tống.

(1) Dùng một vật thể để tấn công một thứ gì đó.

(1) Ý là đi thuyền ở nơi không có sóng gió mà cũng lật, quá là xui xẻo.

(2) Quốc họa hay còn gọi là tranh Trung Quốc, là những bức tranh được vẽ trên lụa, giấy Tuyên Thành, có trục cuốn. Quốc họa là hình thức hội họa truyền thống của dân tộc Hán. Đề tài của các bức quốc họa là con người, sông núi, hoa cỏ, chim chóc... thể hiện sự nhận thức của cổ nhân về tự nhiên, xã hội và các lĩnh vực liên quan như chính trị, triết học, đạo đức...

(3) Một loại bút pháp đặc biệt trong thư pháp, giữa nét vẽ có những vết trắng. Phi bạch cũng là một biểu hiện điển hình của sự kết hợp hài hòa giữa hư và thực trong nghệ thuật quan truyền thống của Trung Quốc.

(1) Ví với người không khéo ăn nói hoặc người có tính cách lạnh lùng, ít nói.

(1) Trình Giảo Kim (??? 2025), tên tự Tri Tiết, là công thần Trình Giảo Kim (??? 2025), tên tự Tri Tiết, là công thần khai quốc nhà Đường, 1 trong 24 công thần Lăng Yên các. Câu này chỉ sự việc bất ngờ xảy ra, nằm ngoài dự liệu.

(1) Nguyên văn: kỳ ba, vốn là một loài hoa đẹp quý hiếm, nay thường được dùng để châm chọc những người có hành vi quái đản, khác với người thường.

(1) Từ gốc Hán của “rùa đen” là “ô quy”. “Vụ quy” (ù gu) có âm đọc ô quy”. “Vụ quy” (wù guī) có âm đọc gần giống với “ô quy” (wū guī) nên Nhược Nhất nghe nhầm.

(1) Xem tinh tượng: xem sự sáng tối và vị trí của các ngôi sao để đoán ượng: xem sự sáng tối và vị trí của các ngôi sao để đoán điềm cát hung họa phúc của người và việc.

(2) “Trùng” nghĩa là “mộ”.

(1) Trong tiếng Trung, từ “不要脸” (bùyàoliǎn) nghĩa là không biết xấu hổ, nghĩa mặt chữ là “không cần mặt”.

(1) Ý nói gục đầu xuống ngủ.

(1) Diệt nhi: Cháu.

(188) Chỗ này có lẽ tác giả nhầm lẫn 30 thay vì 50, đoạn dưới nhân vật này kể học lớp 7 vào năm 1972 thì hiện nay phải trên 50 tuổi rồi.

(189) Chuyển di (transference) là hiện tượng trong trị liệu tâm lý khi bệnh nhân coi người tư vấn tâm lý như một người quen thân của mình, thường là nhân vật chính trong câu chuyện của mình hơn là chỉ là người lắng nghe và trợ giúp để tháo gỡ vấn đề, người bệnh có thể nảy sinh những cảm xúc như đối với nhân vật đồng nhất mà có thể ảnh hưởng đến hiệu quả của việc điều trị.

(190) D. Grossman, *Death as a way of life: From Oslo to the Geneva agreement* (Tạm dịch: Chết như là một cách sống: từ hiệp định Oslo đến hiệp định Geneva). New York: Picador, 2004, trang 8.

(191) Như chú thích 204, trang 7.

(192) Như chú thích 204, trang 30.

(193) Như chú thích 204, trang 43.

(194) Như chú thích 204, trang 44.

(195) Lễ hội ngày 25 tháng 3 tưởng nhớ việc Maria được thông báo bà sẽ là mẹ của Chúa Jesus.

(196) D. Grossman, *To the end of the land*, trang 633.

(197) R. Cooke, “David Grossman: “I cannot afford the luxury of despair”” (Tạm dịch: David Grossman: Tôi không đủ sức trang trải cho nỗi tuyệt vọng), *Observer*, 29 tháng tám, 2010.

(198) Avraham Balaban, “The unquenchable bereavement of losing a child” (Tạm dịch: Nỗi đau không thể nào nguôi của việc mất một đứa con), *Haaretz*, 9 tháng 10, 2011.

(199) David Grossman, *Falling out of time* (Tạm dịch: Lạc bước thời gian). Tel Aviv: New Library, 2011, trang 120, 138 – 39. Tiếng Hebrew.

(200) Một dạng tù và, được sử dụng với mục đích tôn giáo, trong đó có lễ Yom Kippur của người Do Thái, xuất hiện nhiều trong Kinh Thánh.

(201) Moshe Amirav, *Jerusalem syndrom: The Palestinian – Israeli battle for the Holy City* (Tạm dịch: Hội chứng Jerusalem: cuộc chiến Palestine – Israel giành giật Thành phố Thiêng). Eastbourne: Sussex Academic press, 2009.

(202) Oz Almog, *The Sabra*.

- (203) Từ gốc: permanent collection, chỉ bộ sưu tập thuộc sở hữu của bảo tàng, thường được trưng bày vĩnh viễn.
- (204) Nhiếp ảnh gia người Israel, sinh năm 1966.
- (205) Nghĩa là chỉ trích kịch liệt.
- (206) Oz Almog, Farewell to “Srulik”: Changing values among the Israel elite (Tạm dịch: Vĩnh biệt “srulik”: những giá trị thay đổi trong giới tinh hoa Israel). Tel Aviv: Zmora-Bitan, 2004.
- (207) David Brooks, “A loud and promised land” (Tạm dịch: vùng đất hứa ồn ào), New York Times, 16 tháng tư, 2009.
- (208) A. Falk, Fratricide in the Holy Land.
- (209) D. Grossman, Death as a way of life.
- (210) Như chú thích 222, E. Shalit, “The relationship between aggression and fear of annihilation in Israel” (Tạm dịch: Mối quan hệ giữa sự hung hăng và nỗi sợ bị hủy diệt của Israel), Political Spsychology số 15 (1994), trang 415 – 34. O. Grosbard, Israel on the couch.
- (211) Y. Ezrahi, Rubber bullets., trang 251.
- (212) D. Grossman, To the end of the land, trang 592.
- (213) D. Grossman, Falling out of time, trang 99.
- (214) Dalia Karpel, “He will return (or not)” (Tạm dịch: Anh ấy sẽ trở về (hoặc không)), Haaretz, 22 tháng 10, 2002. Tiếng Hebrew.
- (215) Almog, The sabra.
- (216) Yaron Peleg, “Heroic conduct: Homoeroticism and the creation of modern, Jewish masculinities” (Tạm dịch: Phẩm chất anh hùng: đồng tính luyện ái và sự tạo thành phẩm chất nam tính của người Do Thái hiện đại), Jewish social studies 13, số 1 (thu 2006), trang 31 – 58.
- (217) Yoram Kaniuk, 1948, trang 113 – 21.
- (218) Viết tắt của chứng rối loạn stress sau sang chấn.
- (219) John Wayne (1907 – 1979): Diễn viên, đạo diễn người Mỹ nổi tiếng với thể loại phim cao bồi.
- (220) Karpel, sdd.
- (221) Đài tưởng niệm thực chất là hai hồ nước được xây dựng trên chính vị trí của hai tòa nhà bị đánh sập, nay đã không còn. Kiến trúc sư đặt tên cho

hai hồ này như vậy ý nói chúng phản chiếu (reflecting) khoảng trống nơi hai tòa tháp từng hiện diện (absence), nhưng cũng là nơi du khách đến đây để chiêm nghiệm (một nghĩa khác của reflecting, ở đây có phép đa nghĩa) về sự vắng mặt này, cũng là về cái vô thường, cõi chết, biến mất.

(222) Dan Senor và Saul Singer, Quốc gia khởi nghiệp: Câu chuyện thần kỳ về nền kinh tế Israel. New York: Twelve, 2009.

(223) Almog, The sabra, trang 234.

(224) Bruno Boccara, “Policy making and its psychoanalytic underpinnings” (Tạm dịch: Làm chính sách và nền tảng phân tâm học của nó). www.socioanalyticdialogue.org.

(1) Tiếng Hebrew là bar mitzvah. Nghi lễ được tổ chức đánh dấu thời điểm trưởng thành cho trẻ em đến tuổi 13. Lễ dành cho bé trai là bar mitzvah (bar nghĩa là con trai), cho bé gái là bat mitzvah. Mitzvah có nghĩa là điều răn.

(2) Holocaust: là cuộc diệt chủng do Đức Quốc xã tiến hành và dẫn tới cái chết của khoảng 6 triệu người Do Thái. Một số nhà sử học sử dụng định nghĩa này bao gồm cả 5 triệu nạn nhân không phải Do Thái thiệt mạng vì các cuộc thảm sát của Đức Quốc xã, đưa tổng số nạn nhân lên con số 11 triệu người.

(3) Khoảng 45 mét.

(4) Thị trấn Do Thái nhỏ.

(5) Chỉ vị cứu tinh đến giải phóng dân tộc Do Thái.

(6) Lễ Vượt Qua (hay còn gọi là lễ Quá Hải) là lễ quan trọng nhất của người Do Thái, kéo dài một tuần trong khoảng tháng 3 hoặc 4 dương lịch. Lễ được cử hành như một cuộc tưởng niệm nhằm giúp mỗi người sống lại kinh nghiệm của cha ông đã giải phóng mình khỏi ách nô lệ của Ai Cập xưa kia.

(7) Năm 1917, ngoại trưởng Anh Arthur Balfour tuyên bố công nhận vùng đất Palestine là đất của người Do Thái.

(8) Chỉ những cuộc thảm sát người Do Thái của Nga hoàng.

(9) Diaspora: chỉ người Do Thái phải bỏ xứ Israel lang thang phiêu bạt kể từ thế kỷ VI trước Công Nguyên. Ở đây ý nói họ đã quay về Israel.

- (10) Ngày nghỉ hàng tuần bắt đầu trước lúc mặt trời lặn vào thứ Sáu cho đến trước khi mặt trời lặn vào thứ Bảy.
- (11) Lễ Đền tội, diễn ra vào tháng thứ 7, ngày thứ 10.
- (12) Khu chợ người Hồi giáo.
- (13) Những món ăn của người Hồi giáo.
- (14) Vì diễn ra ngay vào ngày lễ này nên nó được đặt tên như vậy.
- (15) Ở đây tác giả chơi chữ, từ gốc college còn có nghĩa là nhà tù, sẽ liên quan đến phần tác giả được “thả” ra ở cuối đoạn này.
- (16) Người Do Thái được sinh ra ở Israel.
- (17) Chủ nghĩa Zion là một hình thức của chủ nghĩa dân tộc của người Do Thái và văn hóa Do Thái, ủng hộ một nhà nước quốc gia Do Thái trong lãnh thổ được xác định là vùng đất Israel. Chủ nghĩa Zion ủng hộ người Do Thái phát huy bản sắc Do Thái của họ và chống lại sự đồng hóa người Do Thái vào các xã hội khác cũng như ủng hộ việc trở lại của người Do Thái Israel, như cho người Do Thái được giải thoát khỏi sự phân biệt đối xử chống người Do Thái, trục xuất và bức hại đã xảy ra trong các xã hội khác.
- (18) Ý chỉ cánh hữu và cánh tả. Sau này tác giả nói rất nhiều về sự tồn tại song song của hai phe này trong bản đồ chính trị Israel.
- (19) Là phương pháp rút gọn dữ liệu, tìm mối liên quan giữa các biến liên tục, nhóm các biến có liên quan...
- (20) Hermann Rorschach (1884 - 1922), nhà tâm thần học, nhà phân tâm học nổi tiếng theo trường phái Freud Thụy Sĩ. Ông nổi tiếng với thí nghiệm để đối tượng thí nghiệm quan sát một bức tranh có những vết dầu mực loang đối xứng. Thông qua miêu tả của đối tượng thí nghiệm về bức tranh họ liên tưởng thấy được, người ta rút ra kết luận về tính cách và những ham muốn trong vô thức của họ.
- (21) Trong trường hợp này nó có nghĩa là “ngay / chính xác là bây giờ”.
- (22) Do Thái Đông Âu.
- (23) Viết tắt của Weapon of mass destruction: Vũ khí hủy diệt hàng loạt.
- (24) Tên gọi chung cho cuộc nổi dậy của người Palestine chống người Israel.
- (25) Phỏng vấn trực tiếp Tom Segev, tháng 8 – 2005. (TG)

- (26) Phỏng vấn trực tiếp Emanuel Berman, năm 2005. (TG)
- (27) Martin Fletcher, *Walking Israel: A Personal Search for the Soul of a Nation* (Tạm dịch: Rong ruổi miền Israel: Cuộc tìm kiếm tâm hồn đất nước của một cá nhân). New York: St. Martin's Press, 2010.
- (28) Ethan Bronner, "An Israeli Novelist Writes of Pain, Private and Public," (Tạm dịch: Tiểu thuyết gia Israel viết về nỗi đau, cá nhân và công chúng), *New York Times*, 16 tháng 11, 2010.
- (29) Một loại rượu nho đỏ.
- (30) Một dòng người Do Thái hiện chiếm số đông những người Do Thái.
- (31) R. Cramer, *How Israel lost: The four questions* (Tạm dịch: Israel đã mất mát như thế nào: bốn câu hỏi). New York: Simon & Schuster, 2004.
- (32) Viết tắt của Special Weapon And Tactics: Đội chiến thuật và vũ khí đặc biệt, là một đơn vị chiến thuật ưu tú trong các cơ quan thi hành pháp luật, được đào tạo để thực hiện những nhiệm vụ nguy hiểm nằm ngoài khả năng của cảnh sát thông thường.
- (33) Ý chỉ những người cánh tả tự do, đặc biệt cảm thông và đấu tranh cho những tầng lớp thiệt thòi.
- (34) David Biale, *Power and powerlessness in Jewish history* (Tạm dịch: Quyền lực và bất lực trong lịch sử Do Thái). New York: Schocken Books, 1986, tr. 39.
- (35) Là tổ chức đầu tiên có trách nhiệm về vấn đề nhập cư và tiếp nhận người Do Thái, từ Diaspora đến Palestine.
- (36) Khoảng 27 mét.
- (37) Một tổ chức phi chính phủ tại Israel, mục tiêu phản đối và giám sát hoạt động xây dựng các khu định cư của chính quyền Israel.
- (38) Kiểu hành hình của bọn phân biệt chủng tộc Mỹ với những người da đen.
- (39) Mũ đàn ông Do Thái đội khi cầu nguyện.
- (40) Thủ tướng Rabin có một sự nghiệp quân sự lẫy lừng trước khi làm thủ tướng, ông cũng là người đồng nhận giải Nobel hòa bình cùng Shimon Peres và Yasser Arafat.

- (41) Từ gốc: sociopath, chỉ những người rối loạn nhân cách, chống đối xã hội, có những hành vi bất chấp luật pháp, tập tục, quyền lợi... của xã hội.
- (42) Thuật ngữ có ý nghĩa khác nhau trong Kinh Thánh và trong đời sống chính trị. Trong Kinh Thánh, từ này biến đổi theo thời gian, chủ yếu về vấn đề biên giới và phạm vi lãnh thổ.
- (43) Được luật pháp Israel công nhận là ban rabbi tối cao về đời sống tâm linh tôn giáo Do Thái ở Israel.
- (44) Tiếng Yiddish: Cái mộng.
- (45) C. Kluckhohn và H. A. Murray, Personality in nature, society and culture (Tạm dịch: Tính cách trong tự nhiên, xã hội và văn hóa), New York: Alfred Knopf, 1948.
- (46) Raphael Patai, The Arab Mind (Tạm dịch: Tâm thức người Ả Rập), Long Island City, N.Y: Hatherleigh Press, 2002.
- (47) Phỏng vấn trực tiếp Yaron Ezrahi, 12 tháng 8, 2005.
- (48) Theo www.jewpi.com
- (49) Từ gốc: computer worm, giống như virus nhưng sức phá hoại lớn hơn, có thể tự tái tạo.
- (50) Một hình ảnh đối lập lại với bờ câu hòa bình.
- (51) Ở đây, tác giả áp dụng thuyết về sáu cấp độ khoảng cách trong các mối quan hệ xã hội. Đây là một học thuyết chưa được chứng minh nói rằng thế giới rất nhỏ bé, bất cứ ai trên hành tinh này cũng kết nối với người khác trong một chuỗi liên kết với nhau, xa nhất là cần tới sáu mối trung gian để liên hệ được với nhau. Có thể thấy rõ hơn về thuyết này trong các mạng xã hội như Facebook, Linkdle...
- (52) David Biale, sdd, 28.
- (53) Qua nhiều vụ tàn sát, hủy diệt, nhiều người Do Thái đã cải sang đạo khác, một số người thì không.
- (54) M. Botticini và Z. Eckstein, The chosen few: How education shaped Jewish history, 70 - 1492 (Số ít được lựa chọn: Giáo dục hình thành nên lịch sử Do Thái như thế nào, 70 – 1492). Princeton, N.J.: Princeton University, 2012.

- (55) B. Beit-Hallahmi, Original sins: Reflections on the history of Zionism and Israel (Tạm dịch: Tội tổ tông: Vài suy nghĩ về lịch sử chủ nghĩa Zion và Israel). Northampton, Mass: Interlink Publishing Group, 1998.
- (56) Như chú thích 53.
- (57) Tom Segev, One Palestine, Complete: Jew and Arabs under the British mandate (Tạm dịch: Một Palestine, trọn vẹn: người Do Thái và người Ả Rập dưới chế độ ủy trị của Anh). New York: Picador, 2001, trang 1.
- (58) Từ gốc: Mayflower, tên của một chiếc thuyền buồm chở những người theo đạo Ki tô độc lập với Anh giáo từ vùng Trung nước Anh di cư đến Hoa Kỳ để bắt đầu một cuộc sống mới vào năm 1620. Từ đó, cái tên Mayflower được coi là biểu tượng chỉ sự di dân từ châu Âu sang Hoa Kỳ. Nhiều gia đình quyền quý ở Mỹ hiện nay đều mong muốn xem xét tổ tiên mình nằm trong số những người trên con tàu đó.
- (59) Beit-Hallahmi, sđd, trang 77.
- (60) Như chú thích 57.
- (61) George Orwell, nhà văn Anh với những tác phẩm nổi tiếng như Chuyện ở nông trại (Animal Farm) 1984...
- (62) Theo www.jerusalemofgold.co.il.
- (63) Moshe Amirav, Jerusalem syndrome: the Palestinian – Israeli battle for the Holy city (Tạm dịch: Hội chứng Jerusalem: cuộc chiến Palestine – Israel giành lại thành phố Thiêng). Eastbourne: Sussex Academic Press, 2009.
- (64) Tiếng Anh: the facts on the ground.
- (65) Sergio DellaPergola, “Sergio DellaPergola vs. the author of “Voodoo Demographics”” (Tạm dịch: Sergio DellaPergola vs. tác giả cuốn “Nhân khẩu học voodoo”), Azure Online 27 (Đông năm 2007).
- (66) Cảng Jaffa.
- (67) Martin Fletcher, sđd, trang 753.
- (68) Nurit Gerzt, Captive of a dream: National myth in Israeli culture (Tạm dịch: Truy tìm một giấc mộng: huyền thoại dân tộc trong văn hóa Israel). Tel Aviv: Amoved publishers Ltd., 1995, bản tiếng Hebrew.

(69) Ý nói về Sáng kiến phòng thủ chiến lược được Reagan giới thiệu vào năm 1983, bị đặt tên nhại là Chiến tranh giữa các vì sao, tên một bộ phim nổi tiếng của Mỹ, vì Reagan xuất thân là một diễn viên Hollywood. Đây là một dự án quốc phòng sẽ sử dụng các hệ thống có căn cứ trên không gian và mặt đất để bảo vệ Hoa Kỳ khỏi các cuộc tấn công bằng tên lửa hạt nhân liên lục địa chiến lược và không loại trừ sẽ được phát triển thêm phòng thủ trước khả năng tấn công từ ngoài vũ trụ.

(70) Một thành phố cảng ở đồng bằng duyên hải miền nam Israel.

(71) Một nhánh Do Thái giáo chính thống, còn có tên tiếng Việt là Hà Tây Đức.

(72) Martin Fletcher, sđd, trang 753.

(73) Một cuộc thăm hỏi gia đình họ hàng thân thiết vừa có người qua đời.

(74) Tiếng Đức, nghĩa là “Đêm của những mảnh vỡ”, là cuộc tàn sát người Do Thái diễn ra trên hầu khắp lãnh thổ nước Đức và một phần nước Áo, xảy ra vào đêm mùng 9 rạng mùng 10 tháng 11 năm 1938 (đêm đó, những người công dân Đức được toàn quyền tra tấn, cưỡng hiếp hoặc giết người Do Thái) và diễn ra đến sáng ngày hôm sau, những mảnh vỡ kính rải rác đầy đường phố nơi có những cửa hiệu và chỗ ở của người Do Thái. Đây là khởi đầu của cuộc tàn sát chủng tộc Holocaust.

(75) Cộng đồng người Do Thái ở Palestine tiền nhà nước Do Thái.

(76) Tom Segev, sđd.

(77) Chỉ những nhóm tộc người nói chung ngôn ngữ Semitic, trong đó tiếng Hebrew, tiếng Ả Rập.

(78) Avner Falk, *Fratricide in the Holy Land: A psychoanalytic view of the Arab – Israeli conflict* (Tạm dịch: Huynh đệ tương tàn trên Đất Thánh: xung đột Ả Rập – Israel nhìn từ phân tâm học). Madison WI: University of Wisconsin Press, 2010.

(79) Martin Fletcher, sđd, trang 635.

(80) Yael S. Feldman, *Glory and Agony: Isaac’s Sacrifice and National Narrative* (Tạm dịch: Vinh quang và đau đớn: Sự hi sinh của Isaac và câu chuyện dân tộc). Stanford, Calif.: Stanford University Press, 2010.

(81) Hãng hàng không lớn nhất của Israel.

- (82) Nhà tư bản, nhà đầu tư, nhà bất động sản, ngôi sao truyền hình và là người viết sách nổi tiếng ở Mỹ, hiện đang chạy đua vào chức Tổng thống Mỹ. Trong tay ông hiện có nhiều tòa cao ốc nổi tiếng ở Mỹ.
- (83) Tạm dịch: Kinneret của tôi. Kinneret là tên biển hồ Galilee.
- (84) Nằm phía tây nam nước Đức, được bao bọc phía tây và nam bởi thung lũng sông Rhine.
- (85) Thành phố của Áo, nổi tiếng với những khu phố cổ và những núi được xếp hạng di sản thiên nhiên thế giới.
- (86) E. Ben-Ari và Y. Bilu, Grasping land: Space and place in contemporary Israeli discourse and experience (Tạm dịch: Vùng đất ham hố: Không gian và nơi chốn trong diễn ngôn và trải nghiệm của người Israel). Albany, N.Y.: State University of New York Press, 1997.
- (87) Israel Vĩ đại hơn.
- (88) Sidra DeKoven Erzahi, “To what shall I compare you?: Jerusalem as ground zero of the Hebrew imagination” (Tạm dịch: Ta sẽ so sánh người là gì: Jerusalem như là mảnh đất hoang vu trong trí tưởng tượng Hebrew.). PLMA 122, số 1, (Tháng 1 năm 2007).
- (89) Avner Falk, sđd.
- (90) H. Kohut, The analysis of the self (Tạm dịch: Phân tích bản thân). New York: International Universities Press, 1971.
- (91) Sidra DeKoven Erzahi, sđd.
- (92) Hay còn được viết là Judah Halevi (1075 - 1141): nhà thơ, nhà vật lý học Do Thái người Tây Ban Nha.
- (93) Hayyim Nahman Bialik (1873 - 1934): nhà thơ Do Thái, được coi là nhà thơ của dân tộc Israel.
- (94) Gershon Rivlin, The Temple Mount is in our hand: Report from general Motta Gur (Tạm dịch: Núi Đền trong tay chúng ta: Báo cáo của tướng Motta Gur). Tel Aviv: Maarachot, 1973, trang 317, tiếng Hebrew.
- (95) Y. Erzahi, Rubber bullets: Power and conscience in modern Israel (Tạm dịch: Đạn cao su: Sức mạnh và ý thức trong Israel hiện đại). Berkeley: University of California press, 1998.

- (96) L. Eisenberg, Traditions and transition in Israel studies (Tạm dịch: Truyền thống và sự dịch chuyển trong nghiên cứu Israel). Albany: State University of New York press, 2003.
- (97) Theo www.jewpi.com.
- (98) Tên tiếng Anh: bipolar disorder hay manic-depressive disorder: Người bị chứng này có lúc “high” (manic) nghĩa là vui vẻ quá mức; và có lúc “low” (depression) nghĩa là buồn rầu đến mức tê liệt cơ thể. Ý nghĩ, cách làm việc, xử sự bất thường... nằm ngoài sự kiểm soát của người bệnh và thường gây ra những khó khăn trong công việc cũng như giao tiếp bình thường. Trạng thái “vui” nếu không được chữa trị sẽ trở thành tình trạng hoang tưởng (psychotic).
- (99) Tom Segev, The seventh million: the Israelis and Holocaust (Tạm dịch: 7 triệu: người Israel và Holocaust). New York: Picador, 2000.
- (100) Anwar Sadat (1918 – 1981): Tổng thống thứ ba của Ai Cập (1970 – 1981).
- (101) Nhà tâm lý học nổi tiếng sinh ở Áo năm 1913, mất năm 1981.
- (102) B. Susser và C. Liebman, Choosing Survival: strategies for a Jewish future (Tạm dịch: Lựa chọn sống sót: những chiến lược cho một tương lai Do Thái). Oxford: Oxford University press, 1997.
- (103) David Grossman, To the end of the land (Tạm dịch: Nơi tận cùng của đất). New York: Knopf, 2010, trang 376.
- (104) Israel Defense Forces: Lực lượng quốc phòng Israel.
- (105) Liên thể ái kỷ (narcissism continuum) đi từ khỏe mạnh đến ổn định, rồi hủy diệt và cuối cùng là bệnh lý.
- (106) T. Friedman, From Beirut to Jerusalem (Từ Beirut đến Jerusalem). New York: Anchor Books, 1990, trang 126.
- (107) Tom Segev, One Palestine, complete.
- (108) Trên đường chạy trốn khỏi Ai Cập, người Do Thái bị những chiến binh Amalek chặn đánh.
- (109) Tom Segev, One Palestine, complete, trang 292.
- (110) Tom Segev, One Palestine, complete, trang 291.

- (111) N. Gertz, *Myth in Israel: Captive of a dream* (Tạm dịch: Huyền thoại ở Israel: truy lĩnh một giấc mơ). Portland, Ore: Vallentine Mitchell, 2000.
- (112) Một cuộc thăm sát người Do Thái dưới thời Nga hoàng.
- (113) Tom Segev, *One Palestine, compete*, trang 325.
- (114) Oz Almog, *The sabra: the creation of New Jew* (Tạm dịch: Sabra: Người Do Thái mới). Berkeley: University of California press, 2000.
- (115) O. Grossbard, *Israel on the couch: the psychology of the peace progress* (Tạm dịch: Israel trong phòng mạch: tâm lý trong tiến trình hòa bình). New York: State University of New York press, 2000.
- (116) Nguyên văn: shoot the messenger (giết người đưa tin), một thành ngữ chỉ việc đổ lỗi cho người đưa tin xấu chứ không phải là người gây ra lỗi.
- (117) Esther là hoàng hậu người Do Thái của vua Ba Tư Ahasuerus. Câu chuyện về việc bà đã cứu dân tộc Do Thái là nền tảng cho một lễ hội truyền thống của người Do Thái, lễ Purim. Ngày mà kẻ thù dự định tuyệt diệt dân Do Thái được lấy làm ngày lễ Purim nhằm tưởng nhớ bà.
- (118) Y. Erzahi, *Rubber Bullets*.
- (119) B. Beit-Hallahmi, sđd.
- (120) Báo Jerusalem Post, 31 tháng năm, 2010.
- (121) Yael Shilo, phỏng vấn trực tiếp.
- (122) Pogrom là một cuộc nổi loạn bạo lực nhằm để khủng bố hay tàn sát một nhóm dân tộc hay nhóm người theo đạo thiểu số, đặc biệt là nhằm vào người Do Thái.
- (123) Amos Oz, *A tale of love and darkness* (Tạm dịch: Chuyện tình và bóng tối). New York: Harcourt, 2003, trang 14..
- (124) Kibbutz theo tiếng Do Thái có nghĩa là “tổ hợp” - một hình thức tổ chức kinh tế nông - công nghiệp nông thôn độc nhất vô nhị trên thế giới đang tồn tại ở Israel.
- (125) Một người học, người tập sự trong ngôi trường Do Thái chính thống giáo.
- (126) Amos Oz, sđd, trang 485.
- (127) A. Falk, sđd, trang 247.

- (128) Gideon Levy, “A (second) passport for every worker” (Tạm dịch: Hộ chiếu (thứ hai) cho mọi công nhân), Haaretz, 2 tháng Sáu, 2011. Tiếng Hebrew.
- (129) Nguyên là một pháo đài cổ xưa của người Do Thái nằm ở phía tây nam Biển Chết, nay thuộc lãnh thổ Israel. Pháo đài nằm trên vùng đất cao, vách đá thẳng đứng.
- (130) Y. Kaniuk, Adam Ben Kelev. Tel Aviv: Sifriat Poalim, 1969. Tiếng Hebrew.
- (131) Richard Strauss (1864 - 1949): Nhà soạn nhạc giao hưởng nổi tiếng người Đức.
- (132) Ở đây chúng tôi dùng cách cấu tạo từ như Hán gian, Việt gian.
- (133) Tom Segev. The seventh million, trang 4.
- (134) Một loại thuốc gây ảo giác.
- (135) Ka-Tzetnik, Tzofan-Edma. Bnei Brak, Israel: Hakibbutz Hameuchad, 1987, trang 25-26. Tiếng Hebrew.
- (136) Tom Segev, The seventh million, trang 196.
- (137) H. Yablonka, The state of Israel vs. Adolf Eichmann (Tạm dịch: Nhà nước Israel và Adolf Eichmann). Tel Aviv: Yediot Ahronot, 2001, trang 49-59. Tiếng Hebrew.
- (138) Tom Segev, The seventh million, trang 117.
- (139) Như chú thích 146, trang 97-98.
- (140) Ý chỉ Đêm kính vỡ.
- (141) Khái niệm trong triết học và nghệ thuật, là tác động mang tính cảm xúc của bi kịch đối với người xem, thông qua nỗi lo sợ và thương cảm mà bi kịch nảy sinh ra những tác động thanh lọc tâm hồn, tinh thần con người.
- (142) G. Hausner, The Jerusalem Trial (Tạm dịch: Vụ xét xử tại Jerusalem). Tel Aviv: Beit Lohamei Hagetaot và Hakinnutz Hameuchad, 1980, trang 245, 327.
- (143) H. Guri, Facing the glass booth: the Jerusalem trial (Tạm dịch: Đối mặt trong buồng kính: Vụ xét xử tại Jerusalem). Tel Aviv: Hakibbutz Hameuchad, 1962, trang 73.

- (144) H. Yablonka và O. Cummings, *Survivors of the Holocaust: Israel after the war* (Tạm dịch: Những nạn nhân sống sót của vụ Holocaust: Israel sau chiến tranh). New York: New York University press, 1999.
- (145) Một hoạt động ở trường cho trẻ. Trẻ mang đến lớp một đồ vật và kể chuyện về nó.
- (146) Nghi lễ đánh dấu sự thay đổi địa vị xã hội có trong nhiều tôn giáo, ở đạo Do Thái có thể là lễ Bar Mitzvah.
- (147) D. Grossman, “The carrier pigeon of the Holocaust” trong *Death as a way of life* (Tạm dịch: Bò câu đưa thư trong Holocaust; Chết như là một cách sống). Tel Aviv: Hakibbutz Hameuchad, 2003, trang 23. Tiếng Hebrew.
- (148) Steven Erlanger, “New museum, putting a human face on the Holocaust, opens in Israel” (Tạm dịch: Bảo tàng mới trưng bày những khuôn mặt người trong Holocaust, mở cửa ở Israel). *New York Times*, 16 tháng ba, 2005, A1.
- (149) Yaron London, phỏng vấn trực tiếp, 2014.
- (150) Yoram Kaniuk, 1948. Tel Aviv: Miskal – Yedioth Ahronoth Books và Chemed Books, 2010, trang 25. Tiếng Hebrew.
- (151) Hannah Arendt, *Eichmann in Jerusalem* (Tạm dịch: Eichmann ở Jerusalem). New York: Penguin Books, 1994, trang 118.
- (152) Tom Segev, *The seventh million*, trang 196.
- (153) D. Ben-Gurion, *The reviewed state of Israel* (Tạm dịch: Nhà nước Israel mới). Tel Aviv: Am Oved, 1969, trang 546.
- (154) Avraham Shapira, *The seventh day* (Tạm dịch: Ngày thứ bảy). London: Andre Deutsch, 1970, trang 160.
- (155) Tom Segev, *The seventh million*, trang 392.
- (156) D. Bar-On và O. Selah, “The vicious circle between relating to reality and relating to the Holocaust among young Israelis” (Tạm dịch: Vòng luẩn quẩn giữa liên hệ với thực tế và với Holocaust trong giới trẻ Israel), báo cáo nghiên cứu. Beer Sheva, Israel: Ben-Gurion University, Khoa Nghiên cứu hành vi, 1990, trang 39.

- (157) Y. Oron, Jewish – Israeli identity (Tạm dịch: Danh tính Do Thái – Israel). Tel Aviv: Kibbutz College School of Education, 1992, trang 58.
- (158) Gideon Alon, “Begin: If Iraq tries again to build a nuclear reactor, we will act against it” (Tạm dịch: Begin: Nếu Iraq cố xây dựng nhà máy phản ứng hạt nhân một lần nữa, chúng ta sẽ ra tay ngăn chặn), Haaretz, 10 tháng 6 năm 1981, trang nhất.
- (159) Trại hủy diệt của Đức Quốc xã ở Ba Lan.
- (160) Trích dẫn trong The seventh million của Tom Segev.
- (161) D. Grossman, “The carrier pigeon of the Holocaust”, trang 22.
- (162) O. Grosbard, Israel on the couch, trang 35.
- (163) Arendt, Eichmann in Jerusalem.
- (164) Ghetto: Là từ để mô tả khu vực mà người Do Thái buộc phải sống.
- (165) Bar-Yosef Yehoshua, “On the Kfar Kassem Incident” (Tạm dịch: Tại sự kiện Kfar Kassem), Davar, 18 tháng 12, 1956, trang 2. Trích dẫn trong The seventh million của Tom Segev.
- (166) Sự kiện diễn ra vào ngày 16/9/1982.
- (167) D. Rabikowitz, “You dont kill a baby twice” (Tạm dịch: Bạn không giết hai lần một đứa trẻ), True love. Tel Aviv: Hakibbutz Hameuchad, 1987, trang 64.
- (168) Amos Oz, “Mr. Prime Minister, Hitler is already dead” (Tạm dịch: Thưa ngài thủ tướng, Hitler đã chết rồi), Yediot Ahronot, 21 tháng Sáu, 1982, trang 6. Tiếng Hebrew.
- (169) Tom Segev, The seventh million, trang 401.
- (170) Luật chống người Do Thái, được toàn Đại hội biểu quyết, ra đời trong Đại hội Đảng thường niên của Đảng Đức Quốc xã năm 1935 tại thành phố Nuremberg, tuyệt đối cấm người gốc Do Thái không được mang quốc tịch Đức, tuyệt đối cấm những liên hệ hôn phối hay tình cảm giữa người gốc Do Thái và người chủng tộc “Aryens” (người Đức thuần giống).
- (171) Bar-On và Selah, sdd.
- (172) Tom Segev, The seventh million, trang 4.
- (173) Hành hình kiểu Linsơ: Kiểu hành hình man dợ, tàn ác đối với những người da đen châu Mỹ, từng kéo dài khắp các bang của nước Mỹ.

(174) Theo www.haaretz.co.il.

(175) Từ cảm thán, nguồn gốc tiếng Yiddish, tương đương với Chúa ơi, Trời ơi.

(176) Từ cảm thán, tiếng Yiddish, tương đương với Mẹ kiếp, Chó chết.

(177) D. Rosenblum, Israeli Blues (Tạm dịch: Những nỗi buồn Israel). Tel Aviv: Am Oved, 1998, trang 95. Tiếng Hebrew.

(178) Dina Porat, An Entangled leadership: the Yishuv and the Holocaust 1942 – 1945 (Tạm dịch: Lãnh đạo lúng túng: Yishuv và Holocaust 1942 - 1945). Tel Aviv: Am Oved Publishers, 1987, trang 65 – 66. Tiếng Hebrew.

(179) Judd Ne'eman, “The tragic sense of Zionism: Shadow cinema and the Holocaust” (Tạm dịch: Cảm thức bi kịch về chủ nghĩa Phục quốc Do Thái: Shadow Cinema và Holocaust), Shofar: An Interdisciplinary journal of Jewish studies 24, số 1, (Thu năm 2005) trang 22 – 36.

(180) Daniel Boyarin, Unheroic conduct: the rise of heterosexuality and the invention of the Jewish man (Tạm dịch: Thử tìm hiểu sự nổi dậy của chứng dị tính luyến ái và phát minh của người Do Thái). Berkeley: University of California press, 1997. Raz Yosef, Beyond flesh: Queer masculinities and nationalism in Israeli cinema (Tạm dịch: Vượt ngoài xác phàm: Tính nam kỳ quặc và chủ nghĩa dân tộc trong điện ảnh Israel). New Brunswick, N.J., và London: Rutgers University press, 2004

(181) Y. Kaniuk, Adam Ben Kelev, trang 177.

(182) Adi Hagin, “Israelis in Germany: Choosing to live in a country with an awful history, but where you can survive” (Tạm dịch: Những người Israel ở Đức: Chọn sống ở một đất nước với lịch sử khủng khiếp nhưng lại là nơi có thể tồn tại), Markerweek, 9 tháng Tám, 2011. Tiếng Hebrew.

(183) Don Handelman, Models and mirrors: towards an anthropology of public events (Tạm dịch: Mẫu và gương: theo một thuyết nhân chủng học về những sự kiện đại chúng). Cambridge, Anh: Cambridge University press, 1990.

(184) Từ tiếng Anh: the unthought known, là thuật ngữ tâm lý học được nhà tâm lý Christopher Ballos sử dụng lần đầu tiên năm 1987.

(185) Y. Ezrahi, Rubber bullets.

- (186) Yehuda Elkana, “For forgetting” (Tạm dịch: Để mà quên), Haaretz, 2 tháng Ba, 1998. Tiếng Hebrew.
- (187) Tom Segev, The seventh million, trang 504.
- (225) Tom Segev, 1967, Israel, the war and the year that transformed the Middle East (Tạm dịch: 1967, Israel, chiến tranh và một năm rung chuyển Trung Đông). New York: Metropolitan Books, Henry Holt, 2005, trang 494.
- (226) Như chú thích 240, trang 501.
- (227) Ethan Bronner và Isabel Kershner, “Israel facing a seismic rift over role of women” (Tạm dịch: Người Israel đang phải đối mặt với một cơn chấn động chôn vùi vai trò của phụ nữ), New York Times, 14 tháng Một, 2012.
- (228) Luật tôn giáo của người Do Thái.
- (229) Yael S. Feldman, Glory and Agony.
- (230) Tiếng Aram: Việc trời.
- (231) A. B. Yehoshua, “From myth to history” (Tạm dịch: Từ huyền thoại đến lịch sử), AJS review, 28 tháng Một, 2004, trang 210.
- (232) Là người Israel thời xưa, phân biệt với Israel hiện đại.
- (233) Feldman, Glory and Agony, trang 141.
- (234) Haim Be’er, “Haesh Vehaetzim”, Al Tishlah Yadkha el Hana’ar. Jerusalem: Keter, 2002, trang 11. Tiếng Hebrew.
- (235) Jeffrey Goldberg, “Among the Settlers: Will they destroy Israel?” (Tạm dịch: Người định cư: Họ sẽ tiêu diệt Israel?), New Yorker, 31 tháng Năm, 2004.
- (236) Evyatar Banai, “Avot Ubanim”, NMC Music Ltd., 1997. Tiếng Hebrew.
- (237) Sigmund Freud, “Remembering, repeating and working-through” (Tạm dịch: Nhớ, lặp lại và giải quyết), Standard edition of the complete psychological works of Sigmund Freud. London: Hogarth press, 1953 – 74, 12, trang 147 – 56.
- (238) Falk, Fratricide in the Holy Land, trang 19.
- (239) T. Friedman, www.nytimes.com.

- (240) D. Grossman, Death as a way of life, trang 41.
- (241) Avener Falk, Moshe Dayan, the man and the legend: a psychoanalytical biography (Tạm dịch: Moshe Dayan, con người và huyền thoại: tiểu sử phân tâm học). Tel Aviv: Sifriyat Maariv, 1985. Tiếng Hebrew.
- (242) Feldman, Glory and Agony, 145.
- (243) Trí thức hóa là một trong những cơ chế phòng vệ tâm lý theo quan điểm của Freud, là quá trình chủ thể tách cảm xúc của bản thân ra khỏi một vấn đề nào đó và tập trung vào trên phương diện trí thức, hiểu biết về vấn đề đó thay vì là tập trung vào thực tế. Trí thức hóa bảo vệ bản thân chống lại sự lo âu bằng cách ngăn chặn những cảm xúc có liên quan đến vấn đề mà chúng ta đang đối mặt.
- (244) Meduzot, kịch bản và đạo diễn: Etgar Keret. Tel Aviv: Lama Films, 2007.
- (245) Trong Do Thái giáo, từ này chỉ Chúa, dịch nguyên nghĩa là Danh Chúa.
- (246) Joseph Hodara, “Does Israel have a future? In-depth and clear” (Tạm dịch: Phân tích sâu sắc và sáng tỏ: Israel có một tương lai?), Haaretz, 20 tháng hai, 2012. Tiếng Hebrew.
- (247) R. Patai, The Arab Mind (Tạm dịch: Tâm thức Ả Rập). Long Island City, N. Y.: Hatherleigh press, 2002.
- (248) A. Falk, Fratricide in the Holy Land. O. Grosbard, Israel on the couch. Mira M. Sucharov, The international self: psychoanalysis and the search for Israeli – Palestinian peace (Tạm dịch: Bản ngã phổ quát: phân tâm học và cuộc kiếm tìm hòa bình Israel – Palestine). Albany: State University of New York press, 2006.
- (249) Kê dịch thời xưa của người Do Thái ở nam Israel.
- (250) Sei Rachlevsky, “Netanyahu Must Not Demolish the Strategic Alliance with U.S.” (Tạm dịch: Netanyahu không được xóa sổ liên minh chiến lược với Mỹ), Haaretz, 21 tháng Hai, 2012.
- (251) Ethan Bronner, “Israel Senses Bluffing in Iran’s Threats of Retaliation” (Tạm dịch: Israel cảm thấy chuyện lừa gạt trong những cơ trả

đũa của Iran), New York Times, 26 tháng Một, 2012.

(252) Thomas Friedman, “Bibi and Barack, the Sequel” (Tạm dịch: Bibi và Barack, tiếp theo), New York Times, 3 tháng 12, 2013, www.nytimes.com.

(253) Jeffrey Goldberg, “The crisis in US – Israel relations Is officially here,” (Tạm dịch: Khủng hoảng Mỹ - Israel chính thức là ở đây), Atlantic, 28 tháng 10, 2014, www.theatlantic.com.

(254) Meron Benvenisti, Intimate Enemies: Jews and Arabs in a Shared Land (Tạm dịch: Những kẻ thù thân thiết: Người Do Thái và người Ả Rập ở đất Shared). Berkeley: University of California press, 1995. Shmuel Rosner, “The one-state problem” (Tạm dịch: Vấn đề một nhà nước), New York Times, 6 tháng ba, 2012, latitude.blogs.nytimes.com.

(255) Abba Eban (1915 – 2012): nhà ngoại giao, chính trị gia của Israel.

(256) Tên gọi khác của hiệp định Oslo.

(257) Sucharov, International Self.

(258) Thomas L. Friedman, “Lessons from Tahrir Square” (Tạm dịch: Bài học từ quảng trường Tahrir), New York Times, 24 tháng Năm, 2011.

(259) Jeffrey Goldberg, “Goldblog is a pro - J Street Blog” (Tạm dịch: Goldblog thân với J Street blog), Atlantic, 28 tháng Ba, 2011.

(260) Peter Beinart, The Crisis of Zionism (Tạm dịch: Khủng hoảng chủ nghĩa Phục quốc Do Thái). New York: Times Books, Henry Holt, 2012.

(261) Theodore Sasson, The New American Zionism (Tạm dịch: Tân chủ nghĩa Do Thái Mỹ). New York và London: New York University Press, 2014.

(262) Là cơ chế tâm lý con người có xu hướng làm ngược lại những điều được yêu cầu.

(263) Roger Cohen, “The Goldstone Chronicles” (Tạm dịch: Biên niên sử Goldstone), New York Times, 7 tháng Tư, 2011.

1\ Các chư hầu triều Chu chia ra các tước vị Công, Hầu, Bá, Tử, Nam. Công tước là chư hầu thứ nhất

1\. Nhường Di: Bài xích, đánh các dân tộc Di; Nhường là đánh.

1\. Sào: ổ, nhà ở của người nguyên thủy.

2\ Toại là dụng cụ lấy lửa. (Chú ý: tất cả các chú thích trong sách này đều là của người biên soạn).

1\ Đông đạo, đông đạo chủ: Người chủ bữa tiệc, người thết khách.

1\ “Trong ba người cùng đi đường, tất sẽ có người làm thầy của ta đó”, “Ôn cái cũ biết được cái mới”. “Biết thì nói biết, không biết thì nói là không biết, thế mới là biết!”

2\ “Có và không đối lập nhau mà sinh ra, khó và dễ đối lập với nhau mà hình thành, dài và ngắn đối lập nhau mà thể hiện ra, cao và thấp đối lập với nhau mà tồn tại”. “Tai họa ư? Hạnh phúc kề sát bên cạnh nó. Hạnh phúc ư? Tai họa tàng ẩn ở bên trong nó”.

3\ Cai trị (dân chúng) phải thuận theo tự nhiên.

4\ Không biết gì và chẳng muốn nói gì.

1\ Chế độ tinh điền: trong xã hội nô lệ Trung Quốc, chủ nô phân chia ruộng đất thành những ô vuông hình chữ tỉnh (là cái giếng) để dễ bề trông coi nô lệ lao động.

1\ Khách Khanh: chức quan người nước ngoài.

1\ Ảnh Đô: Nay thuộc phía Bắc huyện Giang Lăng tỉnh Hồ Bắc, là thủ đô của nước Sở.

1\ Trong Tam Tự Kinh Vương Ứng Lâm đời Tống có câu: “Đầu huyền lương, Chùy thích cổ bĩ bất giáo, tự cần khô” nghĩa là Tôn Kinh treo đầu lên xà nhà (để học) Tô Tần lấy dùi đâm vào dùi (để học), người ta không được đi học mà vẫn chăm chỉ chuyên cần (tự học). Cổ đây có nghĩa là dùi.

1\ Đàn sắt: loại đàn cổ có 16 dây và 25 dây.

1\ Bảo Bình Khẩu: Nghĩa là Miệng bình quý

1\ Doanh Chính: Doanh là thắng lợi, là giành được, Doanh chính là giành được chính quyền.

1\ Trúc: loại đàn cổ có 13 dây, giống đàn tranh, dùng thước tre đánh vào dây phát ra âm thanh.

1\ Chữ tỉnh có nghĩa là cái giếng, ô đất ở giữa là của chủ nô phong kiến, 8 ô đất xung quanh là của nông nô, tá điền.

1\ Hoàng Lão chi học: Chỉ học thuyết của Lão Tử (Trang Tử).

2\ Vô vi nhi trị: cai trị dân chúng thuận theo lẽ tự nhiên.

1\.. Cưỡi ngựa, bắn tên, ăn mặc như người Hồ, biến việc đánh nhau bằng xe là chính, đổi thành cưỡi ngựa tác chiến là chính. Xem Triệu Ung - hồ phục kỵ xạ, tr 175 đến tr.185, Mưu lược Gia, tập 5 (Quân sự mưu lược gia). Nxb Công An nhân dân, Hà Nội, 1999. Dương Thu ái biên dịch.

(*) Danh thơm thường được dùng để chỉ tên của các cô gái trẻ, Tam Sinh bắt chước các chàng công tử trong sách nên mới hỏi như vậy.

(**) Hắc Bạch Vô Thường: Theo truyền thuyết dân gian Trung Quốc, Vô Thường là quỷ, vì vậy còn gọi là Quỷ Vô Thường, Quỷ Vô Thường lại có hai loại: Hắc Vô Thường và Bạch Vô Thường. Nhiệm vụ của Hắc Bạch Vô Thường là bắt giữ các linh hồn, tước đi sinh mệnh con người, đem linh hồn của con người xuống âm phủ, chờ Diêm Vương xử lý.

(*) Mỗi tình đồng tính.

(*) Câu này nguyên văn là phân vượn thôi, trong tiếng Trung phân vượn đồng âm với từ duyên phận nên nó cũng được sử dụng với nghĩa duyên phận, nhưng với sắc thái giễu cợt, đùa cợt. (N. d)

(*) Trong tiếng Trung, “bạch tửu” (rượu trắng) và “Bạch Cửu” đồng âm. (N. d)

(*) Thất khiếu: gồm hai tai, hai mắt, hai lỗ mũi và miệng. (N. d)

(*) Bồ tát Địa Tạng: Một vị Bồ tát chuyên cứu độ sinh linh trong địa ngục và trẻ con chết yếu. Có khi Bồ tát Địa Tạng cũng được xem là Bồ tát chuyên cứu giúp người lữ hành phương xa.

(*) Thư viện là một hình thức tổ chức giáo dục ở địa phương, xuất hiện vào thời Đường, phát triển ở thời Tống, lúc đầu chỉ do người dân tự thành lập, sau có sự tham gia của triều đình.

(*) Trong thời cổ, đàn ông tròn hai mươi tuổi mới được coi là đã trưởng thành.

(*) Đốt đàn nấu hạc: Lấy đàn làm củi, nấu chim hạc làm đồ ăn, ý nói phá hoại cái đẹp.

(*) Vợ ta.

(*) Giám sát việc hành hình.

Lá oregano: là một loại lá gia vị mà người Ý hay dùng trong chế biến bánh pizza, spaghetti hoặc làm nước sốt cà chua. (ND)

Air Force One là chuyên cơ dành riêng cho các chuyến công du của tổng thống Mỹ. (ND)

Yo hablo español: Bạn phải học tiếng Tây Ban Nha.

SUV: Kiểu xe thể thao đa chức năng, có thể vượt những địa hình xấu.

Trò chơi mà mọi người bày ghế thành vòng tròn, sau đó vừa di chuyển xung quanh vừa nhảy theo nhạc, đến khi nhạc dừng thì mọi người phải ngồi vào ghế, ai không kịp ngồi mà bị người khác tranh mất hết ghế thì bị loại.

Những đoạn phim thô, chưa qua chỉnh sửa; hoặc ở đây có thể hiểu là những buổi xem và nhận xét về những đoạn phim đó. Chúng được gọi như vậy là do trong quá trình làm phim, vào cuối ngày, những cảnh quay trong ngày sẽ được tập hợp, chèn thêm âm thanh, rồi in lên phim để hôm sau cho đạo diễn và các thành viên trong đoàn làm phim xem.

Loại khóa gồm hai dải băng, một dải chứa hàng nghìn cái móc li ti, một dải chứa hàng nghìn vòng tròn cũng nhỏ không kém. Khi ghép hai dải băng này lại, móc sẽ gắn vào vòng tạo nên một cơ chế giữ hết sức chắc chắn nhưng vẫn rất dễ gỡ ra. Nó xuất hiện trên rất nhiều loại đồ dùng như quai giày, cặp xách, v.v...

Nhân vật người mẹ trong phim hoạt hình Gia đình siêu nhân.

Nhân vật người con trai út trong phim hoạt hình Gia đình siêu nhân.

Disney's Nine Old Men: những nhà làm phim hoạt hình chủ chốt của Walt Disney, đã tạo ra nhiều bộ phim hoạt hình kinh điển của Disney như Nàng Bạch Tuyết và bảy chú Lùn, Người đẹp ngủ trong rừng, Pinocchio v.v...

Cái tên này do chính Walt Disney đặt cho họ.

Viết tắt của kindergarten, tức là mầm non, dành cho trẻ từ 4-6 tuổi

Multi-plane camera: một loại máy quay đặc biệt có khả năng tạo ra hiệu ứng không gian ba chiều trong phim hoạt hình, trái ngược với những bức vẽ hai chiều được dùng để sản xuất phim hoạt hình truyền thống.

Ingmar Bergman (1918-2007) là đạo diễn nổi tiếng của Đức, được gọi là “người đưa các cơn chấn thương của chúng ta lên màn ảnh”. Các bộ phim của ông có vai trò và ảnh hưởng vô cùng lớn đối với đời sống văn hóa phương Tây thời điểm đó.

1. H. Kaback, “Felix Rohatyn: Thước đo các ban lãnh đạo thời nay,” Giám đốc và ban điều hành, Xuân 2003, trang 20.
2. F. Kocourek, C. Burger và B. Richard, “Quản trị tập đoàn: sự thật cay đắng về hành vi ôn hòa,” Chiến lược và kinh doanh, năm 2003, 30, 60. (Chiến lược và kinh doanh do Booz Allen Hamilton xuất bản.)
3. J. Hill và T. Dalziel, ”Ban giám đốc và hiệu suất công ty,” Báo cáo Học viện Quản trị, tháng 07/2003, trang 385.
4. Lucier, R. Schuyt và J. Handa, “Hiểm họa đằng sau sự quản lý tốt,” Chiến lược và Kinh doanh, năm 2004, 35, 3.
5. Khảo sát Ban điều hành USC/Mercer Delta năm 2003, 2004 (New York: Mercer Delta Consulting, năm 2004, 2005).
6. J. W. Lorsch và D. Nadler, Báo cáo của Ủy ban Ruy-băng Xanh NACD về Bộ máy Lãnh đạo (Washington, D.C.: Hiệp hội Các Ban điều hành Tập đoàn Quốc gia, năm 2004).
7. D. A. Nadler, “Từ lễ nghi đến công việc thật sự: Ban điều hành – một đội ngũ,” Giám đốc và ban điều hành, Hè 1998, trang 28-31.
8. J. A. Sonnenfield, “Điều làm nên các ban lãnh đạo tuyệt vời,” Harvard Business Review, tháng 09/2002, trang 106.
9. D. A. Bailey và W. E. Knepper, Trách nhiệm của giám đốc và cán bộ doanh nghiệp (Dayton, Ohio: Matthew Bender & Co., năm 2002).
1. Chỉ số Ban lãnh đạo Spencer Stuart: Xu thế và hoạt động của ban điều hành tại các tập đoàn Hoa Kỳ khổng lồ (Chicago: Spencer Stuart, năm 2004), trang 7.
2. A. Raghavan, “CEO nói ‘Không’ với ban lãnh đạo,” Wall Street Journal, tháng 01/2005, trang B1.
3. M. Schroeder, “Cải cách doanh nghiệp: Năm đầu tiên: Hãy sống sạch, làm giàu không dễ – giới chỉ trích cho rằng Luật Sarbanes-Oxley đã gây khó dễ cho thị trường chứng khoán, đóng băng sự mạo hiểm, nhưng hiệu quả lại không xứng đáng,” Wall Street Journal, ngày 22/07/2003, trang C1.
4. E. Dash, “Kỳ vọng lớn dành cho các giám đốc (và cái giá phải trả),” New York Times, ngày 04/04/2004, trang C10.
5. Chỉ số Ban lãnh đạo Spencer Stuart, năm 2004, trang 7.

1. Chỉ số Ban lãnh đạo Spencer Stuart: Xu thế và hoạt động của ban điều hành tại các tập đoàn Hoa Kỳ khổng lồ (Chicago: Spencer Stuart, năm 2000), trang 14.
2. J. R. Engen, “Thời hoàng kim của giám đốc danh dự,” Thành viên Lãnh đạo Doanh nghiệp, tháng 01-02/2005, 8(1), 30-32.
3. Hội nghị ủy ban lãnh đạo về lòng tin công chúng và doanh nghiệp tư nhân (New York: Hội nghị Ban điều hành, năm 2003), trang 21.
1. Phân tách vai trò CEO/chủ tịch (Portland, Me.: Thư viện Doanh nghiệp, tháng 03/2004.) <http://www.thecorporate-library.com/Governance-Research/spotlight-topics/spotlight/boardsanddirectors/SplitChairs2004.html>. Cập nhật tháng 03/2005.
2. C. Lucier, R. Schuyt và J. Handa, “Hiểm họa đằng sau sự quản lý tốt,” Chiến lược và Kinh doanh, năm 2004, 35, 3. (Chiến lược và kinh doanh do Booz Allen Hamilton xuất bản.)
1. M. Millstein, “Quy trình quản trị tự điều chỉnh,” Giám đốc và ban điều hành, Xuân 2003, trang 26-31.
2. Chỉ số Ban lãnh đạo Spencer Stuart: Xu thế và hoạt động của ban điều hành tại các tập đoàn Hoa Kỳ khổng lồ (Chicago: Spencer Stuart, năm 2000), trang 30.
1. D. A. Nadler, “Từ lễ nghi đến công việc thật sự: Ban điều hành – một đội ngũ,” Giám đốc và ban điều hành, Hè 1998, trang 28-31.
2. D. A. Nadler, “Xây dựng bộ máy điều hành vững mạnh,” Harvard Business Review, trang 102-111.
3. J. A. Sonnenfield, “Điều làm nên các ban lãnh đạo tuyệt vời,” Harvard Business Review, tháng 09/2002, trang 106.
4. M. Langely, “Những ngày huyền não cuối cùng của chủ tịch AIG sau 37 năm cai trị,” Wall Street Journal, ngày 01/04/2005, trang 1.
5. K. M. Eisnhart, “Chiến thuật ra quyết định chiến lược,” Sloan Management Review, Xuân 1999, trang 65-72.
1. J. Slywotzky và D. J. Morrison, Các hình mẫu lợi nhuận (New York: Times Business, 1999).

2. Hội nghị ủy ban lãnh đạo về lòng tin công chúng và doanh nghiệp tư nhân (New York: Hội nghị Ban điều hành, năm 2003), trang 9.
3. D. A. Nadler, Quán quân thay đổi (San Francisco: Jossey-Bass, năm 1998).
4. P. Plitch, “Đã sẵn sàng chưa?” Wall Street Journal, ngày 24/02/2003, trang R3; J. S. Lublin, “Lợi ích nhiều, trách nhiệm lớn,” Wall Street Journal, ngày 24/02/2003, trang R4.
1. S. Craig and K. Brown, ”Schwab Ousts Pottruck nhậm chức CEO,” Tạp chí Phố Wall, ngày 21/07/2004, trang A1.
2. J. A. Conger, E. E. Lawler III, và D. L. Finegold, “Giữ vững trách nhiệm lãnh đạo,” Động lực tổ chức, Hè 1998, trang 7-20.
3. R. E. Berenbeim, Ban điều hành doanh nghiệp: Tuyển chọn, đánh giá và kế nhiệm CEO (Báo cáo số: 1103–95-RR) (New York: Hội nghị Ban điều hành, năm 1995), trang 36.
4. C. K. Brancato và D. Hervig, Hội đồng phụ trách lương thưởng: Những phương pháp xây dựng mức lương giám đốc hiệu quả nhất (Báo cáo số: R-1306–01-RR) (New York: Hội nghị Ban điều hành, năm 2001), trang 33.
5. Berenbeim, Các ban điều hành doanh nghiệp, trang 28.
6. Đánh giá Tổng giám đốc (Los Angeles: Korn/Ferry International/Khoa Kinh doanh – Đại học Nam California), năm 1998, trang 10-11.
7. J. A. Conger, E. E. Lawler III, và D. L. Finegold, Ban điều hành doanh nghiệp: Những chiến lược đóng góp giá trị trong hàng ngũ lãnh đạo (San Francisco: Jossey-Bass, năm 2001).
1. W. A. Pasmore và R. Torres, ”Lựa chọn CEO kế tiếp: Kế nhiệm là quá trình, không phải một cuộc đua.” Tạp chí Mercer Management, năm 2003, 16, 67-75.
2. Khảo sát Ban điều hành tập đoàn USC/Mercer Delta năm 2004 (New York: Mercer Delta Consulting, năm 2005).
3. “100 ngày đầu tiên: Thách thức mới của CEO,” Mercer Delta Insight, năm 2001.
4. R. Charan, S. Drotter, và J. Noel, Nguồn cung lãnh đạo: Xây dựng một công ty lãnh đạo hiệu quả như thế nào (San Francisco: Jossey-Bass, năm

2001).

1. M. Langley và I. McDonald, “Vụ phạm pháp của Marsh Averts với CEO mới,” Wall Street Journal, ngày 26/10/2002, trang A1.

2. C. Roux-Dufort, “Vì sao các tổ chức không học hỏi từ khủng hoảng,” Đại học học St. John, Cao đẳng Quản trị Kinh doanh, Báo cáo đánh giá doanh nghiệp, năm 2000, 21(3), 25-30.

1. B. Behan and J. Brant, “Đánh giá việc xây dựng ban điều hành hiệu quả,” NACD Directors Monthly, tháng 06/2004, trang 9-11. Directors Monthly do Hiệp hội các Ban điều hành Tập đoàn Quốc gia, Washington, D.C. phát hành; xem <http://www.nacdonline.org>.

1. M. Quigley và G. Scott, Quản trị bệnh viện và trách nhiệm tại Ontario (Ontario, Canada: Hiệp hội Bệnh viện Ontario, tháng 02/2005), chương 7.

2. Báo cáo tình hình tại văn phòng Tổng Kiểm toán Hạ viện (Canada: Bộ trưởng Công trình công cộng và Công tác Chính phủ, tháng 02/2005), chương 7.

3. G. Bragues, “Nhiệm vụ phân đôi: Dân chủ cổ đông không có chỗ trong thị trường vốn sở hữu: Nhà đầu tư có quyền lựa chọn ví tiền của họ nếu có cơ hội,” National Post, ngày 19/05/2004, trang FP19.

4. J. Kay, “Không bê bối: Trong thế giới Hậu Enron-Worldcom-Hollinger, ban điều hành và các giám đốc sẽ phải chịu sức ép cải cách bản thân,” National Post, ngày 01/04/2004, trang FP11.

5. P. Desmarais, “Kiểm soát là kiểm soát: Áp dụng các đề xuất của giám đốc độc lập vào các công ty sắp cổ phần hóa hiện nay sẽ khiến quyền lợi tài sản bị tấn công và tước đoạt,” National Post, ngày 31/01/2004, trang FP11.

6. G. Fabrikant, “Các gia tộc và doanh nghiệp lớn đã hòa hợp với nhau?” New York Times, ngày 24/04/2005, trang C1.

7. S. Prashad, “Doanh nghiệp gia đình không đảm bảo thành công: Nghiên cứu cho thấy các công ty này thường thất bại ở thế hệ thứ hai hoặc thứ ba,” Toronto Star, ngày 02/09/2004, trang ONT D22.

1. Xếp hạng năng lực quản trị toàn cầu năm 2004 (New York: Governance Metrics International, tháng 05/2005). <http://www.gmiratings.com>. Truy cập tháng 05/2005.

2. D. Higgs, Đánh giá vai trò và tính hiệu quả của giám đốc cổ vấn (Báo cáo Higgs) (London: The Stationery Office, tháng 06/2002), trang 3–23.
3. Hội đồng Báo cáo Tài chính, “Bộ luật Hôn hợp – Sau một năm,” ngày 13/01/2005. <http://www.frc.org.uk/press-/pub0738.html>. Cập nhật tháng 03/2005.
4. L. Urquhart, “Inchcape bổ nhiệm Tổng giám đốc trái với khuyến nghị của Higgs,” Financial Times (London), ngày 01/03/2005, trang 25.
5. Báo cáo hoạt động quản trị doanh nghiệp thường niên (London: Ủy ban Cổ vấn Nghiên cứu Đầu tư Trợ cấp, năm 2004).
6. L. Tyson, Báo cáo bổ nhiệm và phát triển các giám đốc cổ vấn (London: Trường Kinh doanh London, tháng 06/2003).
7. Báo cáo về nữ giới trong FTSE năm 2004 (Cranfield, Bedford, Vương quốc Anh: Khoa Quản trị – Đại học Cranfield, năm 2004).
8. Báo cáo về hiệu quả ban điều hành: Báo cáo khảo sát thường niên nhóm FTSE 100, năm 2004, (London: Independent Audit Limited, năm 2004).
9. B. Hudson, “Đánh giá ban điều hành: Vai trò của chủ tịch,” Chuyên đề phát triển ban điều hành của Mercer Delta, năm 2004, trang 3.
10. Khảo sát chủ tịch độc lập và giám đốc cổ vấn (London: Independent Remuneration Solutions, tháng 01/2005).
11. Khảo sát lương thưởng dành cho giám đốc (London: Watson Wyatt, tháng 10/2004).
12. Thù lao cho giám đốc cổ vấn theo Thông cáo Higgs (London: PricewaterhouseCoopers, năm 2004), trang 3, <http://www.pricewaterhousecoopers.co.uk>. Cập nhật tháng 03/2005.
13. Nghiên cứu ban giám đốc thường niên năm 2004 (Los Angeles: Korn/Ferry International, năm 2004).